

Енеїда І. Котляревського.

(Генеза та джерела в оцінці попередніх критиків).

Вол. Павлусевич. –

I.

Український нарід виступає на історичну арену як могуча державна організація, яка обнимає трохи не цілу східну Европу. Своєю культурою і письменством княжий період не богато уступає, а може й стоїть на рівні з западними державами свого часу, хоть під зглядом організації їм не дорівнює. Принесши християнство і культуру з византійсько-болгарського полудня прищіплює її Русь на своїм грунті і тим здавлює можність розвою своєї питомої творчости, так що до змісту як і що до форми. Все-ж

таки і в тій найдавнійшій добу про-
забає крізь чужу поволоку оригінальна,
своєрідна думка і поезія, якої най-
вищим виразом являється „Слово
о плъкоу Игоревѣ." З того часу по-
чавши тягнеться аж до кінця XVIII
в. та еволюція в напрямі народ-
ности червоною ниткою, і хоть під
рухом сильно хвилястим, все-ж та-
ки жива струя пробивається що
раз крепче, щоб поплисти в кінци
широкою рікою народнього слова
і поезії.

Причиною тої еволюції хоть
і як повільної є безперечно любов
до своєї народности, органічна
потреба виразити ся на своїм
нарічю. Раньше та любов, як
вже було сказано, не виступало
так замітно в літературі, але
все таки проявляла ся. Далеко
більшого оживленя дізнало се чув-

ство в період польського панованя.
Візантийські впливи переборює (магая) тоді західний, який іде через Польщу і дає ся відчувати не лиш на літературнім полі, але в більшій ще мірі на релігійнім і політичнім. І власне тоді се чувство стає немов реакцією проти польської навали та виливаєть ся стихійною силою в козацьких війнах. (чувство?)
На культурному полі зазнанує ся воно також доволі сильно, а його наглядними вислідами є діяльність братств і поодиноких людий (Островський, Могила) в підйомі просвіти, засновуваєє друкарень, переводи св. Письма на язик зрозумілий „для люду християнського посполитого," діяльність Ів. Вишенського ст.
Народня річ пробиваєть ся в літературі щораз наглядніше.
Досить згадати от хотьби цілу

4

перекладну літературу св. Пись-
лексікографію, історіографію, го-
ловно козацьку, вкінци початкові
твори вірші і драми. І хто зна, чи
в дальшім розвою та література
не була би довела до цілковитого
її знаціоналізованя!

Тимчасом по великій суспільній
революції на Україні в половині
XVII в., яка перебудувала цілко-
вито устрій східної Европи, нова
руська інтелігенция, витворена
з народніх мас новими обстави-
нами перетворюєть ся поволи
в упривілейовану верству і ба-
жаючи відріжнити ся від простої
черні зближаєть ся що раз більше
більше до російських державних
елементів. Наслідком тих насту-
пає сецесия тих упривілейова-
них верств на користь росий-
ської народности. Покавши з по-
ловини XVII в. ціла громада укра-

їнських учених переселюють ся в Московщину і кладе там підвалини під пізнійшу російську (~~літературу~~) культуру і письменьство. До сього обєдинення причиняють ся щораз то сильнійша централізація та систематичне змагаїє знищити автономію України.

Сї обставини відбили ся дуже некорисно на українській літературі. Витворений Ломоносовим, а збогачуваний опісля московськими ученими літературний язик стає в письменьстві домінуючим. Московська цензура і синодальний указ (1721 р.) виступають рішучо проти уживаня „особаго нарѣчія," помагаючи собі при нищеню української літератури навіть такими средствами як паленєм південно-руських книг, хоть правда в першій мірі з конфесійних причин. В наслідок тої репресії пів-

денно-руська література починає уникати друкарні і найважнійші її твори, які могли-б мати великий вплив на сучасні поколїня, переховують ся в рукописях. Се дасть ся сказати передовсїм про славні козацькі лїтописи як Самовидця, Грабянки, головно-ж про „Сказаніє о войнѣ козацкой з Полѣками" С. Величка, яке вказує на сильне національне почуванє автора[1]. Сюди треба зачислити також драми з початку XVIII віку, в яких находить ся богато національного і сучасно-побутового елементу. Маємо на думцї театральну дїю: „Образъ

1.) Доказом можуть послужити його вискази: Хмельницького зве „вторымъ Моисеемъ", Малу Россію своєю „отчизною", „маткою нашою", а свою історию пише „простымъ стилемъ, нарѣчіемъ козацкимъ". (Просе гл: Житецький: „Энеида котляревскаго и древнѣйшій списокъ ея" стр. 710).

страстей міра сего",[1] драму Прокоповича „Милость Божія Украину черезъ Богдана Хмельницкого свободившая" і инші.

З сецесією українського дворянства в московський табор входить російський язик в уживанє по домах, по урядах і, розуміється, в школі. Навіть само імя перебирає великоруський нарід і держава, а потомкам старої Руси приходилось знаходити нові імена: малоросійський, козакоруський, южноруський etc. Розуміється, що при такім стані тодішна українська мова сходить цїлковито на другий плян; тогочасні поетики зовуть її сїльським, мужицьким слогом і дають їй місце лише хиба в творах меньше поважних.

1.) В тій драмі представляється Росию як Беллону, Запорожє як Марса, а Орлика як Бунт. Драгоманов: Політичні пісні укр. народу стр. 121

Народня літера, відсунена від друку і поважнійших творів, зближаєть ся задля того до простого народу, робить ся власністю ширших мас перетоплюючи старе книжне добро відповідно до їх потреб і через те стає меньше шабльонова. Все-ж таки, як каже Франко[1], „вона йде о пару сот літ позаду за европейським розвоєм, вона і для тогочасного Европейця по змісту і мові і способі трактованя річи може мати інтерес як куріоз, як культурний пережиток, вона не дає правдивої по тогочасному просвіти, не вносить нічого свойого в скарбницю людського поступу, а тілько кормить ся, так сказати-б, з відпадків, що давно-давно попадали зі стола, де бенкетували культурнійші народи." Все-ж таки вже в XVIII в. маємо хоть дуже слабі, але писані чисто народною мовою твори, в яких вже й солідно

---

1) Франко: Істория укр.-руської літер. стр. 14

...е-не-де той літературний стиль і манєру, які бачимо опісля в Енеїді. При перегляді тих творів ми зачнемо від драми чи радше від інтермедиї та інтерлюдиї.

Вже Якуб Гаватович додав до своєї релігійної містериї: „Tragoedia albo wizerunek śmierci przeświętego Jana Chrzciciela, Przesłańca Bożego" (1619 р.) дві комічні інтермедиї. Вправді їх тема, як се виказав Драгоманов[1], взята з т. зв. мандруючих фабльо, за те мова, як доказав Павлик[2] цілком народня, зближена до галицького наріча. Від того часу моє народня річ в інтермедиях місце, так сказати-б, забезпечене. Митрофан Довгалевський, учитель пое-

---

1.) „Найстарші руські драматичні сцени" в „Розвідках про укр. народність і письменство" т. II.

2) „Якуб Гаватович, автор найстарших руських інтермедий;" Записки Наук. т. і м. ш.

тики в Київській Академії, подаючи
у своїм підручнику (1736.) теорию драми
каже, що ріжниця між трагедиєю а коме-
диєю лежить між иншим в тім, що
в послїдній треба уживати „слога просто-
го, деревенскаго, мужицкаго" і що повинні
виводити ся особи меньше важні (leves):
господар (pater familias), Литвин, Козак,
Поляк, Скиф, Турок, Грек, Італїянець, ту
як в драмі можуть виступати лиш
царі, герої, воєводи, взагалї особи визнач-
ні будь своїми особистими прикме-
тами будь суспільним становищем
і відповідно до тої теориї поступає
він і в своїх творах. Характеристич-
ні під тим зглядом спеціяльно щодо
мови і національного елементу є інтер-
людиї поміщені в його „Комическомъ
дѣйствію на Рождество Христове." (1736).
Тут цїкава особливо третя інтер-
людия. Она розпочинаєть ся думкою
козака, котра своїм тоном і ре-
флєксиями нагадує живо народню

пісню. В тім монольогу жаліється козак, що був і у Турків і у Татарів, та всюди нема добра. Хиба піде ще у Січ шукати долі та добувати слави козацької. Може притрапить ся де нагода побити Турків, „Або Ляховъ на той часъ трапится поймати ~~[illegible]~~ і сѣмъ кіемъ козацкимъ по ребесамъ дати".[1] В дальшій акції приходять Поляк, Литвин, Москаль, які відповідно до теорії говорять всі по свому, властиво з деякими, характеристичними своїй мові чертами. Лях збирається воювати Україну „до самой Полтавы, чтобы возвратити прежній горѣръ нашей славы", але Москаль і козак збираються побити Ляха. Вся отся інтерлюдия, як заміхує Драгоманов, має богато скорого не тільки духом, а й словами з істо-

---

1.) Драгоманов: Політичні пісні" ч. I стр. 126. Характеристичне, що й Микола в кат.-Полтавці бував теж усюди, а ще йде до Запорожців, бо любить їх обичай.

ричними піснями того часу [1])

Нам годі наводити тут всї інтерлюдиї. Ми скажемо лишень, що навіть в II половині XVIII стол., коли драми складано вже по Ломоносівським взірцям і великоруською мовою, інтерлюдиї задержують й на дальше свій національний характер. Так прим. до широкорозповсюдненої трагікомедиї Георг. Кониського „Воскресеніе мертвыхъ" додано пять інтерлюдий, яких автором мав бути „природный стихотворецъ" Танський, „нашъ Плавтъ, нашъ Мольеръ, ежели что не болѣ," [2]) як кажеть ся в однім письмі до Кониського. Характеристично, що Кониський кидає давний, силябічний розмір, а зачинає уживати ляонінського вірша,

---

1) Драгомонов op. cit. стр. 128.

2) Петров: Очеркъ исторіи украинской литературы XVIII в. стр. 112.

зближеного до тонїчного.

Се, що ми сказали про національні цїли у драмі специяльно в інтерлюдиях, дасть ся приложити в повній мірі до вертепних вистав. Вправдї вертеп, або загальнїйше сказавши лялькова чи маріонеткова драма є давнїйшим від правдивої, живої драми з живими людьми, (а не як давнїйше думали, будьтоби був її наслїдуваєм і копією[1]), але в сю добу виказує цїлковиту схожість з сучасними інтерлюдиями та різдвяною драмою на Українї.[2] Ми бачимо в нїм такі-ж самі гумористичні сцени, що й в інтерлюдиях, в ньому виступають ті самі особи та представники ріжних народностий, що говорять кождий своїм слогом, зовсїм так, як

1.) Про се гляди статю Франка: До історії укр. вертепа", відбитка з „Записок" стр. 1

2) прим. цїле „Комическое дѣйствіе" Довгалевського дуже схоже з вертепом записаним з Марковича. Про се: Петров, op. cit. стр. 73

се радив Довгалевський в своїй поетиці.

Вертепна драма скорчуючи ся в своїм обємі давала вкінци „псальму" і оттаким способом доходимо до третього роду літературної творчости, в яку мала який-такий доступ народня мова, до вірші. Примірoм такого вкорочуваня вертепної драми може служити „псальма" подана Франком в його розвідці про „Український вертеп."[1] Там розказуєть ся, як коло Ісуса збираютьсь пастирі (автор вичислює їх поіменно), рукодїльники, жінки, ба навіть представителї поодиноких націй і всїм їм дає автор кождому з окрема якусь функцию при повитаню Христа. „Певна річ, каже Франко, можна сумнївати ся, чи отся колядка була докладною перерібкою якоїсь

1.) Франко: „До історії укр. вертепа" стр. 76-79: Псалмъ на рожѣдество Іс Хр҃тово рожѣжихъ имен... 1738 р.

затрачеиої вертепної (~~драми~~) гри і чи справді була у нас у XVIII в. вертепна гра з такою масою дієвих осіб; але про звязок сеї вірші з вертепом, про те, що сцена вертепної драми послужила імпульсом для фантазії автора вірші, не може бути сумніву." 1) На се вказує зрештою характерне угруповане дієвих фігур по парі, що так відповідає техніці вертепної драми, на се вказує свідоцтво, що і в тім тідірськім вертепі 2) виступав козак і що може між ним а Лячом відбувала ся якась комічно-драматична сцена. 3) Вправді

1.) Франко: op. cit. стр. 80.

2.) ся тема, як каже Франко, написана на Покутю; на се вказують численні провінціоналізми і льокалізми, ibid. стр. 79.

3.) ся сцена розказана в псальмі ось як:

Зъ тя ливъ ѡ Бозѣ, ставъ на залозѣ
Козакъ изъ рогомъ передъ порогомъ,

./.

Житецький бачить початок такої вірші в колядках[1], але Драгоманов[2], а також Франко[3] виводять його від вертепу. І ся друга думка виглядає раціональнійшою, хоч і тут годі припускати виключний вплив штучної літератури. Такі прим. забавні епізоди з Досею, „що спекла порося" на привитанє Христа, та „нѣмъ Бога въздрѣла, порося зъдѣла", або з Марфою, що біля Христової шопи продає табаку, — се концепти далеко більше вертепні, скоморосьні,

---

Такъ же Лѣхъ зъ гукомъ, прийхалъ зъ фукомъ,
Мимо залогу вътисъ ся къ Богу." ibid стр. 79
Козак, як бачимо, стояв на сторожі біля Христової шопи і мабуть не хотів пускати Лѣха, який аж по словній а може й активній перепалці дотискається до шопи.

1.) Житецький: Эконда Кошаревск. стр. 106.
2.) Матеріяли до історії віршів укр. Зібрав М. Драгоманов, Житє і Слово 1894 р, т. I, стр 48.
3.) Франко, стр. 80.

як духовні і колядкові. Зрештою замилуваня виводити репрезентантів ріжних народностий та ріжних суспільних верстов се характеристика людової комедиї взагалі, а лялькового театру специяльно.[1] Додати-б ще, що такі вірші ще й до тепер живуть, прим. у нас звісна коляда: Согласно спѣваймо" і ся.

Ми нарочно навели сю псальму, бо вона характеризує церковну віршу взагалі. Темою таких віршів є поприрозширене оповіданє про Різдво, та Воскресенє Христове або иншу біблійну подію ще й суспільні і національні відносини та натяки на сучасність. Ті біблійні теми віршів представляють ся в дусі простолюдина отже в тоні наївних оповідань переважно з гумористичною ба часом й порнографічною, але се не

1.) Франко, op. cit. стр. 81.

є висміваня релїгії або пародія на неї а радше більше іктимні взаємини між сьвятими а людьми. Таке бачимо прим. в вірші: „Радість сьвятих.“[1] Там змальований бенькет в небі ось як:

„Петро з апостоли
Сидять поза столи, А-А-Алилуя!
Пред престолом владики,
В кутках пустельники,
На опецках молодиці,
По-тілї них дївиці. Госп. помилуй!“

Засївши так за стіл пють одні до других от як у нас бадїки у гостинї, бо

„І сьвятим на небі горілка в потребі,
Фляшка мила і без гроша,
З ним вельми бардзо хороша.“

А відтак підпивши зачинають бавити ся, танцювати:

1.) Матеріали до історії віршів укр. Зібрав М. Драгоманов, Житє і Слово 1894 т. I стр. 44-46

„Соломона князя
Підхопила Пазя,
Панько з Катеринов,
Савка із Горпиков,
А Давида, царя,
Підпоїла Сара" і т. д.

Так само розроблено віршу про Христове Різдво, про гріх прародичів в раю і то знова в гумористичнім тоні подекуди з занадто реальним зображенєм: прим. як Ірод довідав ся від книжників, що в Всерлеємі має народити ся Христос то:

Скрегоче зубами,
Дерсть ся руками,
І гору надув ся куб,
Очі покосило,
Всього збісило —
Стоїть мов дуб."

А далї йде ще більш карикатурно-реалїстичне зображенє його хороби:

„Різачка докукала,
У животї бурхала і т. д."

Радили Іродовій хоробі й „доктори", радили й баби виливаючи соняшниці та прогаляючи мікоманку, але нічо не помогло. „А далї зникув,
Усїх покинув
Дияволенко, гайдамака." 1)

Не меньше характеристичною під сим зглядом є вірша про Воскресеня Христове 2). Особливо досадно змальовані хороби смерти і злого духа: Послїдний

„Кричить на пуп,
Бо всюду струп,
Нельзя приторкнути, —
Надуло брюх,
Заперло дух,
Не дає і тхнути." 3)

1.) Драгоманов, Матеріяли, Житє і Ск. 1894 стр. 37-49
2) ibid. 444-448 стр.
3) ibid стр 446; інтересно, що Котляревського Єрей кричить також часто „мов на пуп."

Нам хотіло-б ся ще згадати віршу про Адама і Єву, яка зачинаєть ся словами:

„Чи чули ви, панове, з роду,
Щоб Бог прийшов до нас аж сам?
Чого-ж? Побити пику й морду
І очі виколоти бісам."

В вірші розказуєть ся про те, як чорт запросив Адама тай підмовив їсти яблока. Тому Бог прогонить зейчас Адама з раю:

„Пішов же вон, Адаме, з раю!
Об'їв ся яблок, аж сопеш!
Се так ти доглядаєш раю,
Без попиту, що хоч і рвеш!"

Відтак прогонить Бог ще й Єву та проклинає чорта. Вірша кінчить ся желанєм панам:

„І ви-ж пани, в жупанах нови,
Бо ви Адамові рідня, —
Так будьте з празником здорові,

/.

Скачіть, гуляйте хоч що дня." 1.)
Я нарочно наводжу точнійше сю віршу, щоб показати, яка в ній чиста мова і яка будова стиха. Іменно кождий стих складається з чотирох стрічок, що римують ся після схеми: а в а в, а що найважнійше, — се розмір, іменно десятистопний ямб, зовсім такий, як в Енеїді Котляревського. Виходить ясно, що Котляревський знав сї вірші, а хто зна, може ходив й сам за молоду колядувати сю віршу. В загалі церковні вірші мають ось які характерні ознаки: вільне, гумористичне трактовання усяких річий в тім числі і святощів, декуди живий социяльний інтерес.

Переходячи з духовної вірші на світську ми не можемо поминути одного тогочасного складаня, яке своїм змістом стоїть по середині обох висше згаданих катеґорий. Мало на

1. Драгоманов, op. cit. стор. 41

думці легендарну поему „Пекельний Марко", оброблену літературно безсумнівно вже при кінци XVIII в. Видно, що в сю добу та легенда жила в народі, коли появилося оброблене розказу про сходження в ад. Значить один з епізодів Енеїда, іменно мандрівка Енея по тім світі, не був чужий народній творчости.

Світські вірші того часу, писані народною мовою мають загально темою справи суспільно-побутової, громадської натури, рідше політичної. Але що й такі вірші були, на се вказує „Розмова Великороссіи съ Малороссіей." Вправді ся вірша чи радше віршований діяльоґ писана великоруською мовою, але зложена, як каже єї автор, въ честь, славу и защиченіе все Малороссіи"[1]

1.) Житецький: Энеида Котляревскаго и древнѣйшій списокъ ея... стр. 89.

Більше суспільної закраски є в „Сатирі на Слобожан" або в „Доказательствахъ Хама Данилея Кукси потомственнымъ"[1], такій же самій сатирі на козаків, що добивали ся урядового службого дворянського чина.

Побутові сцени звичайно з гумористичного закраского малює свящ. Некрашевич. Характеристичними під тим зглядом є його „Ярмарокъ" та „Исповѣдь". В „Ярмарку" змальовано сцену, як один мужик купує у другого воли. Між обома йде розмова та торговання ~~з усіма~~ з усіма собі властивими хитроцами та (могорич) підходженнями. Вкінци запивають діло могоричем.[2] Взагалі диялог досить інтересний, видно декуди обсерваційний змисл, ~~та~~

1.) Житецький, op. cit. стр. 116 і 117.

2. Петров, Очеркъ ист. укр. литературы XVIII в. стр. 134.

В „Исповѣд-и" з'обрежені непорозуміня, що вийшли між священиком а його парафіянами з причини заведеня поодинокої сповіди. Громада невдоволена з такого новаторства:

„Нехай би він перестав тілько мудрувати,
Щоб так то одинцю все всіх нас сповідати,
І його-б ми за попа всї посполу мали,
На проскури-б носили й його-б шанували."[1]

Вкінци священикови удаєть ся успокоїти людий і переконати про необхідність правильної сповіди.

Зрештою Некрашевич писав навіть листи ба й запрошеня стихами й народною мовою пр:

„Отець Іван, Петро й Степан
З своїми жінками,
Просим до нас хотя на час
Приїхать з святками."

Жаль лиш, як каже Житецький,

1.) Петров, op. cit. стр. 137.

що автор розтрачує своє дарованє на дурниці, але видно не був в силі вийти з тїсного круга церковно-приходських відносин.[1]

Подібну тему обговорює й віршована річ незвісного нам по імени автора, „Суплика або замыслъ на попа." Мужики невдоволені своїм священиком, просять дяка, щоб написав їм жалобу до архиєрея.[2]

В декотрих віршах суспільно-побутових маємо тон не сатиричний а елєгійний. В такім дусї зложені вірші прим. про руїну Січи, про ума-

---

1.) Житецький, Энеида Котляревскаго и древнѣйшій списокъ ея стр. 115.

2.) Житецький, op. cit. стр 112; про сю віршу згадує й Дашкевич, кажучи, що читав між „Заговоръ на попа" і сей послїдний „не дуже й кепський, а що ся тичить язика, то навіть доброго руцинного написаний." Онишкевич, „Руска библіотека" т. III, стр. 153.

уманську різню 1768 р.[1], або „Пѣсня Черноморскаго войска", зложена Антоном Головатим.[2] Особливо ся послїдня замітна, „яко лїтературний твір, писаний чисто народною мовою."[2] В ній висказують ся радісти зза того, що цариця „за вірну службу" позволила козакам жити на Тамані. За се й належить ся їй подяка:

„Слава Богу і Царицю, а покой Гетьману,[3]
Злїчили нам в серцях наших великую раду."

Ся вірша напечатана 1792 р. гражданкою, отже на 6 шість лїт перед виходом Енеїди!

1.) Драгоманов, Матеріяли, Ж. і Слово т. II, стр. 62; інтересно, що вірша зложена коломийковим розміром і подекуди має стихи взяті прямо з народної поезиї пр:

„Гей у лузї на Калинї та зацвіли цвіти,
Гей погибли на Уманю невинній дїти."

2.) Житецький, op. cit., стр. 118 і 119.

3.) Потемкину.

Є ще один тип віршової літератури, що входить глубоким клином в народню пісенну творчість, се іменно вірші більш внутрішньої, чутєвої натури, вірші любовні. Сї „Канты и комплементы блудни", як зве сї твори з огірчаєм Лащевський [1], складали ся по клонниками женської краси. Такі вірші писали в значній части студенти звичайно доволї архаїчною мовою. [2] Деякі з тих віршів се прямо переробки любовних народних пісень. Маю на думцї звісну пісню С. Климовського „Їхав козак за Дунай," ~~або де~~ та деякі вірші зібрані у Перетца в його „Историко-литературныхъ изслѣдованіяхъ и матеріяхъ."

1.) В. Перетц: „Историко-литературныя изслѣдованія и матеріялы" ~~Стр.~~ 1900 стр. 264.

2.) Такою є прим. вірша „Не прелицай меня, драгая," про яку згадує Фінтик. Гл. Житецький, op. cit. 123.

Сюди належить прим вірш:

„Ой за лїсом за чорненьким,
Брала дѣвчина лон бѣленький,
Ой беручи заплакала,
Личко своє протирала."

Сей куплет взятий зі звісної пісні про вдову. Далї долучена иньша пісня:

„Ой у лѣсѣ на дубочку
Кличи голубь (на) голубочку.
Ходи мила, поцилую,
Хоч не свого такъ чужую.
На щожъ мене цѣловати
Тугу сердцу завдавати."

Є там й вариянт пісні, яку співає виборний у „Натанцї-Поставцї":

„Охъ под вишнею, под черешнѣю
Сидит стары з молодою, якъ изъ ягодою."[2]

Подібнож і стрічка з одної пісні у збірнику Бондаревського:

1.) Д. Перетц, op. cit. т. I, ч. II стр. 167

2.) ibid. стр. 174.

„Да не могу азъ летѣти, зане крылъ не маю,
Только скорблю всегда дѣло, отъ жалю вмѣваю."[1]
нагадує такий же поетичний образ у
пісні Наталки „Віють вітри:
„Полетіла-б я до тебе, та крилець не маю,
Щоб побачив, як без тебе з горя висихаю."

Годі нам не навести ще одної пісні,
яка стоїть в однім ряді з блудними
компліментами. Її найдено в „Письмовнику" Курганова:[2]

„Добрѣ чюжую жинку любити,
Що въ любви секрѣтъ можетъ хранити.
Лиш треба беречи ся, бо мужик як
„побачетъ, кисмъ позначит и полаитъ."
„Ахъ бѣда ж мнѣ с чюжею женою,
що мужикъ гонитъ зо мною,
охъ з дубиною суковатою
по плѣчамъ меритъ;
Я присягаю, в ноги клаѣюся —

1.) Житецький, Энеида... стр 126.
2.) Перетц, op. cit. стр. 279 і сл.

анъ не вѣритъ."

Важна вона тим, що подібну фабулу взяв Котляревський до свого водевіля „Москаль-Чарівник". Вправді Дашкевич стоїть на становищи, що Котляревський ішов за французькою пєсою „Le soldat magicien", але ~~кот~~ Перетц противить ся тому. Котляревський радше взяв фабулу з висше згаданої вірші, тим більше, що „Письмовникъ" Курганова був дуже розширений, а французька пєса крайне рідка.[1]

Розібравши так питомі національні течії, що попередили Енеїду, нам треба розглянути ще чужі впливи, головно західно-европейські, які те-ж мали вплив на Генезу ~~Ф~~ нашої травестиї.

Сліди гуманізму і французького класицизму були у нас доволі слабі. В красній літературі видно їх слід пр. на деяких драмах головно

1) Перетц, op. cit. стр 278.

Довгалевського, Конисського, яких композиція взорована на тодішній французькій теорії про драму. В половині XVIII в. за Катерини II заходить до нас західно-евр. поіменно французький псевдоклясицизм, але вже не прямо з заходу лиш via Петербург і Москва. Властивого псевдоклясицизму в російській літературі не було[1], а що до форми, то його вплив виявляється в одї і по части в пародії. Оди пишуть ся тодї в великій скількости (головно Державін), а пародія находить відомік прим. в переріцї Богдановича „Пашеї" Lafontain-а на „Душеньку" та в травестиї Осипова і Котельницького. Іменно ся послїдна важна тим, що була безпосередним товчком до написаня Енейди Котляревського. —

Такий був менше більше стан

1.) Отешенко: „Котляревскій въ свѣтѣ критикѣ," Кіев. Старина т. 63 стр. 9.

в літературі до виступу Котляревського. Щоб зрозуміти цілковито ґенезу перелицьованої Енеїди нам важно би ~~що~~ змалювати по при літературні події ще й тадішний, суспільно-побутовий підклад та думки і змагання українського дворянства, тої одинокої інтелігентної кляси, що видала споміж себе Котляревського. Се важно тим більше, що іменно в Енеїді той елемент розмальований широко і дуже кольоритно. Як вже було попередно сказано, між новою українською інтелігенцією, витвореною з козацького населення новими історичними обставинами, а простою чорно зарисовується ся антагонізм. Народні маси кидаються ся в обійми московського уряду, щоб найти там захист проти старшини, а старшина знов за ціну, політичних уступок звертаєть ся також туди затбігаючи ласки. „Наступила чорна хмара, — співав український народ,

та стала ще сива, була Польща, була Польща, та стала Россия"[1] Послїдна полїтична розправа України, битва під Полтавою, не розбила сеї сивої хмари, лиш довела до ще більшої самоволї козацької аристократиї над простим поспільством. Українське паньство бажаючи відріжнити ся від простих станів перейняє звичаї та обичаї російських дворян, а прості козаки по зруйнованю Січи сходять малу-помалу на один рівень з закріпощеним селяньством. Тодї слово „мужик" стає словом укору, погорди. Оно містило в собі синонїми чогось недотепного, чужого, сьмішного та негарного, а пяньки панських дїтий, стараючи ся пристидити своїх вихованків козаки: „Отакъ только мужики дѣлаютъ"[2] Вираз такому поглядови

1.) Драгоманов „Нові укр. пісні про громадські справи" стр. 25.

2.) Кулїш „Кошляревскій", Основа 1861 стр. 240

дав Климентій Зіновієв „Мазепинський
поет", як зве його Куліш. Вправді тво-
ри Зіновієва, писані важким, силябічним
стихом, під зглядом поезиї є до нічого,
та за те представляють деякий цін-
ний матеріял про житє того часу.
Він пише про всьо, що лиш знає, але
пише так недоладно і штучно, що
нам аж дивно стає, як міг чоловік тра-
тити на таку безпотрібну роботу
стільки часу. Але вже й сучасні мабуть
не занадто цікавили ся його творами.
Про се можна вносити з обставини,
що найдено всього одну рукопись його вір-
шовань. Він, як видно, досьвідчений чо-
ловік, але його кут зріня на сьвіт дуже
малий: він не важить ся виступити
сатирою проти існуючого ладу суспіль-
ного, а на відворот, радше являєть
ся його репрезентантом і оборонцем.
Характеристичний його погляд на
неписьменного мужика, що безпе-

речно є й поглядом тодїшного панства:

„Яко такожъ трезвому изъ пьянимъ обитать,
Тако и письменному изъ простимъ пробувать:
Бо въ простого мужика простий есть обичай,
А въ письменного особний, політичний звичай.
Зачимъ перестанте, простаки, письмо блюзнити,
Бисте ся не могли въ пропасть вічну потопити[1]

З творах Климовського відбиваєть ся виразно сей роздїл української суспільности на крепаків понижених і погорджених, що зберегли ще всї визначні прикмети свого характеру, але не мали в суспільнім житю нїякого значіня і на дворяньство, що дивило ся з висока на низшу братію та руководячи ся своїм полїтичним звичаєм мало лиш власні користи на оцї. І іменно сей полїтичний звичай довів загал української аристократиї до цїлковитої національ-

---

1.) Кулїш: „Климентій," Основа стр. 176

ної кастрациї.

Все-ж таки між українським паньством не перевели ся ще були люди, що дношували ~~ще~~ предківські жупани та не цурали ся своєї мови і предківських звичаїв. Серед тих то панів особливо серед більше осьвічених зачинають помалу ширити ся західно-европейські ідеї про права і волю людини. Сини Колишньої Козацької старшини ідуть на чужі університети здобувати осьвіту і вертаючи назад приносять нові думки та ідеали. Таким способом витворюєть ся на Україні тип панів-вольнодумців, десидентів, а деяким виразом тих поглядів являєть ся тодішний фільософ Гр. С. Сковорода. Се фігура цікава з кождого боку, тому ми про нього поговоримо обширнійше.

Сковорода був в фільософії еклектиком, а свої думки здобув певно підчас побуту за границею, де мав нагоду познакомити ся з тодішними фільосо-

фінними системами. Його погляди доволї туманні, по трохи пантеїстичні з великою дозою містицизму, а їх ессенция ось яка: Чоловік повинен пізнати себе (γνῶθι σεαυτόν Сократа) і усовершувати ся, а совершеньство лежить „въ дѣланіи истинной пользы ближньому."[1] Любов ближнього є „законъ природы всеобщій, напечатанный въ сердцѣ каждаго, данный каждому существу." Найвисшою цїллю є щастє. Рівнозначного йому (щастю), являєть ся фільософія, яко висший настрій духа, „когда духъ въ человѣцѣ веселъ, мыслы спокойны, сердце мырно, то все свѣтло, счастливо, блаженно: сіе есть фільософія." Щоби бути щасливим, треба піддати себе божій волї, се значить жити по законам природи (retournement de la nature - Rousseau),

---

1.) Цитую після Житецького: Энеида і т. д. стр. 38 - 55

бо коли Бог в біблії іменуєтьсяся всяко: водою, огнем, воздухом, желїзом, то чому не назвати його природою? Далї стає його фільософія щораз більше туманна. Він говорить про вічну волю, котра „возъжелавъ облещи совершенства свои въ явленіе видимости, изъ ничего произвела все то, что существуетъ мысленно и тѣлесно. Сіи желанія воли одѣлись въ мысленности, мысленности въ виды, виды въ вещественные образы". Цікаво, що мимо голосних ідей на тему альтруїзму він дивить ся доволї рівнодушно на закріпощене селян, котре творилось на його очах. Простому народови каже він в одній своїй байцї „Голова и тулубъ": „народъ долженъ обладателямъ своимъ служить и кормить ихъ". Але се дасть ся виправдати його фільософічним становищем, що кождий повинен оставати в своїм природнім званю і бути ним задоволеним.

Зрештою голосив рівновартність всіх людий [1]) і виступав проти покрив дже-ля, як се видно в звісній пісні „Всякому городу."

Сї свої науки проповідував Сковорода по усій Україні. В убогій, сїрій свитині з палицею в руках і флятом за поясом появляв ся часто в товпі народу, на городських улицях та сїльських ярмарках подаючи свою науку то в видї імпрозованої проповіди то в видї любленої народом, стихотворної псальми. Вправдї своєї фільософії не вчив він індуктивною методою, як прим. Сократ, а більше аподиктично, все-ж таки уживаючи звичайно народної мови, робив свої виклади зрозумілими. Зрештою самі голошені ним засади, а ще більше сам приклад,

---

1) се видно з його замітки: „барская умность, будьто простый народъ есть чорный, видится мнѣ смѣшная."

який давав своїм убогим житєм,[1] були незвичайними інноваціями в той час і робили вражінє на маси. Сї гуманні думки Сковороди повстали безперечно під впливом західно-европейських ідей та масонської доктрини, а голошені ним приймали ся між дворяньством на Україні; лїричні-ж стихи та пісні Сковороди як от: „Всякому городу", або „Ахъ ушли мои лѣта якъ вихоръ зъ круга свѣта" заходили навіть в народ тай до тепер сьпіваються їх старцї.[2] Причина лежить в тім, що мова в деяких разах доволї народня, а й голошені в тих творах думки підходять під

1.) тут виходив з засади: „Кто не любитъ хлопотъ, тотъ долженъ научиться просто и убого жить" Житецький, op. cit. ст. 49.

2.) Пісня „Всякому городу" дістала ся навіть у збірник Дацлава з Олеська і Жеготи Паулї! Про се гл. Петров, Очеркъ ист. укр. лит. XIX в. стр. 19.

совітогляд простолюдина. За те прозові твори, недоступні так по мові як і по змістивы, остали народови чужі.

Для цїлости тих передзвістунів Енеїди треба згадати ще живу, устну традицию, яка переховувала ся по домам деяких українських панів та серед простолюдя. Саме тодї зруйновано Запорожську Січ, а простий народ складаючи тужні піснї про сю подїю виливав свій жаль словами:

„Ой летить бомба з московського поля,
Та посеред Січі впала;
Ой, хоть пропали славні Запорожцї,
Та не пропала їх слава" [1]

Ся жива традиция колишньої слави Запорожа находила відгомін і серед деяких українських панів і викликуючи невеселі спомини з недавної великої минувшини, будила

Драгоманов, Полїтичні піснї укр. народу XVIII-XIX в. стор. 30.

патріотизм і любов до нещасного краю.

Ми нарочно розібрали так широко ті літературно-суспільні події і причини, які могли участковати при повстаню Енеїди. З сих виводів бачимо, що з огляду на форму терен вже майже підготовлений. Ми находимо в деяких творах чисту, народню мову, а що більше, находимо навіть той ритмічний склад стиха, яким написана Енеїда. Що до способу оброблювання, то маємо вже в інтермедиях гумористичне представлювання події, яке при кінци XVIII в. переходить в деяких творах в ~~(гумор)~~ вільне, навіть може аж занадто вільне трактовання предмету. Ми бачимо далі, як уманні ідеї зачинають входити в суспільність, як нові літературні форми і манера приходять на Україну, в кінци бачимо, як жива традиция

славної минувшини розбуджує любов до рідного краю. Коли все те зважимо, то зрозуміємо, що до написаня більшого твору на народній мові терен був підготовлений. І справді, коли 1798 р. появила ся Енеїда, на малоросійський язик перемицьована Ів. Котляревським, то се не якийсь надзвичайний феномен, якийсь deus ex machina, а лиш один стан, один гігантський крок в розвою нашого народа. —

II.

Від появи Енеїди Котляревського зачинаємо нову добу в нашім письменьстві. Безперечно сам факт є лише конвенціональною границею, як взагалі більшість усяких поділів і границь в історії, але така границею вважає ся Енеїда зовсім рідно. Ми поли-

маємо умотивовання сего висказу на пізнійше, а тут займемо ся поглядами поодиноких критиків на Енеїду і її значінє.

Енеїда була безперечно принята публикою прихильно. Про се сьвідчить скоре як на той час повторюванє накладу. Видно, що книжка подобала ся публиці. Зрештою і автор першої української граматики Павловський каже, що Енеїда була публикою принята „съ удовольствіемъ". Мимо того однак не поміжно, щоб вона відразу зробила який рух. Доперва з заснованєм „Українського Вістника" 1816 р. повстає живійший інтерес і там ми й находимо й перші рецензийка Енеїди.

Я не вичисляти му всїх голосів критики про Котляревського хотьби з тої простої причини, що не всї були менї доступні. Я обмежу ся на

лиш на материял, який був під рукою і який представляє певну цїну.

Перше критичне оброблене сього питаня є в статї М. Костомарова в „Молодику" 1844. п. з. „Обзоръ сочиненій написанихъ на малороссійскомъ языкѣ"[1]. Він розглядає Енеїду насамперед що до лїтературної форми а відтак що до змісту. Що до першого, то є се пародия, яка відповідаючи тодїшному духови часу бере клясичні предмети, одїває їх в романтичну одїж і таким нескладним убором сьмішить публику. „Энеида какъ пародія потеряла для насъ свою цѣну; но таже самая Энеида какъ вѣрная картина малороссійскаго быта, какъ первое сочиненіе на мало-

---

1.) Сей відзив подаю після працї Стешенка: Котляревскій въ свѣтѣ критики", бо оригіналу не мав під рукою, а праця в кождім разї заслугує на увагу.

россійскомъ языкѣ въ глазахъ нашихъ драгоцѣнное твореніе"[1]. Що до змісту то має вона передовсім три характерні прикмети: по перше, „мы видимъ въ ней вѣрную картину малороссійской жизни", по друге „она драдрагоцѣнна для насъ по неподражаемому юмору, съ которымъ авторъ изображалъ пороки и смѣшную сторону своего народа", по третє, „языкъ ея правильный, блестящій, народный въ высочайшей степени останется самимъ лучшимъ памятникомъ". За те чотиростопний ямб „чуждый малороссійскому языку", через те й вірш тратить на легкости. Але Костляревський нераз пересаджував і його комізм переходить часом в карикатуру. Однак ті сцени, як

---

1) Гл. Стешенко: „Котляревскій въ свѣтѣ критики" Кіевск. Старина т. 62 стр. 95

Кажe Костомарів, се „плодъ ложнаго понятія о смѣшномъ; тогда думали, что все отвратительное можетъ забавлять."

1848 р. згадує про Котляревського Ів. Вагилевич пишучи в своїй статї „Замѣтки о руской литературѣ," що Енеїда для „многихъ отличныхъ, навѣтъ рѣдкихъ красотъ будетъ всегда оздобою литературы."[1]

Не меньше щиро віднїс ся до Котляревського й другий член галицької трійцї, Головацький, присьвятивши тепле слово авторови Енеїди в своїм третім викладї („Три вступительнiи преподаванія о руской словесности")[2]. А в своїй статї про Котляревського, поміщеній в 3. числї „Пчоли," віддиваєть ся так про Енеїду: „Посьмішність

1.) Статя поміщена в час. „Днѣпрук ruskij," органї „Ruskoю Sobora"; про се гляди „Бібліотеку" Онишкевича т. III. стр. 153

2.) Руска бібл. Онишкевича т III стр 346.

Енеїди незрівкана; всюда оддихає невинуджена сатира, играюща невишуканою веселостію і остротами природженого остроумія... Ціла ~~Енеїда~~ Україна читає Енеїду з розкошю од письменного селянина до богатого пана."[1] Вправді ті слова Головацького мало оригінальні,[2] все-ж таки видимо, що другий член галицької трійці відносив ся до Котляревського бодай в початках своєї діяльности з великим пієтизмом, про що свідчить зрештою й опублікавав в „Пчолі" „Оди до князя Куракіна"[3]

1.) „Руска Библіотека" т. III, стр. 349.

2.) Сю неоригінальність виказав Франко в своїй статі „Писаня Котляревського в Галичині," (Записки т. ім. Ш. т. XXVI стр 9). Головацький брав іменно цілі звороти і уступи з біографів: Стеблін-Каменського і Пасеска.

3.) Ся перша публікація Оди відмінна в дечім від Кулішевого видання в „Основі" 1861 р.

1861 р. в січневій книжці петербурської „Основи" помістив свою, доволі обширну статю Куліш. Ми розкажемо всю статю докладнійше, бо вона дуже характерна іменно тим, що Куліш в супереч усім критикам умалює значінє Енеїди ad minimum а й самому Котляревському приписує місто ідейних мотивів низьке рабство і підлоту. На початку сеї статї говорить Куліш насамперед про диференциації поодиноких кляс, тої суспільний підклад, як на якому розіграваєть ся Енеїда. Козацька аристократия нїколи не зважала на інтерес простонароддя. Вже Хмельницький пожертвував черню для своїх особистих вигод, а в ще більшій мірі зробив се Мазепа. Козацька старшина йдучи Мазепиним слїдом забігала й собі ласки у московського уряду та кидала для

дворянського чину простонародні обичаї та мову. З другого боку вона наслідувала польських панів в їх бутній гордости та понижуваню мужика і коли польські пани говорили про своїх підданих: Psia krew!, то новоутечені козаки-дворяни казали: „Мужицкіе обычаи, мужицкая рѣчь,“ та гордили мужиком [1]. В той час появили ся між Українцями ті гумористи, котрі після переданя виманювали собі шутками чини та дарунки у богатих. Були се звичайно люди з немалими спосібностями, які однако-ж видячи, що путем чести і правди не далеко заїдеш, хиба по слідам Палія отинши ся в Сибірі, воліли поставити своєю девізою пословицю: „Скачи ~~пане~~ враже, як пан каже“, та для вподоби панам

Куліш: Котляревскій, Основа, стр. 240.

висьмівати мужика. Отпаким був й Котляревський і таку ціль мала його Енеїда.

Окруженє, серед якого жив Котляревський, не складало ся з людий жостоких; навідворот, оно в многих случаях визначало ся ідилїчною мягкостю; лиш та мягкість відносила ся не до всїх верств. І Котляревський вступав ся нераз за обиджених козаків, але ви пригляньте ся, як він живе, до кого горнеть ся, послухайте його анекдотів, то й побачите, яке сторона жизнї простолюдина його інтересує. Зрештою „его воспитаніе совпало съ эпохой протеста противъ деспотическаго классицизма, — протеста, выразившагося въ европейскихъ литературахъ осмѣяніемъ боговъ и героевъ."[1] Нас мало обходить, кого наслїдував Котля-

---

[1] Кулїш, op. cit. стор. 245.

ревський, Скаррона чи Баумбартена (!), нас інтересує сам факт іменно, що він написав пародию. „Уже сама думка - написати пародию на мові свого народу, показуєть отсутствіе уважаніе къ этому языку."[1] Але Котляревський заплатив лиш дань свому віку, не маючи сили станути висше його понять. Над Енеїдою сьміяли ся всї: і українські поміщики і офіцири і лакеї. Одні лиш простолюдини не сьміяли ся: їм було не до Енеїди. Той вік був взагалї послїдньою пробою нашої народности, котра упадала малу-помалу щораз нище. „Та, ничто не подверло ее столь опасному испытанію какъ пародія Котляревскаго"! Сам Котляревський, як чоловік з талантом, не міг бути цїлком слїпим на ті скарби народної поезиї, і тому й за-

---

1.) ibid. стр. 245.

говорив опісля другим язиком о тім народї, який зразу представляв ся тому карикатурою. „Когда сличите три первыя книги Энеиды съ остальными, вы увидите, что грубый но искренній комизмъ измѣняетъ автору болѣе и болѣе, и наконецъ переходитъ въ насильственную каррикатуру." Се пояснюєть ся, що автор, пізнавши ожитє народу „почуялъ смутно беззаконіе своего смѣха и подъ конецъ смѣялся уже безъ искренности." 1) Енеїда стратила для нас тепер всяке значінє не лиш тому, що пародия вже пережила ся, але й з-за того, що Котляревський часто місто пародиї давав нам карикатурне зображенє народу, або, як зве се Куліш, „котляревщину." Його твори мали великий вплив на грядучі поколїня, а й він сам, при всїх своїх недостатках

1.) ibid. стр. 247.

„былъ одинъ изъ тихъ немногихъ Украинцевъ, которые... повели насъ къ нынѣшнему нашему самопознанію." Мимо того „письменная украинская словесность не можетъ выдѣть въ немъ своего родонахальника" 1)

Отсе вся суть виводів Кулїша. Ми бачимо, що оцїнка вийшла цїлком відємно і робить подекуди вражіня памфлята. Виглядає немов Кулїш навмисне поминув додатні сторони, а виставив відємні і то в зовсїм невластивім сьвітлї. Поминувши вже деякі разячі неконсеквенциї 2), ми находимо тенден-

---

1.) ibid стр. 262

2.) Так прим. інсинуує Кулїш Кошляревському прямо якісь злобні наміри, мимо того признає, що він був одним з Українцїв, які розбудили самосьвідомість у нас, та що йому годї було підняти ся понад поняття свого часу. Або: вже сама пародия на рідній мові вкидає на нетовару до неї,

цийне а в кождім разї нераціональне
освітлене деяких фракцій прим в пред-
ставленю суспільно-історичного підкла-
ду, де в цїлій козаччинї не бачить ав-
тор нї одного ясного, додатного образу,
лиш сьвістичні змагання та забаганки.
Так само тенденцийно змальовано й
підхлїбство Котляревського, а не звернено
уваги на різкий осуд сильних міра
сею в Енеїдї і Одї та на обставину,
що схлїблюванє Куракіну не могло при-
вести таких великих користий,[1] тим

хоть знова иньший рід не міг бути при-
нятим укр. публикою „съ сочувствіемъ".
Або: ми не повинні бути строгими
зглядом Котляревського, а сам вика-
зав строгість посунену до найдальших
границь.

1.) Про се Стешенко: Котляревскій въ свѣтѣ
критики", Кіевская Старина, т. 63, стр 283.

більше, що Куракін був тоді полі-
тично підозрілим.

Зрештою не треба й Куліша мірити
тою мірою, яку прикладав до Котля-
ревського. Звісно прецінь, що його погляди
змінили ся дуже скоро і доводили нераз
до дивачних конклюзий та теорий.[1]
В його творах за богато субєктивізму та
чутя, через те й їх тенденційність.
Те в тім не його вина і всї ті обяви
непостійности є більш нервової, пси-
хічної натури. Про се й сьвідчить вислів
Марка Вовчка про Куліша: „Уже в той
час (на початку 60 рр.) його чимало поля-
ло життя, він був злісний, нервовий
та мав в собі зачатки пізнїйшого псі-
хоза, але енергії до свого дїла було ще бо-
гато. І була се, не вважаючи на силу ран

---

1) Звісні під тим зглядом його погляди
на мусулманьство (Маруся Богуславка),
Козацтво (Исторія возсоединенія Руси) або
союз з Поляками (Крашанка).

людина чиста, палкий робітник і один з найкращих синів свого народу." [1] Сей висказ Вовчка повинен мабути вистарчити на те, щоб відносити ся з більшим вирозумінєм до дїяльности Кулїша.

В 1865. р. появив ся „Обзоръ исторіи славянскихъ литературъ" Пипіна і Спасовича. Там поміщена й коротенька біографія та оцїнка творів Котляревського. [2] Про Котляревського сказано, що він „є перший письменник, що став промовляти в правдивій малор. мові." В Енеїдї так богато веселого гумору, що вона довгий час була улюбленою лектурою

1.) Гляди статю Доманицького: „Марко Вовчок про Кулїша", Лїтературно-науковий Вістник, книжка X з 1908 р, стр. 51

2.) Наводжу після нїмецького перекладу: Geschichte der slav. Literaturen von Pypin u. Spasovič, übertragen v. Pesch 1880. т. I стр. 467-97.

а поодинокі її части вивчувано на памяти. Оцінка коротенька, через те й не така реляфна, але важна тим, що се голос посторонньою та совісною критика і знатока літератури.-

В два роки опісля зладив Онишкевич критичне видане творів Котляревського та видав його в першім томі своєї „Руської Бібліотеки". На початку подав невелику статю про житє і діяльність Котляревського." Ми виймаємо відти важнійші думки. „В літературнім згляді належить Котляр. до тих людий, що появляються на сто, а часом кілька сот літ раз..." В сім занимає він широке становище: 1.) він робить літературу доступною для цілого народу, 2), увільняє її від борби межи клясицизмом а романтизмом і 3). виступає яко писатель на часі.

1.) И Онышкевичъ, Руска Библіотека, Львів 1877 стр. I–X, т. I.

Через те, єго заслуги рівнаються за-
слугам, які положив в польській літера-
турі Mikołaj Rej z Nagłowic." Що до самої
Енеїди, то вона не має „поетичного вдохно-
вення, але за то гумор незрівнаний, сати-
ра невимушена, оповідання легке і основна
відомість того, о чім пише. Розмір у не-
го, як і в наших народних піснях то-
нічний, но як на нещастя стоти ам-
бічні, для руского уха дуже неприятні.
Все-ж таки являє ся у него природ-
ний талант, велика пластика, мно-
го життя, фантазиї і гумору, много си-
ли, енергії в представленю характерів,
але з другої сторони брак літератур-
ного смаку, супокою, гармонії, природ-
ности, висшого полету і в єго індівіду-
альности лежаща ексцентричність, че-
рез що єго особи стають ся нераз
або реально-фантастичними або
поетично-ідеальними."

Така думка Онишкевича про Котля-

ревського. Як бачимо, він признає йому велике значінє уважаючи його чоловіком, що появляєть ся раз на сто або й більше літ, хоть не вважає його ленїєм. Зрештою висказано в оцінці богато фраз на адресу Котляревського, не умотивувавши їх відповідно або й лишаючи зовсїм без доказу.

В 1882 р. дає Куліш новий погляд про Котляревського в збірці: „Хуторна поезія."[1] В „Зазивнім листі до Української Интеллігенції", поміщенім тамже, реабілітує він цїлковито память поета і тим самим немов заперечує свої попередні виводи. „Велике се діло розпочав простодушно без особливого задуму и роспочав так радикально мов соціяльний реформатор," і то не знаючи добре, „що він творить. Він покорявсь невідомому велінню народнїго духа; був тілько знаряддєм укр. світогляду."[2]

1.) Куліш: Хуторна поезія. У ві Львові 1882
2.) ibid. стр. 123

Нам прямо стає дивно, як можуть так кардинально зміняти ся погляди. Але про змінчивість у Куліша малярна вже нагоду говорити. І справді, як сказав один дотепний критик, се мусїла бути дуже тонка сатира в Енеїдї, коли треба було аж 20 лїт, щоб Куліш порозумів сю тонкість.

Слїдуючу розвідку про Котляревського дає Петров в своїм „Очерку".[1] Ся праця доволї обширна і важна тим, що тут вперве видно старанє звести до купи все писане про Котляр. і на підставі того материялу установити певну точку зріня, з якої треба глядїти на автора Енеїди. Подавши біографію наводить Петров думки Костомарова, Куліша і Катранова, а відтак бере ся до оброблення травесиї. Він розбирає попередні лї-

---

1.) И. Н. Петровъ: Очеркъ исторіи укр. литературы XIX стол. 1884, Іван Петр. Котляревський стр 22-36.

тературні елементи, що послужили пробним каменем для поетичного таланту Котляревського, і навязує карикатурне зображення життя в Енеїді до інтермедий та інтерлюдий. Котляревський, — треба признати —, „здѣлалъ смѣлую попытку соединить малорусскую рѣчь и содержаніе съ современными формами господствующей русской литературы и дать этой рѣчи и содержанію большую подвижность и возможность дальнѣйшаго развитія." Він задержав в своїх творах малоруську річ XVIII в., лиш очистив її від грубого змісту, макаронізмів та підчинив формам пануючої літератури російської.

Як бачимо, чогось спеціяльного в оцінці Петрова нема. Найважнійше, що дає, се навязає Енеїди безпосередно до пасхальних драм та інтерлюдий. Се, як ми бачили, було би занадто одностороннє, бо не узглядненo ні впливу віршів ні інших літературних творів ні по-

треби виразити ся на свому нарічю, та иньших чинників. Зрештою ми наводимо сейчас голос проф. Дашкевича, який критикує іменно згадану працю Петрова, а попри те подає богато цінного материялу та бистроумних уваг. „Отзывъ" проф. Дашкевича[1] - се праця обширна, попри те дуже свіска і старанна, через се має велике значінє в оцінці Котляревського. Ми обмежимо ся головно на другий розділ його праці, бо там іменно подана аналіза творів Котляревського і виясненє початків української літератури. Насамперед полемізує Дашкевич з Петровим що до степеня самостійности укр. літератури і збиває того-ж погляд, будьтоби наше письменьство було мало оригінальне. Спеціяль-

---

1.) Повний наголовок: Отзывъ о сочиненіи г. Петрова „Очерки исторіи укр. литерат. XIX. стол." составленный проф. Н. П. Дашкевичемъ. Записки Импер. Акад. Наукъ, т. LIX, стр. 37-301

но сказу Енеїди розібрав Петров дуже поверховно, хоть написав історію укр. літератури XVIII в. Дашкевич думає, що тут треба би узглядняти й вертепну драму та гумористичні вірші того часу. Крім того треба би конче порівнати Енеїду Котляр. з Осиповом, а відтак з латинським оригіналом і французького та німецького перерібкою. Се питаня полишає поки що нерішеним, хоть не вважає неможливим сего, щоб Котляревський написав свою травестаю скорше Осипова, і щоб останній користував ся нею.[1] Що-ж до самої Енеїди, то Котляревський „изображалъ животную сторону жизни, преобладавшую въ современной ему Украинѣ... Малороссія встаетъ предъ чи-

---

1.) На се вказували би між иншим деякі українські слова у Осипова, та Стешенко в статі „Котляревскій и Осиповъ въ ихъ взаимноотношеніи" виказав, що се або спільні общеруські, або зовсім російські.

тателемъ въ непроглядномъ видѣ, „но ничего пенять на зеркало, коли рожа крива"... Въ поэмѣ Котляревскаго господствуетъ крайній реализмъ, но за этимъ реализмомъ скрывается честность побужденій и горячая любовь къ народу и правдѣ. Комическое изображеніе переходитъ иногда въ карикатурное, но по большей части оно выполнено въ духѣ народнаго юмора"[1] Що до язика, то замѣчає Дашкевич, що він „энергиченъ, выразителенъ, въ высшей степени характеренъ и мѣтокъ, хотя нерѣдко и грубоватъ."[2] Словом літературна заслуга Котляревського лежить в тім, що він виказав богатство народньої мови і гумору, схованих у (~~народній~~) душі народа.

Ми навели тут як найкоротше есенціональні думки проф. Дашкевича, що до Енеїди Котляревського, а поминули

---

1) Дашкевич, op. cit. стр. 69.

2) ibid. стр. 70.

або натякнули лиш на иньші його виводи, через що й образ його праці не виходить так ясно. Але вже з тих малих виїмків можна бачити його велике знане і ерудицию в области української літератури. Його сьвіжа праця пояснила бодай в части ті чинники, що вплинули на ґенезу Енеїди та посунули всї справу богато наперед. Взагалі дав Дашкевич в „Отзыв-і" широкий образ народин нашого письменьства і незвичайно докладно визначив в ньому роли Котляревського.

В 1889 р. вийшов перший том „Исторіи рускои литературы" Огоновського.[1] Котляревського опрацьовано там ще зглядно добре. Особливо деяке значінє може мати оцїнка Енеїди, тимчасом як драматичні твори оброблені слабше, а говореня прим. про алєгорию в Катанцї-Полтавцї зовсїм вже не серіозне і наукове. В Енеїдї бачить Огоновський з'ображений „у шутливій фор-

1.) Огоновський, Исторія литер. рускои, ч. II. відділ 1, ів. Котляревський, стр 186-210

мі суспільно-національний побут на Україні після зруйнованя Запорожської Січи. Засновок і тему переймив Котляревський від Осипова. Се бачимо головно з аналогічної будови і римованя стихів обох Енеїд. „Культурна місия Котл. була не легка і всякий укр. патріот, що був би поважив ся написати якийсь поважний твір в рідній мові, став би ся посьміховиском в висших верствах суспільних. Зміркував се добре Котляревський і тому зладив травестию в укр. мові виступаючи перед зноровленим панством з таким писанєм, яке було єму до вподоби." - По правді чогось нового критика Огоновського не подає і думки його переважно чужі, зазичені у других.

Рік 1898., яко рік столїтя обновленої української лїтератури, приніс чимало праць про Котляревського. Більшість з них се принагідні, часо-

тисні статї, лиш декілька з них се ре-
ферати з нагоди сьвяткованя стилїт-
ного ювилею укр. лїтератури або спецкаль-
ні оброблення певних desideratum-ів що до
Котляревського. Найважнїйші з них се
три працї поміщені в „Київській Ста-
рині": дві Стешенка і одна проф. Дашке-
вича. Зачну від послїдної.

Вже в своїм „Отзыв-і", як се ми зазна-
чили, доторкаєть ся Дашкевич питаня
про зависимість української Енеїди від ино-
ших травестий, але там полишає се
питаня тоже що нерішеним. От тепер
в статї „Малорусскія и другія бурлескныя,
(шутливыя) Енеиды" [1] вертає він
знов до сього питаня. На вступі гово-
рить о бурлеках (вичкодне) взагалї та
розбирає значінє Енеїди, яко такого
шутливого жанру. В другій части

1.) Кіевская Старина, т. 62, стр. 145-188

переводить розбір всяких перерібок Енеїда, головно Скаррона, Голюмацера та Осипова. Найважнїйша для нас третя часть, присьвячена розборови української травестії. Тут розбирає Дашкевич наперед слїди традиції про те, будьтоби Енеїда Котляревського ранїща Осипової що до замислу і виходить з того, що на таке твердженє нема нїяких певних доказів. Все-ж така сумнїваєть ся, чи згадка про „мацапуру" відносить ся до Парпури, котрий ледви чи видавав свою Енеїду для зиску, чи може до Осипова. Дуже можливо, що Осипов користував ся Котляревським. На се вказували би деякі укр. слова.[1]

1.) Про сї українїзми говорив Дашкевич вже в „Отзыв-і." і, як ми замітили, Стешенко збив сї твердженя. Тут до давнього реєстру додає Дашкевич ще слово „шаль", котре вважає лиш друкарською похибкою місто укр. „паль". Франко

Потім наводить декілька місць з Котляревського, котрі буцім-то близші до Скаррона як до Осипова. Франко в своїй рецензії на сю працю каже однако-ж, що ті подібности або дуже далекі, або припадкові.[1] Та Дашкович занадто сумлінний учений, тому й каже, що деяку незалежність від Осипова, а зближеня до Скаррона можна бачити з повною правдоподібністю лиш в перших трех частях Енеїди. Щоб пізнати дійсну вартість укр. травестії, треба розглянути ще й те, чим вона ріжниться від инших. Передовсім бачимо в ній гуманні стремління та ідеали XVIII в. Вправді Котляревський, не поняв

в рецензії на сю статю (Записки наук. тов. ім. Шевченка т. XXVI, стр. 41) каже, що у Котляр. є в данім місці не „пали" а „стовп"!

1) Франко, ibid. стр. 41.

ихъ въ всемъ ихъ объемѣ, но онъ усвоилъ главное изъ нихъ: дѣятельную любовь къ человѣку какъ такому и къ всему народу и чувство соціальной справедливости"[1]. З артистичного зглядy стоїть Котляревський найблище французької травестії, все-ж таке його „изложеніе кратче, но ярче, рельефнѣе и нагляднѣе[2]" Скарроновою або Осиповою. Особливо народність зазначена у Котляревсько дуже виразно. Взагалі українська травестия безперечно більше народня від усіх инших і взагалі, такого общенароднаго, въ такой мѣрѣ поэтическаго произведенія въ концѣ XVIII стол. не было и въ общерусской литературѣ."[3]

---

1) Дашкевич, op. cit стр. 177
2) ibid. стр. 179
3). ibid. стр. 185.

Ту треба однакож замітити, що статя Дашкевича написана независимо від подібної-ж статї Стешенка, яку сейчас й подамо. Там найдемо доволї докладно і детайльно розібране питаня про зависимість української Енеїда від иньших і трохи иньшу конклюзию в сїй справі як у Дашкевича. Все-ж таки праця, особливо оцїнка значіня вартости нашої травестиї в порівнаню з иньшими дуже цїнна, чим більше, що сей осуд виходить з уст такого обережного критика і знатока лїтератури, яким є Дашкевич.

Статя Стешенка, як ми вже згадували, обговорює проблєм залежности української Енеїди. Вже єї наголовок: „Котляревскій и Осиповъ въ ихъ взаимноотношеніи" 1) вказує, що авто-

---

Кіевская Старина, том LXII, стор. 1-82.

ходило тут головно о виказане стеченя спорідненя між обома славянськими травестиями. На вступі своєї праці подає Стешенко ріжні відзиви критиків на сю тему і полемізує з ними. Опісля приступає до властивої річи. Инші травестиї були Котляревському недоступні прямо тому, що він не знав чужих мов (виявив французьку). Скаррона міг Котляревський читати, але без впливу. Се тому, що по перше не знав так добре французької мови, а по друге, французьке громадянство XVII в. та інтереси Скаррона були чужі Котляревському. Лишаєть ся отже Осипов. Стешенко порівнує детайльно його Енеїду з українською і находить дуже богато спільних місць. Зрештою форма та будова стиха вказують виразно на користуванє одного автора другим. Хто-ж ним користував ся? Щоб розвязати се питанє, розбирає вне-

род Стешенко Енеїду Осипова. Осипов міг користувати ся Блюмауером і справді схожостей між обома дуже богато. Відтак порівнує Стешенко травестиї: українську, великоруську і німецьку та наводить спільні їм місця. Як се можливо? Осипов взяв від Блюмауера, але відки Котляревський? Від Блюмауера не міг взяти, бо не розумів німецької мови, у Верхіля нї Скаррона аналогічного місця нема, отже ясна річ, що мусів зазичити ся у Осипова. [1] В кінци

1.) Нам годї наводити всї схожости. Мизгадаємо тут одну, яка дуже фрапантно доказує правдивість твердженя Стешенка. У Котляревського є:

„Сказав: „Нехай їй вічне царство,
Менї же довголїтне паньство,
І щоб друга вдова найшлась!“

У Осипова аналогічне місце звучить так:

„Дай Бог, сказал, ей память вѣчну,

-/.

старається Стешенко усталити час написаня Енеїди, та тут пускається заходить на льоґічні тонкости, якими наука не все може вдоволити ся, і установляє час написаня перших трох частий на роки 1794-96. Що Котляревський йшов за (зе) Осиповим, з того ще не виходить, щоб він не був оригінальним. Вправді денеде він прямо перекладає руську травестію, „однако и въ этихъ мѣстахъ видѣнъ самостоятельный колоритъ... и большая свѣжость и остроуміе, отсутствующіи у Осипова."[1]

За всю любовь ко мнѣ сердечну,
Мнѣ жъ свѣжую вдову достать."

У Голюмауера: „Er sah ihr End' und rief ihr zu:
„Der Herr, gib ihr die ewige Ruh,
Und mir ein, ander Weibchen".

Скоріста у всіх трох авторів очевидна. Точнійше, Стешенко, op. cit. стр. 53.

1) Стешенко, ibid. стр. 79.

Таким чином проблєм залежности української Енеїди розвязаний тут доволі ясно і переконуючо. Зі сказаного виходить понад усякий сумнів, що Котляревський користував ся Осиповим, а не на відворот. Жаль лише, що Стешенко пускаючи ся на тонкі льоґічні докази часто випадає з ролі критика, а робить ся адвокатом.

Третя стаття, якої вшанувала „Кіевская Старина" соті роковини відродженої української літератури, се праця того самого автора п. з. „И. П. Котляревскій въ свѣтѣ критики".[1] Се одна з найбільших праць про Котляревського, а важна тим, що зводить і подає критичне провірене звісного доси матеріялу. Вона складаєть ся з трох частий: В першій

1.) Кіевская Старина, т. 62, стр 83-151 і 267-316, та том 63 стр. 1-32; Обі статті Стешенка вийшли теж окремою відбиткою п. з. „Поэзія И. П. Котляревскаго."

переходить автор в хронологічнім порядку всякі відзиви про Котляревського. В другій розбирає думки, висловлені критикою, і застановляєть ся на скілько вони справедливі або ні. Специяльно що до Енеїди, то застановляєть ся головно над степенем її народности і артистичности та над закидами, зроблеными їй критикою. Що до першого питаня, то автор боронить щасливо Котляревського перед Кулїшем, який сумнївав ся о народности Енеїди та закидував їй, що вона написана для догоди панам і для насьмішки над простим народом. Відносно другої квестиї розбирає Стешенко докладно втутрішну і внїшну форму Енеїди та доходить до конклюзиї, що взагалї вона „въ высшей степени художественное произведеніе".[1] Також добра їй

1.) Стешенко, op. cit. стор. 280.

мова і стиль Енеїди, деякі руссизми „явились плодомъ несовершенства техники стиха и оправдываются современными поэту взглядами на чистоту украинскаго языка"[1] Добре боронить теор. Стешенко Котляревського перед закидом лизуньства, за те слабше випала оборона драматичних творів: Наталки-Полтавки і Москаля-Чарівника. В третій части подає Стешенко позитивні здобутки дотеперішних праць над творами Котляревського і їх значінням. Що до генези Енеїди, то бачимо, що вона є виплодом чисто народнього грунту, отже повстала з одної сторони під впливом безпосередним народньої устної словесности, з другої під впливом книжного письменьства з національним напрямком. Стешенко вказує вірно на вірші інтермедії, на поему „Пекельний Марко", на

1.) ibid. стр. 286.

писання Сковороди і Климовського, як на передвістунів української Енеїди. Не згадує чомусь про вірші духовного змісту, де в формі бурлєска розказані біблійні події. Чужий вплив проявляється головно в травестиї, але тут годі добачувати якусь реакцию проти псевдоклясицизму, якого, мимоходом сказавши, в українській літературі зовсім не було, а в російській хоть і панував по трохи, то зовсім не в значіню західно-европейськім. Зрештою він був там корисний і для того не треба було ніякої реакциї проти нього. Стешенко думає, що „осмѣяніе боговъ и героевъ имѣло не какую-нибудь принципіальную цѣль, а только художественную".[1] Бо якби так було, то чим тоді уважати гумористичні вірші на церковні теми, леґенду про Марка і инші? Невже се

---

1) ibid. т. 63. стр. 11.

також реакция проти псевдоклясицизму? Яко творець нового періоду мав Котляревський великий вплив на грядучі поколїня і під тим зглядом його значінє більше як значінє Гоголя в російськім лїтературі.

Отсе як найкоротше зібрані виводи Стешенка. І тут його докази опирають ся головно на льогічних тонкостях, та вони дуже влучні і з ними годї не згодити ся. Тай взагалї працї Стешенка кинули чимало сьвітла на особу першого піонїра на ниві нашої народньої лїтератури і на мотиви, які руководили ним при писаню.

Попри сї фахові працї ми маємо з того-ж року декілька цїнних стать принагідних, головно відчитів, читаних з нагоди ювилею в поодиноких товариствах. Найважнїйші з них се реферати виголошені на „Науковій Академії" у Львові трома унїверситетськими професо-

рами: Грушевським, Колессою і Смаль-Стоцьким. Се праці невеликі і чогось зовсім нового про Котляревського не подають; та вони важні яко субєктивні погляди людий на особу поета і через те, що розбирають з ріжних становищ його значінє. Всї вони друковані в „Літературно-Науковім Вістнику" з 1898 р. Ми перейдемо їх по черзї.

Відчит Грушевського „Українсько-руське літературне відродженє в історичнім розвою українсько-руського народа"[1] обговорює, як се вже видно з заголовка, історичну еволюцию нашого народу, в якій Енеїда творить один важний крок вперед. Своєю появою Енеїда не зробила епохи (?), але значінє єї велике. Український народ виглядав в сю добу дуже безрадісно, а що не умер на віки, то в тім найбільшу

1.) ЛНВ. кн. XI, за 1898 р. стр 76-81.

ролю відограло українське народнє слово, — „се убоге і понижене, але таке дальне і оригінальне, карівне і гарне в самій своїй некультурности слово". А видвигнув сї скарби української мови Ів. Котляревський і в тім його головна заслуга.

Відчит Д. дра. Колесси: „Столїтє обновленої українсько-руської лїтератури"[1] зза своєї обширної теми говорить про Котляревського дуже мало, через те нам не важно подавати його поглядів про автора Енеїди. Тому ми згадаємо тут лиш його і перейдемо до третього з черги рефарату, іменно розвідки дра. Смаль-Стоцького „Котляревський і його Енеїда".[2] Сей відчит найбільш з усїх трох підходить темою до нашої задачі, тому й цїнний для нас; ми застановимося трохи точнїйше

---

1) АНД. Кн. XII, за 1898 р.

2.) АНД., Кн. XI, стр. 87-100.

над його змістом. Саме в пору великого морального і культурного занепаду на Руси являєтся на ратунок Еней, „свій чоловік, хоть і не по нашому зветься." І в тім головна заслуга травестиї Котляревського. Сюжет Енеїди взятий вправді з чужої ниви, але Котляревський обробив його з великим талантом і дав нам правдиво національну поему. Автор, хотів виставити на сьміх хиби всіх верстов суспільности на Україні, особливо-ж висших слоїв і до того вибрав найвідповіднійший спосіб: перелицювати Енеїду на український лад. Вибір той зробив Котляревський зовсім сьвідомо і сьвідомість цїла бє з кождого вірша. Тепер він міг виткнути безкарно хиби панам і справді мамонки богів та богинь він представив „всесьвітний тип правителя свого часу" з його чиновницькою системою, хабарством та протекцією.

Свою травестию вистачив поет богатим етнографічним материялом та історичними споминами і через се надав їй більше українського кольориту та зробив прямо національною поемою. Характеристичне в статї Стоцького се підчеркнене, що Котляревський писав сьвідомо свою травестию та що його українофільство не інстинктове а сьвідоме задачі і цїли народолюбство, се щирий патріотизм. Може воно й справдї так було, але в кождім разї з доволї рідких історичних споминів про Україну ся сьвідомість зовсїм не виступає так наглядно.

Сї відчити поміщені, як вже було сказано в „Лїтературно-Науковім Вістнику" за 1898 р. Тамже є ще стаття Грицька Коваленка: „Столїтє обновленої Енеїди" [1] Автор навязавши до закидів

1.) ЛНВ, кн. X. з 1898 р. стор 1-10

Кулїша проти Енеїди виказує, що Котляревський не мав наміру висьміяти мужиків, а згадавши „Оду до кн. Куракіна" переходить на відносини поета до Рєпнїна, яких властиво не виясняє. З Рєпнїном вєжеть ся знова імя Шевченка і Щепкіна і автор розговорюєть ся й про них. Взагалї стаття слаба, безсистемна тай зовсїм не показує, як се твердить автор, дїяльности Котляревського.

Отсе важнїйші відзиви про Котляревського з 1898. В слїдуючім роцї появила ся в „Київській Старинї" праця Житецького: Энеида И. П. Котляревського і древнїйший списокъ ея".[1] Се мабуть найцїннїйша праця про Котляревського, важна особливо тим, що розбирає генезу Енеїди, себто ~~ті~~ ті лїтературні

1.) Кіевская Старина т. 67, також окремого відбиткою 1900 р. стр 1-174

події, яких виплодом являєть ся тра-
вестия Котляревського. Автор по черзї
переходить усю українську лїтературу
XVIII в. отже: драми, історичні писаня, го-
ловно козацькі лїтописи, інтермедиї та
інтерлюдиї Довгалевського, вкінци вірші
та виказує, о скілько в них проглядає
народня, українська річ. Се прямо свого
рода очерк української лїтератури XVIII в.
Мимо тої обширности ми найдемо
там деякі браки як те прим, що поми-
жено точнїйший розбір вертепу та вірші
духовного змісту з комічною закраскою,
не звернено уваги на леґенду про „пекольного
марка" і и. Ми обговоримо точнїйше
послїдні уступи працї Житецького, яко
такі, що торкають ся безпосередно на-
шої теми.

Стремлїнє до независимости поя-
вило ся в українській лїтературі ще до
Котляревського і до того напряму при-
лучив ся й наш поет. Він покористу-

вав ся сьвітовою фабулою про Енея, лиш „вчилъ въ этой старый мѣхъ новое вино украинскаго творчества." Взагалї на Енеїду треба глядїти „какъ на синтезъ всего пережитаго, но синтезъ творческій, который сопровождался сознательными возрѣніями на искуство".[1] Далї обговорює автор етнографічний і поетичний реалїзм у Котляревського. Що до першого, то в Енеїдї велика сила таких елементів, відносно-ж другого, то поетична пластика у Котляревського реальна і правдива, як сама жизнь. І власне в тім реалїзмі проявляєть ся артистична сила і вартість. Для ілюстрації наводить автор деякі місця, яких пластика і релєфність не може й рівнятись ся з блїдими, неясними малюками Оси-

---

1.) Житецький, op. cit. стр. 130

нова. Поет вміє малювати і думу своїх героїв та заглядає в саме нутро душевних дрогань. Про се сьвідчить така прим. психольоґічна вірна і реальна сцена, як страждає й смерть Дідони по утечі Енея, тимчасом як у Осипова ся картина дуже розводнена та анемічна. В слідуючім роздїлї обговорює Житецький настрій Енеїда і находить, що основним тоном в нїй є гумор. Сей гумор переходить подекуди аж в карикатурне зображає житя, але се дасть ся легко виправдати. Через те й є там такі подрібности, без яких могло би обійти ся. До таких належать прим. деякі черти в характері Енея (головно еротична жилка) та надмірне представлюваня картин пяньства, з котрих деякі визначають ся документальною точністю та виходять далеко поза рамки артистичної умірковaности. Та попри се є й сумні сцени в Енеїдї. Се відносить ся в першій

мірі до епізоду про Низа і Евріяла.
На останку звертаєть ся Житецький до обговореня сьвітогляду Котляревського. Се річ не легко, бо сьвідоцтв нема. Історичні згадки і натяки вказують на симпатії Котляревського до славної минувшини, але вони не занадто виразні і яркі!) „По всему видно, что Котляревского, какъ и другихъ современниковъ его подхватила новая волна жизни, которая далеко унесла ихъ изъ сферы политическихъ стремленій, одушевлявшихъ старую Малороссію, и поставила лицемъ къ лицу съ новыми задачами жизни."[1] 2) У Котляревського бачимо передовсім гуманні почувася та деяку вольнодумність часів Катерини II., а скристалізували ся вони під впливом ма-

---

1.) нема прим. згадки про Хмельницького, так популярного в стихах і прозі XVIII в. гл. Житецький, стор. 154.
2.) ibid.

сонської науки.[1] В послідніх розділі подає Житецький аналізу найдавнійшого стиху Енеїду і переводить порівнання між ним а печатаними виданнями, — та се нас тут не обходить.

Як бачимо праця Житецького дуже важна. Поминувши вже докладний розбір літератури XVIII в., она спеціяльно що до Котляревського підносить деякі черти його творчости, на які дотепер звернено мало уваги. Особливо цінні думки і вивода автора про світогляд Котляревського. Зреш того праця на скрізь оригінальна і оперта на доказах.—

В 1901 р. появили ся „Літературні замітки" Кирила Студинського. Перша з них се „Козацтво і гайдамаччина в Енеїді Котляревського" і про неї хочемо гово-

---

1) Котляр., як звісно, був членом масонської льожі „Любовь къ истинѣ."

рити. Автор розбирає насамперед на підставі історичних згадок та натяків в Енеїді погляди Котляревського на Гетьманщину і Запорожє і доходить до конклюзії (~~апотеозує~~), що поет апотеозує їх славу. Все-ж таки при звеличаню Гетьманщини натякає, хоть і не так ясно, на кривди, які козацька старшина нанесла народови. Що-ж до другого великого народнього руху, до гайдамаччини, то Котляревський, не лиш не симпатизував з нею, але й осудив єї? Се видно особливо з того, що такі поняття як: розбишака, заріза, лятро і ц. зіставлено на рівні з поняттям гайдамака яко сінонімні. Всім пробиваєть ся глубока гуманність Котляревського. На останку замічує Студинський, що „всі дальші письменники, що оспівували козацтво або гайдамаччину, йшли вже слідом Котляревського, бо він перший ударив в одну і другу стру-

ну." [1] Тяжко згодити ся зі здогадом Студинського, будьтоби вже самим добором тем хотів Котляревський звернути увагу Росії на значінє українського козацтва. Енеїда не дає зовсім підстави до такої думки.

В слідуючім році дає нам Стешенко знов одну працю про Котляревського, іменно його критичну біографію. [2] Житєпись (подано) зроблена справді дуже старанно та подано деякі нові материяли про поета. Специяльно для нашої теми праця не дає нічого. Нам важно хиба навести думку Стешенка що до психо-

---

1.) Студинський, Літерат. замістка стр. 32.
2.) М. Стешенко: М. П. Котляревскій, авторъ украинской „Энеиды." (Критическая біографія). Се передрук деяких роздїлів з більшої праці того-ж автора, поміщеної в „Научномъ Обозрѣніи" 1901. Рецензию на обі розвідки написав Грушевський в „Записках наук. тов. ім. Ш. т. 51, 1903, стр. 54

льогічної генези Енеїди. „При чтеніи великорусской пародіи предъ его (Котляревського) глазами невольно пронеслась буря вольной запорожской жизни" і поет „въ видѣ реакціи на приниженіе послѣдняго (Росиєго) казачества ... задумалъ благодатную форму римской Энеиды наполнить содержаніемъ украинскимъ"[1]. Для здійсненя сеї мрії йде учителювати, щоб стояти близше до народу. Се, здаєть ся, занадто сьміла теория і ледви чи Котляревський взяв ся за гіркий учительський хліб, лише тому, щоб ходити у нарід. При кінци говорить автор про соціяльне значінє творів Котляревського і рівняючи його з Шевченком каже, що оба ~~ан~~ они „если не по таланту то по общественному своему значенію являются однако великими."[2] Та се вже мабуть

1.) Стешенко, op. cit. 10 і 11.

2) ibid стр. 43.

занадто великий суперлятив для Котляревського.

Нам лишається обговорити ще послідну, найновійшу розвідку на сю тему іменно розвідку Ярослава Гординського „Причинки до студий над Енеїдою Котляревського" [1] Праця ся замірена вправді добре, однакож результати її невеличкі. Нове, що подає Гординський, лежить в переведеню одного доказу більше на те, що Котляревський задумав в Енеїді подати малюнок житя запорожців по збуреню Січи. Іменно Котляревський не без причини пропустив оповідання Енея про борбу в Трої (т. зв. Ἰλιουπέρσις), яке находимо у Вергіля і у инших травестованих Енеїдах. Річ в тім, що при занятю Січи російськими військами не

---

1) ся праця поміщена в „Звіті" укр. гімназії в Коломиї за р. 1906/7 і 1907/8.
I стр 1-45, II стр. 1-58.-

було нїякої борби; тому й Котляревський не згадує про неї нїде нї одним словом, немов хотячи тим маркантнїйше зазначити, кого він розуміє під троянською ватагою. Думка, як бачимо, нова і заслугує на увагу. В дальших частях розбирає автор ріжні травестовані чи взагалї перероблювані Енеїди (всїх їх щось аж 12), але з того розбору не виходить нїчого наглядно. Зрештою й сам автор признає, що „зібране нами лишиться поки що таки необробленим матеріялом"[1]

Отсе був би розбір всїх важнїйших, доступних менї, праць про Котляревського. З них видно, що коли перші критики з Кулїшем на чолї не приписували (Енеїдї) Котляревському великих заслуг, так послїдні майже всї згідні в оцїнцї його великого значіня, а дехто

1.) Гординський, op. cit. II, стр. 58.-

ставить навіть його під деяким зглядом на рівні з Гоголем і Шевченком. З перших особливо Куліш старав ся зменьшити значінє Котляревського, приписуючи його творам радше шкоду як користь, а відгук його думки чути по по трохи ще у Петрова та инших. Опісля докладний розбір творів Котляревського показує щораз більше безосновність таких думок. Зрештою в третій части ми розберемо докладнійше вартість і значінє Енеїди, а тим самим викажемо, о скілько раціональні думки поодиноких критиків і о скілько ми з ними згодуємо ся.-

III.

Як вже було сказано, Енеїда являєть ся границею, від якої зачинаєть ся нова доба нашого письменьства. Всім роз-

ділї постараємо ся виказати, кому саме вважає ся она такою.

В Енеїдї маємо зовсїм виразно зазначені дві основні черти нашого нового письменьства: націоналїзм та реалїзм і такіж провідні, гуманні ідеї, які характеризують нову добу української лїтератури. Ми перейдемо зрештою подрібно всї прикмети Енеїди та викажемо їх вартість і їх значінє для нашого письменьства.

Безперечно, що в творі, який мав відродити нашу лїтературу і визначити їй нові шляхи, мусїв бути заступлений національний елемент. І справдї, ми маємо сю цїху замарковану в Енеїдї сильно, вправдї може не так різко, як нам би бажалось, але се дасть ся виправдати. Полїтичні та суспільні обставини були тодї такі, що годї було виразно заявити своє національне „счадь" і доперва

такий ясній як Шевченко зумів поставити його ясно і на широкій основі. Котляревський сього не зробив і на підставі його творів ми ніяк не можемо сказати категорично, щоб він був сьвідомий, здецидований націоналіст. Що-ж хотів дати Котляревський своїй публиці? Осипов змалював в своїй Енеїді карикатурний образ бурлацтва Енея, але там попри мову нема нічого більше великоруського. Прочитавши російську травестию задумав Котляревський, як каже Стешенко, показати публиці, що може бути не тільки великоруська а й українська пародия і тому в противеньство Осипову дав нам Енея в народньо-національній одежі. Звідки взяла ся національна форма? Перед Котляревським розтягало ся широке і більше поплатне поле праці на руській літературі і він міг йдучи слідом инших Українців мати там чималий успіх. Але він сього не зро-

бив. Яка тут причина? Як вже було сказано, на Україні жили в той час ще дуже жива традиция минувшої слави, яка переховувала ся головно в устних творах народу, хоть і в літературі ба й серед деяких родин українського дворяньства мала она досить визначне місце. І от мабуть ся традиция поділала більше на Котляревського як на всіх иньших його сучасників і результатом сього являєть ся іменно Енеїда. В чім лежить національність Енеїди? Передовсім в мові. Як звісно, Котляревський ужив до писаня своїх творів періяславсько-чигиринського наріча[1], яким володів знаменито. Архаїзмів в його Енеїді мало, хоть руссизмів доволі. З сю приводу ро-

---

1.) Стешенко: У „Котляревскій въ свѣтѣ критики", Кіевская Старина т. 62, стр. 284.

били Котляревському закид, але безпідставно. Треба зважити, що се, так сказати-б, перша проба, дебют, що ~~в нас~~ тоді не було ні граматик ні підручників ні взагалі якої будь теорії про письменну українську мову. Зрештою від руссизмів не свобідні й иньші українські поети, а й тепер в закордонній українській літературі головно в пресі аж кишить від них. [1] Все-ж таки навіть такий обережний критик, як проф. Дашкевич признає в своїм „Отзыв-і", що язик Котляревського „енерiченъ, выразителенъ, въ общей степени характеренъ и мѣтокъ, хоть

---

1) Такі руссизми у Котляревського є прим: шатнувся (I, 11); слонявся (I, 20); сумка (I, 45); одсрочу (II, 11); зашатались (II, 1); в обще (III, 120); абезян (IV, 12) і богато иньших. Особливо часто виступає росс. закінчене інж. -ой місто -ою: війной єсь, та се звичайно з огляду на рим або ритм стиха.

нерѣдко и грубоватъ".[1] Неоправданий те-ж закид критиків як Костомарова, Кулїша, Онишкевича, будьтоби стих Котляревського противний духови народньої поезії. Се правда, що така будова стиха, якої вжито в Енеїдї, не стрічаєтьcя в народних піснях, але з сього ще не виходить, щоб вона мусїла бути кепська. Стешенко каже, що стих Котляревського „легокъ, плавенъ, а потому и красивъ, рифмы созданы осень удачно и многія изъ нихъ далеко превосходятъ рифмы въ ямбахъ Шевченка".[2] Се безперечно правда, все таки той сам ритм, задержаний в так довгій поемі, стає по трохи монотонним.

Се були би формальні цїхи національности в Енеїдї. Що-ж до внутрішних, то нас вражає пере-

---

1.) Дашкевич, „Отзывъ" стр. 70.

2.) Стешенко, „Котл. в свѣтѣ критики" стр. 287

довсїм докладне зображає сучасности.
Се нїяка случайність, се таки з гори уплянована робота. Котляревський натякає на се, немов хоче, щоб ми не забували, що Еней та його дружина се не Єстаринні Троянцї, а, як каже Дашкевич,[1]) таки Запорожцї, які по зруйнованю Січи шукали собі нової вітчини, що вся та система правлїня сьвітом з єї хабарництвом, інтригами, з єї несправедливістю та сварами се не якась давна, мітична казка, а таки найживійша сучасність, страшна дїйсність; словом, всї всї ті подїї такі нам близькі, такі знані, що воно не могло десь за морем бути.
А щоб ще докладнїйше зазначити, що ми таки на Українї, вплїтає поет від часу до часу поміж гумористичні, веселі картини поважні натяки та історичні спомини з недавної, славної минувшости. І от він залюбки малює, як Троянцї пливучи морем

„Курилкали пісеньок:
Козацьких, гарних запорожських,...
Про Сагайдачного сьпівали,
Либонь сьпівали і про Січ,
Як в пікінєри набирали,
Як мандрував козак всю ніч;
Полтавську славили Шведчину,
І неля як свою дитину
З двора проводила в поход,
Як під Бендерю воювали,
Без галушок як помирали
Колись, як був голодний год." (III, 2, 3).

Зібране військо розділяють Латинцї по козацькому звичаю на сотнї і полки:

„Полковників понаставляли,
Дали патенти сотником,
По городам всяк полк назвав ся" (IV, 9).

Латинські війська нагадують постови недавну минувшину козацтва:

„Так вічной пам'ята бувало,
У нас в Гетьманщинї колись,
Так просто військо шуковало,
Не знавши: »стій, не шевелись!«

Так Ґілавкії полки Козацькі,
Лубенський, гадяцький, полтавський
В шапках було як мак цьвітуть;
Як грянуть, стнями ударять,
Перед себе списи наставлять,
То мів мітлою все метуть." (IV, 101).

В иньшім місци Котляревський описуючи, як на поміч Турнова спішить Цекул, пренестський Коваленко, каже:

„Так Сагайдачний з Дорошенком
Козацьким військом вельчавсь.
Один з бунчуком перед раттю,
Позаді другий пяну браттю
Донським нагаєм підганяв.
Рядочком їхали гарненько,
З люльок тютюн тягли смачненько,
А хто на коньку шуняв." (IV, 126.)

Нема сумніву, що образ сей взятий з відомої пісні про Сагайдачного та Дорошенка: „Ой на горі там женці жнуть." Взагалі Запорожців представляє поет так, як про них розказують народні пісні. Се си-

лачі в борбі, та вони вміють весело жити, вміють випити ба й украсти, як треба. Так і в Енеїді кажеть ся про козацьке військо:

„Воно так, бачиш, і негарне,
Як кажуть то, нерегулярне,
Та до війни самий злий гад:
Чи вкрасти що, язик достати,
Кого живцем, чи обідрати,
Ні сто не вдержить їх гармат." (IV, 102)

Зрештою й сам Еней зветь ся то козаком (I, 1), то кошовим (V, 14), то знов гетьманом (V, 36).

Є в Енеїді деякі, хоть не такі часті, згадки ~~от~~ згадки про Коліївщину іменно про Желізняка і гайдамаків та зіставлене їх з відємними значінєм сінонімами вказувало би, як догадуєть ся Студинський, на те, що поет не симпатизував з гайдамаччиною.[1]

1.) Студинський, Літер. замітки, стр. 23.

Як бачимо, згадок про козаччину є досить богато. Все-ж таки годі робити з того таку ксклюзію, як зробив Студинський, іменно, що „вже самим добором теми до Енеїди хотів Котляревський звернути увагу Росії на значінє українського козацтва".[1] Ледви чи Котляревський мав се на думці, а як би й так було, то був би зробив се в безперечно иньшій формі. Ще дальше під тим зглядом йде Гординський, який бачить в травестиї Котляревського лягальну пробу протесту проти знищеня козацтва.[2] Се вже зовсім безосновне твердженє і в Енеїді ~~нема~~ нема ніде й сліду хотьби й найлягальнійшого протесту.

Далеко більше національної ціни надає Енеїді етнографічний кольорит. Його всюди так богато, що зовсім справедливо можна вважати Котляревського першим

1.) Студинський, op. cit. стр. 18.

2.) Гординський, Причинки, I, стр. 23.

українським етнографом. Котляревський, як подає його біограф Стеблін-Каменський, сходив ся дуже часто з простими людьми, а передвижувши ся по мужицьки любив заходити на вечерниці та инші забави вивчуючи таким способом народню мову, обичаї, вірованя та перекази. Він знав на память безліч народних пословиць, казок, приказок, анекдотів та пісень, зрештою й брав участь у збірнику пословиць. 1) І от вивчивши таким чином народнє житє він розмалював його так вдачно особливо з етнографічного боку, що в тім згляді остає прямо незрівнаним. Ми постараємо ся розібрати по черзі сей матеріял групуючи його для лекшого перегля-

---

1.) Стешенко в своїй біографії Котляревського наводить укр. пісню, ним співану: „Ой бачить ся, нежурно ся, в тугу не вдаю ся, А як вийду за ворота, од вітру хилю ся". Стешенко: И. П. Котляревскій, стр. 15.

ду у певні категорії.

Костюми в Енеїді наскріз українські. Еней убраний як парубок, що йде на вечерниці, або як чумак, що вибирається в далеку дорогу. Ганна має на собі костюм української дївчини; вна

В червоній юпочці баєвій,
В запасці гарній, фаналевій,
В стяжках, в намисті і ковтках." (I, 29).

На иньшім місці бачимо знов в особі Венери українську паню, як їде на свойому ридвані в гості. По заду три козаки, а баскими кіньми править машталїр. Ґот знов убір машталїра:

„Була на йому біла свита
Із шаповальського сукна,
Тясомкою кругом обшита,
Сім кіп стояла ся вона.
На бакир шапочка стриміла,
Далеко дуже червонїла,
В руках же довгий був батіг... (II, 70).

Та ми запізнаємо ся в Енеїді не лиш

з ношею Українців а й з їхніми стравами та напоями. В сій категорії представляє Котляревський невичерпаний запас знання, прямо свого рода гастрономічну енциклопедію. Здається, мов кожду нагоду використує він на те, щоб з як найбільшими подробицями розмалювати та понаіменовувати усякі страви. Ми не будемо наводити всіх тих сцен[1], скажемо ниш, що страви в переважній мірі не мужицькі а панські, та всі вони чисто місцеві не чужинецькі. Що-ж до напоїв, то тут вже прямо нема границь. Пють усі від найменьшого до найбільшого, пють не лиш бурлаки, пани й князьки, а й олімпійські боги, ба й праведники на тім сьвіті поля-

---

1.) важнійші з них є: I, 27, 28; II, 6, 7, 8; III 117-118; IV, 29, 53; V, 19; VI, 55.

гавши курять люльки або пють горілочку (III, 117). І се, як каже др. Стоцький,[2] не пересада, не карикатураження, — се дійсна правда. Тоді пили так, що ледви находили яке місце до сну, а звичайно, де хто стояв, там і впав. З перепою наступала й смерть. Отже тут Котляревський зовсім не „пересолив", як думає Огоновський.[1] Читаючи ся описи нам мимоволі нагадують ся подібні сцени в віршах про святих, які ось як ніють на радощах:

„Микола наш ческий
Взяв ся за почесни, А-А-Аллилуя!
Витив до Івана,
Нахилив ми збана,
Кликнув вельми на Парашку,
Щоб подала з вином фляшку, Господи помилуй!
Евстахій з Процихов

1.) Огоновський, Історія лит. рус. т. II, ч. I стр. 201

2.) Стоцький, „Котляревський," стр. 93.

Пють вино горщиком, А-А-Алилуя!
Пантелимон, Кирик з Паньком
Попивають з Кокви збанком". і т. д.[1]

Доволї докладно розмальовані в Єньїдї народнї звичаї як от вечерницї, поминки, погорок, ворожба і и. Опис вечерниць маємо в III піснї в пекелї. Там:

„Були дївки та молодицї,
І там робили не пусте:
У ворона собі іграли,
Весїльних пісеньок сьпівали,
Сьпівали тут і колядок:
Палили клочча, ворожили,
По спинї лещатами били,[2]
Загадували загадок."
Тут заплїтали джеребелї,
Дробушечки на головах;
Скакали по полу веберї

1.) Матеріяли, зібрав М. Драгоманов стр. 46.
2.) анальогічна забава у Гуцулів, т. зв. „лопатка", яка має місце на „грушцї". Гляди також: „Гуцульщина" Шухевича ч. III. стр. 245; „двірникі джурат".

В тісної баби по лавках;
А в комин суджених питали,
У хатніх вікон піделухали,
Ходили в північ по пустках,
До сьвічки ложечки палили,
Щетину із свині смалили,
Або жмурилися по кутках." (III, 131, 132).

Справді треба було знати народ, щоб так докладно вичислити всі забави на вечерницях. Меньше оригінально розписано похорон (VI, 77-79), зате богато колоритнійше представлено поминки (II, 12-17). Щоб помянути батька Анніза, що „якмуха в зиму зелиз від горілки," розстарав Еней передовсім чимало страви та каноїв, а далі запросив ще і попа і дяка та поскликував старців з улиці, точнісько так, як народ поминає помершу душу.

В Енеїді маємо теж згадки про ріжні роди танців та ігор. І так згадується про „гайдука," якого танцював Еней, (I, 30), знов про „журавля," „дудочку", „хрещика,"

„горюдуба" (I, 37) etc. Се все національні українські танці. Говорить ся там й про инші забави, головну про гру в карти (I, 37; III, 9). Є згадка теж про народні пісні, головно козацькі. Іменно козаки пливучи морем співали „гарних пісеньок": про Сагайдачного, про Січ, про полтавську битву і и. Попри се згадують ся й звичайні пісні, які співають ся на „вулиці", як от: „Гормиця", „По балках", „Сонцарівка" і и. Особливо знаменні народні вірованя, які нераз виходять так живо змальовані, мов прямо переписані з народніх казок. Се відносить ся головно до образу відьом, які представлені зовсім по народньому віровано. От стара, обветшала хата Сивіллї стоїть на курячій ніжці далеко під густим лісом, так як про се розказують ся в казках, а сама-ж яга:

„... бабище старая,
Крива, горбатая, сухая,

Заплїснявіла, вся в шрамах;
Сїда, ряба, беззуба, коса,
Розхристана, простоволоса
І як в намистї вся в жонвах" (III, 12)

Затс-ж терпіли відьми і ворожки в такій страшні муки: чорти мотали з них жили, щоб більше не робили нїяких пакостий:

„На припічках щоб не орали,
У комини щоб не лїтали,
Не їздили-б на упирях,
І щоб дощу не продавали,
В ночи людий щоб не лякали,
Не ворожили-б на бобах." (III, 91)

Се все функциї відьом, змальовані по народнїм повірям. Ми маємо й докладно подану ворожбу. Іменно Єхей будучи в теклї зайшов на вечерницї і ось там ворожить йому одна дївчина:

„І зараз в горщечок наклала
Відьомських різних, всяких трав,
Які на Константина рвала,
І те гнїздо, що ремез клав;

Васильки, папороти, шовлїю,
Петрів батіг і конвалїю,
Любисток, просерень, чебрець;
І все се налила водою
Погожею, непочатою,
Сказавши скільки і сьовець." (III, 136.)

Як бачимо, се прямо докладна фольклорна записка. Є в Енеїдї ще згадка й про мавки (VI, 34), про сатянцї-самоходи та скатерти-самобранку, (IV, 49, 50), є згадка й про казочних героїв: царя Гороха, Ільлю Муромця, Соловея, взагалї, як бачимо, згадуються особи і предмети улюблені в народній устній словесности. Особливо опис пекла має богато народнього віровання, а всї грішники, як каже Костомаров, в „Молодику", засуджені на муки, які прийдуть в голову тілько Малоросиянину. Особливо жінки змальовані у Котляревського доволї неприхильно, іменно там, де вони мішаються в несвоє дїло і

всякими, питомими собі способами
стараються вилизути на хід справи. Се
також типічно народній погляд. Наведе-
мо кілька таких місць:

Коли жінки де замішались,
І їм ворочати дадуть,
Коли з розказами втаскались,
Та ачикаєм ще додадуть:
Прощайся на віч моді з порядком,
Пішло все к чорту неоглядком,
Жінки поставлять на своє." (IV, 112).

А на антрости вони такі вдатні, що
й сам біс їх не перемудрує (VI, 140):

„Коли чого просити має,
То добрий одгадає час
І к чоловіку пригніздить ся,
Прищулить ся, приголубить ся,
Цілує, гладить, лескотить,
І всі сустави розпрубує,
І мізком так завередує,
Що сей для жінки все творить." (V, 29).

Так само характеристика націй, головно

Москалів відповідає народнім поглядам. Згадаємо такий вислів як: „Хто Москаля обїхав з роду" (IV, 83) або порівнанє: „Мутив як на селї Москаль" (I, 40). Інтересно також, чого надїються товариші Єнся для Українцїв, які попали би на остров Цирцеї:

„По нашому хохлацьку строю
Не будеш цапом нї козою,
А вже запевне, що волом", (IV, 10), тоє, їм прийдеться відбувати самі тяжкі (шуки) роботи.

Вплив народньої творчости бачимо теж в гумористичнім представленю деяких сцен, як от прим. мобілїзацій Латинян:

„Для куль - то галушки сушили,
А бомб - то з глини налїпили,
А слив солоних - для карпиц;
Для щитів ночви припасали
І дна з дїжок повибивали
І приправляли всїм до пла." (IV, 105).

Образ до такого представлення дала Котляревському звісна пісня про положливого шляхтича:

„Їхав Ляшок морквяний,
А кінь буряковий,
Шапка на нім з огурка,
Кожуш лопуховий,
І шаблюка з петрушки,
Піхва із фасолї,
Пистоля та з качана,
Кулї з бараболї" і т. д. Пісня кінчається тим, що свинї з'їли кумедного вояку.[1]

Так само перевертанє слів, яке находимо у пророкованю Сивіллї:

„Борщів як три не поденькуєш,
На моторошнї засердчиш,
І зараз тяглом закишкуєш
І буркотї закиндюшиш" і т. д. (18, 1, 2).

1.) М. Драгоманов: „Нові українські піснї про громадські справи" стр. 11; подібна коломийка у збірнику ~~коломийок~~ М. Гнатюка: Коломийки, т. I, стр. 16.

нагадує таку-ж композицію і в народніх анекдотах прим в звіснім діяльогу, що зачинає ся словами: „Сестрин вечір, добричко! Чи не тилєтила ти мою видєтка?“ і т. д.“ 1)

Отсе були би важнїйші національні елєменти в Енеїдї. Як бачимо, їх там така сила, що сьміло вже догляду на них самих можемо вважати єї національною поемою, як се признає один з критиків,2) а Дашкевич що до степеня народности ставить єї висше всїх знаних йому травестий на сю тему.3)

Ми старали ся розібрати степень національности Енеїди і сей розбір випав зовсїм додатно. Тепер

1.) Галицько-руські анекдоти, зібрав М. Гнатюк, Етногр. збірник т. VI, стр. 325, ч. 660 „Розмовили ся“.

2.) Др. Смаль-Стоцький, ор. сів. стр. 94.

3.) Дашкевич, Малор. и другія бурл. Енеиды стр. 177

застановимо ся над артистичною стороною нашої травестиї і заналізуємо її вартість з сеї точки зріня. При рішеню сього питаня треба відповісти на скільки творець хотячи представити ріжні черти своїх типів відповів своїй задачі. Як відомо Котляревський старав ся змалювати в Енеїді українську суспільність свого часу, а головно висьміяти її хиби. Сього годі було зробити впрост, тож поет мусів убрати се в таку форму, щоб висьміяний і не чув, що сам з себе сьміє ся. Тому й дав йому форму травестиї. Запожичивши канву у Верхіля розмальовує Котляревський на ній сучасне житє України. Він малює нам богів, в яких руках лежить керма сьвітом та які в своїм правлїню не руководять ся зовсім справедливостию а особистими симпатиями та антипатиями. Вони, як от Зевес, лиш „ненароком" глядять не землю

і не розбираючи докладно справи судять, як попало. Вслід за богами йдуть і посвоячені з ними люди, а вся недоладність такої системи дається відчувати найтяжше простому народови. І от перед нами встають різкі картини того безправства, поет малює цілі фаланги людий, які живуть без ідеї, без цїли забиваючи повільний час бенкетами та пятиками. І яка верства заступлена найбільше в Енеїді? Центром малюнку не є простий, закріпощений народ, а ~~вс~~ іменно заможне українське паньство.[1] Але й инших станів поет не

1.) більша часть страв і напоїв немужицькі а панські; зрештою й Еней зветься часто „паном" (I, 4, 23), то знов бажає собі „довголїтнього паньства" (II, 1); Дідона теж „пані" (I, 21); найблище товариство Енея „панове" (II, 10).

поминув. Найзнаменитшою під сим зглядом та найбільше обємистою що до скількости дієвих осіб се третя часть Енеїди, образ пекла. Ми зберемо коротко їх усіх, що там були, висказуючи ся словами поета:

„Там всї невірні і христяни,
Були пани і мужики,
Була тут шляхта і міщани,
І молоді і старики;
Були багаті і убогі,
Прямі були і кривоногі,
Були видющі і сліпі,
Були і штатські і вьєнні,
Були і панські і казенні,
Були миряни і попи." (III, 80).

Круг змальованих Котляревським типів незвичайно великий, тому зовсїм справедливо каже Дашкович, що в Енеїдї „отразилась Украина прошлаго вѣка крайнье рельефно", а Стешенкова нагадує травестия Котляревського

ського „Мертвыя души" Гоголя. Він каже, що „произведенія обохъ украинцевъ представляютъ дѣйствительныя эпопеи украинской націи, - только наша поэма далеко шире русской и по замыслу и по исполненію."[1] В Енеїді Котляревського маємо безперечно більшу галерию типів і більше верств суспільних, як у Гоголя та все таки артистичним виконанням та тонкою обсервацією життя і людий вона ніяк не може стояти вище „Мертвих душ."

Як представив Котляревський свої типи? Передовсім важні тут дві ціхи: гумор та реалізм. Нам важно тут розібрати, о скілько артистично вийшли вони у Котляревського. Гумор і сатира се безперечно елементи,

---

1.) Стешенко: М. П. Котляревскій въ свѣтѣ критики, Кіев. Стар. т. 62, стр. 276.

[illegible] заходи [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

які займають важне місце в многих творах людського генїя. Що вони заступлені в Енеїдї дуже сильно, про се й годї сумнївати ся; кожда стрічка дише ними. Але сей гумор і сатира добродушні, не саркастичні та їдкі, як от прим. у Блюмауера. Котляревський не картає як публїцист або моралїст, а сьміяти ся. І в тім лежить саме артистична вартість обох елементів. Заходить питанє, чи не пішов Котляревський в тім зглядї за далеко і чи місто щиро гумористичного образу не дає нам коли карикатури. Се питанє треба рішити і воно важне головно длятого, що деякі критики, передовсїм Кулїш, робили з сього поводу Котляревському закид. Карикатурні, грубі місця є безперечно в Енеїдї,[1] та ми можемо їх легко оправ-

---

1) Такими є між иншими прим.:

/.

дати. Передовсім вже сама форма пародії уможливлює деяку карикатурність в зображенню, а й розуміє смішного в часи Котляревського було трохи инакше як тепер. Дашкевич назвав карикатуру Котляревського законною і в дусі народнього гумора, а Стешенко додає, „що самая грубость Энеиды суть ничто въ сравненіи съ тѣми, кажущимися грубостями, которыя въ извѣстныхъ случаяхъ можетъ допускать сам народъ, ... и если онъ думаетъ и поступаетъ иногда не вполнѣ естетично,

---

„Йому Дідона піднеслала,
Що од покійника украла:
Штани і пару чобіток" і т. д. (I, 34) або:
„Каже (Ніз. Еней): „Нехай їй вічне царство,
Мені же довголітнє панство,
І щоб друга вдова найшлась" (II, 1).

то виноватъ въ этомъ не онъ, а создавшіе его такимъ соціально-экономическія условія жизни."[1]

Від кождого твору жадаємо, щоб він так або инакше представляв житє. Ми хочемо, щоб автор переробивши в своїй фантазії образ з дійсности подав нам живі картини живих людий, не витхиних манекінів, щоб його малюнок був реальний і правдивий. Коли сї вимоги поставимо до Енеїди, то побачимо, що вона їх сповнює. Читаючи єї ми мов проходимо через довгу галерию типічних лиць починаючи Зевесом, а кінчаючи машталїром, що везе Венеру у гості до Нептуна. І сї типи наскрізь реальні, наскрізь вірні. Постмалює нам людину живу, з розвиненою інди-

---

1) Стешенко: Котляревскій въ свѣтѣ критики, Кіев. Стар. т. 62 стр. 279 і 280.

віддальністю та характером, заглядає їй в душу і розкриває її перед нами. І от ми бачимо важку драму, що відбуваєть ся в душі Дідони по утечі Енея, яка доводить її до самовбійства. Вся історія розказана коротенько а при тім з якою психольогічною вірностю! Отже в Енеїді попри гумор ми бачимо й реалізм, елемент, який також підносить сї артистичну вартість. Особливо деколи пластика така докладна, що подобає на правдивий патрет. Прим. малюнок Венери в постаті маркетанки, що йде за військом:

„Венера молодиця сьміла,
Бо все з вояками жила,
І бите з ними мясо їла,
І по трактирах пуни тила,
Частенько на соломі спала,
В шинелі сірій щеголяла,
Походом на візку тряслась,

Манишки офіцерські прала,
З стрючком горілку продавала,
І мерзла в ніч, а в день пеклась". (VI, 6)

Се патрет, що говорить сам за себе.

Або оттакий образ Невтеса:

„Се був пройдисвіт і непевний,
І всім відомам був родич кревний,
Упир і знахур ворожити.
Умів і трастю одшептати
І кров християнську замовляти,
І добре знав греблї гатити.
Бував і в Шльонському з волами,
Нераз ходив за сїльлю в Крим
Таранї торгував возами,
Всї чумаки братались з ним", і т. д. (II, 59, 60).

Або те місце, де розказуєть ся, як Ерой учить Троянцїв латинської мови. Попри саму плястику ми маємо ще й пуларистично зображену нашу старинну школу з усїми єї звичаями і обичаями. (IV, 33-34)

То знов малюнок Енея, що зібрав ся в дорогу чисто так як коли бадїка.

Він „підтикав ся, підперезав ся,
І поле цупко підтягнув;
А в руки добру взяв дручину
Обороняти злу личину,
Як лучить ся де од собак." (III, 40)

Нераз два-три слова, одно порівнане висказане в сам час, малює нам цілий образ: прим. Еней шікав від Дідони весь в поті „мов з тору в школу курохват" (I, 58). І такий патретів, таких моментанних фотографій є в Енеїді чимало. Вони ідуть одні за другими, міняють ся мов в калейдоскопі, та нам годі їх всіх переходити подрібно. Ми вкажемо тут ще на поодинокі сцени, що визначають ся великою пластикою, драматичною вірністю та артизмом. До таких належить прим. в I части сцена Юнони з Еолом, Дідони з Ганною; ціла третя часть, особливо сцена Еся з Сивіллою; в IV епізод з послами

Енея у Латина; в V сцена Венери з Вулканом etc.

З того всього бачимо, що гумор і сатира та виведені в тім дусі типи, які численні поетично-реальні образи представляють високу артистичну вартість; у них лежить головно артизм Енеїда.

Нам треба розглянути ще зверхні ціхи Енеїди, бо вони теж досягають певного степеня артизму і свідчать про сильно розвинений і вироблений в тім зглядї естетичний смак у Котляревського. Про мову і стих мали ми вже нагоду говорити; тепер розберемо хиба ще стиль. Передовсім вражає нас велика сила всяких тропів і фігур поетичних. Деякі з них прямо „non plus ultra". Прим:

„Як хвиля хвилю прогасяла,
Так думка думку пошибала." (V, 2)

Або таке порівнає:

„Не хмара сонце заступила,
Не вихор порохом вертить,

Не галич чорна поле вкрила,
Не буйний вітер се шумить;
Се військо йде всіма шляхами" і т. д. (IV, 122)

Се порівнаня взяте прямо з народньої поезиї, аналогічне до таких, як от у відомій пісні про татарський полон:

„Що ся в поли забіліло?
Очі чи гуси, чи лебеді?
Тепер гуси не літати,
Ні лебеді не співають, —
То Татари полон жснуть..." 1)

Особливо часті такі порівнаня в думах. Вплив народньої творчости видно також в уживаню таких фраз як: сли-ком слихата (III, 13), або в частім уживаню окликів місто дієслів, як се залюбки уживає простолюдин, щоб надати свому оповіданю більше живости і акциї, при м. скіць, нир, вил, шуст, стриб, плюс, хвати і т. д. Богато на-

---

1.) Драгоманов: Україна в її словесності", Розвідки т. I. стр. 30

ціонального кольориту дістає стиль і через то, що від часу до часу переплітає автор ~~св~~ автор свої думки загальниками народу, пословицями, як от: „не втне, бачу, Панько Оришки" (V, 48), або: „та вже що буде те і буде, а буде те, що Богі нам дасти" (III, 23). Котляревський уживає теж залюбки плеоназмів чи тавтольогії: „Дока... (баба, що мучити грішників в пеклі)

Кусала, гризла, бичувала,
Кришила, шкварила, щипала,
Топтала, драпала, пекла,
Порола, корчила, пиляла,
Вертіла рвала, шпіґовала,
І кров із тіла їх пила" (III, 112)

Кілько тут сінонімних слів зужито на те, щоб виразити як найдокладнійше сю акцію!

Зі сказаного виходить, що і зверхна форма, головно стиль, під зглядом артистичним теж добрі, і тут зовсім не пошкодила Котляревському обставина,

що взяв ся обробляти чужий сюжет, що мав взірцем Осипова. Зрештою се й не такий великий гріх, бо от ми бачимо, що усі великі люди, як от Данте, Мекспір, Шіллер все запозичували ся у других і нераз перероблювали готові теми, які однакож виходили спід їх руки, майстерними, недостежимими творами! Так само і Котляревський обробив чужу річ, але обробив в високій степені артистично, зазначивши різко свою оригінальність та індивідуальність.

Нам лишило би ся ще обговорити дещо докладнійше світогляд Котляревського опираючи ся на його Енеїді. Котляревський належав безперечно до людий дуже на свій час образованих. Він був добре ознакомлений з западно-европейськими ідеями, які виходили з Франції. Слід тих ідей находимо і в Енеїді. Особливо вра-

жає нас високе, гуманне почування і альтруїзм автора. Поет гидить кровопролитям, братовбійством:

„Коли я тішив ся війной?
Не довір я людську кров пролити,
І не харциз, людий щоб бити,
Для мене гидкий всякий бой." (IV, 96)

Особливо ~~в~~ страшні наслідки війна малює поет ось як:

„Війна в кровавих ризах (~~[illegible]~~) тут;
За нею рани, смерти, увічча,
Гоєзбожність і безголовічча
Хвіст мантії її несуть." (IV, 114)

Зрештою й саму війну зачислює поет до мирянських лих, які становлять калавур, сторожу Смерти і містить їх всіх у пеклі (III, 45).

Особливо третя часть, опис пекла дає дуже богато матеріялу до сього питаня. З розміщеня людий у пеклі ми можемо переконати ся, що Котляревський демократ. Він карає тяжки-

ми в пеклі сильних мірою сего, а якая до неба всіх покорених, подоптаних, довсім в дусі християнської релігії. Ось якими словами характеризує він мешканців неба:

„Не думай, щоб були чиновні,
Або що гроший скрині повні,
Або в яких тавстий живіт;
Не ті се, що в цьвітних жупанах,
В кармазинах або сапянах;
Не ті-ж, що з книгами в руках;
Не рицарі, не розбишаки,
Не ті се, що кричать „і паки",
Не ті, що в золотих шапках.
Се бідні, нищі, навіжені,
Що дурнями счисляли їх,
Старці, хромі, сліпорожденні,
З яких був людський глум і сьміх" (III, 124)

Зате помістив поет в пеклі всяких пявок простого народу: „панів, „що людям льоти не давали", всяких старшин, десяцьких, соцьких, началь-

ників, суддів і т. д. Противно знов в небі є: „Люди всякого завіту,
Котрі праведно жили" (I, 125).
Вони тут: „не сердились й не гнівались,
Не лаяли ся і не бились,
А всі жили тут любязно:
Було в обще все за одно." (III, 120)
Тут маємо виразно висказаний погляд Котляревського, як мають люди жити: вони повинні любити ся і мати „в обще все за одно". А який глубокий демократизм виглядає з отсих стрічок:
„Мужича правда єсть колюча,
А панська на всі боки гнуча!" (VI, 97)
Звідки міг набрати ся Котляревський таких поглядів? Ми маємо мало свідоцтв про внутрішнє житє поета, все-ж таки деяку відповідь можна на се найти. Часи Котляревського се були часи раціоналізму, освіти (Aufklärung), часи, в яких французька фільософія була домінуючою в цілій Европі. З добу Кате-

рини II складали ся збірники вибраних місць з французьких фільософів пр. „Дух Вольтера", „Дух Руссо." Зрештою на Україні була домородна фільософія того рода (Сковорода). Великий вплив мало на Котляревського також масонство. Поет, як відомо, належав до масонської ложі „Любовь къ истинѣ", що дійствувала в Полтаві. Масони ставили своїм правилом: жити чесно, добро творити, притім визначали ся деяким скептицизмом в відношеню до фільософічної мудрости. Тим то й в Енеїді попали ся в ад:

„І всї розумні фільозоти,
Що в совітї вчились мудровати" (III, 74).

Був там і мудрець, що фізику провадив

І толкував якихсь монадів
І думав, відкіль взяв ся совіт" (III, 97)

Тому й карали таки фільософів, „щоб не знимали звізд" (III, 74).

що до масонського містицизму, то він зовсім чужий Котляревському, а се вказує знова на тверезий ум і здоровий погляд на світ.

Патріотизм Котляревського ми бачили вже в його згадках з історичної бувальщини України. Та попри се проявляє ся він ще й в загальних сентенціях та зазивах до любови вітчини:

„Любов к отчизнї де геройств,
Там сила вража не устоїть,
Там грудь сильнїйша од гармат." (V, 94)

Тому й кличе поет:

„Де общеє добро в упадку,
Забудь отця, забудь і матку,
Лети повинность їсправлять" (V, 77)

Все-ж таки видно націоналізм Котляревського не дуже то ясно скристалізований, а так сказати-б більше для „домашнього обсягу". Поет уміє погодити любов до народу з общеруською ідеєю і виразно заявляє свій цареславний льоялізм:

„Вельможі, хто царя не слуха,
Таким обрізати ніс і уха
І в руки всіх оддати катам." (IV, 96)

Зрештою нам годі свою й вилагати від Котляревського. Ми знаємо, що таким самим був й Квітка, а на літературнім поли пр. Костомарів.

Ми вже згадали висше про те, що Енеїда визначаєть ся чималим артизмом. Ходило би о те, як сам Котляревський задивляв ся на штуку. Відповідь на се питає находимо в Енеїді. Описуючи муки грішників в аді говорить поет:

„Гай, гай, та нїде правди дїти, —
Брехня-ж наробить лиха більш:
Сидїли там скучні піїти,
Писарчуки поганих вірш" (III, 81)

Значить поет розумів, що не кождому брати ся за поезию не мавши до того таланту. Там-же находить ся і звісний вірш про „мацатуру", вставле-

ний доперва в третім виданю Енеїди, зладженім самим Котляревським:

„Натуру мав він дуже бридку,
Кривив душею для прибитку,
Дуже оддавав в печать;
Без сорома, без Бога бувши,
І восьму заповідь забувши,
Дуже пустив ся промишляти" (III, 82)

Судячи по тому, що Котляревський в передмові згадує два перші видання Енеїди досить ласкаво, трудно розуміти сї вірші инакше, як алюзию до Парпури, але ледви се заслужена нагана. Годї припустити, щоб Парпура, який присвятив своє видання „любителямъ малороссійскаго слова", який і сам зрештою вславив яко щедрий меценат жертвуючи близько 100.000 рублїв на школи і шпиталї на Українї, міг видавати „для прибитку" Енеїду. Се мусїло бути у нього те-ж актом меценатства, проявом симпатиї до українського слова. Згаданий вірш пока-

зував би в такім разї, що Котляревський помилив ся що до мотивів, які кермували Парпурою при виданю Енеїди.[1]

Постови не імпонує зовсїм напушиста, ораторська річ, голошена на церковній мові, якої уживали нераз і він сьміяти ся з неї. І от на похоронї Палланта „якийсь їх филозоп

Хотів сказати надгробне слово,
Та збив ся і почухав лоб;
Сказав: »Се мертвий і не дишеть,
Ми видить, то єсть і не смишить,
Ей, ей! уви! Он мертв! амінь!«" (VI, 79)

Не імпонує постови і схоластична система обучуваня в школї і він з добро-

---

1.) Дашкевич догадуєть ся, що в наведенім вірші можна бачити алюзию до Остова („Малорусская и другія бурлескныя Энеиды", стр 171), та супроти доказаного Стешенкова факту, що Котл. послугував ся Остовим, се твердоресе позбавлене всякої основи.—

душним гумором розказує нам, як Еней учив своїх троянців „складати латинскую тму, мну, здо, тло." (IV, 33).
Подібне висміване староцерковного складання бачимо в слідуючих стихах:

„Горе грішникови сущу —
Так київський скубент сказав, —
Благих дїл вовся не имущу." (IV, 74)

Тут покористував ся котляревський популярною псальмою, звісною в многих рукописях XVIII в:

„О горе мнѣ грѣшнику сущу,
Горе благихъ дѣлъ не имущу!
Како предъ судъ Божій явлюся,
Како со святыми вселюся?
Отступихъ отъ Бога злобаю."[1]

З того бачимо, що пост не одушевляв ся

---

1) Перетц: „Историко-литературныя изслѣдованія и матеріалы" т. I, стр. 239. Подібні слова вложив Котляревський і Фінтикова: „О горе мнѣ грѣшнику сущу".

зовсім мертвою, старечо-безсильною формою слова. Тому він і просить Музу, щоб простила його за то, що назвав її старою, без зубів і признаєть ся, що „і в самій речі простутив ся" (V, 118). І тепер нам стане ясно, з ким маємо діло. „Предъ нами, - кажучи словами Житецького - художникъ того же типа, къ которому принадлежали составители интерлюдій и праздничныхъ виршей, но художникъ сознательный. Муза - alter ego ею"[1]

Зреасумовавши все сказане про нашу поему дійдемо до такого результату: В Енеїді пробиваються отсї головні елементи: націоналїзм, реалїзм, артистичне оброблене і альтруїстичні та демократичні ідеї. І в тім лежить іменно вартість

1.) Житецький: Энеида Котляревскаго и древнѣйшій списокъ ея" стр. 134.

травестиї та заслуга її автора для нашого письменьства. Він перший зважив ся на великий, гігантський крок: зробити вилім у дотеперішнїх поглядах на українську мову і уживши її в своїй поемі виказав всю красу і велич того некультурного слова та підняв його престіж; він перший дав нам велику картину сучасного йому житя на Українї, а змалював його так реально а зразом й артистично, що ще й тепер може служити взірцем. Своєю безсмертною поемою вказав Котляревський шлях, яким мала іти і справдї й пішла нова українська лїтература, іменно шлях націоналїзму, реалїзму і демократизму. Через те ми й вважаємо його родоначальником нової доби в нашім письменьстві. —

З моїх споминів

Curiculum vitae

Михайла Вадюка

Луцького

Житьанс

Михайла Вадюка

Лушкого

присвячую Юркови Л. синови Остапа Л.

З моїх споминів мойого життя

Михайло В. Луцький

Стефан Вадюк Луцкій мій прадід

X.

мій дідо Михайло оженений з Клярою Білиньскою другий син Миколай

їх діти

1. Петро — діти Володислав, Генрика і Лєося
2. Александер — бездітний
3. Василь — діти
Павло
Іван
Юля
Мариня

Антін, бездітн.
2. Нікодим,
3. Леон,
4. Михайло — доньки Костуня Юля Анна, Анеля

Михайло, Петро, Корнель

з перш: жінк: Іван Юзя (з другою жінкою Антін, Августин, Мариня

діти Михайла сини

Остан, 2. Мирон, 3. Володимир, 4. Павло, доньки Ольга, Юля, Марія і Наталка

доньки переноту нисше

Марта і син Юрко. бездітн: Михайліна і Наття бездітн:

доньки Михайла

Ольга Білиньска — діти Галька і Мирон

Юля Кальбова — 1. Славко, 2. Богдан, 3. Мирон, 4. Ігор

доньки Юлі Кальбової Нуся і Зона

Марія Свістелева і Наталка — Володимир, Дарія і Борис

Я зазначив родовід Вадюків і в тій книжці, бо якби перша книжка згинула, то буде в тій.

Я описав життє коротко моїх трох братів в першій Книжочці а тепер
впадаю писати о 4ім сині моїх родичів Михайлі. Я зачав писати
Тим 4ним сином є я Михайло Вадюк Луцький. сю Книжку в гру-
Я уродив ся в Білині Великій дня 22" жовтня 1858 року. дні 1935.
Зачинаю писати особі від часу, від коли памятаю, що робив.
В 5ім і 6ім році життя пас я гуси на громадскім пасовиску а часом як було
треба я пас коні і худобу на пастівнику близько хати. В 7ім році мого життя
післали мене до школи до Дрогобича, бо мій найстарший брат Антін
був тоді в 8ім Класі 5ім: щоби я був один рік з ним разом.
В Дрогобичи я ходив до народної школи до Василіян, добре учили але і добре
били, і рідко коли трафив ся такий день, щоби більша половина уче-
ників не дістала в лікіру. Як я скінчив народну школу в Дрогобичи помер
мій батько. По смерти батька, була одним словом біда, господарка
в поле занедбана і по батьку зістало пару сот кринських приватних довгів
Як я прийхав до дому на вакації сказали мені старші брата Никодим і
Леон, що батько не лишив мені нічого, а они не можуть дальше посилати
мене до школи і сказали, що будуть помагати в господарстві.
Будили мене скоро день і висилали мене коні пасти, я пас коні більше
менше до години 7ої і Коні забирали до роботи, а я пас рогату худобу до
полудня і по полудни. В місяци серпни, як прийшов час поля підкидати
то почав я Коні. При кінци вакацій 27 або 28 серпня прийхав мій
найстаршій брат Антін до дому і запитався мами, чи має вже
приготоване для мене до школи, а як довідав ся, що я до школи
дальше не маю ходити, сказав, що то не може бути і попросив

маму, щоби мені всьо приготовила, бо він відвезе мене до школи до Дрогобича. За два дни відвіз мене до Дрогобича і умістив мене на станциї у п. Родовичевої, яка мала двох синів, і оден з них ходив до 4 кл. гім.
Брат зачекав до другого дня, чи я здам вступний іспит до гімназії.
На другий день я здав іспит а брат попросив сина п. Родовичевої щоби він помагав мені в науці, за що мав діставати 2 рин. місячно.
Син пані Родавичевої був дуже пильний, вставав дуже рано учити ся а я вставав також і учив ся. За місяць я уважав, що в науці дам собі сам раду і виповів єму поміч в науці і скінчив I кл. гім. з відзначенєм.
На другий рік мій брат Антін скінчив права і вступив на практику в окружнім суді в Самборі. По тій причині і я переніс ся до Самбора. В Самборі мешкав я разом в домі батька Андрія Чайківського а віктувались мо ся у пані Мійскої вдови по священику.
По скінченю II кл. підчас вакацій оженив ся мій брат і я мешкав у них і добре мені було. На другий рік перенесли брата до Старої Соли. Я знайшов собі станцию у пані Бучек
Пані Бучек була дуже добра, але я той рік бідував дуже.
Я знав, що мені батько нічого не лишив а брати Нікод і Леон що тиждень присилали троха віктуалів і я ніколи не снідаючи ішов до школи. Обід мій був дуже слабий була все каша помащена маслом а часом і масла не було то була пісна, на вечеру кавалок хліба з маслом або пісного. В зимі як були морози і зимно дуже, варила мені пані Кминкову зупу до якої я дробив хліба і було добре снідане.

Я гадав що мої братя не мають обовязку мені помагати, то я і не опоминав ся нічого від них. Я мав дві лекциї по 2 риньских і сам платив я за станцію. Від оплати шкільної був увільнений. Я вставав дуже рано часом еще не було ся на тілько видно, щоби можна було читати. Для того перед кінцем шкільного року (як прійшов час здавати Vorsetzprüfunge) то ті ученики які мали здавати такі іспити мене просили, щоби їх раненько будити, виставляли через вікно шнурок і я їх будив. По скінченю IV Кл: виглядав я дуже мізерно. На вакациї приїхав до родини до Білини.
В Білині казали мені брати пасти худобу і коні на пастівнику нашім близько хати. Одного дня приїхав мій брат Антін зі Старої Соли і забрав мене до себе до Старої Соли, де було мені дуже добре і весело. В Старій Соли був тоді начальник суду Відкевич який мав трох синів, найстарший з них був техніком, котрий був пізнійше начальником в варстатах Колієвих в Стрию. Другий син ходив також до школи в Самборі і скінчив тоді 6 Клясу гімн: скінчив права і був нотарем в Дрогобичи перед 3ма літами около р. 1930 помер. Третій син Броніслав скінчив IV Кл. в Самборі і був моїм Колєгов. Він скінчив 7 клясу і виступив зі школи був пару літ в аптиці Алексєвича в Самборі потім взяв в дзєжаву аптику у Львові а потім купив собі аптику в Зол: Потоці коло Бучача він винайшов знаний лік „Нервотон" і на тім доробив ся значного маєтку. Я для того написав за Віткєвичів бо я щоденно бував у них і дуже весело перевів з ними вакациї. Ми в 4ку ходили що дня до ревізорів на Кругольню а зараз зачались мо будувати Кругольню на городі начальника В: і як була та Кругольня готова перестались мо ходити на Кругольню до ревізорів. В V клясі

мешкав я в Самборі у п. Білиньских які продали своє ґаздівство в Білині і замешкали в Самборі. У них було мені добре раз, що був я в україньскій родині, другий раз що їх знав а они знали мене. Дальше они мали 3ох синів і дві доньки то було нам весело. Найстарший син їх Павло був радником суду в Бережанах а молодший Володислав є аптикарем еще тепер в Бережанах. Господарка в Білині у моєй рідні піднесла ся і більше мені присилали. Того року спровадили ся до Самбора з Бережан Паньств Пожаківскі Пан Пожаківский був в Бережанах поборцем податковим а як пійшов на пенсію спровадив ся до Самбора. Паньство Пожаківскі винаймили собі гарне помешканє на тій самій улици на проти дому Паньства Білиньских де я мешкав. Паньство Пожаківскі україньці були дуже поважані в Самборі. У них була донька Фільця яка ходила до школи. Я був досить пильний в літї вставав раненько і ходячи по улици учив ся. То видів п. Пожаківскій кождого дня. Одного дня в перших днях липня приступив до мене п. Пожаківский і (сказав) запитав ся мене до котрої Кляси я ходжу. Я відповів, що до Vої а по вакаціях буду в VI кл. Тоди він сказав до мене. Я маю сина якій тепер є в V кл. в Бережанах і маю надію, що по вакаціях піде до VI кл. Я по вакаціях задержу єго тут. Я звернув увагу на Вас через то, що Ви майже кождого дня раненько ходите по улици і учите ся. Дальше каже до мене. Я хочу Вам зробити одну пропозицію. Мій син буде з Вами ходити до одної Кляси. Чи не згодили-

би ся Ви на се, щобись те по вакаціях мешкали у мене і учили ся разом з моїм сином за що мали бись те у мене всьо тоє мешканє, вікт, пранє. Я не надумуючи ся довго відповів, що дуже радо годжу ся на се і ту пропозицию приймаю.
В часі вакацій приїздив я кілька разів до Самбора і має ся розуміти заходив кождого разу до Паньства Пожаківских. Пізнав їх сина Кароля і полюбив скоро.
Цілий рік шкільний 1877 мешкав у паньства Пожаківских і було мені дуже добре. Я мав з їх сином дуже гарний великий покій а вікт дуже смачний і добрий.
На другий рік мешкав я дальше у Паньства Пожаківских. Одного разу прийшов до мене мій брат Леон і сказав мені, що має зі мною о дуже важній справі поговорити. Ми вийшли на прохід і почав брат Леон говорити так:
Ми всі тебе здурили, що тобі тато нічого не лишив. Довше того укривати не можна. Як знаєш брат Нікодим оженив ся ~~і взяв~~ і відділив свою частину яку єму родичі призначили і при тім поділі мусіло вилісти шило змітка що Ти маєш з маєтку таку саму пайку. Брат Нікодим відділив свою 1/3 частку і взяв в посідане, а твоя частина лишила ся при мені. Я хотів би від тебе твою частку купити бо Ти уже відай господарити в Білині не будеш. Я на то відповів єму: Я на сам перед незнаю о скілько то правда а потім я яко малолітний не можу Тобі продати бо то було би не важне і я тепер нічого не потребую. На що мені брат Леон відповів то правда але я дуже бою ся, щоби пізнійше хто инший не купив від тебе твої частки. Я знаю, що Ти того незробиш, щобись кому иншому хотів продати а я постановив собі так, що як не купю від тебе твоєї частки то продам свою і пійду далеко в світ. Я прирікав єму, що не продам нікому тільки єму. Він ~~[illegible]~~ сказав до мене, „Знаєш брате що? щоби я був спокійнійший

і певнійший, що Ти не продаш кому иншому, прійми від мене завдаток, Я не хотів прійміти і сказав єму. На що я маю брати гроші від Тебе, як я тепер не потребую, бо всьо маю, що потребую. Тоді сказав мені брат, то правда, що тепер всьо маєш але одного Тобі брак а то не маєш порядного убраня, черевиків і біля. Прійми від мене задаток, а я певний того, що пізнійше не відопреш того що дістав від мене. І силоміць запхав мені до кишені 100 риньских. Я приняв, бо що мав робити. При прощаню з братом, сказав брат Леон а тепер якби Тобі треба було коли грошей, напиши до мене а я зараз пришлю. Я не писав але коли тілько брат був в Самборі приходив до мене і силоміць давав мені гроші. Дійшло до того, що брат Леон дав мені через 2 роки як я був в 7ій і 8ій Клясі задатку на мою пайку 1300 рин. Я в тих 2 роках був великій пан, грошей мав тілько як мало хто. За перші гроші які я дістав від брата убрав ся у найліпшого кравця тоді у чорного Гардінера. Дав собі зробити до доброго шевця дві пари черевиків, накупив досить біля одним словом став елеґантом. Але брат не переставав давати мені грошей а іх уже не потребував для себе. Колеґи мої знали, що я гроші маю і декотрі позичали від мене. Понеже я мав у Паньства Пожаківских гарний покій і досить великий, то щоденно приходили до мене майже всі українці а було нас в Клясі 16 і всі співаки. В нашій Клясі мали ми свій хор, якій був дуже добрий по нас не було уже доброго хору. Як зійшли ся колеґи то з початку учились ся, потім співали

а як я повечерів у Паньства Пож:. то ішлисьмо всі до реставрану Адамовского або Якубчака на вечеру, бо бідні українці колеґи були голодні. Майже що дня платив я вечеру Колеґам кілько іх було. Пізнійше вишукали Колеґи шинок з добрим пивом „на смітю званім". В тім шинку був оден покій на боці осібний і шинкар як пізнав мене давав нам той покій і чвертку пива і ми замикали ся в тім покою і засланяли ся щільно, щоби нас ніхто не видів, заходилисьмо до того шинку не з фронту а з заду через город. Боялисьмо ся дуже, бо директором був тоді страшний чоловік „Тома Баревич". Як в середу або в суботу не було школи ходилисьмо часто досить далеко за місто де в одній коршмі була Кругольня і гралисьмо в Круглі. Перед Михайлом Колеґи мої сказали. „Ми сподіємо ся, що Ти нам справиш імянини „Михайла. Я написав до дому, що хочу справити імянини і буду мати на певно 16 Колеґів. Перед імянинами прислали мені з дому 2 гуски підгудовані і 4 качки чисто обскубані і справлені і яблок. Мій колеґа Пожаківский сказав мамі своєй, що я справляю імянини і пані Пожаківска злагодила для мене струдля на 3 полумиски о чім я не знав аж в день імянин. Прійшов день Михаіла. Рано пограту мовав мені Колеґа Кароль Пожаківский а по сьніданю Паньство Пожаківскі і панна фільця. Ми оба з сином пішли на екзорту а потім до церкви. По церкві я пішов просто до Адамовского і купив у него всі ковбаски які мав і кишки. А потім пішов еще до Якубчика і у него купив кобаски і кишки. і казав принести до мого покою. Дальше пішов до жидка на сьміте і купив чвертку пива і казав собі прислати до дому.

По тім пішов до склепу де був склад горівок в фляшках купив 5 фляшок і казав принести до дому і вернув я до дому. Уже около 3 години по полудни почали ся сходити Колеги. Прійшли всі українці з 7 кляси і двох поляків файних хлопців Binder і Nieświatowski. По зложеню мені ґратуляцій приймав я їх горівкою і закускою, були межи Колегами такі зухи що потрафили випити і кілька і кільканацять килішків горівки. Зачало вечеріти і може за пів години зачала під вікном музика грати. Я вибіг на двір і не заказав музикантам грати бо боявся щоби не донесло ся до директора Баревича і запросив їх до покою. Я учив ся у одного з тих музикантів на флеті грати і певно він сказав тим музикантам славній Капелі Іцкам що мої імянини і они прійшли мені серенаду відограти. Они відіграли серенаду в покою я почастував їх горівкою і папіросами. Я хотів їм заплатити і відправити але хлопці були уже під гумором попросили мене щоби їх задержати і я їх задержав. Тепер попросили нас всіх до їдальні на вечеру а музика нам пригрівала. Вечера була сита і добра і було пиво добре і музиканти дістали пива. До панни Фільці прійшло 2 товаришки і панна господаря дому в котрім мешкали. Паньство Пожаківскі яка мешкала в иншім домі на тім самім подвірю. По вечері хочут таньцювати але не було вільного місця. На тім подвірю був еще оден будинок в якім була столярня господаря якій був цехмістром столярским де було 3 варстати столярскі. Не знаю хто піддав гадку, щоби випрятати столярню на таньці.

Як хлопці то почули за пів години повиносили всьо зі столярні, слуга позамітала скропили порох — музики грали а хлопці з паннами гуляли до пізної ночи. На другий день не всі колеґи прійшли до школи, а по тих, що прійшли було пізнати що не виспані. Трету годину мав професор Косак. Хлопці не конче добре відповідали, і проф: Косак сказав я уважаю, що ви десь на імянинах у якогось Михайла мусіли бути. Як я то учув зажурив ся бо ученики уважали проф. Косака за доносчика дир. Баревича. Я погадав собі, буде біда бо вже тепер певно донесе ся до дир. Баревича і постановив я по науці пійти до проф. Косака до дому просити щоби не сказав директ. У проф: Косака було кілька студентів на станції бо тоді було вільно. і як раз вчера на Михайла післали на вечеру для тих студентів купити кобасок або кишок. Але ані у Адамовского ані у Якубчака ковбасок ні кишок не було і так у Адамовского як і у Якубчака сказали, що оден ученик справляє імянини і закупив всі ковбаски і кишки. Проф: Косак зараз догадав ся що ті імянини я справляв і як говорив в Клясі за іменини подивив ся прямо на мене і усьміхнув ся. По школі я пішов до проф: Косака але не було єго єще вдома. Він любив перед обідом вступити на горілочку. Я застав паню проф: а як я сказав, що прійшов до п. проф: то она попросила мене сідати і зачекати бо п. проф. зараз прійде на обід. За хвилю прійшов проф: Косак і зараз запитав ся мене, що я собі желаю від него. Я зачав „na zbodzieju czarka gore“ Він засміяв ся а я кажу дальше. То я справляв імянини. На то він сказав, я знав бо мені сказали ученики які мешкают у мене. Я прійшов просити п. проф: щоби не сказали о тім директорови.

Проф. Косак відповів. Будьте о те спокійні я директорови о тім не скажу але жалую, щосьте мене незапросили на такі гучні іманини. Я відповів якби я був знав, що п. проф: були би прійшли, то певно був бим запросив п. професора. По такій балачці я подякував єму і відійшов.

В найблисшу суботу небуло пополудни школи і зараз по обіді зійшли ся колєзи у мене і питают ся мене, чи ти немаєш горівки? Я відповів, що немаю. А гроші маєш? я зачав шукати і мало що знайшов бо видало ся богато. Они сказали давай що маєш і почали складати ся всі, що хто мав при собі Але і они не богато зложили. Тоді хтось запропонував берім порожні фляшки під оберокп і за гроші і за порожні фляшки купимо горівки. Як сказало ся так ся зробило. Принесло ся 2 фляшки горівки і випило ся. О годині 5тій мали ми ґімнастику і пішли всі на ґімнастику. Ґімнастики учив начальник сторожі огневої „Eitner". На ґімнастиці було все двох професорів. Ми ґімнастикували ся весело підбадьорені горівкою Не знаю як то ся стало але як потім зізнавали колєза Іван Яворский нехотячи мав друлити „Eitnera" а Eitner мав сказати Яворскому обридливе слово. Яворский не надумуючи ся вдарив Eitnera в лице. Eitner хотів віддати але колєзи недопустили до того. А треба знати, що в тих часах хлопці в 7 Кляси то були хлопці від 20-30 літ. Зробив ся крик і бештанина і професори які були розвязали ґімнастику і казали нам розходити ся. Ми вийшли. На другий день вели ся доходженя, але ученики добре зізнавали і сказали що Eitner то збур і що більше не підут на ґімнастику як Eitner буде учити Яворского директор Баревич конче хотів вигнати зі школи. Але всі про-

фесори для того, що Яворский був дуже спосібний ученик боронили его і стало ся на тім, що Яворский дістав найбільшу кару 16 годин карцеру. Гімнастики не було бо не було відповідного учителя.

В VIII^ій^ класі хлопці більше учили ся. Часом виїзджалисьмо на село на празник заспівалисьмо службу божу а потім забавили ся у священика. Раз виїхалисьмо на зимного Николая аж до Луки на празник. Ми відспівали службу Божу, потім булисьмо у мого стрийка на обіді, а по обіді пішли до священика Кміта де забавили ся до по півночи. По півночи відіслав нас мій стрийко добрими кіньми. Морос був а цілу ніч сніг падав і був вітер. Добре ми померзли і о 7 годині рано приїхали до Самбора. На пів замерзлі повискакували з фірт а сьніг на улицях майже по коліна бо стежок еще не було. Хто мав далеко до свого помешкання то мав добрий спацер. Одного дня відай в Червни був я в церкві і побачив стрийка Павла з Луки що виходив з церкви, а приступив до него і привитав ся. Стрийко як побачив мене сказав: добре, що я тебе бачу, бо я хотів би з тобою в одній важній справі поговорити. Як ми були уже на дворі почав стрийко до мене говорити так: Я уже старий (тоді стрийко мав 80ий рік) дітей не маю і постановив таке:

Я хочу тобі записати свій цілий маєток, чи годиш ся на се? Я відповів або я знаю, тепер передімною матура. На то стрийко сказав: я не хочу, щоби ти зараз ішов до мене але прошу тя як по матурі приїдеш додому до Білини, щобись зараз приїхав до мене. Як я приїхав до Білини уже брат Леон знав яку пропозицію зробив мені стрийко Павло з Луки, бо стрийко уже просив брата Леона, щоби мене намавляв до того, щоби я згодився на стрийкову пропозицію. Я має розуміти ся, сказав колегам о пропозиції стрийка.

Колеси відраджували мене від того, щоби я ішов до стрийка господарити.
Але брат Леон і мама почали мене намовляти щобим ішов до стрийка.
На другий день злагодив брат фіру і я враз з мамою і братом Леоном поїхали до Луки до стрийка.
Як ми приїхали до стрийка, він як зобачив що ми їдемо підійшов до фіри і перші єго слова були „Приїхав мій дідич" По привитаню цілий час був веселий і в добрім гумарі.
По відїзді мами і брата, попровадив мене стрийко по подвірю, по гумні по стайнях і як раз тепер вернув товар з пасовиска.
Я застав у стрийка 36 коров і кілька штук я лівнику і бугая.
По тім оглядалисьмо коні, які мені подобали ся дуже.
На другий день казав стрийко заложити коні до воза і поїхалисьмо оглянути поля і ліс. На поля тоді нічого не розумів ся але за то ліс подобав ми ся дуже бо в тих сторонах мало хто мав ліс.
Заки ми вернули з поля і ліса прислали мені з Білини всі мої річи і убраня. Я перебрав ся а що чобіт не мав то зараз закликало ся шевця, щоби зробив мені як найскорше чоботи. Від тепер вставав я дуже рано, бо і був до того призвичаєний, ішов по стайнях і пізнійше робив роботу ту саму, що робили парубки кіньми. В той час підкидало ся і приготовляло ся під сійбу озимини.
Я вибрав собі найкращу пару коней і тими кіньми робив кожду роботу яку коли кіньми робило ся.

Памятаю, що одного разу як я ходив за плугом розлетіло ся одно колісце при колесници. Треба було его направити. На другий день падав дощ і не можна було іти в поле орати. Я не маючи иншої роботи взяв ся до направи того колісця. Тяжко ішла мені та робота бо не мав відповідного наченя. Але мимо того я направив тото колісце доробив дві спиці і оден дзвін а навід натягнув я желізний обруч то тільки для того удало ми ся бо той обруч був тонкій з так званої штабки (Fassreify). Як стрийко зобачив ту роботу утішив ся якби незнатним і подивляв мою роботу дуже. Я щоденно робив кожду роботу яку робили форналі і часто стрийко не казав мені деяких робіт тяжких робити але я відповідав, що я мушу і хочу кожду роботу робити, щоби ся научив кожду роботу робити і робив так дальше. Дня 20 серпня 1879 то значит більше менше за місяць як я прійшов до стрийка, поїхав стрийко зі мнов до Самбора, щоби мені записати маєток. А що я був еще малолітний то запровадив мене мій брат Антін якій був уже в Самборі адюнктом до суду і я зістав повнолітним. По обіді пішли ми до нотара і стрийко записав мені цілий свій маєток в Луці і в Білині, а за якійсь час зістав я заінтабульований за властителя того цілого маєтку.

Я через цілу осінь день в день від рана до вечера ходив за плугом. Одного дня мало посіяти ся жито в однім місци. У стрийка був оден чоловік якій все сіяв називав ся Роман. Він мешкав у стрийковій хаті

Той Роман діставав ординарію і пенсію річну бо мав родину і був за старшого
форналя. Того дня Роман не прійшов. Я набрав насіня і виїхав в поле
гадаючи, що Роман вийде просто на поле де мало ся сіяти.
Але Роман не вийшов. Тоді я набрав насіня до сівні і зачав сам сіяти
Я був дуже занятий сіяньм перший раз і не звертав на ніщо ин-
того уваги тільки на сіянє. За якійсь час прійшов стрийко на тото
поле і побачив, що я сам сію, і гадав, що я цілком зле сію. Пустив ся
іти оранинею за мною як я сію. По оранині зайшов так тихо, що
я не чув, що за мною іде стрийко. На раз луснув стрийко в долоні і ска-
зав добре сієш Михасуню. Я так настрашив ся, що мало не впав.
Стрийко старав ся мене успокоїти а потім запитав ся де Роман.
Я сказав, що не знаю чому не прійшов. Я вийшов в поле з насінєм і з
кіньми і не знав, що робити і почав сам сіяти. Було можна пізнати
що стрийко так тішив ся, що видно було слези в єго очах. Дальше ходив ко-
ло мене і подавав деякі вказівки як має ся сіяти, а то, щоби насінє пускати
зі жмені помежи пальці і щоби збіже кидати троха дальше на перед себе
щоби не кидати близько під ноги, і щоби збіже падало на землю розсіяно.
Походив зі мною може пів години і сказав, що уже цілком добре сію.
По тім показало ся, що Роман захорів і для того не прійшов того дня.
Пізнійше я кождий раз як прійшло сіянє, сіяв я разом з Романом.
Тої осени засіяв я з Романом всьо збіже озимини (жито і пшеницю).
Прійшла зима і я не мав що робити, обійшов рано стайні і доглядав
змліцків і часом признаюсь нудило ся мені. Стрийко клав ся спати най-

пізнійте о 7 годині а я не маючи, що робити клав ся також. Не виходив нікуди.
Тепер пізнаю, для чого я не занав ся лектурою. Вправді читав я троха, але читав
тільки книжки о господарстві які по записі д. 20 серпня 1879 р. купив в Самборі.
Як настала зима діставав я щоденно листи від колєгів, щобим приїхав
до Львова бо я записав ся на права, бо гадав скінчити права і бути но-
тарем в Луці (в Луці був суд і нотаріят) і треба було зібрати номіна.
Я нічого стрийкови не казав, що я записав ся на права. Я хотів по-
їхати до Львова. І на правду нудив ся. Я постановив виїхати до
Львова, хотяйби прийшло до того, щобим ся зрік запису стрийка.
Не кажучи стрийкови о тім нічого, переказав я до брата Леона до Білини
щоби приїхав до мене. Як брат Леон приїхав мусів я сказати стрий-
кови, що я відїзджаю до Львова а тут не маю роботи а до мене Колєги пи-
шут, щобим приїхав до Львова і показав стрийкови листи. Стрийко був
сумний і ~~[illegible]~~ сказав: до Львова можеш поїхати але дай мені слово, що
вернеш до мене. Я прирік стрийкови, що верну до него, бо брат Леон намо-
вляв мене і просив мене, щобим не покидав стрийка і не тратив запису.
Я написав до Колєгів, що 17 січня приїду до Львова потягом з Самбора. Стрийко
дав мені гроші а я взяв еще від брата 100 ринських. 17 січня 1880 р. приїхав я
до Львова. На двірци очікували на мене Колєги а властиво тепер това-
риші. Має розуміти ся, що всі товариші їхали фіякрами, бо тоді трамваїв не було.
Я казав заїхати до Нафтули. У Нафтули підїли і попили пивця; мене відпрова-
дили товариші до готелю і розійшли ся з тим, що рано зійдемо ся. На другий
день прийшло кількох товаришів до мене і пішлисьмо до Нафтули на друге сніданє.
не зачекали безбожні на свячену водицю. Тоді Богояв: /Йордан/ був 18 січня.

По сніданю пійшлисьмо на ринок на параду водосвячена (Йордан).
Парадаврінку була величава, по параді пішлисьмо на обід до Нафтули. По обіді я сказав, що мушу шукати собі помешканя. Не знаю котрий з товаришів сказав мені що видів картку в вікні, що є якесь мешканє до винайму на улици Курковій 25.
Я пішов оглянути мешканє а о годині 6 малисьмо ся зійти у Нафтули. В університеті здибав ся я з колєгами поляками а то з Турком, Кунцим, Несвятоскими і иншими які помогли и властиво показали як зібрати номіна. З поляками видав ся я тілько на університеті або припадково на улици. Зима була страшна, морози 20-26 R. через цілу зиму день в день такої тяжкої зими не памятаю хоч 77 літ маю.
На улици Курковій було до винайму 2 покої і кохонка. Я не хотів довго ходити за мешканьом взяв тих два покоє і казав добре на палити. Я визичив собі зі складу ліжко, стіл, 4 крісла. постіль мав свою. Я мешкав в однім покою а другий був порожний. Я палив в обох покоях бо щоденно зходили ся товариші до мене і що день ходилисьмо на обід і на вечеру до Нафтули. Понеже що день більше нас приходило, то старий Нафтула відступив нам найбільший стіл на середині їдальні. Не раз забавилисьмо ся довше в ночи то кількох товаришів приходило до мене на ніч, правда що докладало ся дров до печі бо дрова були в кухни зложені але спали на підлозі під оберками.
Було нам весело - співали а часом самі з собою гуляли, щоби розігріти ся як прійшли з надвору в таку студінь. Я задержав ся з Львові до 13 лютого і того дня вернув до Луки, бо мав ем ся ставити до війска в Самборі.
Перед виїздом зі Львова накупив я собі книжок господарських які тілько знайшов в книгарнях і деяких до читаня. Як приїхав я до Луки застав я всьо в порядку а стрийко тішив ся моїм поворотом.

Якось вдругій половині лютого ставав я до асентерунку, але не взяли мене.
Зима тревала дуже довго, так довго, що дня 2го мая вийшов з плугами
але мусів вернути ся до дому, бо було еще дуже мокро. Через той час як я вернув
зі Львова мало роботи було коло господарства то я занав ся лектурою. До перва
від половини мая можна було добре робити в поли бо ґрунт в Луці був досить мокрий.
Через зиму 1880 р упало дуже богато снігу на слабо замерзлу землю і для того озимі
засіви майже цілком пропали. На весні сіє ся наперед овес, ярушеницю по тім ячмінь, бульбу
пізнійше уже в червни мусіло ся переорати 25 морг: озимини бо не було нічо-
го. В червни було горячо, а що Лука лежит над великими болотами то
в червни завляг ся там богато овадів, які непокоят коні, так що уже
о годині 9ій не можна було ніяк коней удержати і мусіло ся іти до дому.
Дійшло до того, що я вставав до світа будив форналів нагодувало ся коні
і виходило ся зі сходом сонця в поле а о 8 год. вертало ся до дому.
По полудни по четвертій (4ій) годині виходило ся в поле з кіньми.
Не знало ся що робити чи сіяти бо було уже дуже пізно, але для того
що в шпіхлірі було еще досить ячменю казав стрийко сіяти і сіяло ся.
Ячмінь сходив дуже скоро і ріс скоро бо було д. тепло. Ячмінь
вприс великій на солому і зерна видавав богато около 2 кірці на міру
з копи але зерно було мізерне, легке. В осени жита намолотило ся
дуже мало і не було на насіньє. Стрийко радив сіяти старе жито і я
пам'ятаю сіяв старе жито з Романем і для того що насіне було старе
сіялисьмо густо. Може о 10ій годині вийшов до нас стрийко і як зобачив як
густо сіємо казав сіяти рідше ми зачали сіяти троха рідше а стрийко

казав еще рідше. Я сказав, що то старе жито то може кожде зерно не зійде а стрийко відповів, як Бог покарав людей, що того року жито не вродило ся, то може на той рік зародит, хоч рідко сіє ся. Там, де сіяло ся густо було жито дуже гарне густе, але там де сіяло ся рідко було рідке, колос гарний довгий. Кіп було мало але видаток був добрий. Рік 1880 був слотливий в жнива і позвозило ся збіже досить вохке, так що овес і ячмінь в стодолі дуже загрів ся. Я незнав що з тим робити але стрийко казав так ли тити. Я бояв ся щоби не зіпсувало ся зерно, бо збіже в стодолі зложене парувало і дуже осідало, що раз нисше. В кінци перестало осідати і парувати. Як прійшло молотити, то на верха може 2 або три верстви дуже зросло і тяжко було его викинути і ті 2 або 3 верстви пішло в гній. Дальші верстви - снопи виглядали як плацки здушені, тяжко було вимолотити і зерно було червоне руде. Я гадав, що ті зерна не зійдут, але наростило ся і сходили але не кожде зерно було здатне до сіву то мусіло ся густійше сіяти. Всьо було добре, тільки одно було лихо а то: Застав я у стрийка одну старину кобіту називала ся Перцачка яка в кухни була за господиню. Она мала в Луці бідну родину і заки я еще прійшов до стрийка она обкрадала стрийка і давала своєй рідині так, що кілька з єї родини побудовали собі гарні хати і нативали ся бо гадали що так все буде. Дальше я пізнав, що та Перцачка пізнійше як стрийко і я пішли спати, що вечера сходила ся служба до кухні і она прилагоджувала для

них добру їду а при тім мала все в коморі горівку і напивали ся разом. Близько фільварку була коршма і жид з тої коршми мав видій у стрийка. Межи слугами був оден парубок називав ся Прокіп. Той Прокіп почав мені дещо оповідати як Перцацка газдує. Він мені сказав про те, що кождого вечера діє ся в кухни як стрийко і є підемо спати. По якімсь часі оповів мені, що она каже видавати в ночи жидови сїно і овес і инше збіже зі шпіхліра а він достарчає єї горівки і гроший. Як я довідав ся о тім звернув увагу на ню. Уже довший час я зауважав, що она часто в день є така пяна, що затачує ся і не може втримати ся на ногах. Переконав ся я що діяло ся в кухни троха пізнійше як я пішов зі стрийком спати. Дальше по зібраню вечером намолоченого збіжа, я зазначив в кождім засіку збіже що день в шпіхлірі. Одного дня побачив я, що бракує, вівса і пшениці. Ключ від шпіхліра висів при дверех в третім покою в так званім кредензі де кождої хвилі мала Перцацка приступ. Переконавши ся о всім, що ся діє, не міг я довше чекати. І розповів я стрийкови о всім і сказав я, що як стрийко не відправляти тої злодійки і піячки, то я заберу ся від стрийка, бо я не буду працювати щоби она так нищила нас. Стрийко дав ся переконати, що то все правда, що я оповів єму і на другий день відправив Перцацку на все. Я тоді упіїтив ся дуже і набрав охоти ще більше до праці. Одного вечера, коли я запитав ся стрийка, що завтра робити, стрийко відповів: Я виджу, що ти уже пізнав ся на господарстві і від тепер не буду видавати тобі диспозиций ані не буду до нічого втручати ся, провадь господарку сам, а в той спосіб скорше наберет практики, як сказав, так стало ся і додержав слова.

Від тепер я старався господарити так, щоби стрийко був вдоволений. А коли я вечером запитав ся еще раз стрийка, що буде робити ся завтра відповів стрийко, я незнаю: Я сказав, що від тепер газдуй сам як розумієш. Я пізнав, що стрийко додержує свого слова і хоче видіти як я буду господарити. Я положив ся спати але не можу заснути, бо треба подумати, що завтра буде робити ся. Обдумав і постановив. На другий день встав раненько припильнував, щоби погудвати коні і худобу рогату і пітов з кіньми до роботи в поле.

Від тепер я все думав о тім що і як робити буду і укладав ріжні пляни на перед. Крім роботи в поли треба було подумати також о деяких реставраціях коло будинків. Я застав старий шпіхлір який стояв з боку на фронті при головній улици і був уже за старий і за малий. Я постановив поставити Новий. По весняних роботах спровадив я добрих майстрів з Білини і згодив ся з ними побудувати новий шпіхлір троха більший з ширшим коритарем, щоби можна було в шпіхлірі млинкувати і циліндрувати збіже головно, щоби при дверех був ґанок такій, щоби було добре викладати міхи зі збіжем просто на фіру. Матеріялу дубового і дубів в лісі було досить. Цілий осідок застава о парканений з дубових брусів. Я казав вибрати з парканів сухі бруси, а до паркану дати [illegible] нарізані з дубів. Для того постановив поставити шпіхлір з дубових сухих брусів бо дуже важна річ, щоби шпіхлір був сухий і провівний. Ті майстри з Білини прійшли і збудували шпіхлір під дах. Дах казав я покрити ґонтами бо тоді мало еще за череп знало ся і бляху на селі. Майстри були добрі і скоро скінчили шпіхлір. Я по весняних роботах в поли мав більше вільного часу, ~~то дуже~~

Вибрало ся сухі бруси з паркану на шпіхлір, а в паркан дало ся сирі бруси, сьвіжо нарізані. 23.
Я радо придивляв ся як майстри робили і то дуже придало ся мені в дальшім житю.
В короткім часі полюбив я господарку і будову. В тім році побудував я еще одну
нову стодолу на дубових підвалинах і о дубових стовпах а стіни вибиті дошками.
Ставили ті самі майстри з Білини. Понеже стайні були дуже старі, то
постановив я приступити на другий рік до будови стаєн. Довідав ся я що оден
господар на Глиннім випроцесував від Камери заужив. 3 морги ліса з грубшим дерево-
станом і хоче продати половину того деревостану, я поїхав на Глинне і купив
половину того деревостану смеречини, такого дерева я в своїм лісі не мав і
в зимі повозив ті дрова обертав фірами 2 рази денно бо Глинне від Луки 6 кільом.
Побіч господарки в поли і будівлі задумав я конечно мати пару гарних ко-
ней до виїзду і гарний візок. А що жид якій мав видій у мене гандлював
кіньми і розумів ся на конях сказав я єму а він сказав, що буде шукати.
На сам перед купив він для мене расову кобилу з гарним лошаком від німця
Від тої кобили я викохав еще 3 гарні коні расові. За якійсь час при-
провадив той жид пару гарних парнистих коней, які купив також
від німця коло Стрия. Я купив ті коні, які були не тілько гарні але
під кождим взглядом дуже добрі до паради і до роботи. Тішив я ся
кіньми дуже бо коні любив, але треба було візка. Довідав ся я, що в Самборі
за мостом як їде ся на Вихилівку є дуже добрий стельмах якій виробляє
гарні візки а зараз коло него є дуже добрий коваль. Поїхав до них і згодив
візок комплетно викінчений. Може за місяць дістав я картку, що візок готовий.
Я зараз поїхав до Самбора і відібрав візок. був гарно лякерований а сідала випол-
стровані гарним сукном кольору міздалового криті. Візок був дуже гарний.

Еще треба було тілько шорів. Шори купив мені жид з Кортли добрі і гарні. Тепер я мав уже всьо, чого бажав. Від тепер покинув я гадку кінчити права на все, полюбив господарку а найбільше, що я мав гарні коні і візок. Від тепер займав ся я еще охотнійше господаркою, вставав дуже рано, бо тягнуло мене до стайні, щоби видіти як чистят коні. Я часом сам чистив свої коні виїздові, але і решту коней робучих мусіли хлопці добре чистити, бо всі коні мої мусіли добре виглядати і бути добре чищені, бо я коні любив. На другий рік відложив будову стаєн, бо оден господар Павлик продавав в найліпшім положеню в Луці на могилі ом ежу коло моєй могили поле і я купив і долучив до свого поля 2 морги. Стрийко дуже тітив ся. Я призвичаїв свої коні виїздові уживати до роботи. Они ходили в плузі як люде виражали ся о них, як вітер? Тими кіньми ніхто не орав тілько я сам. Они без батога так скоро в плузі ходили, що я ними в весняний день все виорав 2 морги. Раз я був щось перешкоджений і ходив за плугом тими кіньми слуга, то вечером сказав до мене „Паничу за жадні гроші я не ходив би за плугом з тими кіньми бо мене ноги болят, за оден день. І правда то були коні скорі а що були рослі (великі) то майже треба було цілий день бігати за плугом, але я орав ними дуже радо.

Я забув одно написати а то: Еще в першім році як я прійшов до Луки мимо того, що стрийко не казав мені нічого брати від брата Леона за свою частку по батькови в Білині, то я взяв від Него 5 моргів доброго грунту якій він мав в Луці по першій жінці а решту дарував єму бо моя частка в Білині була більше варта як то що я взяв від Него. І брат Леон був дуже вдоволений. Але одно було зло, що брат Нікодим погнівав ся на Леона, що Леон мав 2 пайки

по батькові в Білині а він тільки одну. Одного разу я був в поли на „Гайчині“ і побачив, що хтось їде до мене візком і кіньми в таких хомутах яких небачилося в цілій Самбірщині. До перва як приїхав близько мене пізнав я колєгу Олімпа Поляньского. То був той колєга, що я удержував єго через два роки. А чому? Він був сином священика з Синувідцка вижного в горах за Туркою. Як я зачав ходити до першої Кляси народної школи в Дрогобичи то Олімп Поляньский ходив уже до гімназиї в Дрогобичи незнаю до котрої Кляси. Батько Поляньского, як він сам мені оповідав давав єму ціле удержанє але тілько оден рік перший в кождій Клясі, а що Олімп кожду Клясу репетував а часом і 3 роки до одної Кляси ходив, то батько не давав, тілько мати єго по вакаціях як ітов до тої самої Кляси, давала єму як від'їзджав з вакацій що могла і в році часом присилала єму так що батько незнав. В той спосіб Олімп перейшов всі гімназиї які були в східній Галичині. Як я по вакаціях прийшов перший раз до VII кляси застав Олімпа П. якій повтаряв уже VII клясу і не мав грошей з дому а єсли то дуже мало. Я в VII кл. як уже написав я мав богато грошей і помагав Поляньскому, кождого місяця і платив за него (didacturum) оплату шкільну. На одну річ не радо давав єму а то на тютюн, бо я не курив, але то тільки для того, що співав тенором. Поляньский а ми всі називали єго в скороченю Полясь співав в басах бо був уже старий хлоп межи нами, мав 30 літ. міг курити. Як я гнівав ся на него за куренє, то він відповідав не дай мені їсти а на тютюн дай. Я не розумів тоді еще того, так як розумію тепер. бо сам тепер курю але курю від сорокового року мого житя, і то научив мене мій син Остап як здав матуру і хотів

при мені курити. Поляньский перейшов на другий рік до VIII кл. але мав двійку і не припущено єго до матури. Перший рік в VIII кл. я допомагав єму а що він репетував VIII кл. то я єму помагав уже з Луки. Поляньский скінчив другою року VIII кл. і міг пійти на богословє (теольоґію.) Як приїхав до дому на вакациї Олімп П. і оповів батькови о тім, як я помагав єму в VII і VIII клясі батько збирав гроші і дав Олімпови і дав єму свої коні і виправив єго до мене аж до Луки, щоби звернув мені гроші. Я описав о Поляньскім для того бо було би неясно читачам де я подів в VII і VIII кл. тілько грошей, що дістав від брата Леона 1300 ринських. —
Як Поляньский приїхав близько мене вискочив з віска, я взяв єго в обійми і довго цілували ся. Як я запитав ся з відки ти ту взяв ся? — Приїхав до Тебе з Висоцка Вижного. Дальше сказав: Як я приїхав до дому по VIII кл. на вакациї, батько був дуже вдоволений і часто балакав зі мною. ~~Одного разу~~ Перед вчера дав гроші і коні і казав відвести Тобі гроші і подякувати і я приїхав.
Я сказав єму грошей я не прійму бо Богу дякувати не потребую. У мене 100 разів більше товарта, що Ти до мене з так далека приїхав. Батькови скажеш, що гроші мені віддав а гроші Тобі придадут ся. Ми ще раз пообіймали ся і цілували ся і плакали. По якімсь часі поїхали до мене до дому де Олімп забавив у мене 2 дни і відїхав. Пізнійше довідав ся я що Олімп скінчив теольоґію, оженив ся але з жінкою не жив добре і не був щасливий. —
Я господарив дальше пильно і охотно. Одного разу я ходив за плугом а надїхав начальник суди „Spędakowskiй". Як приїхав близько мене задержав фіру, зліз з воза і прійшов до мене. Наперед сказав „Szczęść Boże" а потім сказав „nadzwyczaj podobało się mi, że Pan wziął się tak pilnie do gospo-

darstwa, nadzwyczaj podobało mi się to, że Pan sam orze i nieraz widziałem jadąc na komisję sam Pan sieje: Pochwalam to bardzo, że Pan zdecydowawszy się zostać na gospodarstwie wykonuje swój zawód czynnie i ~~naprowadził~~ напровадив латиньску пословицю. „Beatus ille, qui suis bobus paterna rura exercet: Пращаючись зі мною, сказав мені еще кілька комплементів, витягнув папіросницю і трактує мене папіросом а як я ему подякував і сказав, що я не курю, він сказав. To Pan pewnie zamierza wielki majątek zrobić" Daj Boże! Попращався і поїхав. Як коли їхав на комісію, а побачив мене в поли при дорозі ставав і розмавляв зі мною. Він на імя називав ся Antoni і обходив імянини в Червни. В день его імянин післав я ему желаня. Він відписав мені подякував за желаня і запросив мене, щоби мі доконче прійшов до него вечером на гербатку. Я убрав ся по візитовому бо убрана мав гарні і вечером заїхав своїми парадіграми до начальника суду. Як я війшов до покою зараз прискочив сам Пан „Antoni Spędakowski" до мене і попровадив мене наперед до своєй жени і представив мене не жалуючи комплементів. Потім представив мене всім гостем своїм, де забавився я до попівночи. Пізнійше просив мене все коли мав гості а як я женив ся були обоє у мене на весілю і я з жінкою бував у них а они у нас. Начальник Spędakowski був дуже спосібний правник і з Луки пішов до Львова на радн: апеляц: Як я уже написав, що на другий рік а взглядно на третій рік як я прійшов до Луки, гадав побудувати стайні. Але той сам Павлик від котрого я купив 2 м. поля на Могилі продавав знов 2½ морга поля в добрім положеню близько ~~села~~ звисна обшарі. Він мав досить великий довг в банку селяньскім, той банк збанкрутовав і з тягали довги або ліцитували ціле господарство. Павлик знав, що я можу купити то поле і при-

слав до мене чоловіка, чи не купив би я від него поле на Обмарі. Я сказав тому чоловікови, щоби Павлик прійшов до мене. Я того поля его незнав і запитав ся стрийка чи добре то поле. Стрийко сказав мені, що в добрім положеню і близько села і недалеко від Могили. Стрийко запитав ся мене, для чого питаєш ся мене о то поле Павлика. Я сказав він продає бо тисне єго банк то можеби варта було купити. Стрийко на то сказав, поле добре а Ти можеш то поле купити? Я відповів як не схоче за богато то купив би. Прошу тілько ласкаво мені сказати кілько то поле варта? Стрийко подумав троха і сказав, що тілько не пригадую уже собі докладно, яку вартість стрийко подав мені а додав, що якби розходило ся о 50 риньских то еще варта. Прійшов Павлик і зажадав висшу ціну — я відповів, що тота ціна за висока для мене. Павлик запитав: а кільби Панич дали? Я сказав таку ціну як стрийко подав. Павлик не пристав на мою ціну і сказав, що дають єму більше, а я сказав єму послідне слово, що додам еще 50 зл більше, як хочете то добре а як ні то я більше не дам бо більше для мене не варта. Павлик троха подумав і сказав: я пристаю на Вашу ціну, бо знаю, що при контракті дістану від Вас Паничу всі гроші. Я дав задаток не памятаю уже кілько а до 2 неділь зробимо контракт і при контракті я дав решту грошей. Стрийко був такт вдоволений і зворушений до плачу. З тої причини я відложив будову стаєн на дальше. І я дальше ґаздував пильно і весело бо тішив ся най більше своїми кіньми. Я нігде не виходив ані не їздив хиба поїхав часом до Білини до родини. Стрийко зачав мені докучати, чому не виїду де забавити ся, казав часто

вже час Михасуню женитися. Я дуже хотів би того дочекати ся. Одного разу поїхав я до Самбора заплатити податок і о заході сонця вернув до дому. Стрийко дуже здивував ся, що я так скоро вернувся. Я сказав я гадав, що Ти вернеш пізно в ночи бо думав що схочеш в Самборі забавити ся. Одного разу приїхав до стрийка о. Маляркевич з Дорожева дуже великого села сосідного, і дивував ся, що я нігде не показую ся, Відїзджаючи запросив мене на празник. Я був би не поїхав, але о. Маляркевич був оженений з донькою о. Вітошинського з Болозви. Пані Маляркевичева мала богато братів а всі добрі співаки. Наймолодший з них Модест ходив разом зі мною через цілу гімназію. Чотирох Вітошинських було в Самборі, двох служили при війську а двох було в гімназії. Я знав всіх 4ох бо часто співалисьмо разом. День перед празником приїхав до мене Колега Вітошинський Модест і попросив мене на празник, заспіваємо; На другий день я поїхав на празник. У п. Маляркевичів було грант приняте, Мешкане велике гарне, гостей застав богато. Додаю що о. Маляркевич маючи брата в консисторії в Перемишлі дістав найліпшу парохію, в тім однім селі було 3 церкви. Грунту ерекціон: було коло 400 морґів а доходи з церкви великі. Сам о. Маляркевич був дуже пристійний і великий аристократ. Я скоро пізнав, що гості всі були москвофіли. Було у них дві доньки і оден син. Старша донька була вже віддана за о. Василя Скобельского знаного москвофіла. Друга донька дуже гарна, але я подумав собі, що она не буде добра господиня а головно, що они і їх знакомі москвофіли, більше у них не був,

Я мушу признати ся, що зачав думати за женячку, але я хотів щоби моя жінка була інтелігентна, добра господиня і не аскодилоби щоби мала (дістала) яке таке віно. Трудно було таку знайти, а ще тому, що я не бував у нікого і не виїзджав ніколи і нігде.

Я господарив дальше пильно і ощадно до осени р. 1882. В осени того року дня 29го вересня 1882 приїхав до мене мій колега шкільний Іван Літиньский з Білини по полудни і почав мені вимовляти, що ти так сідиш і нігде не показуєш ся. Знаєш, що, нині суть імянини Шустра на Глиннім, а там уже був не раз і там можна добре забавити ся, там є панна і будут инші панни. Поїдь зі мною, вступимо до мого стрийка, ~~стрийка~~, якій жиє зі Шустром в приязни і поїдемо разом до Шустра. Я з початку не мав охоти їхати бо як раз докопувало ся бараболю на однім городі на селі. Але як зачав мене Літиньский намавляти, я сказав знаєш що, я поїду з Тобов але мушу перше закінчити і зібрати бараболю. Пітлисьмо оба на город де копали бараболю. Люди майже вже докопували і за пів години скінчили. Ми вернули до мого дому, я крикнув на фірмана Прокопа, щоби запрягав коні до візка а сам скоро умив ся убрав ся і виїхали з Луки. Ми вступили до стрийка Літиньского, і разом з родиною стрийка Літиньского поїхали до Шустра на Глинне. З Луки до Глинного було всього 6 кільометрів, Заїхалисьмо до Шустра де засталисьмо досить богато гостей. Забава ішла весело співали і гуляли. По вечери дальше гуляли, Там у Шустрів була донька 17 літна гарна і дуже гарно збудована так що я гадав, що она старта може о якій рік. Там була також донька Літиньских

яка мені не подобала ся з вигляду а в додатку родина Літиньских не шляхотна хоч з роду шляхта. Як зауважали родичі панни Літиньскої, що я більше кручу ся коло панни Шустрівної і найбільше з нею таньцюю, може за годину по вечері відїзджают до дому. Господар дому і инші гості здержують паньства Літиньских але они оперли ся при своїм і відїзджают а треба знати, що п. Літиньский ніколи так скоро не відїзджав, все відїзджав послідний. Заки Літиньскі поубирали ся, я перетаньцював еще оден танець з п. Шустрівною. В танци я запитав ся тихенько і дискретно п. Шустрівної, чи немали бисьте проти того нічого, щоби я еще коли приїхав до Вас? Она з разу не знала що мені на се відповісти. По хвилі я відізвав ся „я чекаю на відповідь". Она сказала „Я зі своєй сторони не маю проти того нічого". Я скінчив танець убрав ся і відїхав. Колега Літиньский присів зі мною на мій візок і я гадав що відїдемо просто до мене. Але паньство Літиньскі конечно просили щоби вступити до них. Тяжко було відмовити бо то було по дорозі і вступили. У паньства Літиньских застав я таке принятє що здивував ся. Панна Л. перебрала ся в иншу суконку і всї дуже ~~ход~~ хотїли забавити мене. Я побув у п. Літиньских може 2 години і відїхав до дому сам бо Колега Літиньский лишив ся у стрийків ночувати.

Я по дорозі роздумував о тім всім, що було і прийшов до переконаня, що Літиньскі хотїли мене мати за зятя. Они не припускали того, щоби я схотів з Німкою оженитись. Я приїхав до дому положив ся спати, але рано встав і взяв ся до роботи.

На другий день приїхала до мене моя мама і брат Леон з Білини.

При обіді зачав стрийко говорити так: Михасьо справує ся дуже добре, до роботи така горячка, що хотів би всьо в однім дни зробити, тільки то одно зле, що нехоче женити ся. Нігде не поїде, щоби троха розірвати ся і при тій оказиї яку панну пізнати.
От перший раз, а правда був раз в Дорожові у о. Маляркевича і більше не був там — вчера вечер десь був але мені ще не сказав де був.
На то я відповів, що я був у Літиньских в Бикові а разом з ними був я у Шустрів на 2 линнім. На то стрийко запитав: Чи у Шустрів є може панна? Я відповів, що є. А стрийко тоді почав говорити так: Ой щоби ти Михасуню хотів оженити ся у Шустрів, то я би ся дуже тішив, бо Шустри німці добрі господарі і сподіюсь, що і їх донька буде добра господиня, і зачав оповідати, що у нас не уміли господарити так довго, аж прійшли Німці і научили нас господарити і оповідав їм дальше як у нас виглядала господарка перед Німцями а що я тому від стрийка богато разів чув то встав і пішов до своєї роботи.
Тепер я зачав думати над тим, що робити з женячкою.
Почав я застановляти ся над тим чи панна Шустрівна відповідає всім моїм вимогам, які я постановив, щоби панна з котрою мав би ся оженити посідає. 1) чи є досить інтелігентна?
Она скінчила 7му клясу виділову. Не дуже інтелігентна але в тих часах трудно було знайти панну, якаби посідала вищу освіту. І сказав я собі, може бути. 2) Щоби була добра господиня. Що до того 2 го пункту давав віру стрийкови, бо родичі госпо-

дарні, то і она яко з роду німка повинна бути добра господиня з неї.
3) щоби щось взяти, то не сподівався я богато взяти, але все, щось дадут родичі, посідаючи фільварок 120 морг: без довгу і всі говорили що Шустер має гроші і мав прекрасну худобу рогату і гарні коні.
Думав я через пару днів і вночи, що тепер робити. Панна Шустрівна подобала ся мені, а всі 3 варунки, які я собі поставив досить відповідали а найголовнійше було то, що сказав стрийко, о Шустрах.
За пару днів постановив я поїхати до Шустрів на Глинне.
В найблищу неділю поїхав я своїми парадіграми до Шустрів.
Перед від'їздом з Глинного запитав ся родичів панни, чи позвалают мені від часу до часу до них приїхати. Они дуже радо згодили ся. Від того часу кождої неділі по обіді їздив я до Шустрів на Глинне. Пригадую собі, як раз приїхав на Глинне, то найстарший син Шустрів сказав в Колієци своєй родини, Той Луцький приїхав такими красними кіньми і таким візком, що я не вірю, щоби то єго були коні і візок. Таких коней не видає ся хиба у якого графа. З цікавости вийшов з хати і запитав ся мого фірмана, Чиї то коні? Фірман відповів: Ті коні є нашого панича. Питав ся єще дещо більше, і фірман єму оповідав. Прийшов до хати і сказав, що коні і візок є моєю власностію. Він мене цілком не знав і для того питав ся. Старий Шустер знав добре стрийка і мене троха і бувби не питав ся чиїми кіньми я приїхав. І так через тиждень я робив, що було треба коло господарства а в неділю по обіді все їздив на Глинне, до Глинного треб було їхати добрими кіньми пів години. У Шустра в неділю, все була свіжа чвертівка пива. Я не умів єще пива

пити богато, але Шустер любив пиво пити і потрафив богато випити. З початку я пив кілька шклянок, але дійшло до того, що пізнійше кождої неділі випивалисьмо чисто всьо пиво з чвертівки, тілько кілька шклянок випили члени родини. Кілька разів, їздилисьмо всі до їх родини до Дрогобича і там добре бавили ся. Найдальше до тиждня приїзджала на Глинне фамілія з Дрогобича а то стара Берначенкова і стрийко Шустер, пані Фланцерова з родиною, дуже веселі і милі люди, бавили ся гуляли і пиво відходило. По якімсь часі я освідчив ся наперед родичам о руку панни Місї (Михайліни) і зістав принятий а з панною Місею я був уже готовий, бо она сказала мені, як родичі: Тоді я хотів, щоби як найскорше було весілє. Але родичі сказали мені. Ми насамперед ніколи не думали о тім, щоби нам прійшло так скоро доньку віддавати бо еще дуже молода еще не скінчила сімнацять літ і для того ми не маємо ніякого приготовлення. А якогож приготовання треба, я запитав? (Я тоді кінчив 23 рік.) Они відповіли, таж треба приготовити виправу і до весіля. Я пізнав що весілє дійстно не може так скоро бути, якби я хотів. Їдальше що неділї їздив на Глинне і за той час научив ся пиво пити на добре. Шустри тепер звивали ся, часто виїзджали до Дрогобича а Шустер їздив до Львова і старали ся о виправу, але в неділю були все в дома. В кінци дало ся на заповіди і означено день 4го лютого 1883 р. на весілє. Прійшов день 4го лютого і відбуло ся весілє. Весілє відбуло ся на Глиннім і тревало 3 дни. Гостей було досить. Весілє на Глиннім відбуло ся гучно і весело. Я приготовив ся також до весіля у себе в Луці. Четвертого дня я з жінкою і більша половина гостей поїхали до

Луки. До мене в Луці приїхали гості з моєї родини ті, що не були на Глиннім, священик з Луки о. Кміт (Паньство Шибальскі і нотарі) урядники зі суду. Бавили ся весело до пізної ночи. По весїлю не було великого занятя коло господарства то я тримав ся більше хати, щоби жінці не нудило ся.

Зараз по весїлю жінка заняла ся дуже упорядкованєм наченя і хати. Можна було пізнати, що стрийко був вдоволений, що я оженив ся у Шустра. Я знав, що не можна було сподївати ся, щоби моя 17 літна жінка могла собі сама раду дати в кухни, приняв одну старшу кобіту, яка служила по панах і уміла троха варити і попрятати в хатї. Зараз пер тої недїлї поїхали ми обоє на Глинне. Я балакав більше з тестєм, бо він був надзвичайно інтелїґентний під кождим взглядом досвідчений а жінка розмовляла більше з мамою. Розказувала мамі, що і як она зробила до сего часу а мама радила єї, що і як має дальше робити. Ми їздили дальше кождої недїлї на Глинне а часом приїзджали родичі жінки до нас. Видно було, що жінка моя цікавит ся кождою роботою і старає ся удержати порядок в хатї. Перед о всім старає ся жінка стрийкови у всім догодити, бо я чув як родичі єї наказували ю, щоби старала ся бути добров для стрийка. І она так старала ся і робила. Хотяйби то одно наведу. Переглянула біле стрийкове і привела до ладу при помочи жидівки, жінки мого молочара. (Пахтар молока). Кождої суботи вечер видала стрийкови потрібне біле чистеньке, а за се стрийко кождий раз цїлував ю в голову. Може за 2-3 місяці стрийко полюбив ю дуже а до мене не раз казав: А що Михасуню? Правда, що я тобі, добру жінку порадив, може ні?

Прійшла весна, я цілими днями перебував в поли, орав своїми кіньми або сіяв з Романом, а жінка пильнувала хатної роботи. Я був вдоволений бо дуже любив за плугом ходити і сіяти. Яка то була радість, побачити за кілька днів, як збіже зійшло а потім приглядати ся, як тото збіже росло і щодень більше було. Я полюбив господарку раз через те, що кілька неділь кінчив ся сезон певних робіт а наступав инший сезон инших робіт. Varietas delectat. і то через цілий рік. Чиж може хто бути більше вдоволений зі своєї роботи, як господар єсли зобачит, що на поли, котре він орав і сам засіяв вродило ся гарне збіже, або побачит гарну худобу і коні які собі сам вигодував. А єще як подумає, що від нікого не зависимий тільки від одного Бога. Я полюбив господарку так, що не міняв би ся з ніким. Я працював дуже радо в поли, бо знав, що вдома ніхто уже нічого не украде. По скінчених весняних роботах, приходило поленє і сапанє окопових ростин. Я признаюсь до одної хиби у мене. Я дуже не любив стояти над робітниками цілими днями, я любив рух і брати чинний уділ в роботі. Я звірив ся з тим перед жінкою. Она сказала мені, знаєш що я знова дуже люблю стояти в поли над робітниками, бо моя мама все стояла сама над робітниками. Від разу я не хотів ся згодити на се, але жінка сказала мені, що я не хочу згодити ся на се, що Єї було би приємне і миле. І я згодив ся на се. Робітники виносили в поле де робило ся вигідне легке крісло для жінки а она брала з собою парасоль від сонця.

Я в такім разі не мав роботи для себе. І так: Я мав в шпіхлері еще збіжа досить. Обрахував кілько мені збіжа треба до нового а решту продав. Поїхав я до Ясениці коло Дрогобича, де священик дуже богатий не памятаю его назвиска в спілці з б. дідичом Смаляским моїм знакомим мали тартак. В тім тартаку закупив я богато дерева будовельного так званих „плениць" то були цілі ялиці або смереки розрізані на дві половині вздовш і богато ріжних дощок дуже тано, так що гарна дошка 1½ цаля груба а 3 сяжні довга на вибір, коштувала мене памятаю добре, 40 крейцарів. Від тепер, може через дві неділї, їздив щоденно і звозив той матеріял. Той матеріял був сухий і вибраний, я поскладав его вдома до ладу і накрив. Еще перед жнивами, вирубав (спустив) в лісї своїм тілько дубів простих, кілько було треба на підвалини і на слупи (стовпи) до будови двох стаєн. Еще перед жнивами повозив ті дуби на гумно.

Одного дня поїхав до Білини до майстрів. Они сказали мені, що не можут зараз прійти до мене до роботи бо жнива зачинаются але що они мают мало жнив своїх і як тілько опораются зі своїми жнивами прійдут до мене. І дійстно може за три неділї прійшли. Я згодив ся з ними і они вибрали дуби котрі на підвалини а котрі на стовпи після плану і розміру якіт я їм показав оправили ті дуби і пішли до дому. А я заповів їм, що як буду стайні будувати, то дам їм знати. Прійшли жнива і жінка дальше ходила пильнувати жнив бо женці жали за гроші і зрази їсти дати. Я часом був при женцах, але ніколи не видержав цілий день.

Як прійшло звоженє снопів, то я уже пильнував того сам. А правда як вижало ся збіже і поскладаль ся в Копи, то я зараз заходив з плу-чами і підкидав то поле. [перший раз орав мілко під озимину]. —
А як прійшла осінь то знов отвирала ся робота для мене ора-нє і сіянє. По роботах осінних в поли прійшли приготованє до зими.
В місяци листопаді 1883 народив ся нам Богу дякувати син Остап. Тїшилисьмо ся всі, але найбільше тїшив ся стрийко, бо довго чекав на сина свого спадкоємця [більше як 10 літ]. —
То було найбільше побажанє стрийка, сповнило ся два, моя жінка і син. Стрийко дуже тїшив ся сином і дуже любив єго, в день як бавила єго нянька заглядав до него і приговорував. Як жінка поздоровіла і встала приступив до неї стрийко з мішочком і промовив: Я уже не маю нічого, бо всьо, щом мав записав Михасеви, а то що є в тім ворочку задержав для Тебе і даю Тобі. Жінка приняла і подякувала. Пізнійше подивили ся до сего міточка, що в нім є. Пізнати було в руках, що в мішочку були гроші. На обєм було в міточку найменше около дві кварті. Як розвязали міточок, знайшли в нім ріжного рода дукати і може на половину срібних грошей найбільше сороківців і уже троха новеньких срібних гульденів.
Ми не були на тілько цікаві, щобисьмо були порахували ті гроші, кілько їх було. Жінка сховала ті гроші до куфра.
По якімсь часі випали у мого брата хрестини, і нас попросили за кумів. Перед виїздом з дому, я сказав до жінки треба взяти

з собою 2 дукати. Жінка взяла з того міточка 2 дукати, а мі-
шочок лишила в куфрі. Може за два роки випали хрестини у бра-
та знов. Я кажу до жінки треба знов взяти 2 дукати. Жінка ту-
кає міточка в куфрі і не може знайти. Повикидалисьмо всьо з ку-
фра але міточка не знайшли більше. Не моглисьмо знати коли з куфра
пропав міточок з грішми, бо не було нам треба тих грошей і ніколи
не дивили ся чи они є. Була то велика шкода але на жаль я сказав
жінці, щоби нікому не сказала, що тих грошей нема, бо стрийко ще
жив і було би єму прикро. Пізнійше догадали ся хто ті гроші вкрав але
було за пізно. В той час служила у нас одна дівка, котра прятала
в покоях. Єї родичі були бідні, а від того часу побудували собі гарну
хату, післати сина до школи до Самбора і купили собі кілька кавалків
поля. Она прятала в покою, а куфер певно забула жінка ~~куфер~~ замкнути.
Як тілько уродив ся нам син, прислала нам жінка начальника суду, колиску для
сина, бо они уже колиски не потребували, того самого дня пані Шибальска
власти телька фільварку на Форощи, також колиску а що колиска від п. Ши-
бальскої була дуже добра на пасах то в тій колисці колисали малого Остапа.
Жінка сама кормила дитину, дістала боляк на одній груди але не переста-
ла сама кормити бо мала добрий і досить покарму. Дитина виглядала добре
але не можна було знати чому досить що до пів року дуже плакав. Ми всі журили ся тим.
В день забавляла дитину мама і нянька а в ночи колисали ми обоє на переміну,
але правду сказати то жінка далеко більше колисала як я. Я через день
зачитий, а жінка не досипляла ночами. Одної ночи ми заспали з жінкою

а дитина плакала. Світло світило ся цілими ночами. Як ми спали а дитина плакала, старий стрийко зачув, що дитина плаче, встав і прійшов до нашого покою став коло колиски і колисав дитину. Дитина не переставала плакати і жінка збудила ся. Як зобачила старого стрийка в неслїжу дуже високого, настрашила ся і крикнула так, що я збудив ся. Стрийко сказав не бій ся то я, ви молоді і заснули, а я старий не можу спати то я буду дитину колисати. Жінка встала перевинула дитину дала попісати і утихомирила дитину. Пізнїйше вечер стрийко казав до жінки знаєш що Михаліньцю „дай мені дитину на ніч до мене я буду колисати а як буде дуже плакати принесу до тебе. Але то не наступило. В 4ім і 5ім місяци дитина щораз менше плакала, але жінка терпіла на грудь і не висипала ся, дуже змізерніла. По відлученю дитини помало прійшла до себе. По 6ох місяцях дитина цілком успокоіла ся, добре виглядала і була здорова. Через зиму я був занятий при молоченю збіжа і доглядом худоби і коней.

р. 1884. Прійшла весна і знов отворила ся робота для мене ораня і сіяня. Рік 1884 був добрий. Я дав знати до майстрів до Білини, они прійшли і взяли ся до будови стайні кіньскої. Побудували стайню кіньску, з гарними вікнами і дверми а всередині вигідний коритар, дуже сильну клідку на овера, і 2ґ вигідну на лотата і має розуміти ся добрі жолуби і драбини. Стіни з плініць поміж дубовими стовпами. Стіни не ліплені тілько, ~~тілько~~ може плініцями добре вбитий мох. Стеля з добрих дощок глиною поліплена. Скінчили стайню кіньску до жнив. По жнивах поставили таку саму стайню на корови і ялівник тілько два рази довгу і возівню.

А по осінних засївах побудували ті самі майстри з решти матеріалів хліви на свині. Ті майстри з Білини були дуже добрі працювали дуже пильно і дуже докладно. Я любив дуже придивляти ся їх роботі і научив ся богато коло них і то придало ся мені дуже в дальтім житю. Я заплатив їм добре а крім платні подарував їм мою дуже добру сукєру майстерску яку справив для себе подарував їм кілька сверликів, зі сьрубами на кінци і слимаками, они називали їх американьскими. Они таких не мали бо були дорогі і дуже добру пилу. По викінченю будівлі, попрятало ся докладно на подвірю на гумні і всюди і я тішив ся тим дуже, бо дійстно всі люди подивляли будинки мої і порядок. В 1885 році господарив я як звичайно. В м. серпни захорів стрийко поважно я поїхав до Дрогобича і привіз лікаря. Лікар сконстатував запалене олегочних, позаписував ліки але сказав мені, що не може ручити за виздоровлене, бо в тім віці. До тиждня я спровадив другого лікаря, ходили сьмо коло стрийка день і ніч крім того приїзджала моя мама і сестра Юля помагали нам доглядати стрийка але не памятаю уже тепер котрого дня в м. вересни упокоївся. в 85 р. житя. На похороні було множество народа, всі з Луки і богато з близьких сіл. Наступив жаль і смуток, але пильні роботи в поли принесли полекшу. По смерти стрийка господарив я дальше пильно і охотно бо полюбив господарку. Не далеко від Луки жив в Корналовичах дідич Созаньский. Він був дуже богатий і дуже, дуже добрий господар. Він дуже любив і меньших господарів, як котрий гарно ґаздував, а графови, котрий не ґаздував добре тратив батьківский маєток руки не хотів подати. (то факт). Ніколи не виїзджав далеко, пильнував господарки і складав гроші. Мав дуже велику стаднину 200 кобилів маток

які ніколи нічого не робили, 100 з них становило ся одного року а на другий рік становило ся других 100 а перших 100 через цілий рік відпочивали. Але при тім був він великий дивак. Я не повинен писати ширше о п. Созаньскім але що богато цікавих подій можна о нім написати наведу важнійші. А тепер напишу як ми пізнали ся. Одної неділї по полудни вбігає до мого покою служниця ~~до~~ і каже: „Якійсь пан приїхав, дуже гарними кіньми". Я вийшов до перед покою і побачив старого Созаньского з Корналович. Він представив ся мені „Созаньский" подав мені руку і сказав „Przyjechałem złożyć wizytę memu sąsiadowi". Я був здивуваний і попросив до покою і попросив сідати. По якімсь часі він сказав, „Już od dłuższego czasu słyszałem od ludzi jak Pan pięknie i z zamiłowaniem gospodarnje i dlatego przyjechałem do Pana, aby Go poznać osobiście. Już z pierwszego poglądu jak wygląda Pańska siedziba poznałem, jaki Pan gospodarz". Може за пів години Він встав і промовив при пращаню: Ja proszę Pana sąsiada o to, żeby mi niedał długo czekać na rewizytę". По тих словах відїхав. Я дивував ся довго, що Созаньский до мене приїхав. За кілька днів поїхав я з ревізитов до Созаньского. Я вибрав ся до Него перед обідом, бо уважав за відповідно. Як я прійшов до перед покою, вийшов льокай і запитав ся, як має мене замельдувати. Я сказав Луцький з Луки. Пішов льокай замельдувати, і виходит на перед сам Созаньский і просит мене до покою. Я пізнав, що Созаньский був вдоволений з мого приїзду післав льокая, попросити свого сина Фелікса бо Pan Łucki przyjechał. Прійшов син (мій ровесник) і розбалакали ся в трійку. По якімсь часі, я хочу відїхати. Але старий Созаньский сказав „Ja Pana

43.

take prędko nie puszczę, ja się jeszcze nie nagadał z Panem, ja proszę Pana zostać u mnie na objedzie, a po objedzie chcę Pan pokarać moje gospodarstwo". Nolens volens" A zjestaw. Do obiadu i po obiadu balakam im najdilsze o gospodarstwi. Po obiadu posidiim chwilku i pijim oglądamy stajni. I było co oglądamy. W Kordiji stajni znakomi Koni. Przed moim wyjazdom poprosiw mene Coz: ščobim nezabuvav na Nego, i ščobim Kom buvav mam czas przyjazdiv do Nego. A wid czasu do czasu jazdiv do Nego. Ale ak Kam Win chotiw wyjti mi z jim mnie przysłav po mene swoji Koni i list zaprašajučy, ščobim przyjichav do Nego i z wse poichav. Często przysłav koni po mene. A zaprijaźniwsia z jego synom Feliksom moim rowiesnikom. Win przyjizdżav do mene często. A teper naweduję kilka faktiw ciekawych p. Cozańskiego. Odnogo razu przysłav po mene Koni. A przyjichawszy Win opowidav meni take: Ja Kupiłem z Chorostkowie np. Lewickiego ogiera, aby odstrzeczyć rasę za 5.000 guldenów. Wysłałem potem konia 2ch swoich zaufanych ludzi, pieniądze z rzeczką włożyłem jednemu z nich na szyję na golec ciało. Pieniądze na drogę dałem im osobno. Według tego rachunku oni powinni byli wrócić z końmi już przedwczoraj a ich jeszcze nie ma. Nic innego tylko uciekli z pieniędzmi. Czy nie byłby Pan łaskaw pojechać i zatelegrafować na wszystkie strony, aby nie uciekli za granicę. A ckazav, iż pojidu i ce nalagodżu jak sobi życzycie. A chotiw zaraz jichati, ale Cozańskim ckazav, iż pojdziemy po obiadu. Mi sidimo po obiadu a pijemy i przyglądamy Koni. Odnogo razu sidimo i rozmowlajemo. Przyjichał jakiś Żydek i melduje, iż przyjichał jakiś Kupiec do jakiego pana. Pytam: Przyjichał jakiś Kupiec i kaszcze ni mig by Kupiti dilmy jakimkolwiek sina. Cozańskiemu wse tak nie stygnało. Proszę pokarać, ile Pan ma pieniędzy - czy Pan wreszcie jest Kupiec czy faktor, bo z faktorami nie gadam. Toj żyd był liberak sina dla bitoka,

Купец витягнув портфель як гармонію з самими тисячками. Созаньский сказав: „Teraz wiem, że Pan jesteś kupcem. Teraz może Pan pojedzie siano w stertach oglądnąć". Повернув Купець і питає ся в якій спосіб хоче Я.П. то сїно продати чи на вагу чи в стиртах. Сосаньский відповів що в стиртах від сяжня в стирті. Купец запитав ся кілько ясь: П. żąda za sążeń. Созаньский відповів „po 100 guld: za sążeń. Купец сказав що то за дорого, що він може дати 60 гульд: Созаньский не приставав дійшло до того, що Купец давав уже по 80 риньских " " "
і жид відїхав а сїно в тих стиртах майже цілком зігнило, бо Созаньский мав що найменше 2000 морг: добрих сїножатей і що року прибувало сїно нове. З нов одного разу я був у Соз: приїхав Купец купити коня. Созаньский зі мною із Купцем пішлисьмо до стайні і Купець, вибрав собі одного Коня, і запитав ся о ціну того Коня, Созаньский сказав 2.000 риньских. Купець давав від разу 1500 р. а при кінци давав 1800 р. і відїхав на стацію до Кранцберґу. З Кранцберґу прислав лист післанцем, що годит ся дати 2000 р. а Созаньский відписав, що було дати, як я хотів 2000 р а тепер не продасть инакше як за 2500 риньских. Жид відїхав. Не дивно, що Созаньский так поступав, бо ніколи не потребував грошей. В банку „Towarz: Kredyt. ziemskim мав 1.000,000 зложен: Тиждневе торгував з ліса за дерево опалеве 5-до 6 тисяць риньских Що року приїзджала військова комісія Куповати коні і що року Купували коло 50 Коней а за коні для офіцирів була стала ціна 600 рин: і що року закуповули у Него 2 або 3 озєри по 3-4 тисячі риньских.

Одного разу приїхав п. Сузаньский властитель дібр. з під Тарнополя до п. Созань:
По якімсь часї п. Сузаньский відозвав ся до Соз: Я przypadkowo potrzebuję pieniędzy przyjechałem do Pana, czyby mi Pan nie pożyczył. На то відповів му Соз:
„Dobry zwyczaj, nie pożyczaj" ja mam pieniądze ale nikomu nie pożyczam.
На то dictum засміяв ся п. Сузаньский і сказав. Prawdziwie dobry to zwyczaj.
По хвили відозвав ся п. Сузань: Ja nie przyjechałem pożyczyć pieniędzy. Ja mam dosyć swoich pieniędzy i majątków. Ja przyjechałem w innym celu a mianowicie, Majątku mam dosyć, ale nie mam dzieci, wprawdzie mam bratanków, ale oni są lekkomyslni, więc chciałbym zostawić majątek takiemu, żeby dobrze gospodarował. Ja wiem jakim Pan jesteś gospodarzem i pisze się Pan Sozań: a ja Suzań:
Ja przyjechałem po to, czy nie byłby Pan skłonny dać mi jednego syna, któryby był dobrym gospodarzem a ja zapiszę Mu swój cały majątek, tylko proszę mi powiedzieć, który syn jest dobry gospodarz? На то відповів єму Созаньский
Jeśli o to się rozchodzi to ja mam trzech synów. Najstarszy mój syn Stanisław nie jest gospodarzem jest obecnie we Wiedniu przy ministerjum. Drugi syn Antoni i trzeci Feliks ci obaj są dobrzy gospodarzy. Z tych dwoch może Pan sobie wybrać jednego. Пан Сузань: вибрав собі середного сина „Антонія" і дїйстно записав єму цілий свій маєток коло Тарнополя кілька сіл і реальности в Варшаві. Антін С. обняв ті маєтки і там господарив
Одного разу приїхав до Корнальович і нарікав, що всьо добре але боїт ся тих братанків. Старий Созаньский радив ся зі мнов, що робити з тим?
Я єму порадив, що добре би було, щоби їм щось дати але не знаю що і кілько.
Старий Созаньский надумав ся і дав їм двом чи трем по 100.000 р. і було всьо добре.

Молодий Созаньский Антін господарив на тих маєтках гарно, назвиска тих маєтків позабував я, але знаю що той маєток демешкав була перша стация Колейова від Тарнополя. За три роки Ант. З. помер. Одного разу старий Соз: хотів мені подарувати пару коней до виїзду але я мав гарні коні до виїзду і подякував єму і не приняв. За то прислав він мені пару коней сильних сліпих до Кірату і я приняв бо я молотив Кіратовою молотількою. В Самборі мав аґенцію краківского товар. відогню Кітковский. При шконтрі бракло Кітковскому кілька тисяч риньских. О тім довідав ся Созаньский і написав до дирекциї Крак: Товар. що перестає асекурувати се в їх товар. бо не має довіря до п. Кітковского. Але додав о чім мені нічого не сказав, що буде ся дальше у них асекурувати если дадут субаґенцію мені в Луці. Одного разу приїхало до мене двох панів зі Львова з Крак: Товар: привезли мені таблицю з фльоріяном і книжки і сказали мені. Pan Sozański życzy sobie, żeby otworzyć subagencję naszego Towarz: w Łące dla Pana a Pan Sozański będzie się ubezpieczał u Pana i dla tego my przyjechali i przywieśliśmy Panu wszystko co potrzeba. Списались по умову я підписав і они відїхали. Я поїхав до Созаньского і подякував єму за то. –

Від того часу Созаньский убезпечував всьо у мене. Будинки в Корнальовичах убезпечав на 100.000 риньских а будинки на фільварках Сиготі, на Бліху і на Михайлівці також на около 100.000 р. а пізнійше купив Созаньский Гординю доставив там кілька будинків і убезпечив на 50.000 риньских. Крім того убезпечував у мене всьо збіже і всьо сїно на всіх фільварках, що виносило горендальну суму. Созаньский кождий раз присилав мені готові виказ асекурацій –

ні уже в коверті тілько не замечатані. Так що я мав дуже мало роботи, тілько затягнув до своєї книжки запечатав і надав на почту, яка містила ся близько від мене на 5 хвиль ходу. Але як прійшла поліса Созаньского то треба було найдальше другого дня Єму доручити, бо инакше був бим стратив у Созань: довіре.
Досить що мало мав роботи а я мав річно понад 1000 зл а часом близько 1500 рин:
Як прійшла єго поліса то кождий раз відвозив ю я сам бо Созаньский зараз платив всі гроші а то були тисячі, для того мусів я сам їхати.
Не далеко від Луки мешкали паньство Шибальскі на Форощи. Они мали двох синів Zdzisława і Tadeusza від мене о кілька літ молодших.
Старший " був депендентом у нотара Мадейского в Луці а Tadeusz (по укінченю гімназиї сидів в дома. Оба Шибальскі любили полювати і научили мене того спорту. Нотар Мадейский також мисливий і полювались мо разом дуже часто. Нещастє хотіло, що я від початку почав дуже добре стріляти, то значит мало коли хибив я. То причинило ся до того, що я запалив ся до польованя а через то, часом занедбував господарку. Як Созаньский довідав ся, що я мисливий запросив мене на польованє. Я поїхав. Стан звірини в лісах Созаньского був так великий, що мав позволенє з Намістництва вибити 100 штук серен. На першім польованю, в першім меті, я не стріляв ані разу, а то для того, бо що хвилі показувала ся і перебігала инша звірина так що я заскочений був такою несподіванкою не міг ся здецидувати до чого стріляти. Освоївши ся з тим, в другім і наступуючих метах я стріляв і кілько разів стрілив, тілько впало трупів. У Созаньско-

го на кождім польованю, кождого мисливого кождий стріл був записаний і що котрий мисливий убив. Зараз по першім польованю ґратулював мені молодий Созаньский моїх стрілів і пізнійше все наказав лісничому, мене ставити коло него. Як старий Созаньский довідав ся що я так добре стріляю, сказав до мене, zapraszam Pana każdego czwartku na polowanie jak Pan do trwa sezon polowania. Я подякував єму і їздив, бо варта було поїхати на таке польованє. На ~~чв~~ четвергових польованьях звичайно не було чужих гостей, тілько я молодий Созаньский і кількох стрільців з двірскої ліпшої служби. Пам'ятаю, що одної зими убило ся 72 лиси, Нагінки було все богато від 100 до 200, бо брало ся великі мети, оден мет в старім дубовім лїсї мірив 400 morsів, бо був слабо підшитий (прозорий) і в тім мети виділо ся звірину уже з далека. В тім меті бували переважно лиси і серни, заяців менше. Я в Корналовичах у п. Созаньского через пару літ набив дуже богато звірини. Старий Созаньский часто говорив до мене — „Szkoda Pana, że Pan się męczy na takiem rozrzuconym gospodarstwie, i nie można na takiem gospodarstwie uzyskać odpowiedniego dochodu" І то правда, я мав в Луцї Самбірского повіту грунта в 60 місцях а ще до того в двох селах в Луцї і в Білинї. Не раз мав я 30-і більше женьців бо так було треба мати, щоби збіжє не перестояло. Часто трафляло ся, що скінчило ся жати в однім місци а треба було переходити в друге місце з людьми 2 або і більше кільометр. Одного разу сказав мені Созаньский, що маєток Кружики є на продаж. „Krużyki to bardzo dobry majątek, blisko tego, ale ja niechcę kupować

Ja bym się cieszył, jakby Pan kupił Krużyki, bo byłby Pan bliskim sąsiadem"
A bigno bib ему „Ja nie mogę kupić Kryżyk, bo ja nie mam pieniędzy". Ha mo Bin (Coz)
cказав „To najmniejsza, ja Panu pożyczę pieniędzy na kupno Krużyk a Pan mi odda jak
Pan sprzeda swój majątek". Niech Pan jedzie zaraz z Feliksem do Krużyk, daję Panu na zada-
tek 10.000 flor. i niech Pan Bóg da szczęścia do kupna". A поїхав з молодим С. до Кружик.
В Кружиках не застались мо Паньства Маневских в дома, виїхали до Самбора. Ми поїха-
ли до Самбора і відшукали Маневских в однім готели. Ми взяли покій для себе і через
портієра попросили Маневского до нашого покою. Прійшов Маневский і Созань-
ский сказав до него „Słyszałem, że Państwo macie na sprzedaż Krużyki, możeby My
kupili. Ha mo сказав Маневский, Krużyki są własnością żony i właśnie ona pertrak-
tuje z żydami o sprzedaż Krużyk: Созаньский сказав „to nie ładnie, żeby Pani sprze-
dała żydowi jak są kupcy katolicy. Маневский пішов до жінки єї сказати, що є
Созаньский і хоче Кружики купити. Ми досить довго чекали на п. Маневску і
уже гадались мо, що може уже жиди купили. По якімсь часї попросили нас
п. Маневскі до свого покою. Sozański zapytał się, czy może już Krużyki sprzedane?
Pani Maniewska odpowiedziała, że jeszcze nie: Wtedy zapytał się Sozański o cenę,
Pani Maniewska powiedziała „Żydzi dają mi już 75.000 gulden: a ja chcę 80.000 fl.
Jeżeli żydzi dają 75.000 g. to może im Pani sprzedać, bo my tyle nie dalibyśmy, bo
nie warto dla nas. Maniewska гадала і була певна, що Созаньский хоче для себе ку-
пити а знаючи, що Созаньский має богато грошей а Кружики граничат
з Корналовичами, заплатить всяку ціну. Созоньский знаючи, що то не правда
що жиди дают 75. тисяч, сказав до мене „choćmy, my już nie kupimy.
І ми вийшли. Що жиди давали значно менту ціну, то Маневска не продала Кружик
бо не могла за нисшу ціну продати, як казала, бо було би сязнало, і Кружик не прод.

Кружик я не купив і я не жалував за ними. І дальше ґаздував в Луці, кождої неділї їздив дальше до тестів на Глинне і пив пиво з Шустром. Як треба було коли переходити з людьми в инше місце а як ще далеко, то пригадував собі слова Созаньского, що зле господарити на розкиненім ґрунті, а ще до того робили люди шкодув поли. Мешканьці Луки не були вдоволені з того, що я ґаздую не зле. Они гадали, що я по смерти стрийка буду по троха ґрунта продавати а я ще купував добрі блиські ґрунта. Они мусїли змовитися, щоби мені докучати і зачали в'орувати ся в мої ґрунта і то в кількох місцях. Я видавав провізорія і майже всі програвав бо они подавали богато свідків зі своєй сторони, які свідчили оден другому дуже користно для них і я програвав. Они були такі спеціялісти, що потрафили цілу межу пересунути. Одну провізорію я виграв але як? Оден сусід переорав мені мого поля 3 або 4 скиби в горовах і єго свідки свідчили, що він не переорав. Судія стоячи порпав палицею оранину і надибав качан з капусти а пізнійше другий качан з капусти і запитав ся, що я мав на моїм поли, а сказав, що капусту, а що мав сусід мій, сказав, що мав якесь збіже. Судія запитав а звідки на вашім поли взяли ся качани з капусти. Тоді відізвало ся кілька голосів, що то приобертаню або кінь або плугом занесло ся. Судія казав тоді відвер-

тати цілі скиби і підскибами знаходили ся качани капусти. І на тій підставі я виграв тоту провізорію.
Так мене здеґустували ті провізорія, що +
+ я від сего часу зачав думати о тім, чи не продати в Луці і Білині і купити десь маєток скомасований. До перва, як я сказав тестеви Шустрови чи не продати в Луці своє господарство, а купити маєток скомасований? А тесть похвалав і дораджував так зробити, бо цілком що иншого господарити на скомасованім ґрунті, то я постановив так зробити. По якімсь часі оголосив я в селї Луці, що я продаю всьо поле в Луці, єсли хто має охоту щось купити нехай до мене прійде в недїлю пополудни о годині 2ій. В недїлю прійшло до мене досить богато людей. Я перед тим днем потаксував свої ґрунта від чого не можна продати в книжці.
Я сказав до людей я продаю, але під тим услівєм єсли розкупите всї мої ґрунта, а може і з чужих поблиських сіл будут купувати то продаж є важна, єсли не міг бим всіх ґрунтів продати в дорозі парцеляції (до 3 трох місяців покаже ся чи парцеляція піде) єсли не пійде парцеляція, то я звертаю кождому від кого дістав я гроші на купно ґрунту без проценту.
Люди згодили ся на той варунок. Тоді я сказав: Тепер приступайте до мене по одному і кажіт, в котрім місци хоче моє поле купити.
Приступив оден і згодив поле в однім місци, так само другий і третий.
Четвертий приступив памятаю Лев Чайківский і хоче купити нивку за Могилою 7/4 морга. Я зацінив 500 риньских і опустив я за 450 риньских.
Чайківский мій блиський сусід сказав, я іду до дому, принесу гроші.

Як Чайківский пішов по гроші, оден з людий відізвав ся, я дам за тото поле, що Чайківский згодив за 450 р дам 500 р другий дає 550 р третий 600 р четвертий дає уже 700 р. Я сказав, що я не можу потвердити того купна, аж прійде Чайківский, як він дасть 700 зл то він купит, а як він не дасть 700 р. то купит той, що дає 700 р. Прійшов Чайківский і дає гроші, я не хочу прійняти і кажу єму, що мені дают за тото поле уже 700 р. Він сказав „хто дає тілько". Люди сказали, що той дає 700 р. Чайківский подивив ся на него і сказав: як варта тілько для него, то я пристаю на 700 р. звернув ся до того що давав 700 р і сказав, щобись знав, що я відібю собі тоту страту на тобі. Я з'орентував ся, що я за тано пошацував свої грунта і підніс ціну о 20%. Того дня продав ся 25 моргів. Пізнійше приходили люди по одному і я продав еще кільканацять моргів. По тім перестали купці приходити і я не міг більше поля продати. Я не міг потвердити тої продажі, бо люди купили найліпше поле і близько села, і не було надії, щобим міг всю поле в той спосіб продати. Минув термін і я звернув людям гроші. Але потвердив я купно біднійшим господарам які купили менші парцелі без яких я міг обійтися і уторгував за ті парцелі 2.000 р. Як довідав ся богатий жид властитель кількох маєтків, що парцеляція не удала ся, приїхав до мене і сказав. Я знав, що парцеляція так скоро не піде, на то треба би 10 літ чекати. Знаєте Пане чого я приїхав, може би Ви мені продали всю разом, що маєте в Луці, а я гроші дам всі на раз.

Я показав єму з аркушка і з мапи, що я єще посідаю, і зачались мося годити. По довгих торгах стала така згода. Згодились мося за всьо, що маю в Луці за 45 тисяч риньских під тим варунком, єсли я до трох місяців для себе щось купю, то наша згода є важна і Вп. П. Діаментштайн будете зобовязані мені до 10 днів всі гроші виплатити. Він згодив ся з писались мо пунктації і він дав мені 5.000 р. задатку, які я єму мав звернути без проценту, єсли для себе нічого не купю. Тепер я зачав шукати для себе купна. Я оглядав маєток „Сопів" коло Коломиї" маєток подобав ся мені, але застав я там робітників самих арештантів, які дуже повільно і зле робили, бо не всі уміли робити. Довідав ся я в Коломиї, що робітників в Сопові тяжко дістати, хиба за великі гроші, і не купив Сопова. Оглядав я єще кілька маєтків але не подобали ся мені. Довідав ся я, що є добрий маєток але забув уже назвиско коло стациї Бориничь. Поїхав там і той маєток подобав ся мені. В тім маєтку був „rządca" Beyer. Він показав мені і я заштав ся єго яка ціна. Він сказав 30.000 р. Він мав право згодити ся на ціну і я згодив за 72000 р. Я хотів дати єму задаток але він не хотів принати і сказав: Właścicielem majątku jest hr. Bejzem (то мав бути псевдонім) ktory mieszka w Chyrowie; do Chyrowa Panu blisko, ja dam Panu list za ile zgodziłem się z Panem i Pan da hrabiemu do rąk, zadatek i spiszecie punktacje. Я був вдоволений, що згодив гарний і добрий маєток і близько стациї. Вернув до дому а на другий день мав їхати до Самбора до судів присяглих. На другий день поїхав до Самбора, а на другий день зачинали ся суди присяглих. Я прійшов до суду в часно бо хотів увільнити ся, щоби поїхати до Хирова до hr. Bejzema. Я увільнив ся і того самого дня поїхав до Хирова до hr. Bejzema.

Я прийшов до hr. Bejzema а він сказав мені, majątek sprzedany - а запитав kiedy? ta ja przedwczoraj zgodziłem się z rządcą Beyerem i zgodziłem się z nim za 72000 guldenów ale on nie chciał przyjąć zadatku ode mnie i odesłał mię do Pana hrabiego jak w liście pisze do Pana hrabiego. hr B. сказав, tak to prawda, ale przepadło. Pan spóźnił się o jeden dzień. Wczoraj przyjechał do mnie p. Niezabitowski i kupił majątek. Я так засмутився, що не міг слова промовити. За хвилю запитався „Czy nie mógłbym wiedzieć za ile majątek został sprzedany. hr. bignobib, za 70.000 guldenów Не було, що більше говорити і я відійшов. Я дуже загрився і погадав собі, що я не маю щастя, щоби собі купити інший маєток і гадав, що треба такой в Луці зістати і дальше господарити, тим більше, що до 3 місяців мав я уже не цілий місяць. По судах присяглих приїхав я до дому і застав лист від фактора Chmielewskoго зі Львова. В тім листі описує він мені таке: Jak Pan odjechał z majątku N. który Pan zgodził u rządcy Beyera, ja przyjechałem z p. Niezabitowskim oglądnąć ten majątek. Rządca Beyer powiedział nam, że majątek sprzedany p. Łuckiemu z Łąki. p. Niezabitowski chciał odjechać, ale ja dowiedziawszy się że majątek jeszcze nie zadatkowany, a wiem, że Pan będzie wracał koło swego majątku byłem pewny, że Pan wstąpi do swego domu. Opowiedziałem o tem p. Niezabit: i radzę Mu, żebyśmy zaraz pojechali do Chyrowa do hr. B. i kupimy dobry majątek. Niezabitowski nie chciał przystać na to, ale ja powiedziałem, że jeżeli się to nam nie uda ja płacę wszystkie koszta. W końcu p. Niezabit: zgodził się, pojechaliśmy do Chyrowa do hr. Bejzema i kupiliśmy ten majątek. A teraz posyłam Panu wykazy kilku majątków

jakie są do kupienia. Межи тими виказами, був виказаний маєток Лука над Дністром коло Устя зеленого. Majątek ten jest bardzo dobry tylko zaniedbany.
Я був такій злий на того Хмілевского, що не хотів уже їхати оглядати жадного маєтку. Але маєток Лука над Дністром не давав мені спокою але найбільше через те, що називає ся Лука над Дністром в бучацкім пов.
Через два дни ходив я і нудив ся, що робити? Чи їхати оглядати чи ні!
Другого дня питаю ся жінки, чи їхати оглядати Луку? Она відповіла: Та поїдь оглянути еще тоту Луку, може подобає ся і купиш.
На третий день я поїхав. Приїхав я до Устя зеленого і питаю ся як далеко до Луки? Та от зараз Лука не ма цілого кільометра. Дійстно я побачив Луку а що то було дуже близенько я відправив фіякра і пішов пішком. Прійшов до двора, де застав я зарядця Гасмана. Я сказав в якій цілі я приїхав. Він попросив мене сїдати і розказав заложити коні до візка і пішле економа зі мною, щоби мені всю поле і ліс показав. Тим часом випитав ся зарядці о поля о видаток збіжа за робітників. Він оповідав мені але я не дуже єму вірив. А правда я забув написати, що я їхав через Львів, бо Лука належала до пані „Дąвчаńskої" у Львові Она дала мені лист до зарядці, щоби мені показав цілу Луку.
За хвилю заїхала фіра і прійшов економ Сабат, що можемо їхати.
Він показав мені поля і ліс. Я пізнав, що земля добра, але дійстно господарка занедбана, бо сей маєток через довгі літа був в аренді недбалих господарів а через пару літ господарила п. Дąвчаńska маючи в Луці зарядцю недбалого старого Гасмана, який рідко коли виходив з покою,

В Луці було 800 моргів понад 600 м. ріллі і сіножатей і около 200 м. ліса. Я оглядав Луку в осени. На полях видів я найбільше була кукуруза тютюн, бураки, фасоля, огірки а менше збіжа. На долині над Дністром було 220 морг. дуже доброї землі але в тім було около 70 до 80 м. мочару неужитку, де росла величена трощ. а на горішних полях дуже добрих (чорнозем) о підкладі вапневім було 30 а може більше неужитків, де росло терне і свербиуж. — Ліс дуб, бук, граб незлий, тільки рубаний не після плану господарского тілько всюда, по цілім лісі повирубовані де не де грубші дерева. Будинки не добрі, тільки оден шпіхлір мурований дуже великий соломою критий. Інвентар живий, кільканацят парконей переважно лихих і кільканацять коров дуже товстих. (спасених) Маєток Лука представилася мені так: Кобила досить велика, земля дуже добра але господарка занедбана. Погадав я собі: Якби мені удалося Луку купити, то роботи було би богато але я роботи не боявся і любив працювати коло ріллі. З Луки вертав я через Львів. Зайшов до пані Дзвочайської і запитався о ціну. Она сказала, що она здала продаж перевести свому затеви п. Будзиновскому якій був урядником в Банку „Towarzystwo Kredyt: ziemskie" у Львові. Пітов я до него і запитав о ціну Луки. Він відповів мені „Ja nie mogę podać ceny za Łukę bo jej nie znam dobrze, ale wie Pan co pojedziemy kt. drego dnia razem do Łuki i wtedy będziemy się godzić. Тоді я сказав коли поїдемо

до Луки і щоби то наступило незадовго, бо я маю еще инші маєтки оглядати. Він подумав і визначив день незадовго. Того дня я приїхав до Львова а п. Будзиновский дібрав собі якогось пана за знатока і виїхалисьмо в трійку до Луки. Оглядаючи Луку я показав на долині над Дністром неужиток може коло 100 м. на горішних полях показав неужитків 50 м. будинки лихі інвентар лихий і малий і що до того маєтку треба крім купна дуже богато грошей вложити і праці аби той маєток привести троха до ладу. Я запитав ся о ціну. Він сказав: ze względu, że sam przyznaję Panu że trzeba większego wkładu w ten majątek (poradził się w pierw ze znawcą) podam Panu niską cenę a to — 85.000 guldenów. Я на то відповів, що то є ціна в кождім разі за висока. Ja nie lubię się targować i ofiaruję 70.000 gul. Зачали ся троха торгувати, я додав, ще: Niech Pan szacuje podług tego, co Państwu naczysto przynosi dochodu i proszę uwzględnić to, że będziecie Państwo zmuszeni włożyć większą kwotę na budynki, bo inaczej majątek za dwa trzy lata będzie grubo mniej wartać jak ja daję: Спустив на 80 т. я давав 75.000 р. вкінци стало на тім, що я підступив на 78 тисяч і він прибив. Я забув, що я купив зі зборами і зовсім збіжем, що було в шпіхлірі одним словом купив всьо, що до них належало. Довгу банкового довготермінового було на Луці в Віденьскім банку „Boden Credit Anstalt 29.000 flor. Я залишив зарядцю Гасмана до марця наступуючого року а економа Сабата і всю службу на дальше. По тім ми відїхали до Львова де списали пунктацію і я дав 5000 р. задатку а решту мав заплатити найдальше до лютого настірку. По тім я відїхав до дому до Луки в Самбірщині. —

На другий день прійшов до мене шваґер Діямантштайна Суєман і запи-
тав ся чи я може купив собі маєток. Я відповів, що купив. Він
поґратулював мені „дай Боже щастє". Я повідомив Діямантштайна,
що я купив собі маєток і жадаю від него до 10 днів решту грошей.
Він відповів мені, що тепер зараз грошей не має, бо купив вели-
кі ліси коло Лункова і здаєт ся чи дотримає нашої згоди.
Я зажурив ся дуже і щоби не стратити купця, якій може мати гро-
ші мені дати. Скінчило ся на тім, що я додав єму 2 парі Кочей правда
найгіршихі кілька штук худоби і цілий мій збір збіжа. Він в
кінци згодив ся і за кілька днів виплатив мені всі гроші.
З тими 45.000 р+ за продаж в Білині грунтів своїм братам за 8.000 р.
що робило разом 53000 р. поїхав до Львова щоби заплатити за Лу-
ку в Бучацкім повіті і зробити контракт. Я попросив тесьтя Шу-
стра, щоби поїхав зі мною до Львова і був при контракті. Він згодив ся.
Ми приїхали до стації в Добрівлянах вечером і спізнили поїзд.
До дому вертати нехотіли і постановили переночувати на ста-
ції до ранішного поїзду. Я мав гроші половину при собі в кешеньох а
другу половину в валізі. Я положив ся спати на столі а тесьт
на софі. Рано повставали ми і я шукаю чи маю всі гроші і не
ма з кешені одного портфелю з кількома тисячами риньских. Я пере-
страшив ся, по хвилі, як побачив Шустер, що я дуже зажурив ся
віддає мені портфель з грішми і каже, видиш що моглоби бути.
Я утішив ся і не міг собі представити, як міг тесьть портфель

витягнути, що я нечув. Надїхав наш поїзд і ми відїхали до Львова.
У Львові я пішов зараз до п. Будзиновского. Будзиновский сказав „Я jestem
tak zajęty, że nie mogę ani na chwilę oderwać się, zajęcie moje jest obecnie
takie, że dopiero za dwa a może za trzy dni będę mógł z Panem załatwić się.
Я вернув до тесьтя і сказав єму, що п. Будзиновский є так занятий, що до-
перва за два або три дни буде міг зі мною котракт зробити. На то
тесьть сказав мені. Знаєш, що я ніяк не можу ту так довго зістати, най-
дальше завтра рано мушу відїхати. На обід пішли ми до Нафтули
я валізу ноту з собою. По обіді зайшли до готелю, і троха відпочали.
На вечеру запровадив мене Шустер до знакомого єго реставратора Федоровича.
Там з'їли вечеру і пили пиво, тесьть балакав богато з Федоровичем
а я попивав пиво і тиснув валізу коло себе, бо бояв ся в готели лишити.
О годині 11 вернули ми до готелю. Замкнули ся і спали до рана.
На другий день рано Шустер відїхав до дому а я зістав сам. Другої
ночи я не міг спати, бояв ся з грішми. Я замкнув двері, подивив ся
чи вікна добре позамукані, поставив крісло під двері сів на
крісло не розбираючи ся і цілу ніч тільки дрімав, бо бояв ся огроші.
До перва третого дня зробив я контракт з п. Будзиновским а пані
Дąbczańska підписала. А правда перед підписом по обрахунку ви-
платив я п. Dąbczańskiej решту грошей 44.000 риньских а 5000 задатку
разом 49.000 риньских і перейняв довг на Луці в банку „Credit Boden Anstalt"
у Відни 29.000 " що зробило разом 78.000 риньских. Пані Dąbczańska
відїхала фіякром до дому, а я з Будзиновскі двома панами свідками пішов

до Мусяловича на могорич. Я був веселий, бо раз купив Луку а щебільше, що позбувся гротей. На другий день я зайшов до Будзиновского щоби їхав зі мною віддати мені Луку в посїдане. Він сказав: Ja nie mam czasu jechać z Panem do Łuki, i uważam, że to jest zbyteczne. Ja dam Panu list do Hassmana, że Pan za Łukę wszystko zapłacił i polecę mu, żeby Panu w imieniu p. Dąbczańskiej i mojem oddał Łukę ze wszystkiem w posiadanie. Z resztą w kontrakcie jest punkt, że p. Dąbczańska symbolicznie oddaje ze wszystkiem w wyłączne posiadanie Panu.

Ja zaczekałem na list i з листом відійшов попращавшися на все. Приїхав додому веселий, але зачав думати, що з Лукою робити і як прийде ся перепровадити до Луки так далеко. То діяло ся р. 1891го при кінци листопада. Третого дня постановив я поїхати до Луки і поїхав. Приїхав я до Луки, а в Луці уже знали, що я виплатив за Луку і Гасман і економ Сабат привитали мене. Panie dziedzicu. Я приїхав до Луки вечером і не було уже часу їхати в поле і до ліса. Вечером задержав я економа в канцеляриї і випитував ся о всім о відносини господарскі. Він запитав ся мене „kiedy Pan dziedzic zamysla się sprowadzić do Łuki? Я відповів єму, що тепер в зимі трудно спровадити ся. Я гадаю, що в кождім разі спроваджу ся перед 1шим марта 1892 р. А він відповів мені на се: Ja myslę, że to byłoby trochu za późno. Tutaj w Łuce wyjątkowo już w lutym zaczynają się roboty wiosenne w polu. Я відповів єму „ja przecież będę teraz przyjeżdżał częściej i powiem, kiedy

61

sprowadzę się na stały pobyt, і сказав єму, що завтра поїду з п. Гасманом і з ним в поле і до ліса відібрати в посідане маєтність Луку. А тепер можете уже відійти. Він пішов до свого помешканя на офіцинах а я перейшов до покою де був Гасман. Я віддав єму лист від п. Будзиновского і сказав єму, що завтра поїдемо в поле і до ліса, я хочу відібрати в посідане. Еще троха балакалисьмо, прийшла вечера а по вечері пішли спати. На другий день поїхалисьмо в поле і до ліса. В лісї походив я довше і пізнав ліс в літнім стані як сподівався. Перед вечером вернули ми до двора. В вечер переглядав я послідні рапорти які Гасман висилав до Львова до п. Дзвчайскої. З рапортів, довідався, що стосунково до обшару засіяно за мало 40 м. пшениці і 30 м. жита. За то застав я там в Кошницях дуже богато кукурудзи. Я запитав ся кілько можна сподіватися мати зерна кукурудзи, сказав мені Гасман, що повинно бути найменче 10 вагонів то значит 1000 Кірців і так було. В шпіхлірі видів я около 100 q пшениці около 50 q жита троха ячменю і вівса. Я запитав ся кілько виказав збіжа намолоченого в шпіхлері а він показав мені той виказ і запитав ся я чи певно тілько є збіжа в шпіхлері, Він сказав „ja za tyle ręczę". Я затримав у себе послідні єго рапорти і викази і сказав я. Od dzisiaj będzie Pan przysyłał raporty tygodniowe i wszelkie pisma urzędowe do mnie. A proszę o adres; Michał Łucki w Łące p. w miejscu pow. Sambor. На другий день пішов я тільки з економом на гумно і занотував собі кілько клїток якого збіжа є під шопою до молоченя.

а кілько стирт і якого збіжа є на гумні до молочена. Вернув я до покою і запитав ся Гасмана, кілько є збіжа і якого є під шопою, а кілько є в стиртах на гумні. Він мені показав записки а я відписав собі. На поли видів я 3 ямі бараболі і на сїножати стирту сїна. Перед полуднем пітов я до священика пароха Стоманчика а пізнійше до священика в Луці Вергановского. На обід вернув до двора. По обіді прійшов до мене о. Вергановский і був у мене до вечера. В вечер побалакав еще з Гасманом, сказав єму, що молотити тепер не треба а єслиби треба було, соломи для коней або для худоби, то можна молотити але не богато. Z resztą ja tutaj będę często przyjeżdżał. Dobranoc Panu jaidę położyć się spać a jutro rano odjadę do stacji, Dubowce.

Я приїхав до дому і оповідав жінці, щом зробив і як всьо виглядає в новій Луці.

В першій Луці не було уже ніякої роботи, тільки годувало ся добре три парі коней і одна пара виїздових які я лишив собі і 18 коров, які я мав забрати до другої нової Луки. Найстарший син Остап ходив до школи в Самборі була донька Оля мала 3 ч року і син Мірон якій мав 10 місяців.

Що тиждень присилав мені Гасман рапорт, що кождого дня в тиждни робило ся. В другім рапорті доніс мені Гасман, що треба з неділі молотити бо треба соломи до їди для худоби і на підстелку. Я постановив поїхати до Луки, але не писав я до Гасмана, що прийду і коли і волів я наймити собі коні зі стациї до Луки бо хотів приїхати несподівано, бо хотів знати, як я в новій Луці застану. На другий день виїхав я до нової Луки. Я приїхав до Дубовец, вже було темно.

Я не хотів приїхати до Луки вночи і не було фіри. Я зобачив на двірци якогось хлопака з ліхтаркою. Я запитав ся єго хто він є і куди піде зі світлом. Він відповів мені, що він є з двора, виходив до потягу, бо мали приїхати якісь гості, але не приїхали. Я попросив єго, щоби хвильку зачекав, бо я маю передати до пана білєт. Він зачекав, я написав на білєті, що їду до Луки а не маю фіри, чи не були би Паньство ласкаві мене переночувати? Они мене єще особисто не знали але уже знали, що я купив Луку і знали мого брата, якій був в Станіславові радником суду. Льокайчук відійшов, а я чекаю на стациї. Найдальше за квадранс прійшов той сам льокайчук і сказав „Паньство просят до двора. Льокайчук взяв мою валізу і прійшли ми до двора. Пізнав ся я з п. Цєньским маршалком Станіславівским і з єго жінкою. При вечері балакались мо о ріжних річах. Я хотів дуже рано приїхати до Луки і попросив льокайчука, щоби мені знайшов фіру до Луки, але дуже рано. Льокайчук знайшов фіру близько двора і сказав мені дискретно, що фіра є. По вечері посиділи троха, я подякував Паньству Цєньским за гостинність і сказав, що я відразу пращаю ся, бо я хочу дуже рано відїхати. Цєньский сказав „dlaczego Pan sąsiad tak się spieszy z odjazdem, ja Pana sąsiada odeszlę. Я єму подякував за се і сказав, що я уже маю фіру а хочу так раненько приїхати до Луки, щоби застати і переконати ся, як справуют ся мої офіціялісти. A jak tak, to co innego, сказав п. Цєньскій. Над раньом я неспав, льокайчук прійшов сказати, що фіра уже є. Я убрав ся скоро і поїхав. Я приїхав до Луки около 7 години рано. Я доїздзаю до двора а перед брамою стоїт богато людей. Я в першій хвилі здивував ся, що то значит, приїхав близше питаю ся людей

чого ви ту стоїте? А люди відповіли мені, ми прійшли до роботи. Я успокоїв ся. Економ був вже на подвірю і як зобачив, що я їду отворив скоро браму. Привитав ся зі мною і запитав, dlaczego Pan dziedzic nie napisał o konie? Я сказав, „że było już za późno pisać i myślałem, że list przyjdzie za późno. Я запитав ся економа, для чого ті люде стоят перед брамою і так їх богато? Він відповів „dzisiaj ma się młócić maszyną i dało się znać do wsi, a jak się da znać, że jest robota we dworze, zchodzi się dużo ludzi i czekają przed bramą, dopiero ja wychodzę do nich i wybieram sobie tyle chłopów ile potrzeba i tyle dziewek ile potrzeba, Tych, których wybrałem wpuszczam na dziedziniec a reszta wraca do domu. Я був вдоволений раз що тілько робітників є в Луці і що так рано приходят до роботи, а по друге, що мої офіціялісти пізнали що я раний пан і що можу приїхати в кождій хвилі несподівано. Гасман еще мусів спати, бо видно було по нім, що еще заспаний і но що встав. Я був троха смерз і ходив по покою, але за хвилю принесли мені сніданє.

По сніданю я розігрівся, убрав ся і пішов до стодоли.

Стодола була дуже велика але стара. В стодолі був уставлений кєрат дзоновий великій але лихий і молотільня штивтова старе доробало, а крім того еще богато місця вільного. Молотило ся ячмінь, щоби була солома для товару.

Люди свивали ся охочо. Пустило ся машину, гуменний Никола Сплавник пускав до машини снопи, але кєрат і машина молотільна не ішли в справі одно і друге як я назвав, „дуробало" старе. По десяті годині зачали приносити людям так званий „обід" той робітник, котрому принесли обід, обідав, а той, що приніс заступав єго в роботі, до 12 години всім принесли обід але робота не переставала.

По 12 годині стала робота на годину. Економ пішов на обід і я також. По обіді дали инші коні до крату і молотило ся дальше. При обіді я запитав ся Гасмана по кілько платит ся робітникам. Він сказав мені, що дівкам по 15 крейц. а хлопам по 20 кр. Я сказав, що то за мало. Я дав Гасманови 100 ринських і сказав, щоби виплатив дівкам по 20 кр. а хлопам по 30 кр. Гасман сказав, як „dziedzic każe po tyle wypłacić, to ja wypłacę, ale ja myślę, że będą bardzo zadowoleni jak dziewkom wypłaci się po 20 kr a chłopom po 25 kr to będzie dosyć. І я пристав на то. Я у себе в першій Луці платив більше. Гасман зміняв гроші в Устюз. і виплатив людей і люди були вдоволені і дуже тішили ся.
Перед вечером вийшов Гасман зі мною до стодоли відважив намолочене зерно записав до нотиса і замкнув в шпіхлірі. При вечери сказав я до Гасмана „Zdziewiło mię to że tyle ludzi przyszło do roboty, dwa albo trzy razy tyle ile potrzeba było, a to tem bardziej że tak licho tutaj płaci się robotnikom. Він сказав мені на се „Tutaj ludzie bardzo biedni".
Я побув ту 3 дни, через ті дни намолотило ся соломи досить і я міг відїхати.
Перед відїздом запитав ся Гасмана чи не треба лишити більше грошей для робітників, він відповів, що не треба, бо тепер нема уже такої роботи.
Я дав Гасманови для него 25 р. а для служби перед святами щоби їм виплатив що їм ся належить 100 р.. Економови на рахунок служби дав 15 р а гуменному колядн 2 р.
На коляду для колядників лишив я 10 зл і для братства з церкви.
На другий день пожилав Гасманови і економови веселих свят і відїхав до дому.
Перед самим відїздом сказав Гасманови, якби чого потребував нехай напише.
Як я приїхав до дому, оповідав жінці, що ми зробив і які спостережання поробив. Тепер не було ніякої роботи в першій Луці, ходило ся коло худоби і приготовляло ся до останних свят Роздества Христового.

По святах треба було помало приготовлятися до цілковитого від-
їзду до нової Луки. Я неміг здецидувати ся як виправити Коні.
В кінци здецидував ся виправити коні возами, хотяй була санна.
бо приповідка стара така „віз все живий а сани мертві,
то значит, що возом все поїдеш, а саньми як пустиш не поїдеш.
Потім залежало мені, щоби взяти добрі вози, і на вози можна
більше взяти як на сани а ще в таку далеку дорогу).
Я мав еще 4 парі коней дуже добрих і сильних. Злагодив я 4
вози добрі і моцні на ті вози поклалося міцні ґари. До тих
ґар мало ти забрався плуги, Ґаска яких в новій Луці не було і инші тя-
жкі річи а наверха міхи з оброком і порциї сїна привязані
шнурами і на 4ім возі троха новітного насїня пшениці і
жита. Через кілька днів пакувалося мебрі, образи, начеиє кухон-
не і инші річи домашні. Скінчив ся місяць січень а наступив
лютий. Прійшов час забирати ся з пертої Луки. В перших
днях лютого пращали нас знакомі з якими жилисьмо.
Пращав нас священик Кміт, другий день судія начальник
тоді був уже Стобецкий, третого дня Паньство Шибальскі
і 4го дня нотар Мадейский. Потім поїхали ми до Білини попра-
щати ся з родиною. Поїхав я на стацію зелізничу до
Кранцберґу обсталювати 2 вози а тоо ден на худобу
рогату і другий на річи. Начальник стації запевнив
мене, що третого дня будут вози на певно. —

Я замовив ветеринара на той день і вернув до дому. На другий день наладував я 4 вози так як повисше написав і вислав в дорогу до нової Луки і виписав фірманам дорогу, куди мають їхати, наказав помало їхати, бо коні випочали довший час, дуже рвали з разу. На третий день я всхав раненько казав худобу рогату провадити до стації, приїхали брата з Білини саньми і брата стриєчні з Луки і пакували меблі на свої сани і мали відвести на стацію. Мене відвесли сини Паньства Шибальских своїми кіньми на стацію до Кранцверґу. Як я приїхав до Кранцберґу, вже ветеринар був, оглянув худобу і видав письмо. Худобу заладовало ся до ваґону і далося поживи. З худобою їхав в тім самім ваґоні пастух певний чоловік. Фіри з річами приїхали і заладували скоро до другого ваґону. Я вернув до Паньства Шибальских де була жінка з дітьми і там переночували. На другий день приїхали по нас коні з Глинного і ми відїхали на Глинне до тестів Шустрів, де переночували сьмо. а На другий день я відїхав до стації і желізницею до Луки. Жінка з дітьми зі стації. На стації в Дубівцях еще не було ні худоби ні річей. Я приїхав до Луки і на другий день післав економа з двома хлопами по худобу, яка мусїла уже прійти, „живий товар скорше їде". Як економ приїхав до Луки сказав, що худоба прійшла, він був при виладованю, і хлопи з моїм пастухом женуть помало худобу. Уже вечер пригнали худобу. Повідомлене зі стациї прійшло на третий день, що річі прійшли, я вислав економа і пятеро саний по річи і привезли.

До перва четвертого дня приїхали мої фіри з першої Луки.
Коні були дуже помучені бо на возах було досить тягару,
а місцями вози стрягли де було богато снігу по оси.
Тепер було досить роботи з розпакованям і уставленям.
Я задержав людей з першої Луки через два дни, відіслав
до стації, виписав їм, ~~що~~ де мають пересїдати в Станіславові
другий раз в Стрию а висїдати в Дрогобичи. З Дрогобича
вступлят по дорозі ~~до~~ на Глиннім і розкажут як заїхали всьо.
Жінка зістала з дїтьми на Глиннім у своїх родичів. Жінка
мала приїхати пятого дня по моїм відїзді до Станіславова
Того дня приїхав я до Станіславова але жінка неприїхала.
Я заночував і другого дня приїхала жінка з дїтьми Ольгою
і майже рунорічним Мірком і нанькою до Станіславова. Я чекав на двірци
Забрав всїх жінку до Готелю, ще дещо купило ся до хати і дїтям
і на другий день приїхались ми додому до Нової Луки.
Того самого дня, привитали нас Гасман, економ і економова
хлібом, солею, і цукром і віншували як могли і уміли. —
На другий день прійшов священик Вергановский з братством
церковним мужеским і жіночим і делегації з громади з вітом
на чолі. Ми попросили до покою, і по промовах наступило прина-
ше їх, як було можна. Заки ми троха упорядкувалися, зчезли сні-
ги і відразу зробило ся тепло. Земля припускальна і дуже ско-
ро висихала. Я пішов подивитися в поле і здивував ся, що за день

два дни можна в поли зачати весняні роботи. Повертаючи з поля і тов по при кузню, двірску коваль добрий був і називав ся Козловский, вступив до кузні і запитав ся коваля, чи він уже приготовив плуги, борони і инші знаряди до весняної роботи. Він сказав, що так. Я сказав єму, що я привіз троха річей а то плуги, борони і инші, щоби оглянув, чи в дорозі що не попсовало ся, то треба направити. Лука над Дністром коло Устя зеленого мала особливе положенє. Поля на долині над Дністром порічена була від полудня відслонена а від півночи взносили ся поля що раз висше також до полудня звернені. Клімат надзвичайно теплий, в лютім майже кождого року веснувало ся. 6 кільометрів на північ за горбами Луцьких піль положені фільварки, що року о місяць пізнійше зачинали веснувати. В Луці було уже тепло, дві або і три неділі веснувало ся а 6 кільом. на північ через тиждень або і довше саньми їздили. Для того десь около 20го лютого вийшов я в поле веснувати (орати і сіяти). Я зачинав сіяти овес. Казав я закликати 5 сівачів. Зачали сіяти, виджу що не уміют сіяти і зле сіют. Они кидали майже всі за блисько від себе (блиско ніг) а друге, що не пускали зі шмені зерна помежи пальці, щоби зерно розсіяти одномірно одно від другого, тілько пускали зерно помежи великим пальцем а пальцем вказуючим і зерно падало шнурками, буду старати ся представити на рисунку як они сіяли а як має ся сіяти

1. 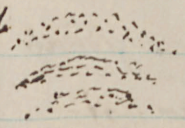

2. 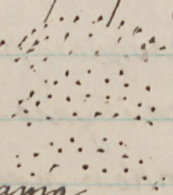

Як сіє ся руками, то викидає ся зерно з руки, що крок. На першім р. зерно паде мало розсіяне і межи одним а другим киненьем зерна з руки є крок порожне місце, вправді борони трохи порозтягают зерна, але по такім сіяню, по сходи збіже нерівно, місцями за густо, місцями за рідко.

і є така страта при 1ім сіяню виходить значно більше насіня.

Я звернув сівачам увагу насамперед щоби викидали зерно дальше перед себе а потім, щоби випускали зерно з долоні помежи всі пальці. Старали ся так сіяти, але не ішло їм скоро ліпше. Тоді взяв я сівню на себе і кажу: „я буду сіяти а ви дивітся". Они поступали за мною і приглядали ся. Я сказав до них: дивітся добре, як я сію. По перше я не кидаю зерна близько себе (під ноги) бо як кидаєся близько себе то неможливо, щоби зерно добре розсіяти, треба дальше кидати і пускати зерно зі жмені помежи всі пальці, тоді зерно не паде купою за густо а розсіваєся. По якімсь часі я перестав сіяти і казав їм дальше сіяти. Они старали ся сіяти так як я, і зачали троха ліпше сіяти. Я ходив за ними до полудня і уже сіяли не зле. Посіяло ся овес, потім горох, розсіяв я сам 1q пшениці ярої яку привіз з першої Луки. Я купив у сусіда 5q насіня бобику і сам посіяв єго, бо бобик треба уміти сіяти. Такій бобик уродив ся, що я намолотив і продав 100q і лишив собі на насіне 22q. Потім посіяло ся ячмінь, потім посадило ся бараболю, а на кінци 110 морг кукурузи посадили люди за 1/4 пайку для них. Я забув написати, що я сам посіяв 10 морг: конічини, бо конічини неможна кому будь дати сіяти. Земля в Луці була з натури дуже добра, а всьо росло дивенно буйно бо там було дуже а дуже тепло. (Так тепло як в Заліщиках). Як тепло було в Луці, що найліпше пізнати по тім, що в Луці кождого року зачинали ся жнива по 20 червня. А єще наведу оден факт, що одного року я зібрав всьо збіже з поля і овес до 15го липня. Всьо росло і буяло як на дріжджах, конічину косило ся перший раз з початком мая, мусіло

ся косити бо вилягала, конїчину косило ся три рази. Пшениця на долинї т.є на порічені мусіло ся скотувати не раз і два рази. На долїшне поле т.є на порічину нїколи я не возив обірнику бо і без того всьо вилягало. Горішні поля, що були звернені до полудня були дуже добрі всьо удавалось на них і видаток був знаменитий. З горішних піль було всего 30 морг-олегкім спаді північнім, глубокій чорнозем і то поле було добре. Всьо росло дуже гарно і я тїшив ся. Я кождого дня пильнував кождої роботи в поли. Одного разу прійшов до мене жид з Устя зеленого купец богатий Пістрайх і запитав ся мене чи не маю чого продати. Я сказав, що маю пшеницю і жито Ходім до шпіхлєра побачимо як то збіже виглядає. Купец оглянув збіже і запитав о ціну. Я уже не памятаю, яку ціну подав я єму, досить, що ми погодили ся на ціну. Купец дає мені гроші а я кажу єму я грошей тут не приймаю. Ходім до Канцеляриї, там спишемо пунктацію і я прійму гроші. На то купец відповів „мені від пана не треба пунктаций і контракту на письмі, мені вистарчає Паньске слово і Handschlag. Я сказав, що я ся на то не годжу. Ми прійшли до Канцеляриї і я хочу писати пунктацію купец каже проту Пане не писати нічого, бо для мене того непотрібне а в кінци на що того всього, я за 2-3 дни збіже заберу (і заплачу решту). Я сказав, мені ся еще таке не трафляло, щоби купец не хотів термінатки, але єсли Ви такій упертий то я вписую то для себе до своєй книжки, що я нині продав Вам пшениці і жита кілько буде на продаж, бо записував зарядця Гасман якій тут був і я для того не дуже певний чи то так є по ціні не памятаю якій з тим що купец має собі збіже сам забрати

порахувати ся і всі гроші за куплене збіже кілько буде заплатити, найдальше до 8 днів. Купец забрав збіже за пару днів і всі гроші заплатив. Як виплатив за збіже гроші сказав. Я бим просив Пана дідича дуже, щобисьте все коли тільки будете мати що на продаж мені дали знати а я всьо купую і зараз плачу. Дальше еще маю одну просьбу, я маю великій склеп корінний, що провадит моя жінка з сином, щоби купувати в моім склепі. Я відповів, що я зобачу склеп і як дійстно Ваш склеп найліпший, то буду у Вас купувати. Переконав ся, що Пістрайха склеп найбільший і найліпший куповало ся всьо у него. Я скінчив весняні роботи при кінци квітня. В Луці був город 2 мор. дуже гарний, але дуже занедбаний, в тім городі росли самі буряни. З того городу вивезло ся кілька фір бурянів і спалило ся. Я казав той город глубоко перекопати, бо орати трудно було, бо корінє бурянів і ріжних инших річей було богато і треба було місцями глибоко викопувати, майже корчувати корінє дикого бозу. Дуже богато робітників вийшло до упорядкованя того городу, але за 2 роки так вичистило ся город, що що року менше зарастав хоптою і так родило ся на тім городі, що жінка на виставі в Стрию за огородни-ну дістала золоту медайлю, а я за збіже і насіня також золоту медайлю які еще нині маю. В тім городі вирастали такі окази, що вагою перевисшали окази Маутнера в Пешті. На примір одна цибиля цитавска переважувала більше як ½ кільо і жид купував ту цибулю д. радо але дуже

великої не брав, бо вскле́пі не радо купували, бо казали, що на оден раз за велика треба ю краяти. По весні Пістрайх прійшов до мене запитатися, чи нема чого продати. Я знав добре, що в Луці треба богато вкладів вложити.
І я постановив продати кавалок ліса але тілько дерево. Той кавалок був переділений дорогою, яка провадила до Нісколиз. На тім кавалку ліса були найгрубші дерева вирубані і ліс а властиво дерева росли нерівні - були дерева грубші і росли зле малі в тїни. Я сказав Пістрайхови, що хочу тому частину ліса т.є дерево на тій частині за дорогою, що провадит до Нісколиз продати. Ну я купю. Я казав єму добре оглядути той ліс і порадити ся кого, що той дерево стан варта?
За кілька днів прійшов до мене Пістрайх годити ся. Я сказав що можемо годити ся за дерево на однім морґу, а потім змірит ся, кілько буде морґів. Я зажадав по 600 р. від морґа. Він давав по 400 пізнійше по 450 р і в кінци згодились мо ся по 500 р. Він дав завдаток і мав до 3 літ зрубати всі дерева а до 4 літ уступитися з ліса а мені віддати зруб вичищений в порядку. Тепер запитав ся єго хто має міряти ліс. Если інжінер або ґеометра, то я маю собі перемірити як буде згода в міреню то добре, як ні то перемірит ся еще раз докладно. Я до платні інжінера або ґеометри нічого не дам. А як я сам буду мірив, то Ви також за мірене нічого не платите і вільно Вам буде дати перемірити, чи я добре помірив.
Він згодив ся, щоби я мірив. Я помірив дуже докладно і намірив 26 м. 900 сажнів.
Зробив майку і означив фіґури як я мірив і всі чотири боки кождої фіґури означив кілько сажнів мірив кождий бік. З тої майки міг легко переконати ся кождий хто троха розумів, чи я добре помірив. Не знаю чи Пістрайхови хто перемірував але він сказав мені що добре помірено. Як Пістрайх мені доплачував, я

опустив єму тих 900 сяжнів, бо декуди були галяви (порожні місця) де вирубували грубі дерева. Маючи досить гротей поїхав я до Львова і зайшов до фабрики „Claython i Suthlerorth". Там купив я молотільню штивтову з вітрисачами досить велику, відповідний дзвоновий керат, 3 плуги двоскибові і оден 3 скибовий до мілкого підкидування стерні. Дальше купив я 2 сівачки одну широко сіючу до вівса, ячменю, і инших збіж. (Якою сієся подібно як руками але зерна сут посіяні одно від другого більше менше в однаковім віддаленю.) Другу сівачку купив я рядову. Хотів я купити собі невелику касу огнетревалу. Таку знайшов у Фаєрштайна і купив. За куплені річи я поплатив з гори бо мав гроші і попросив, щоби незадовго прислали мені. Як я приїхав до дому, поїхав до ліса і позначив дерева на матеріяли під будову округлого керату будинку і на малу стодолу. Я мав людей з собою в лісі яким показав, котрі дерева мают рубати і поїхав до дому. На другий день післав фіри до ліса по зрубані дерева з економом, а сам вибрав ся оглянути в поле, бо був цікавий як виглядає всьо в поли і що випадає дальше в поли робити. Зайшов ся гуменного, котрі люди уміют сукерами тесати, а може є в селі оден чоловік, якій розумів би ся на майстерстві будові. Він сказав мені, що сукерників є досить в селі але майстер від будови є найліпший Иосиф Солтис. Я казав єму закликати 3 сукерників і Йосифа Солтиса. На другий день прійшли они всі 4. Я казав їм оправляти привезені з ліса дерева, причім мав їм Йосиф Солтис показувати як оправляти на сам перед дуби. Як оправили дуби взяв я Йосифа С. і ще одного до будови керату (будинку) а двох оправляти дальше дерево на платви.

Я сказав до Йосифа С. що буде ся будувати будинок майже округлий Кірат де будут ходити коні в Кіраті. Він відповів мені, що еще такого не будував і еще такого не видів. То нічого, я покажу, бо я такий Кірат (будинок) мав в першій Луці. То мав бути будинок вісьмокутник я вирахував собі, як довга має бути підвалина одного боку з додатком щоби ю на обох кінцьох звязати. Казав я відрізати 8 підвалин дубових і 8 такої довжини платов з мягкого дерева. Показав я на котрім плацу має стояти той будинок, уложити 8 кавалків дубових на підвалини і 8 таких самих з мягкого дерева і казав їх повязати в канюки на кінцьох, а дальше показав я що в місцях де ті підвалини звязані прійдут слупи на два метри довгі, то пісмер уже зробите без мене а дах я покажу як зробити. Йосиф зробив щом казав єму зробити і по тім як він поробив замки про споюваню підвалин і платов, пізнав я що він є майстер добрий. По тім показав єму поставити дах, який є богато труднійший до виконаня, як зруб (спід будинку) Поставило ся дах, потило ся солодкою, стіни обило ся дошками і будинок був готовий. Другий будинок була мала стодола, а властиво тона на сїно і конічину. В тім будинку було 3 переділи, в однім крайнім складало ся конічину а в другім сїно. Конюшину і сїно вязало ся в порції і складало ся в середнім переділі. Боки (бічні стїни) були з дощок а двері провадили до середного переділу замикало ся на колодку). Той будинок поставив Йосиф С. без моєй помочи дуже добре. Може за 10 днів прійшли річи закуплені у Львові на стацію і я відібрав їх на другий день по завідомленю. Я уставив сам Кірат і молотільню докладно, при чім Йос. С. був мені помічний. Прійшов час молоченя кукурузи, і треба було зараз продавати. Прійшов Пієтрайх і закупив всю кукуризу кілько буде по 6 фрин. за 100 кільоп. Кірат старий зі стодолом я викинув а молотільню нову уставив при стїні, близько нового будинку на Кірат.

Перекопав в стодолї тік, убив тік дуже великій. Як тік був готовий кликало ся 20 молотільників з ціпами, чотирох людей до ношеня кукурузи з кошниці, 3ох людей до млинка, а двох набирати зерно чисте з млинковане до міхів і на вагу ая сам був при вазї все і за оден день (правда що довгий день) бо при кіньци мая і з початком червня звичайно молотило ся (денно 100 q) і продавало ся кукуруззу бо тоді була уже суха і дорога. В маю косило ся все першу конічину а пізнійше сіно. (траву.) і кіньчило ся роботу коло бараболі. Перед жнивами (направляло ся вози, лагодило ся драбини). Найдальше при кінци червня приходили жнива. В жнива я не мав роботи бо жнива робили люди за пайку (за сніп). Через цілий час в Луці я давав гарне збіже добре за 12ий сніп (12ту копу) а если де часом збіже було слабше видавав на 10ий сніп або і на 8ий сніп. Кождого вечера я рахував, кілько кіп люди нажали, трафляло ся, що часом я ішов з ліхтарнею рахувати. Пізнійше покинув той спосіб. Але як прійшов час звозити снопи, то треба було видати людям їх пайку. Пайку я видавав через 20 літ все а все сам, бо люди укладали для себе лїпші копи. Як я побачив, що хтось злагодив для себе лїпшу пайку ніколи не дав тої. Як люди пізнали, що я все сам видаю пайку перестали то робити а я потім видавав пайку в той спосіб. Вижали люди збіже на лані і поскладали в копи. Я вийшов видавати їх пайку. Я сказав що видаю нині з того кіньця в сім а на другім лані з другого кінця або в середині, звичайно де було збіже було лїпше, але не могли люди знати котру копу дістануть за пайку. Збіже в поли було гарне.

Я був цїкавий, як буде молотити нова молотільня і якій буде видаток. Я казав привести 2 копі жита, і пустив молотільню.

Молотільня ішла в справі від разу, бо була добре уставлена, і добре молотила а видаток жита був вдоволяючий. Я не спітив ся молотити, бо соломи було досить старої а в шпіхлірі було еще троха збіжа кождого роду. (Гатунку.) Тепер люди кінчили жнива, а я возив збіже під тону і до стирт, було що возити. Бараболя в Луці так удавала ся, що з морга накопувало ся 200 q і більше.

Я застав в Луці такі відносини в селі як богато в инших селах, було дві партії стара і молода. Стара п. то гниль а молода стреміла до поступу. Люди в Луці були богаті, мали богато грунтів. А я застав в Луці дуже бідних. Як ся то стало. В Устю з. мешкав гр. Bąkowski і був властителем кількох сел околичних. Був він великий дивак — в старшім віку за образу маєстату взяли го з ліжка хорого до Криміналу. Его добра сконфісковано і виставлено на ліцитацію. Трафив ся якійсь родовитий француз Poncet без грошей дібрав собі спільника з грішми Madijewskoho і купили ті добра. Побудували в місті Устю великий тартак. Poncet запродав до Франції ріжні матеріяли дубові. Треба було спроваджувати з лісів дуби до тартаку. Отворила ся добра фірманка. Хто мав добрі коні і добрий віз заробляв денно до 20 рінь. Тоді господарі в Луці і инших селах продавали поле по 15 до 20 рінь. і куповали добрі коні і міцний віз і фірманили, але не подумали о тім, що то скінчит ся. Як уже були матеріяли готові в тартаку, треба було відставляти фірами до стації у Львові, бо близшої стації не було. Як богато грунтів випродали господарі можна пізнати з того, що гр. Старжиньска накупила грунтів рустикальних переважно від луцьких господарів 400 моргів в купі і побудовала на тих грунтах фільварок який назвала „Кудерка". Факторував жид з Луки Зуль і купив в Луці 40 мор. для себе.

Люди які зараблали на фірманці, розпилися дуже, віктували ся переважно в реставрації жидівскій в Устю-Коротко село Лука а властиво люди в Луці розлайдачили ся. Той зарібок за два чи три роки скінчив ся. Ронсет і Мадієвский задовжили всі маєтки в Банку віденьскім Allgem. Bodencredit Anstalt і збанкрутували.

Ронсет француз

Хлопи призвичаїли ся до иншого житя, доходу з поля не було тілько, позатягали довги на решту своїх грунтів в банку жидівскім Grossa і в банку Маріямполи, ті банки брали високий % і шахрували їх в рахунках, як а сам потім перекочав ся.

Для того я застав в Луці людей уже дуже бідних і до того еще здеморалізованих дуже. Я дав ся людям пізнати яко їх приятель і для того люди переважно молодші з партиї поступової горнули ся до мене. Я сказав їм, щоби приходили до мене вечером бо в день я не маю часу і рідко коли в день можна мене застати в хаті. І приходили до мене з ріжними справами о пораду. До чого дійшло наведу: Одного разу а було то в зимі прійшов до мене оден чоловік по півночи о 3ій годині. Я ще спав, спальня була зараз при кухни. Той чоловік дістав ся якось до кухні і штукає до дверей, я збудив ся і гадав що може Бог зна що стало ся. Я отворив двері і зобачив господаря Дмитра Н. і питаю ся, що такого стало ся що мене в такій порі будите. А він каже: Я іду на термін до Монастириск і прійшов до пана просити Вас, щобись ще дали мені картку до пана судії, щоби мене не засудив остро. Можна собі уявити що діяло ся в мені: Я вилаяв хлопа і мая ся розуміти картки не дав.

Одного вечера прійшло до мене кількох людей і оден з них почав так говорити. Ми пізнали пана дідича, що Ви для нас такі добрі, то ми прійшли просити пана чи не були би ласкаві занятися тим, щоби ми мали в селі склеп свій бо жиди в Устю друт шкіру з нас. Я сказав то може бути, але треба, щоби кількадесять госпо-

дарів вступили на членів і зложили певну квоту на уділ. Збирайте членів. Они назбирали членів які зложили 90 риньских на уділи і більше не можна було зібрати. Приходили до мене часто і дуже мене просили, щоби був склеп. Я хотів їм то зробити. Я не хотів, щоби був склеп в чужій хаті і сказав до них. Я дам матеріял на будову склепу а ви маєте поставити той будинок. Они з радостію на то пристали. Я видав в лісі матеріял, они з ліса самі привезли і побудували будинок о двох убікаціях. Склеп був досить великий. Як будинок був готовий треба було урядженя до склепу і закупити товару. Грошей було всього 90 р. Я був змушений вложити свої гроші.

Я поїхав до Станіславова і двох цікавійших і мудрійших людей - купив вагу столову (баланс) і вагу десятну і всьо що конечно було до склепу потрібне (книжки) а потім в гуртівни на купив товарів всього по троха найпотрібнійшого. Я додав до склепу 300 риньских своїх. Вибрало ся молодого чоловіка за склепара. Я довго роздумував над тим в якій спосіб запровадити продаж, щоби можна пізнати чи склепар веде добре і чи не краде. І видумав так: Як привезло ся товар була фактура, кілько коштував кождий товар. Я при кождім товарі дописував в другій рубриці зиск т.є. за яку ціну має ся продавати той товар. Не задовго продало ся більшу половину товару і треба було їхати знов по товар до Станіславова. Я їздив ще два рази а потім їздили самі. Правда, при усталеню ціни і зиску устальовали ціну все трохи нисшу як в Цетю. Новий склепар не умів добре рахувати на папері більших квот, то я учив єго. Склеп розвивав ся дуже добре, а що 3 або 4 місяці я переводив ліконтрум в склепі з початку були малі похибки. В третім році було уже 700 р. чистого зиску. Тоді я відібрав своїх 300 р. без проценту. По тім я перестав склепом інтересувати ся. По якімсь часі просили мене, щобим перевів ліконтрум. Я перевів.

уже було більше товару, то я переводив цілий день і до півночи, я був такт змучений, що не міг скоро до втих колюбин додавати а як вийшов в ночи на двір не знав куди іти до двора. Знайшов досить велике манко понад 150 ринь. Склепара переконав я, що ті гроші зістали при нім він підписав вексель на ту квоту і продавав дальше і більше не крав бо знав, що то виявлится. Раз прийшло до мене кількох людей з молодшої партиї, і почали мене просити, щоби Пан могли нам еще помочи, позбути ся старого війта, він нищить нас. Ми уже два рази вибрали иншого віта, та що з того він має межи старими людми своїх поплечників і все в несут протест і знов тепер має бути новий вибір на віта. Одного разу був я у старости. Шута якій мене можу сказати любив. Межи иншим промовив до мене староста „Ach co ja mam kłopotów z wyborem wójta w Łuce ciągle protesty. Wie Pan co Panie Łucki, niech się Pan postara dowiedzieć który z obecnych radnych byłby najodpowiedniejszy na wójta i żeby tego wybrali wójtem. Potem zawezwie Pan tego człowieka do siebie i da mu Pan list do mnie, że ten człowiek jest odpowiedni na wójta, tylko żeby ten człowiek nikomu nie dał tego listu tylko, aby go oddał do moich rąk. Так ся зробило і вибрало ся порядного чоловіка Михайла Совєка. Я дав єму лист і наказав, щоби того листа не дав нікому тілько самому панови старості. Він доручив листа самому п. старості а староста казав єго заприсягнути на віта в Луці. Люди здивували ся і були дуже вдоволені тілько старий віт і єго товариші не були вдоволені. Той новий віт був через три роки д. добрий але пізнійше дав ся намовити секретарова з Устя Niedzielskому на злу дорогу

і в кінци мусів продати 3 морги поля, щоби заплатити брак грошей в касі.
Тепер уже перестали приходити часто до мене люди ґреміяльно, бо уже мали чого хотіли, хиба приходили по одному о пораду в якімсь інтересі бо мали довіре до мене.
Я господарив дальше пильно і всюди був сам при кождій роботі. Мені добре вело ся в Луці. По якімсь часі пізнав ся я з священниками сусідами, які мене і мою жінку полюбили і дуже шанували. В Устю зеленім був ярмарок (торг) кождого четверга, священики часом самі а частійше з жінками приїзджали на торг до Устя і все заїзджали до нас. Найліпшим приятелем моїм якого я мав в житю був священик декан Скалиш в Задарові. Був то дуже інтелігентний надзвичайно високо учений чоловік і дуже чесний і поважаний.
Пізнали мене і поляки сусіди бували у мене і я у них і мене поважали, правда, що то були цілком инші часи і инші люди. Дуже весело жило ся мені і моєй рідні в Луці через 20 літ. Я мав в Луці два головні браки а то: оден брак, що поля мої горішні тягнули ся 3½ кільом: від двора де я мешкав трудно мені приходило з воженем обірнику так далеко, а ще прикрійше приходило мені звозити збіже (снопи).
Я думав о тім що здало би ся побудувати фільварок в середині на горішних полях а еще гірший струп мав на голові що на долішних моїх грунтах зараз за дорогою лежали мокляки цілковитий неужиток, бо тільки птах міг перелетіти понад тими мокляками. На ті мокляки я мусів вічно дивити ся, бо лежали перед вікнами. Неужитки які були на горішних полях около 30 м. я уже вичистив з терня і свербиуша і обернув на добре поле.
Щоби поставити на горішних полях фільварок і осушити на долішних грунтах близько 100 м. мочарів треба було мати богато грошей — я тілько не мав і мусів чекати.
А правда син мій найстарший Остап лишив ся в школі в Самборі до вакацій.

На вакації приїхав до дому і по вакаціях завіз я єго до Бучача де ходив до школи. Як я пізнав ся з сусідами поляками і они довідали ся, що я мисливий то я як прійшов сезонь польовань полював у них і з ними дуже богато. Я любив дуже мати добрі коні до виїзду, але було то уже моєю слабостію, що найліпші коні тримав я найдовше ½ року і купував або міняв инші. Знали мою слабість ліверанти коней як Райтер з Тисьмениці і забув я єго назвиско славний до ставець коней до війска ? Сперлінг в Тернополи і инші гандлярі коней як мали гарні коні приводили до мене або давали знати і я купував все свіжі коні і признаюсь, що я богато грошей [тисяч] на коньох стратив. На польованьох також не заробив але бавив ся я дуже приємно з гарними людьми о чім опишу осібно разом. Може за 5 літ як я купив Луку приїхав до мене з Бариша богатий господар називав ся Бик і довідував ся у мене чи не продав би я єму комплекс грунту в Купі 40 до 50 морг: бо він має великій грунт в Бариши дуже розкинений, продав би а хотів би купити собі в Купі в однім кавалку. Я мав за селом 40 морґів поля долішного в тім 7 м. луки [сїножати] то моє поле було за очами за селом і при громадскім пасовиску і трудно було упильнувати ся від шкоди. Я сказав що маю і можу продати. Він попросив, щоби єму показати. Я поїхав з ним сам і показав єму. На тім поли було того року надзвичайно гарне жито, кукуруза і бобик. То було перед жнивами. Єму подобало ся при селі і 7 м. доброї сїножити. Запитав о ціну а зажадав єсли зі зборами то по 500 р. за морґ. Він сказав що то за богато, а я сказав, що збір з одного морґа варта що найменше 60 р. Він сказав, що пандідич опустять єще і що він приїде єще з жінкою і з сином, чи їм подобає ся то поле і то місце. За пару днів приїхали всї троє оглянули і згодили то поле по 400 р. за морґ і дали

два тисячі риньских задатку до жнив мали доплатити до 10.000 р. а решту мали дати до кінця року і тоді мало зробити ся Контракт. До терміну виплатив всї гроші 16.000 р. Я не був без грошей своїх бо були гроші за збіже і тепер подумав приступити до будови фільварку на горішних полях і до осушеня на долині мочарів.
Я через зиму приготовляв матеріяли до будови фільварку і звозив на пляц. Я вибрав ся до Львова а перед тим вніс я подане до бюра меліораційного з просьбою о комісію з інжінером і до поміру і плану до осушеня около 100 м. мочару неужитку. В бюрі меліораційнім відповіли мені „to może nastąpić, ale proszę się popatrzeć ile tu jest podań niesionych przed Panem i my musimy pierwiej te załatwić a dopiero potem dopiero Pańskie podanie jak przyjdzie na porządek. Я запитав ся, a kiedy może przyjść moje podanie na porządek" Відповіли мені то може przyjść na porządek najprędzej za dwa lata.
Я вийшов і поїхав додому. Я тепер сам взяв ся до нівельованя куди би з пустити воду з тих мочарів і взагалі, чи можна буде пустити куди воду з мочарів.
Тепер в зимі можна було принаймі з краю до тих мочарів зайти, бо було замерзло, але далеко в середину тих мочарів було небезпечно зайти бо на тих мочарах було дуже богато жерел більших і менших дуже глубоких і не замерзали.
Тим часом Пістрайх захорів і вислали его лїкарі до Мікуличина.
Жінка Пістрайха приходила до мене дуже часто і питала ся, чи нема чого на продаж, бо як буде що на продаж то она всьо купить. Она признала ся, що єї чоловік наказав, щоби довідувала ся часто чи є що на продаж у мене і щоби всьо купувала. Я не міг догадати ся чому той жид мені так довіряє, що наказав жінку, щоби всьо від мене купувала і нікого иншого не допустила. Як я задаткував Луку то Пістрайх

написав до жида до першої Луки і питався, якій я чоловік? Той жид з першої Луки відписав: Що той пан є дуже словний, у него слово більше значит як у иншого присяга, дуже ретельний, а хто з ним гандлює той нехліб а булку з маслом буде їсти. Я довідав ся від жидів, що така відповідь прійшла.

млинівка

долина понад млинівкою

суже поле і горб над до

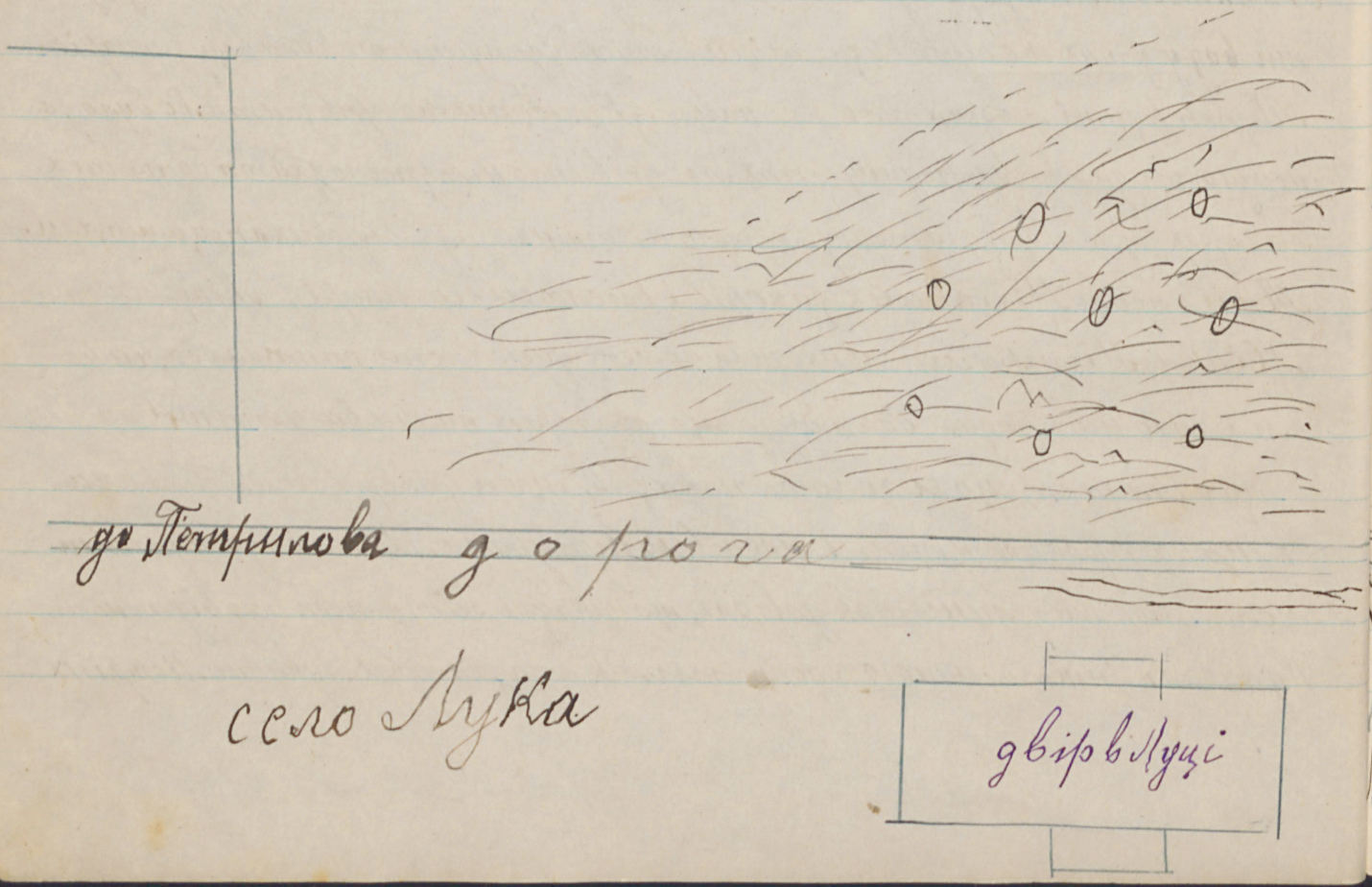

Як я вспімнув уже я забирався нівельовати сам, щоби осушити мочари для того в мінятурі бодай хочу представити як виглядало положенє мочарів.

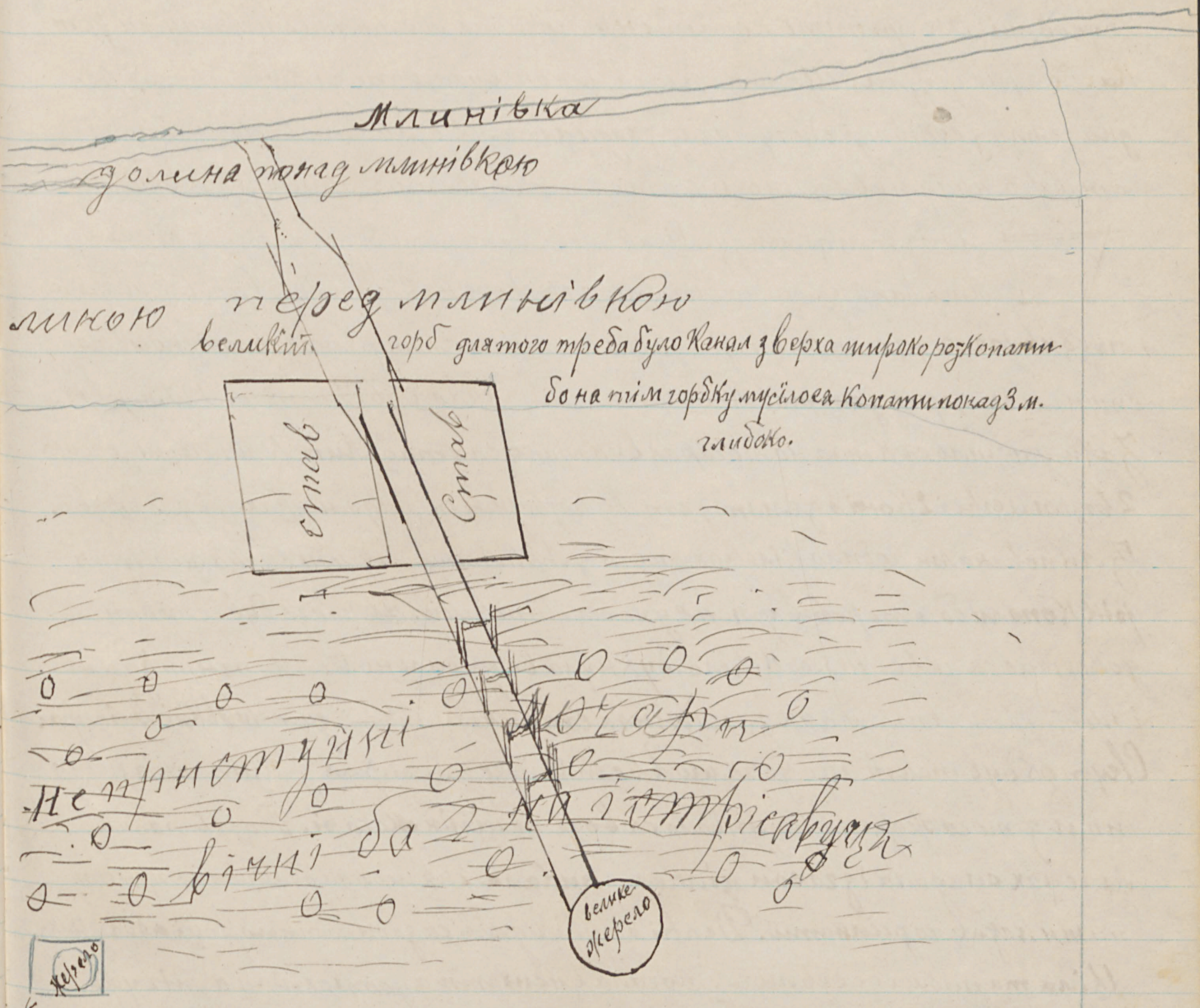

д о р о г а з Устя зеленого

Не маючи відповідних приладів до нівельованя, тілько бусолю з візіркою, намучився я, але дійшов до того, що млинівка є нисше, як зеркало великого жерела, уже добре. але треба глибоко копати, через горб межи мочарами а млинівкою.

До осушеня мочарів спровадив я так званих Липованів з Лукавиці на Буковині. Як прійшло копати на мочарах то мусіли ставати на дотках бо дуже грузли. Що показало ся, що викопали то за короткий час рідка земля з боків і зі споду назад зходила ся. Я взяв Липованів до копаня ставу, а надумав ся, що мусит ся так робити; ярма дубові богато

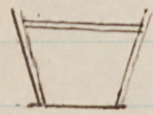

і різати дотки дубові, як того матеріялу було уже богато, копали Липовани канал на мочарах дуже скоро на 2 м. довгий і вставляли ярма і прибивало ся дотки на споді і з боків близько на метер високо в той спосіб поступало ся що раз дальше. Так уложений канал був більше як 120 м. довго. Заки уложило ся канал на мочарах викопало ся став, Липовани мали з собою 2 візки легкі і 2 коні і землю з ставу розвозили ся по долинках де було треба. З Липованами робило кількох людей з Луки і так научили ся, що на другий рік копали богато ровів у мене уже без Липованів. Як канал був готовий докопало ся до великого жерела, бухнула вода сильно в викопаний канал і прійшла до ставу а як заповнила став відпливала до млинівки і Дністра. Скуток був такий, що зеркало води в великім жерелі троха знизило ся, а перед тим з того жерела розливала ся вода по цілім мочарі. Вода в малих жерелах опадала і з часом цілком зникала і як можна було до них приступити казав позасипати. Деякі жерела дали ся засипати по році або і двох. Ціла та площа де був мочар почала висихати а до трох літ я міг уже цілий той простір орати. На тім поли росло всьо як на дріжджох. Через 10 літ садив я там капусту, бураки, сіяв через 3 роки на тім самім місци ріпак без гною і все був надзвичайно буйний. Садило ся всяку огородницу.

В тім великім жерелі показували ся риби. Може в місяць пізнійше як в ставі була вода, переходив я з одним фамілiантом понд той став, раптом закричав він до мене а дивися, яка велика руба, плине в ставі. Я кажу до него: то не може бути, бо той став викопаний перед місяцем. Але диви ся сам зобачиш. Я дивлю ся що дійстно велика руба є, бо то була вода жерельна і була така чиста, що було дно ставу видно. Тоді він просив мене, щоби тому рибу зловити. Я післав до Уста до рибаків, щоби прійшли до мене з великим волоком. Они прійшли затягнули волок і витягнули на беріг. Зловило ся того великого щупака і богато менших щупаків. Того великого щупака принесло ся до двора а решту пустило ся до ставу. Того великого щупака зважило ся важив 7½ Кільо а як его ся справляло знайшло ся в середині того щупака другого щупака якій важив 3 Кільо. Я пустив був до ставу 25 Кільо на рибку переважно Коропів, але вже тоді як ловило ся щупака на рибку було уже дуже мало, бо щупаки виїли їх. Я догадав ся, що щупаки до ставу приплили з великого жерела, а то жерело мусіло мати лучність з Дністром. Я вмурував сильну сітку в місци де випливала вода зі ставу і коли тільки треба було мало ся свіжу рибу. На зиму казав зробити велику скриню з малими дірами на верха сильні двері які замикали ся на добру колодку. Перед зимою попросив рибаків з Усте з волоком. Затягнуло ся волок і витягнуло ся повний волок щупаків, було їх найменше 200 до 300 штук ріжної величини. Казав я вибрати 30 штук найбільших були 3 Кільо і 2 Кільо і дало ся їх до скрині а решту пустило ся до ставу. Була вигода, бо кождої хвилі була свіжа риба. За два роки прійшов до мене рано польовий і сказав: прошу пана слюза в ставі розбита сітки нема і щупаків в ставі нема. Я був певний, що ніхто инший то не зробив, тілько рибаки з Уста з. але не було свідків і пропало.

Того самого року коли робило ся коло усушеню мочарів, будувало ся фільварок більше менше в середині горітних піль при дорозі до Нісколис, на лані „Джуркові" і для того фільварок називався „Джурків". Зараз з початком марта згодив я мулярів з Устя зел: поставити малу хату муровану під бляхою, з двох покоїв кухні і сіней. Закликав Йосифа Солтиса і сказав єму, що я хочу сего року поставити на лані Джуркові кілька будинків (а то тому бо я мав гроші на ту ціль призначені) і гадаю в той спосіб тому будову виконати. Я покажу тобі (а для того тикав людям в Луці, бо они самі мене о се просили і казали Ви пане наш тато а ми Ваші діти. Найбільшов обидов було тому чоловікови середних літ з нашої партії, як я до котрого ся відізвав ся до него через Ви, він знав, що він не є власці у мене). (Старим людям я всім казав per Ви) на кождий будинок цим план акрім того буду кождого дня що найменше через годину або довше коло будови. Я хочу поставити того року конечно 3 будинки а то стайню, стодолу і шопу велику на дубових слупах. Щоби та будова скоро поступала я постановив так. Взяти до роботи 10 або і більше незлих сукерників, матеріяли, дуби суть звезені на плацу. Оправити ті дуби треба як найскорше і повязати підвалини під стайню а я покажу місце, де котрий будинок буде стояти. Я постановив так зробити: Ти пошукай сукерників добрих і будем їм всьо вимірувати і значити, і маєш уважати, щоби ті люде не дармували, бо уже може пізнавесь, що я розумію ся на будівлі і роботі

і пізнаю чи ті люде не дармують. І я гадаю, що в той спосіб можна буде рівночасно всї три будинки ставити. Хотів бим, щоби найскорше стала стодола і шопа бо хочу, щоби уже сего року звозити збіже (снопи) до шопи і троха до стодоли, а спроваджу кірат і молотільню таку саму яка є на долішнім фільварку і щоби в тій стодолі молотити. Иосиф Солтис відповів, та чому ні, то можна буде зробити.

Тепер я запитав ся И. С. щоби він жадав денно за то, аби наглядав робітників вимірував і давав кождому роботу під руки без вікту. Він сказав я буду пильнувати робітників так якби они для мене робили в кінци Пан зобачут що день я жадаю денно 3 риньских, а я як буду мати вільний час буду також робити. Як він мені так сказав, я охотно згодив ся платити єму денно по 3 риньских.

Зачало робити ся, оправляли дуби, а що до инших матеріялів то було в Луці дуже легко. Дністром ішли майже що день галяри і сплави з матеріялами, а то цілі ялиці і сосни повязані до купи а наверха везли ріжні дощки і гонти, всьо досить дешево. Я що день був коло майстрів при будові часом два рази денно бо любив будову і любив дивити ся як майстри роблят і як будова поступає.

Я був занятий як в кіраті, робота при осушуваню мочарів, на горі майстри при будові фільварку і робота в поли я любив такій рух і всюда доглядав, не було часу спокійно з'їсти. Я привіз з Дністра потрібних матеріялів і будова поступала скоро, бо Йос: С. дійстно пильнував робітників а часом і сам помагав робити.

Я видів, що стодола і шопа будут готові перед жнивами, я записав від Claythona і Suthleworhta такій сам кірат і молотільню як на долішнім фільварку а крім того, ще терко до конючини. Як прійшло замовленє від Clayth. я уставив кірат, але будинку на кірат не будувало ся, аж на другий рік.

В осени скінчили майстри і будову стайні, а на разі дав до тої стайні весь ялівник і корови які недоялися (ялові) і дав пастуха Івана Кулібабу. Має розумітися, що всьо збіже звозилося на новий фільварок з горішного поля, до того, троха достодали а решту встирти. Від тепер господарка була троха лекша. Збіже молотилося на горішнім фільварку а намолочене вечером забиралося на долішний фільварок, як довго не було еще шпіхріра на горі. На горішних полях удавалося всьо збіже і видаток був добрий. На долішних полях колосове збіже буяло, вилягало і видатку не було ніякого. На горбку на долині посіяв а раз пшеницю, так буяла, що я казав два рази скотувати. Мимо того повилягала дуже. Було по 30 Кіп на морґу але видатку так мало по 10–12 Кільо такого зерна, що тілько хиба Куром можна було дати. На другий рік посіяв я знов на тім самім місци пшеницю, гадав що уже не буде така буйна, була буйна раз скотувалося і вилягла було по 24 Копі з морга а видатку около 20 Кільо лихого зерна. Взяв я шукати по книжках господ: що на то робити. Вичитав, що на таку землю треба додати квасу фосфор. то є штучного навозу 150 Кільо на морґ. Я так зробив. Пшениця троха буяла але стебло було тверше і не вилягла тільки місцями подалася.

Від того часу я мав на долішних полях пшениці около 20 Кіп з морга а Копа видавала по 75 до 80 Кільо гарного зерна. Я сіяв пшеницю на долішних полях тільки на горбовинах на твердім ґрунті якій був під управою плугом віддавна на осушенім ґрунті но мочарах сіяти збіжа не можна було, бо був дуже буйний. Як я дійшов до того способу, доходи мої значно піднеслися.

Якось підчас вакацій Пістрайх в Мікуличині помер. Жінка єго прійшла до мене плакала і сказала мені, що чоловік наказав ю, щоби дальше зі мнов гандлювала. Я сказав єї як то зле, що Ваш чоловік нехотів ніколи від мене прійняти ніякого письма. Она відповіла то нічого, бо Пан мают всьо записане. Я отворив книжку і перевів перед нею цілий наш рахунок від початку. Показалося, що я був винен Піст: пару сот риньских. Я запитав ся чи маю Вам віддати ті гроші. Она зказала ні! я хочу з Паном дальше гандлювати і запитала ся, може тепер Пан продадут що зі збіжа. Вправді я негадав еще продавати, але щобисьте не гадали, що я з Вами нехочу дальше гандлювати то продам Вам 100 пар тоє 100 д пшен і 100 д жита. Я зажадав по 13 р. за пару. Она не торгувала ся і на ту ціну пристала. Она хотіла дати задаток, але я не взяв і сказав, що той мій довг буде на задаток. Може за тиждень приїхав до мене зарядця від грабіни з Маріямполя она купила Маріямполь, а забув хвилево єї назвиско і питає ся мене, чи не продав би я 100 пар пшениці і жита до насіня для пані гр. з Маріямполя але щоби то збіже було д. чисте і щоби жито було готове за дві неділі а пшениця за 3 неділі. Я сказав що маю і можу зобовязати ся на час доставити. Він запитав ся яка ціна: я сказав за пару 15 р. Він сказав, що він не може тілько дати бо гр. уповажнила єго найбільше дати по 13 р. за пару. Я сказав що на ту ціну не можу пристати. Він поїхав. Графиня на другий день поїхала до Станіславова купити збіже до насіня. Котрого купця запитала, кождий єї сказав, що як хоче мати гарне збіже до насіня то дістане тілько у мене блиско і як купит то певно на термін буде мати. Она сказала, що посилала уже до мене але Łucki żąda za drogo po 15 р за рачę. Кождий купець сказав єї, що 15 р. збіже пана Луцкого до насіня і здоставою в так корот: терміні то цілком не є богато.

Може за два дни приїхав управитель від п. Торосевичевої і купив тих 100 пар. по 15 ринь. Я злагодив то збіже на час бо уже мав я дві молотільні і відставив. Прійшла Пістрай - Я зараз сказав єї, що я продав єї збіже, яке она купила. Она сказала то добре Пан дадут мені инше збіже. Я сказав то ні, я продав Ваше і гадаю, що не будете гнівати ся на мене. Она: А дежби я гнівала ся на пана, Я сказав, що я продав тих 100 пар по ціні по 15 р. за пару, маєте зарібку 200 р. Она сказала я того не прійму бо якби я продавала то я вдоволяв ся як заробляю на парі 50 Крейц: Она ніяк не хотіла цілого зарібку приняти і стало на тім, що поділились мо ся зарібком по 100 ринь. Котрогось дня в серпни вибух огонь в Устю в ринку і потрив ся при сильнім вітрі. Згоріло досить богато домів жидівских в середмістю але міщаньских будинків згоріло дуже богато, майже половина Устя згоріло. На другий день приїхав до мене староста, маршалок і секретар. По пів годині побуту у мене вибрались мо ся оглянути в Устю, що ся спалило. Не треба було довго оглядати бо спалило ся жидівских домів 28 а міщаньских 70. По оглядинах приїхались мо до мене і прійшло богато людей попалених і радних з бурмістром. Тепер засіли ми до обіду а люде чекали. По обіді запропонували мені, щоби я приняв головство Комітету ратункового. Я сказав, що я так занятий, що не можу того приняти і додав, що в Устю знайде ся хтось на то місце. Староста сказав, My bardzo prosimy Pana sto aby Pan przyjął, Pan da sobie radę. По обіді запросило ся поважних людей з Устя до покою і вибрано Комітет і мимо, що я боронив ся дуже на просьбу всіх людей з Устя приняв. По якімсь часі староста і марш: відїхали до Бучача а люди з Устя розійшлися.

Не задовго прійшло позволенє збирати на погорільців Устя в цілій Галичині. Я скликав Комітет і вибрало ся 10 пар людей до збиранє датків не погорілих. Виготовило ся книжочки з фотографіями для них і вислано по цілій Галичині. Гадало ся, що з тої колєктури буде богато грошей. Кождий погорілий хотів і старав ся як найскорше хочби яко тако відбудуватися до зими. Як котрий з них мав гроші або більше худоби почали ся відбудовувати, а ті що не мали сумно на то дивили ся. Грошей з колєктури єще не було. Одного разу прійшов до мене бідний міщан: а порядний чоловік і просив мене дуже, щоби я дав єму грошей на відбудову бо він не має. Я сказав, що єще нема грошей з колєктури. Він сказав до мене „прошу Пана дайте мені квіток на такій (вичислив) матеріял а кождий склад на Ваш квіток мені видасть а як прійдут гроші з колєктури то собі Пан відберут. Я не надумуючи ся довго видав єму квіток на матеріял і сказав єму, щоби нікому не сказав, що я видав єму квіток. Але як він привіз матеріял а знали, що він бідний докучали єму в якій спосіб дістав і він сказав сусідови. За кілька днів почали до мене приходити погорільці і просити о такій квіт. Я видав а як я видав кільком, то приходило їх що раз більше і так просили і плакали, що я не міг уже нікому відмовити. Так само приходили біднійші жиди і я також видавав їм квіти. Я гадав, що з колєктури буде богато грошей і викупю ті квіти. З колєктури зачали присилати гроші але малі квоти. По часі вертали деякі колєктанти обійшовши свій район і прійшло двох з книжков. яку їм хтось в Устю обрахував. Я перерахував книжку і переконав ся, що книжка була зле порахована на їх користь і від того часу я кожду книжку сам ночами рахував, а що гірше, що майже в кождій книжці знаходив крадіж, більші датки переміняли на менші.

Не досить, що я мав богато роботи, обраховувати книжки, але як знайшов крадіж то страшно мене то іритувало. І так в одній книжці я знайшов що „arcybiskup Bilczewski дав 2 кр. але видно було, що нуля була вискробана я закликав тих колектантів і показую їм, що нуля вискробана, они не признавали ся до того і еще не можливо проклинали ся. Я написав чемний лист до арцб. Більчевского і попросив, щоби був ласкав мені відписати кілько дав на погор: в Устюз. Більчевский відписав що дав 20 р. Я закликав тих колект: і показав їм той лист причім дуже з'іритував ся. Я загрозив їм, що подам до суду і підете до криміналу за таку крадіж. Они плакали падали до ніг і я до суду не подавав. Тілько як знайшов подібну мальверзацію в книжці, то уже не відпирали ся. Як вернула більша половина колектантів і я побачив, що грошей мало зібрано почав ся дуже журити, бо я видав квітків на матеріяли людям на більше як 35 тисяць а з колектури не буде і 10 тисяч. Як я почув що мої сусіди поляки говорят, що Луцкий банкрот через видаванє квітів так зажурив ся, що не міг спати. Одної неділї повідомив мене мій льокайчук що приїхали якісь пани повозом. Я вийшов на ганок і пізнав одного, то був Karol Halpern властитель двох гарних маєтків Волчиньця і еще одного під самим Станіславовом. Я Halperna пізнав. Они висіли і зараз на ганку представив мені другого „to jest Dr Fried od Pani Hirschowej. Я попросив їх до покою і прошу сідати Halpern сів а Dr Fried подав мені лист. Я взяв лист і бачу з верха, що від бароновеї Hirschової. Отворив і читаю: Лист був писаний по німецьки: зміст его такій: Дійшло до мого відома, що Ви Пане займали ся дуже погорілими в Устю зеленім і то без

ріжниці христіанами і жидами і заанґажувались те ся своїм маєтком. Посилаю на Ваші руки через адвоката мого п. Фріда 50 тисяч на погорільців, з тих грошей не жадаю від Вас жадного рахунку і прошу розділити ті гроші так межи погорільців, як ділились те до сего часу то є межи христіан і жидів після Вашого узнаня. Тїшу ся, що можу прійти з помочею на раз так богато людям нещасливим. Остаюсь з правдиво глубокою пошаною. N. Hirschowa.

По прочитаню листа я з радости ослаб бо здавало ся мені щось дуже дивного. Зараз Д-р Фрід отворив шашку і вичислив мені 50 тисяч. Уже мав письмо готове що доручив мені гроші і я на тім письмі підписав ся, що 50.000 одержав а по нисше виписав п. бароновій Красну подяку за так великій дар для погорільців від погорільців і від себе, бо я найбільше скористаю, бо буду в стані викупити свої квіти які видавав на матеріяли для погорільців по німецке в чім був мені помічний Д-р Кароль Гальперн з Вовчиньця. Я віджив. Викупив свої квіти а решту роздав межи жидів і христіан кому з комітетом разом ухвалили дати.

Пізнійше довідав ся я як то прійшло до того. Як жиди довідали ся, що я дуже журу ся тим, що за богато квітів видав і з колектури не буде покрита зійшли ся і жалували мене. Тоді жид Мошко Феуеч оден з мудрійших жидів сказав. Треба ратувати п. Луцкого а знаєте як: Напишім гарну просьбу до бароновоі Гіршовоі і представимо як ратував нас п. Луцкий а тепер сам в клопоті Написали таку просьбу і всі жиди які були в Устю підписали ся і вислали до барон: Гіршовоі до Відня. В той спосіб я зістав вратований з великого клопоту. Я прійшов до себе і до давного гумору і господарив дальше по своєму. На другий рік побудував я будинок на кірат на фільварку „Джуркові"

Тепер господарив пильно доглядав робіт в поли і плянував дальшу будову. Тепер перестав будувати на новім фільварку а почав будувати на долішнім фільв: Наперед побудував, нову шопу на збіже, дальше нову стодолу і дав новий дах на шпіхлірі бляхою крити покрив і над возівнею. Недовго треба було чекати і знов убрали мене в шори. А то: В Устю з. була від року каса Райфайзена і цілком упадала. Одного разу прійшло до мене кількох поважних міщан і просили мене дуже щоби приняв я директуру райфайзеньки, Я подякував їм за той гонор і сказав, що я того не прійму, бо не маю часу а маю досьвід, що я мав з погорільцями, що до тепер не можу того забути і якби не бар: Гірмова то я би був стратив половину маєтку. Они казали, що то є що иншого маєтку через то свого не стратите а чейже знайдете в тиждни годину або дві посвятити для добра бідних людей. Мимо того я не приняв. Але міщани з Уста не понихали дальше просити. В наступуючу неділю по службі божій в Костелі і в церкві прійшло знов до мене кілька десять поважних міщан з Уста і богато людей з близького села Межигірг і з Луки і дальше просили мене, щоби м приняв директуру в райфайзенці. Я довго опирав ся але в кінци сказав що прійму. На загальних зборах вибрали виділ, до виділу увійшов і я і вибрали мене директором. До виділу увійшли самі порядні люди але увійшов оден а той був секретар Niedzielski то був дуже спритний чоловік і богато умів і розумів, але то був лотр над лотрами, а ненавидів того чоловіка, тяжкі деморалізатор повіту. Він був секретарем

в богатьох громадах і запровадив переважно тоді неграмотних війтів в таку біду з грішми громадскими, що кількох вітів невинно стратило по кілька морґів поля аби покрити дефіцити яких війти самі не поповнили.
Але що всі инші виділові були порядні люди і зі мнов тримали я провадив касу райфайзена. Я обняв директуру К. р. коли она дуже лихо стояла. З початку старався Niedzielski мені просто ткодити. Я пізнавав его учинки а вкінци виділові инші мені сприяли мені всьо доносили. На засіданях коли ухвалювало ся позички я ніколи не звертав уваги на его голос бо він голосував, щоби дати позичку такому, котрий з ним пив або приносив єму Кубана до дому.
Я о тім знав і запровадив такій спосіб голосованя по старшині а він був наймолодший а я своїм голосом прилучував ся до кого уважав за гідного.
При голосованю зарядив я, що голосованє відбувало ся при замкнених дверех.
Як я зістав директором то по службі Божій на цвинтарі задержував людей що маю їм щось сказати, охотно мене слухали. Я розказував їм за користи каси райф. і намавляв людей щоби вступали в члени вкладки уділи складали і щоби свої ощадности льокували в К. р. Люди вступали в члени і уділи давали.
Богато людей вкладали свої ощадности. Каса почала гарно розвивати ся.
Не раз були такі поданя о позичку, що треба було тим людям уділити позички а як грошей забракло, то виділові самі мені сказали я маю в дома 100 або 200 рин. і другий виділовий так само я зараз скочу до дому і принесу і приносили на короткий час. Я сам не раз давав свої гроші як було треба.
В той спосіб каса райф. в Уетю гарно і скоро розвивала ся. Приїхав раз оден пан зі Львова на шконтрум каси і не міг надивувати ся як в короткім часі каса

в Устю розвинула ся і що він не застав еще ніколи в жадній Касі такого порядку в провадженю каси як в тій. І додав, ото як я розповім презесови пану Д-ра Стефчикови як тут п. Луцкий провадит Касу і покажу єму папери мої відписи і нотатки то буде п. Стефчик дуже тішити ся. Пригадав я собі тепер, що той ревідент зі Львова називав ся Фабіян. Каса розвивала ся дальше і по якімсь часі приїхав инший Контрольор Каси і застав, що Каса еще краще розвинула ся. Як він відїхав і розказав п. Д-рови Стефчикови що каса райф. в Устю еще краще розвинула ся і переконав єго відписами на папері. По тім шконтрум дістав я лист від Д-ра Стефчика в котрім дякує мені за дбайливе веденє Каси райф. в Устю і пише мені, що від тепер, як коли треба буде в Касі більше грошей, то на Ваше жаданє відворотною почтою дістанете. Каса що раз ліпше розвивала ся. Як побачили люди, що кождий член Каси дістає гроші на купно ґрунту або на сплату довгу в жидівскім банку, вступали люди з поблиских сіл в члени і К. р. що раз потиряла ся. Від тепер грішми я не журив ся, що тиждня відбувало ся засіданє виділу на якім ухвалювало ся людям позички. Подань о позичку впливало що раз більше і всім петентам, котрі були добрі діставали позичку. Сплата довгу в К. р. була дуже догідна і люди платили. Одного разу прійшов до мене до Луки жид і сказав я дивую ся, що Вам П. хоче ся займати ся касою. Я Вам маю щось секретного сказати. Може Ви П. перестали ся касою р. займати а за то дістанете 10.000 р. від двох банків жидівских. Я обурив ся і викинув того жида за двері. Яка була користь з К. р. подам приклад. Був в Луці бідний господар називав ся Саск. Він мав 3ох синів і одну доньку.

Двох синів старших служили у мене як форналі а донька служила також. Обоє Саєки були дуже дбалі і працьовиті і батько Саєк еще не старий, що день був у мене занятий як робітденний а наймолодший син приходив часто на роботу до мене. Жінка Саєка приносила що день своїм синам і свому чоловікови обіди. Той Саєк мав хату і город і 1½ м. свого ґрунту. Він подав ся о позичку і дістав на купно поля, і сплачував дуже пунктуально. Він купував ґрунт і я давав єму позички, на него, на жінку і на обох синів які служили у мене бо знав які то люди а вкінци они разом могли сплачувати богато, бо ординарію за обох синів 20 Кірц: а мотже всю продавали і дерево одного сина 12 фір продавали, жили ощадно з того, що зарабляв старий Саєк наймолодший син і донька. В той спосіб що року купував Саєк поле і купив найменше около 10 м. поля. Так само доробив ся Андрій Мартинюк найліпший робітник, він виконував у мене найтяжші роботи звичайно на акорт і зарабляв подвійно.

Коротко хто купував поле, той дійставав позичку або на сплату довгу жидівского.

Правда, що я відбував засїданя все вечер, які тревали часом довго до півночи.

Моя жінка боялася, щоби мені не стало ся що злого, як буду пізно вертати сам до дому, що кождий раз присилала найменше двох форналів по мене з ліхтарнею.

Каса Райф: в Устю розвинула ся так, що стала першою, часто присилав Д-р Стефчик цікавих людей на оглядини, як має ся провадити к. Р. і до чого можна довести.

Додам, що як мене не стало в Луці то склеп в Луці збанкритував а к. Р. в Устю еще якісь час істнувала але по кількох літах також упала. В тих літах як я провадив К. Р. в Устю заіменував мене Виділ повітовий делеґатом дороговим.

В окрузі Уста і Луки не було гостиньців і дороги були дуже лихі. Виділ повітовий в Бучачи вистарав ся з Виділу Краєвого, що дістав гроші на будову гостиньця з Уста з. до Задарова і Коростятина. При будові того гостиньця, я мав доглядати

від Устяз. до Сенькова 7 кільом. а другу половину доглядав дуже совістний, дуже спосібний і дуже учений в кождім фаху о. декан в Задарові Скалиш. Будова того гостиньця відбулася правильно. По укінчиню того гостиньця дістав Виділ повітовий гроші на будову гостиньця з Устяз. до Маріямполя. На тім гостинци мав я сам догляд. Але тут секретар з Устяз. Niedzielski довірочний Виділу пов. в Бучачи приймав людей до роботи і записував їх, а не міг того що дня робити і Виділ пов. поручив єму ту роботу і дорожникови Слушкевичеви, який уважав себе за drogomistrza. Слушкевич і Niedzielski були оба великі товариші від піятики і ріжних шахрайств. Я часом доглядав робіт і видів, що до земних робіт приймалося за богато людей і недорослих, які не уміли добре робити. Я запитав ся кілько є нині робітників они на память не знали і дивили ся до записок, я порахував всіх робітників і богато бракувало. Я запитав ся чому не ма всіх робітників, то они сказали що кількох вислали по щось там а кількох відправили бо не мали добрих рискалів. Я пізнійше довідав ся, що кождого дня Слушкевич і Niedzielski посилали найліпших робітників до своєй роботи бо оден і другий мали свою господарку по кілька нацять м. поля. Другого разу сказав я до них, що то не є добре принимати тілько робітників а ще до того нездібних і не можна їх добре доглянути. Они відповіли мені „cotak bardzo Panu delegatowi na tem zależy". My mamy polecenie z Wydziału, żeby jak najprędzej starać się ukończyć roboty koło tego gościńca, bo będzie się robić (budować) inne. Я був у Виділї і таке сказали мені, to nie szkodzi, że przyjmuje się dużo ludzi do robót ziemnych, niech biedni ludzie zarobią sobie, a jak skończą się roboty koło tego gościńca, to mamy przyrzeczone pieniądze z Wydz: Krajowego

паіпу дóсіпіес. То мені неподобало ся. Одного разу були у мене гості сусіди самі українці і я згадав за будову гостиньців і сказав, що половина грошей іде марно, не на гостинець, бо я знав кілько приходило грошей з Виділу Кр: а кілько виходило дійстно на гостинець. Всі гості сусіди знали добре Niedzielskoго і Слушкевуча. Я сказав, що я постановив зрезиґнувати з делеґата. По нараді межи собою сказали мені так: Ви того не робіт. Правда, що богато грошей іде не на гостинець тілько до кешень підлих людей, але як є так є, бідні люди мают легкий заробок а ми маємо гостинець. То добра річ. Дивіт ся через пальці на то всьо і не зрікайте ся делеґатства. Хотяй тяжко мені було, але я не зрік ся делеґата. Дійстно як покінчило ся коло гостинця Устєз. Маріяполь. Прійшли гроші і почало ся будувати гостинець Устєзелене через Луку, Петрилів до Ніжнева. Я менше доглядав робіт на тім гостинци але потовчений камінь я відбирав з інжінером повіт: то був старший чоловік і порядний і совістний. Я відбирав камінь скрупулятно і як де бракувало каміня до міри не відбирав. Кождої суботи приїзджав той інжінер з грішми до виплати людей і я був все при виплаті. Одної суботи приїхав той інжінер до мене але мене не застав вдома. Я відїзджаючи з дому дав свій рахунок Економови Сабатови, кілько мої коні вивезли каменя на гостинець. Другий раз приїхав до мене інжінер до мене і я був вдома. Він привитав ся зі мною і сказав: Mogę pogratulować Panu Delegatowi. Ja zapytав ся czego? Він сказав: Tamtego tygodnia wypłaciłem Pańskiemu ekonomowi ładną kwotę za dostawę kamienia, jeżeli się nie mylę to taką kwotę. Я відповів єму, що такої квоти я не дістав, бо тілько мені не належало ся. Інжінер закликав свого фірмана і казав собі принести з фіакра теку з паперами і показав мені кілько виплатив економови, я дістав, що належало ся,

після мого рахунку.

Я закликав економа і запитав ся кілько грошей він дістав там того тиждня за вивезений камінь на гостинець моїми кіньми. Він почервонів і не міг говорити. По хвилі сказав, я не знаю кілько я забув. Тоді я показав єму з виказу інжінера, що дістав таку квоту а мені доручив тілько, що дійстно належало ся. Я тоді сказав економови, що від нині звільняю єго зі служби у себе. Він плакав і єго жінка і просили мене і мою жінку щоби єму подарувати і зіставити їх на дальше. Мимо того, що той економ був у мене 12 літ і був дуже добрий, пізнав мій спосіб господарованя я не дав ся перепросити обрахував ся з ним і відправив. Правда що найблищій мій сусід Менцель прійняв єго за економа де був довго. Я бідував довго без економа, бо якого прійняв не був з него вдоволений. По скінченю того гостиньця відправив Виділ повітовий властиво той інжінер совістний і гоноровий чоловік видячи що ся діє в тім Виділі подякував за службу бо і так мав вислужені літа. А Виділ пов. приняв молодого інж: з західної Галичини, але то була худоба допасована до Niedrielskoго і Słuszkiewicza. Еще будувало ся оден гостинець з Устя через мій фільварок, Джурків через Нісколизи до Комарівки де мешкав п. маршалок який мав там велику вапнярку і фабр: даші вок. називав ся Вольгнер. Тим гостинцем я щодень ходив або їздив на фільварок, Джурків і щодень видів роботу. Той гостинець за моїм фільварком ішов через мій ліс. В моїм лісі як їхало ся до Нісколиз був дуже прикрий горб досить довгий. Я наказав тому новому інж: як буде нівелювати той горб щоби лишив кінці земні потрібні до рахунку робітників. Як скінчили ся земні

роботи і навезено і потовчено камінь, приїхав до відбіру робіт з молодим інжін: сам маршалок. Припускаю, що інж: боявся сам приїхати. При відборі каміня я упер ся при деяких купах і не хотів відібрати, бо були за малі, маршалок казав, що можна відібрати, а я сказав до него п. маршалек може бо потрафі докладне обличчю ile бракує і богато куп, до котрих мусіли довозити каміня і товчи. Як прийшлисьмо до мого ліса де нівельовано гору і стовпів земних небуло я сказав, як можна тепер обрахувати кілько могло тут робітників вийшло Маршалок звернув ся до інжінера і сказав „źle Pan zrobił, że nie zostawiło się ziemstwów potrzebnych do obliczenia" А потім звернув ся до мене і сказав: To musimy tu roboty policzyć mniej więcej na oko" Я на то сказав „jeśli tak się robi, zwłaszcza, że ja naprzód kazałem p. inż: aby zostawił znaki ziemne do obliczenia a on z rozmysłu tego nie zrobił, bo jestem przekonany, że tutaj grubo mniej ludzi wyszło pieszych i fur i taczek do rozwożenia ziemi, to ja widzę, że mnie tutaj nie potrzeba. Żegnam Pana marszałka a z inżyn. nie popraszczam ся і відійшов до дому. Більше не явив ся до відбору робіт на тім гостинци. Додаю, що при кінци того гостинця близько від фабрики п. марталка місто каменем на простір 2 до 3 кільом. вивезено побиті дахівки і ріжні грузи з фабрики, які треба було спрятати з під фабрики, бо заваджали. При будові тих гостинців були ріжні надужитя і мальверзациї. Мені не випадало о тім доносити, але я говорив всім о тім. Знайшов ся оден, що доніс о тім до Вид: Кр. а мене подав за свідка. Були доходженя в суді, мене переслухувано і я зізнав, може половину мальв: завізвано мене другий раз до суду і судія сказав мені „Proszę Pana odwołać swoje zeznania, bo będą świństwa. Ja powiedziałem nie odwołam i mogą tylko daleko więcej świństw naprowadzić. Мимо того що

що тота справа була в суді, і я був певний, що всьо мусит вийти на верх, стало ся інакше. Гризота була велика в Виділі пов: і богато инших було вмішаних Видумали таке, з чого ясно було, що і Вид: Кр. і тов їм на руку. Мала приїхати до мене до Луки Комісія з Вид. Кр. не приїздрала. Я раз виїхав з дому на кілька днів. Зателеграфували, що мене нема вдома, приїхала Комісія з Вид. Кр. з готовим письмом, застали мого найст: сина і попросили єго, щоби він підписав мене. Підсунули єму готове письмо і він підписав мене Як я довідав ся о тім і ритував ся гнівав ся на сина що підписав мене я хотів, то всьо на ново зачати але були люди, які виперсвадували мені. В Луці був священик вдовец Онуфрій Вергун який єще тепер парком в Дебеславцях. Він приходив до мене що дня, мав одного сина малого, котрий перебував у мене дуже часто, бо вдома нудив ся, а у мене бавив ся з моїми дітьми. Як я уже попередно згадав, що я застав в Луці людей бідних, а піяків і дуже здеморалізованих. Як я пізнав ся близше з о. Вергуном почали ми застановляти ся, яким способом відтягнути людей від піяньства? О. Вергун сказав до мене заложім товариство тверезости і помало буде ся притягати і заприсягати людей, що не будут пити горівки ні жадних инших трунків алькоголевих. Я на то відповів: то не буде добре, бо якась часть людей присягне і ті, що присягнут цілком не пити зломат присягу і в той спосіб не добре. Я маю инший спосіб: Ви отче на проповідях говоріт за піяньство, через що богато людей стратило здоровле і кілько людей стратило майно і скривдили через то своїх дітей. (Я знав, що той

аргумент найбільше трафит їм до серця, бо часто я чув ~~від~~ від молодих а бідних людей нарікана, мій тато був богач, мав богато поля і худоби, але через горівку всьо пішло.) О. Вергун говорив на проповідях за піяньство, о. В. говорив в церкві а по Богослуженю я виходив скорше з церкви задержував людей, що я маю їм щось сказати і говорив дуже часто на обдумані теми. Одної суботи сказав я до о. В. завтра на проповіди скажіт людям, що хочете заложити товариство тверезости таке, що всі члени того тов: зложут присягу що ніколи не будут пити горівки і инших алькоголів, тілько так мало, щоби не був ані троха пяний. Чи Ви виділи богато жидів пяних, они тот але мало і для того їм добре поводит ся. Як хто хоче до того товариства належати то нехай по Богослуженю задержится в церкві. Додаю, що єслиби хтось з товариства твер: тілько випив, щобувби пяний, того викине ся з товариства і ніхто з товариства небуде з ним приставати ані ніякого діла з ним мати. По Богослуженю ніхто не виходит з церкви. Я виступив перед престол і сказав я, що я приступаю до товар: тверезости і присягаю. О. В. заприсяг мене і питає ся хто ще приступає до тов: тв: люди відповіли унісоно ми всі приступаємо і присягаємо: тоді о. В. заприсягнув всіх разом. На другу неділю прійшли ті люди, що небули попередної неділі в церкві і вступили до тов: тв: і зложили присягу. Заложило ся книгу членів і всіх вписало ся. Мало було людей в Луці, щоби не належали до тов: твер: Люди показали ся дуже амбітними, більша половина людей перестали пити горівку цілком, а при оказиї пили шклянку або дві пива. Єсли зобачили, що хтось з членів пє горівку дуже відраджували єму пити бо забудеш ся випєш більше і будеш пяний і треба ти того.

Піяньство устало, але наші люди звикли так - як пити то до загину а як не пити то не треба Коршми в селі, хотіли позбутися жида з Корчми. Жид хотяй ніхто до Коршми не ходив - чекав і з Коршми не уступав. Люди і то певно парубки почали жидови збитки робити а то смарували вікна густою мазюгою і двері а на стінах около Коршми хрести а притім підперли двері з надвору і страшили жида всіляко. То не подобалося мені. Може в два місяці пізнійше, прійшов я з поля на обід до дому Кажуть мені, що жид з Коршми з жінкою і дітьми і бебихами є в Кухни. По хвили прійшов я до Кухні і сказав, а то що значить, що ви ту спровадили ся - Жид з плачем Каже: Пан з єгомосцем зробили, що ніхто не пє нічого, а з жінкою і дітьми не маємо уже що їсти. Я сказав, до жида ви не слушно маєте жаль до єгомости і до мене. Ви прецінь знаєте о тім, що ми не намавляли людей, щоби не пили цілком, ми дораджували людям, що можуть всьо пити але під міру, так щоби не упити ся дуже, а єсли они перестали цілком пити, то не наша вина. Єсли то правда, що Ви не маєте що їсти, то я кажу Вам дати їсти. Я Казав дати їм їсти що було. Діти їли а старі не їли. Єще одну ніч переночували а на другий день забрали ся. Я не знаю до нині як дійшло до того: Одного дня довідав ся я, що жидови Зульови, котрий фактуровав при продажі ґрунтів а я уже писав злучив собі більше 40 м. ґрунту в Луці, тої ночи скосили збіже і кукурузу на єго поли. і що від якогось часу ніхто з Луки не пійде на роботу до него. Було до ходженє і на диво не видав ніхто, хто то зробив і той жид продав всьо поле.

Я господарив дальше, мені родило ся надзвичайно і поводило ся мені добре.
Я зістав вибраний в суді окр: в Станіславові за оцінителя мачків і лїсів, що мені часом приносило дохід. Я побудував на долішнім фільварку муровані офіцини і одну велику муровану стайню бряхою криту. Я відкрив на своїм ґрунтї гарний камінь, з відки доставець Scheinbach з Перемишля взяв богато каміня до реґуляциї Дністра, що принесло мені парутисяч.
Одного разу прійшли до мене жиди які кінчили ліс рубати у сусїда Менцля і купили у мене кавалок лїса а властиво дерево, бо Пістрайха уже не було між живими. Я продав дерево від морґа. Я сказав, що єсли я буду мірив; а они можут потім переміряти чи добре я змірив, то зе то нічого не возьму а єсли Ваш інжінер буде міряти, то я перемірю собі, єсли помір буде добрий то всьо в порядку а єсли би помір був злий, то перемірят инші судово заприсяглі ґеометри і за помір Вашим інжінером я нічого не дам, они згодили ся. Їх інж: мірив і прислав мені майку з того кавалка ліса і рахунок. Я зараз пізнав з майки, що фіґура є зла а як подивив ся на рахунок кілько морґів уважав, що повинно бути більше. На другий день я перемірив досить докладно і вийшло мені о 7½ м. морґа більше.
Написав я до того інж: що помір є злий бо о 7½ м. є більше. Він відписав мені, що мій помір є злий — що я собі гадаю, я є інж: судово заприсяглий і чую ся дуже ображеним, бо я добре помірив. Я взяв свою майку і всї боки позначені кілько мірят і їду до Станіславова. Я прійшов до того інж: у него було кілька сторін жидів і кажу єму, що він зле помірив мій ліс, пропоную єму порівнаймо наші майки а пізнаємо де є помилка. Він нехо-

тів на то пристати і сказав мені, що він того певний, що єго помір є добрий а мій злий. Я єсли Ви такій певний, що Ваш помір є добрий то я переконаю Вас, що Ваш помір є фальшивий і злий - а іду де треба і буде инший помір - до побаченя в суді і я вийшов. За мною вибігло кількох жидів з тих, що були у него в Канцеляриї і просят мене, щоби я вернувся, що тому справу напевно залагодится без суду. Я не дався намовити пішов до суду і попросив, щоби мені визначили двох найліпших і найговістніших ґеометрів. В суді в Станіславові всі мене добре знали, мій брат був тоді радником при тім суді і сказали мені котрих ґеометрів маю взяти. Я замовив їх і они приїхали і мірили дуже докладно. І диво їх помір від мого був о 3 сяжні квадр: більше то значит, що помір інж: Schlosa був о 7½ морга менше і так мій помір і тих двох ґеомет: виказав 38 м. і 3 ᵒ² а помір інж: Schlosa виносив тілько 30 м 789 ᵒ². Того самого дня як довідався інж: Schloss, що поїхали ґеометри до мене ліс міряти застрілився то є факт бо єще є в Станіславові є люди що можут потверди. Та спілка 4ох жидів доплатили мені за 7½ морга не памятаю уже кілько. Тих чотирох жидків мали разом малий капітал і з початку купували малі комплекси ліса. Як троха більше мали грошей прибрали собі інж: Schlosa до міреня куплених лісів. Они пізнійше купували у великих дідичів комплекси по пару сот моргів а інж: їх мірив. Schlos. Як мірив можна догадатися, бо та спілка жидів дуже збогатилася а інж: Schlos мав дві чи три гарні камениці. Всі дуже дивувалися що я не дався ушукати і догадалися як мірив всюда інж: Schlos.

Як я відправив економа Сабата, якій був у мене 12 літ мав я двох инших але оба були злі а уже той другий був такій злий, що заплатив єму до кінця року і відправив єго. Від того часу постановив я не приймати ніколи економа. Я бідував дуже без економа, На фільварку Джуркові мав я понад 20 Коров і треба було 3 рази видати пактареви молоко і бути при видою Коров. А що вечера видавав диспозицію жінці, що має робити ся в поли а на фільварку головнім доглядала всього жінка через день. Я вставав раненько їхав верхом на фільварок горітний щоби бути при подою і видати молоко. По сьніданю яке злагодила мені 12 літна донька Юля теперішна Кальбова я їшов до робітників в поли. Обід зїв або на фільварку в Джуркові а часом висилали мені в поле. Вечер по подою Коров і виданю молока вертав я до двора. В полудни як мене не було, була донька Юля при подою і так з охоти научила ся корови доїти як рідко хто так потрафив, а як було треба то Юля 12 літна спекла хліб дуже добрий. Я робив кождого дня то само як описав я той день Вечер як вернув до двора відбирав рапорт від жінки що ся зробило, позаписував всьо з обох фільварків і вечеряло ся, по вечері переглядав газету і клав ся спати. Той спосіб господарованя тревав повних 6 неділь. По 6 неділях я був дуже змучений, ослаблений а головно не виспаний. Тепер побачив, що так довше не потягну. Економа не хотів приймати і парфорс в середині Курсу з тягнув я сина Володимира з 6ої кл. гім. з Бучача. Від тепер стало мені лекше а тим більше, що син охотно брав ся до праці і ніколи в нічім не противив ся і виконував розкази дуже точно, і для того я не посилав єго більше до школи, бо хотів мати поміч і научити єго господарити, аби хоть одного сина мати господарем, Син В. був сильний і здоровий.

Я побудував еще на фільварку Дзуркові шпіхлір і будова нових будинків була скінчена. А правда еще побудував я гарну школу в Луці до якої крім праці додав богато своїх матеріялів і грошей. Тепер забрався я до ґрунтової реставрациї двора. В дворі дав я всї вікна і двері нові виправив всї стїни (пошарував) до мальована, помалював всї покої всередині і з надвору добрими малярами зі Станіславова добрими фарбами а з надвору покост. фарбами і побивдах новими ґонтами. В той спосіб покінчив я будови в Луцї.
Одного дня приїхав до мене молодий Созаньский Фелікс з Корналович.
Я дуже утїшив ся, він огладав моє господарство і подивляв, що я зробив.
При відїзді сказав Созаньский, що є того певний, що незадовго відвидзу его і его батька в Корналовичах і додав: W krótce będzie Pański syn po maturze w Samborze i pewnie Pan przyjedzie po niego, a będąc w Samborze nie omieszka Pan nas odwiedzić w Kornalowicach. Попрощалися і він відїхав. Дійстно незадовго син мій здав матуру і я вибрався по него до Самбора. В Самборі забрав я сина і поїхали до п. пів Созаньских в Корналовичах. В Корналовичах попросив молодий (вже мав понад 40 літ і був маршалком повіту Самбірского) до парку мене і сина. В парку сїли ми в альтанї Созаньский ґратулював мені такого сина. Він мав нагоду пізнати сина на ріжних виступах з его деклямацій і чув він поважних людей як вправляли ся о спосібностях м. сина. По тім звернув ся до сина і запитав ся, що він гадає дальше студіювати. Син відповів, що еще незнає. Тоді сказав Созаньский: Ja postanowiłem dać Panu stipendium 3.000 Koron, żeby Pan mógł kształcić się za granicą. Син відповів: Ja dziękuję Panu marszałkowi ale nie mogę korzystać z tak wysokie-

go stipendium, gdyż chcę się kształcić dalej własnymi siłami i dochodami.
Созаньский сказав: Ja miałem dobre zamiary, ale jak tak to trudno.
Я зауважав що Созаньскому було прикро, що син так сказав і я признаю ся, що
і мені було прикро. Похвили сказав Ф. С. „teraz choćmy do ojca, ojciec mój
ma o czemś do pomówienia z P. Michałem (тоє зі мною). Ми прійшли до
покою, старий Соз: випитував ся як мені поводит ся в Луцьку а оповідав
єму. По якімсь часї звернув ся стар: С. до мене і каже: Ja postanowiłem dać
Panu majątek Grzędy pod Lwowem w posiadanie i używanie bezpłatnie w doży-
wocie w zamian żądam od Pana, aby Pan raz na miesiąc każdego miesiąca oglą-
dnął majątki w Samborskim powiecie i w Tarnopolskim p. zganił to, coby Pan
zauważył za nieodpowiedne w tym majątku i dał dyrektywę jak się ma na dal
gospodarzyć. Jeżeli Pan przyjmuje Grzędy w dożywocie pod tymi wa-
runkami, to Feliks zaraz pojedzie z Panem do Grzędy i odda Panu w
posiadanie. Ми виїхали еще того самого дня до Львова. У Львові
заїхав Соз: до гот: Зоржа бо мав там сталий покій свій а я заїхав
до готелю „Victorja". Раненько хтось штукає до дверей, я отвираю і ви-
джу перед собою жида. Питаю ся що хоче: Він каже Пан мене не пізнали
я Fisch посередник може маєте якій інтерес, може що продати,
я сказав, що не маю ніякого інтересу і не маю часу з Вами балакати.
Він на то сказав, що я знаю, в якім інтересї їдете до Grzędy (Гряди) але
я би Вам, щось лїпшого порадив, я був цікавий і спитав єго, що?
Я би Вам радив Гряди купити. На то я сказав, що я не маю гроші
Гряди купити. А він каже мені, в Грядах є 500 м. дуже гарного, грубого

ліса, я Вам дам купців на той ліс, які тілько дадут Вам гротей, що заплатите Гряди, а еще лишится Вам 400 м. ліса гарного. Я зацікавився тим. Незадовго заїхав Соз: фіакром по мене і сина. Ми приїхали до Грядів і Созаньский показував мені всьо, за ледзі ставу було що року 2-до 3000 К. а з саду дуже великого було доходу 2-3-4000 К від того як сад зародив. Дальше показав мені палату о 52 покоях. Воднім покою застав я мого професора Рішку який учив мене в I кл. гім. в Дрогобичи. То диво він мене пізнав зараз і я его. Пізнійше поїхали ми в поле і насіножати яких було там 200 м. Як ми були під лісом зобачили кілька серен. Я сказав до Соз: Jabym poprosił Pana, ja chciałbym zobaczyć las. Він відповів; dla czego Pan chce oglądnąć las, przecież las nie będzie do Pana należał tylko wolno będzie co roku wyrąbać lasu, aby wystarczyło na opał dla służby i dla Pana". Я відповів: Przecież Pan wie jaki ja myśliwy jestem i jak zobaczyłem stadko sarn pod lasem, chciałbym zobaczyć położenie lasu i jakie mioty są u lesie. Нам сказав Соз: Jeśli się Panu o to rozchodzi, to rozkazał furmanowi jechać do lasu. Як я зобачив той грубий ліс набрав великої охоти купити Гряди. Созаньский здав мені весь маєток крім ліса і ми відїхали. Як ми вертали зі Львова желізницею до Самбора, я не міг вздержатися і виявив молодому С. що я набрав великої охоти купити Гряди на віки. Молодий С. сказав: Odradzam Pana od tego, bo mój ojciec za nic w świecie nie sprzedałby ziemi.

Я однак не послухав ради молодого С. і сказав старому, що мені так подобали ся Гряди, що я хотів би купити на віки. Старий С. відповів: Kochany Panie Łucki wszystko bym Panu prędzej zrobił, ale ziemi za nic w swiecie nie sprzedam jak długo żyję. А я дурний відповів: Jeśli Pan Dobrodziej nie chce mi sprzedać Grzędy to ja dziękuję za dożywocie. Я зауважав, що старий С. здивував ся дуже і я відїхав і жалую до нинішного дня, щом таке глупство зробив.

Жалую дуже, бо Гряди під Львовом не є що будь. То був лінший маєток під такими условинами які я мав, як власний маєток ой так, так!

Дуже жалую за Грядами, хиба остало мені одно, що я був щось варта яко господар, єсли такій господар, яким був Созаньский Целестин в Корналовичах, не жалував дати мені маєток Гряди до уживаня до смерти, за догляд (надзір) єго маєтків. Жалую, але пропало.

Тепер ішла у мене господарка під кождим взглядом добре, правда одно лихо було в Луці а то, що другий а часом що третий рік виливав Дністер і то часто при кінци червня або в перших днях липня. Тоді всі мої поля і сїножати на долині положені заливала вода і забирала всьо що було на тих грунтах, забирала стирти сїна і конічини, не раз єсли виляв Дністер вчаснійше забирала вода збіже яке було в полукіпках. Вода стояла часом 5-7 днів. Як вода уступила лишало ся богато на мулу і для того ті грунта були д. буйні. Я міг переболіти і витримати такій рік, бо до долітного фільв. належало єще 100 кілька морґів поля на горі положені дуже добрих.

Крім того я мав горітний фільварок Джурків якій вода не заливала. Але за той рік, коли води не було, то вродило ся на долах за два роки або більше. Одного разу приїхала до мене сестра моя Юля а з нею Михась Білиньский з Гордині абсольвент лїсової академії у Відни. Сестра побула кілька днів і відїхала, а М. Білиньский лишив ся бо пізнав ся з моїми синами і добре єму було. По якімсь часї відїхав і поспитав нас чи може ще коли приїхати. Ми позволили і він приїзджав. Дня 20 вересня приїхав М. Білиньский з батьком і з вуйком своїм Павліським до нас і осьвідчив ся о доньку Олю, зістав принятий. На другий день було свято Матки Божої і відбули ся заручени. Гостей з'їхало ся дуже богато. По обідї приїхав молодий Кальба зі своїм батьком і довідав ся, що донька наша Ольга заручена з М. Білиньским. Всї гостї бавили ся весело тільки молодий Кальба і старий не були в гуморі, бо спізнили ся. і відїхали перед вечерою, мимо того, що просило ся їх щоби зістали. Михась Білиньский був уже принятий до Дирекциї лісів у Львові. Білиньский приїзджав до нас а властиво до доньки що неділї. Більше менше за рік відбуло ся весілє. Весілє було дуже гучне і дуже коштівне, богато річей було збиточних, о яких не хочу згадувати ані писати, бо мусів бим ся встидати.

Кальба молодий не женив ся, і постановив не женити ся, єсли не оженит ся з нашою донькою. Молодша наша донька мала тоді 14 літ. За рік приїхав Кальба старати ся о руку молодшої доньки Юлї. Ми сказали, що не маємо нічого проти него, але донька наша є еще за молода, правда, що була

добре розвинена. Він чекав і ми сказали, що весіля не може скорше відбутися, аж як донька буде мати 16 літ. Як тілько донька скінчила 16ий рік відбулося весіле.
Я був уже мудрітний, весіле було гарне але не варіятске як перше. По весілю в Луці запросив молодий всіх гостей до себе на весіле до Мозолівки. На весілю в Мозолівці було богато гостей, помешкане гарне і обширне, принятє добре і всі гості бавилися весело. Третого дня з гістьми з моєй сторони вернули до дому.
Я господарив дальше вигідно, бо не було уже будови ні жадної меліорациї, хиба доглядав я більше каси Райф: в Устю з. і допровадив до того, що більшу половину довжників витягнув з банків жидівских в Устю і Маріамполи, а хлопи з Луки викупили всьо поле від жида Зуля якій утік з Луки.
Я поміг людям купити поле від Зуля уділяючи їм позичок з Каси Рай.
Я господарив в Луці до р. 1910. Того року дістав я лист від пані Сандерової з Янчина, В тім листі пише до мене, що она довідалася, що я є добрий господар і пропонує мені, щоби я купив маєток Янчин.
Я подивив ся до „Skorowidza Pilata" і довідав ся, що в Янчині є 650 м. орного п. з сїножі і около 7020 м. лїса з Кліщівною, дальше що в Янчині є горальня і млин. Я мріяв о тім, щоби мати горальню і млин, бо приносили добрий дохід. Я зачав думати чи не продати би Луку, а купити більший маєток з горальнею і млином. Я дістав другий лист від п. Сандерової в якім питає ся чому не приїзджаю Янчин оглянути, і додає, що она мені продасть дешевше як кому иншому, бо єї залежит на тім, щоби Янчин купив господар, якій гарно ґаздував би в Янчині. Я знав добре що на Луку знайдутся купці.
Одного разу вибрав ся поїхати до Янчина на оглядини. Приїхав я до Льво-

ва і у Львові зіткнувся припадково з одним фактором досить солідним від маєтків. Він запитався мене чи я може немаю якого інтересу на продаш, або чи не шукаю якого купна. Я єму сказав, що я їду Янчин оглядати. Він відповів я можу Вам дуже докладно Янчин описати, бо я оглядав докладно. Він витягнув нотатку з кишені знайшов Янчин і описав мені д. докладно. Я сказав єму щоби не гадав собі, що він є фактором до Янчина, бо я до Янчина фактора не потребую. Він відповів мені на то, я за тото, щом Вам сказав жадного факторного не жадаю і додав, що єму здаєтся, що я Янчина не купю, бо раз що п. Сандерова жадає за Янчин 2 мілійони корон, а то не варта тілько, а подруге на Янчині нема ніякого довгу гіпотечного. Як я учув, що п. Сандерова жадає за Янчин 2 мілійони корон а довгу гіпот: на Янчині нема, подумав собі чого я дурно поїду до Янчина, як я єго купити не можу. Я вернув зі Львова до дому. П. Сандерова довідала ся, що я їхав до Янчина, але як довідав ся у Львові, що за Янчин цінится 2 мільони К. а довгу гіпотечного нема вернув ся до дому. Я дістав лист від п. Сандер: Dowiedziałam się, że Pan jechał do Janczyna, a jak się dowiedział we Lwowie jaka cena za Janczyn i że na Janczynie nie ma długu hipot: Pan wrócił do domu. Ja piszę jeszcze raz do Pana i donoszę Panu że dla Pana cena będzie inna a że długu hip: niema, to może być.

Того року продав мій тесть Шустер половину свого фільварку і приїхав до нас до Луки. Як довідав ся за Янчин почав мене намовляти щоби Луку продати а купити Янчин або инший маєток більший

з горальнею, Все мені пригадував, як я добре вийшов, що продав перту Луку в Самбірщині а купив тоту. То було в р. 1910ім. Через цілу зиму радив мені і намавляв мене на то. Жаль мені було Луку продавати, бо богато вложив праці і привів так в поли як і на обох фільварках до великого порядку і добре мені було в Луці, любили мене люди і поважали мене дуже сусїди поляки. Я перебув в Луці 20 літ і мушу признати ся, що нігде не було мені так добре, і весело як в Луці. Але мимо того постановив я Луку продати. На весні я оголосив, що продаю Луку. На перед скликав я людей з Луки і з Устя і сказав ім, що я продаю Луку купуйте. Люди з Луки не хотіли вірити і казали: Чому Ви П. д. продаєте Луку, таж Вам ту добре було і нам з Вами було добре. Не продавайте Луки, а ми будемо Вам через оден рік за дурно робити ті роботи за які Ви грішми платили. Але я уже постановив продати. В кінци люди хотіли купувати, я зажадав по 600 корон за кождий морг. Они давали з разу по 500 К. але вмішав ся до того не совістний чоловік Федик, якій хотів від мене великого факторного, на що я не хотів ся згодити. Він намовив людей, не давайте Панови тілько грошей як Він продає то він продасть дешевше. Я зміркував, що продаж селянам і міщанам не піде і мимо того, що дістали би позичку в Касі я не міг би від них дістати всї гроші в короткім часі. Приїхав до мене жид присланий через богатих жидів Вітлінів і сказав мені, що Вітліни хочут купити від мене Луку. Они як би купили то всі гроші можут заплатити в дуже короткім часї.

Я позволив тому факторови оглянути Луку. Він оглянув і поїхав. Незадовго приїхали два брати Моріц і Адольф Вітліни з тим факт: оглянули Луку і почали годитися за Луку. В Луці було еще 635 морг: Я сказав їм, що я не люблю торгуватися і подам від разу посьлідну ціну від морга по 650 Корон. що робить разом 412.750 Корон. Они давали від разу 350.000 К. Я сказав що я подав посьлідну ціну і від того не відступлю. Торг в торг стануло на тім, що они давали рівно 400.000 К. Було еще банкового довгу на Луці около 10.000 Корон і я сказав, що як еще перейтут той довг заплатить то згода а як ні то я инакше не продам. Они зразу не хотїли на то пристати але в кінци згодилися. Варунки були такі, они купують тільки поле, сїно жать ліс і оба фільварки, решта цілий збір з поля, інвентарі живі і мертвий є мій. Тепер дають задатку 25.000 К. а решту найдальше до 3 місяців. До перва як заплатят мені решту 375.000 К. можут парцелювати. Я додав еще, що їх фактор належит до них, до мене не має претенсиї. По жнивах 1910 р. в Янчині в дворі згоріло в Яблонові 3 стирти соломи які були убезпечені в Краків: Товар. На ліквідациї тої шкоди був від Тов: Крак: п. Куни зі Станіславова. Пані Сандерова запиталася п. Кунца чи знає він мене. Він відповів що знає. Она запиталася єго чи не буде бачитися зі мною. Він відповів, що еще того тиждня буде ся видіти зі мною бо в сусіднім фільварку від мене має ліквідувати шкоду і тілько може просити мене яко блиського знайомка і члена Крак: Товар: до оталцованя тої шкоди. В пару днів пізнійше приїхав Куни до мене і сказав мені: Przed tygodniem byłem w Janczynie i Pani Sanderowa prosiła mię, abym Panu powiedział, że Ona oczekuje

Pana w Janczynie, bo chciałaby sprzedać Janczyn tylko Panu, bo o Panu od dużo ludzi słyszała, że Pan dobry gospodarz. Ja również potwierdziłem to także. Dalej Pani Sanderowa prosiła mię, abym powiedział Panu, że dla Pana cena będzie przystępna i że na Janczyn jest już gotowa promesa na 300.000 Koron a jeżeliby Panu Łuckiemu jeszcze brakowało pieniędzy ja Mu poczekam aż Janczyna może prędko wypłacić. To dało mені охоту до думання о Янчині. Ми поїхали на фільварок Кудерка і отацували шкоду. Я перед від'їздом Кунца подякував єму за вістку від п. Сандерової і сказав до Него. Я myślę, że na wypadek gdybym kupił Janczyn, Pan nie będzie się upominał ode mnie faktornego. Na to odpowiedział Kunz: Niech Pan kupuje, a my do wójta nie pójdziemy. Як я продав Луку, то фактори доносили мені пропонували купно ріжних маєтків. Межи иншими радили мені купити Заланів і Дички в Рогатинськім повіті. В той час приїхав до мене мій зять Кальба і сказав їдьмо тату оглянути Заланів і Дички. Може би Ви купили більший маєток а менший може би я продав Мозолівку і купив менший Дички і булибисьмо близько себе. На другий день виїхали ми до Заланова. В Заланові не застали ми властителя вдома, тілько якогось зарядцю. Той позволив нам оглянути Заланів і Дички. Ми оглянули і подобалися нам оба фільварки але що не було з ким говорити і довідатися яка ціна. Я пізнав що Заланів і Дички був маєток великій і було 2.000 чи більше морліса більша половина до рубаня а рілї понад 1500 м. горальня дуже велика 15 Кітлів Контінґенту. Я оцінив Заланів і Дички найменше на 2 мілійони Корон і для того сказав до зятя, що то за великій маєток для нас. А якби я згодився і дав задаток, то якби Ти продавав Мозолівку, то всі знали би, що мусиш

продати Мозолівку і мусів бись продати за що небудь і могли бись-
мо оба зійти на біду. Тоді відізвав ся зять. Тату як ми є так
близько Янчина їдьмо оглянути той Янчин. Я сказав добре але
нині буде за пізно. Я подивив ся на годинник було пів до 2 год. з полудня
Я запитав ся фіакра, як довго треба їхати до Янчина. Він сказав
треба д. добре їхати 2 години. Кілько хочете, щобись те нас за-
весли до Янчина? Він сказав 15 Корон. Я на то сказав єму, знаєте
що, як заїдете за 1½ год. то дістанете від мене 20 Корон.
Він відповів, що то неможливо, але по хвили надумав ся і ка-
же сідайте. Їхав так скоро, що за 1½ години заїхав до Янчина.
Приїхались мо до Янчина перед 4ою год. Син п. Сандерової ~~спав~~ якій
господарив в Янчині спав. Збудили єго, він казав заложити коні
до візка і поїхали оглядати. Я оглядав землю не злізаючи з візка
то було восени, було богато ріллі з ораної і я пізнав що ріля добра.
Я хотів видіти ліс. Ми приїхали до ліса дубового 70 літного
я побачив дуже гарні дуби о надзвичайній високости і дуже
прості і рівні. Я пізнав бо не мало лісів таксував, що на морґу
є найменше около 150 дубів а з них є 100 до 125 на морґу дубів матеріялових
Я запитав ся кілько морґів є такого ліса, він сказав, що є 100 морґ.
а крім того є насінників на решті ліса рахованих і значених грубих
є 1700 штук. Я скоренько обрахував собі і оцінив, що ті дуби які
були здатні до продажі є варта 300 400.000 Корон. Ми виїхали з ліса
і обїхали єще решту поля. Молодий Сандер сказав, що єще є 500 м. ліза
в Кліщівні. Вечер показав мені мапу ліса в Кліщівні і показав

мені ~~мапу~~ мапу на тій мапі показав мені якого роду стану і кільколітний єдерево стан на кождій секциї і кілько мірит кожда секція. З того, що мені показав і оповів виходило, що в Кліщівні є єще 130 м. грубого ліса 60 літного, бук і граб 80 м. зрубу а решта від 12 літного до 20 літних зрубів. Так більше менше описав мені той фактор у Львові перед роком. З того, що я чув від факт: і від сина п. Сандерової більше менше обчислив собі, що цілий ліс в Кліщівні є варта 100.000 корон а вартість дров на 130 м. грубого ліса найменше половину тої вартости то є 50-60.000 К (то значит, що за дрова грубі можна уторгувати в короткім часі около 50.000 К. Я запитав ся пані Сандерової о ціну за Янчин. Она відповіла мені, що она не може мені єще нині ціни подати, бо она має 3 синів дорослих і мусит ся з ними порозуміти. За якій тиждень дасть мені знати котрого дня маємо зїхати ся у Львові і там, tam na dwieję dobijemy targu. Може за тиждень дістав я лист, що того дня маємо зїхати ся у Львові. Я поїхав не памятаючи єще з ким чи сам. Я взяв з собою 25.000 К які мав задатку на Луку а 25.000 К дав тесть Шустер так, що я мав на задаток єсли купю дати 50.000 К. Зійшли ся всі сини і мама п. Сандерова і взяли собі за дорадника, одного п. Падлевского я забув єго назвиско але я єго знав а він мене, бо він був довший час в Задарові коло Луки а потім мав посесію в Бруховичах коло Янчина. Я запитав ся п. Сандерової о ціну за Янчин з Кліщівною. П. Сандерова сказала, що по нараді з синами і п. Падлевским подає мені дуже ниську ціну а то оден мілійон сто тисяч корон. Я сказав, що та ціна може не булаби за висока єслиби не треба було в Янчині зараз великих вкладів а то: дахи на обох стайнях на стодолі і на дворі є дуже кепскі і треба конечно дати нові і то була правда.

Дальше на горальни половина даху єзла а на воловни також не добрий
Дальше запитав ся як є з промесою, чи я дістану 300 тисяч в готівці
они сказали що в паперах, я знав о тім але удав, що того не знаю.
Зі взгляду на то всьо я не можу більше дати як 800.000 Корон
Она сказала „ostatnia cena będzie milion koron. Я підступив „
„ostatecznie dam 850 tysięcy Koron i nie mogę dać więcej bo zauważyłem, że prawie wszystkie Konie w Janczynie jakieby miały zostać
Dla mnie są do niczego, gdyż jest dużo koni lepszych ale te są wojskowe.
Ja kupував Janczyn ze wszystkiem co jest w Janczynie oprócz Koni wojskowych. Конець кінців я згодив Янчин за 880.000 Корон
Списались мо „punktacje" і я дав 50.000 Корон задатку.
Я мав відібрати Янчин дня 1го марта 1911 року. а за той час мав господарити дальше в Янчині Сандор, а я міг дати зі своєй сторони когось до надзору. Через якійсь час я сам доїздрав до Янчина. Пізнійте я зтягнув сина Мірона з Відня де він студіював права і академію рільничу і умістив єго в Янчині а молодшого сина Володимира мав я в Луці бо до марта 1911 мав бути в Луці а я сам доїздрав то до Янчина то до Луки. Дня 1го марта 1911 відобрав я Янчин в посідане.
Перед 1им марта виплатив я Пані Сандеровій 650.000. кор. в тих грошах є порахованих 50 тисяч задатку і з промеси дав 200 тисяч бо з промеси дістав я готівкою тілько 260 т я стратив на промесі 40000 К. Проти того я завтиив п. Санд: ще 230 тисяч Корон. Мені зістало з промеси 10.000 К і з Луки

пару тисяч за збіже і слабший інвентар живий, богарні і добрі корови і коні забирав я до Янчина. Я вислав корови, расові свині і по троха з овітного збіжа желізницею до Янчина а з кіньми їхав син Володимир. Я з жінкою з сином Павлом і донькою Марією і тестем Шустром виїхали желізницею до Рогатина. В Рогатині з'їхалисьмо ся з сином Володимиром і відїхалисьмо своїми кіньми до Янчина. Річи надані на желізницю, оден вагон з найпотрібнійшими річами наданий скорше уже прійшов і син Мірон відібрав привіз і уставив, другий вагон з річами прійшов пізнійше.
Я вибракував кілька нацять коней найгірших і продав дуже тано. Кілька пар добрих коней прійшло з Луки а я обрахував ся, що буде коней за мало до роботи, бо в Янчині застав коні кепскі і більшу половину продав а було в Янчині кілька пар коней військових то забрав Сандер до Болотні яку ~~де~~ тримав в посесії. Як троха упорядкувало ся в хаті поїхав я до Львова на ярмарок і купив 3 парі дуже добрих коней. Збіжа до насіня на весну кождого роду застав я більше як було треба але на оброки не було і я купив вагон вівса. Прійшла весна я маючи коні дуже добрі обробив весняні роботи, виконав докладно і вчасно. По весні мої коні брикали, люди дивували ся бо за Сандера підносили коні і мало було таких коней щоби цілий день ходили в плузі або в боронах. Я застав в Янчині 200 морґів конічини, 100 м. однорічної а 100 м. дворічної. Однорічної було пів на пів (50%) а дворічної було тільки місцями 30%. На тих 100 м. дворічної конічини косило ся деякі місця на решті пасло ся коні ~~і підкидало ся~~ і возило ся обірник, якій був невивезений з двох а на споді обори може з трохабо і більше літ. Мій спосіб господарова-

ня був все такій возило ся обірник оден день всіми кіньми і зараз розкидало ся на другий день висилало ся тілько плугів кілько треба аби розкинений обірник приорати а решта коней возит дальше обірник і дальше розкидає ся і приорує ся і т. д.
Я зогноя по 30 фір на морг 150 м. Конічинеска і приорав а 50 м. підкинув (спокладав)
По 3 неділях виволочив, по якімсь часі зорав троха глибше виволочив і привалкував, аз початком вересня орав докладно під сів і посіяв пшеницю. А правда забув ще написати, що на 150 м. гноєний висіяв я мівалкою по 100 кільо суперфосфату а на 50 м. негноєних висіяв по 200 кільо суперфосфату. Я в 1912 р. мав дуже гарну пшеницю і дуже гарне зерно і дуже добрий видаток з 1 м. пересічно 14 q.
Посіяв докладно і вчасно всю ярину і була дуже гарна. Конічини посіяв я 80 мор: На весну пітов я з сином Мірком із лісничим до ліса і показав їм як мають мірати і нумерувати дуби. Напередітов чоловік з сук'єрою і стісував кору на дубах простих грубших і на корені того самого дуба. До такого дуба приходив лісничий і мірив клюпою, нумерував дуба де затесано і на пни, як грубий є дуб а син Мірон дивив ся на нумер дуба і чи той сам нумер на пни і записував нумер дуба, і як грубий і як високий буде клюц.
Денно можна було позначити і записати 200 дубів. Син Мірон ходив що день до ліса значити і записувати дуби так довго аж нарахувало ся і назначено і записано всіх 25.000 дубів здатних на матеріял. Крім того лишило ся 2-3 тисяч дубів тонких або кривих. Було три книжки грубих записаних з тими дубами. Робота при значеню тих дубів тревала більше як пів року.

725

Куниц заскаржив мене до суду в Бережанах за фальшоване і заплатив йому 2.000 Корон. Через літо робило ся в полі, що було треба і монтувало ся горизонтально. Я продав в лісі Кліщівні 1000 сягів букових дров жидові з Рогатина Фаустови по 12 К. за сяг в лісі. Поїхав до Львова і купив у Clayton і Sm. парову молотильню, бо в Янчині не було такої, нову сівалку рядову і хівачку до штучних навозів. Осінь в.р. 1912 була слотлива, але я зібрав за погоди жито і пшеницю і вимолотив пшеницю майже всю за погоди. Продав я 1000 Кіріців пшениці до млина Ахсельрадови і відставив. Пшеницє була така гарна, що Ахсельрад всім розказував, що такої пшениці ще від никого не дістав. Хоч осінь була слотлива то я приготовив 200 м. під пшеницю і жито вчасно а маючи добрі коні обробив осінні роботи в полі докладно і в час. Я мав уже всі дуби матеріалові зараховані і понумеровані. Я хотів продати, щоби заплатити ренту п. Сандеровій. В р. 1912 був тяжкий на гроші, мало людей було таких, щоби мали більшу готівку, бо і в банках трудно було позичити більшу суму. Одного разу прийшов до мене жид від п. Стрізовера з Ярослава і сказав, що п. Стрізовер довідав ся, що у пана є дуби на продаж, і прислав мене ті дуби оглянути. Я показав ему книжки понумерованих дубів він переглянув і просив, щоби его післати з кимсь до ліса оглянути ті дуби і переконати ся, чи справедливо є поміряні і описані. Син Мірон їхав з ним до ліса і він переконав ся що справедливо описані. Він хотів, щоби ему дати книжки показати п. Стрізоверови а я не дав бо робота в тих книжках була варта тисячі а якби загинули. При кінци в третій книжці був витяг, кілько дубів є від 40-50 ц. грубих а кілько від 40 ц до 30 ц грубих, високі були від 15-20 метрів а траплялись і вищі.

Той знаток п. Стрізовера видів як дуби виглядают і яка їх якість.
відписав собі тілько витяг то є кілько дубів є від 30 до 40 цент. (були і грубші дуби) а від 40 до 50 ц.
і відїхав а мені сказав, як п. Стрізовер, рефлектував би на купно тих дубів
то напише до Пана. Незадовго написав до мене п. Стрізовер, що того
дня буде у Львові, щоби як хочу приїхав того дня до Львова.
Я поїхав і застав п. Стрізовера і того єго знатока. Я пізнав Стрізовера
як дуже елеґантного і інтеліґентного пана. Стрізовер промовив до
мене: My się nie znamy, co do Pana to przyznaję się, że zasięgałem języków
i wszyscy wyrazili się o Panu nadzwyczaj pochlebnie i dlatego tylko
przyjechałem dzisiaj tutaj. A ponieważ Pan mnie nie zna więc muszę
się wylegitymować. Na wizytówce stało: N. Strisower Radca dworu, burmistrz
m. Jarosławia etc. i pokazuje kontrakty na kupno lasów z jakimi Panami
on handluje. По тім представленю ся нашім зачали говорити о інте-
ресї. Він сказав: Ja mogę kupić od Pana tylko 10.000 dębów jakie mój
znawca wybierze ze wszystkich dębów. Czy Pan się godzi na to? Я відпо-
вів що годжу ся, бо я не хочу всіх дубів тепер продати: Jak tak to dobrze
z tego poznaję już, że Pan musi być dobrym gospodarzem. A teraz zapy-
tuję się Pana ile Pan żąda za 10.000 dębów wybranych? Я сказав: Ja
nie mogę Panu Radcy dw: powiedzieć ceny hurtownej, ale podam cenę za każ-
dego dęba z tych 10.000 jednaką cenę, a mianowicie uwzględniając krytyczny
czas w tym r. o pieniądze nie powiem wysokiej ceny) a to tem bardziej, że P. Radca
powiedział mi, że w razie zgody dostanę wszystkie pieniądze od razu. Tak!
Wobec tego nie podam ceny za dęba 40 Koron tylko po 26 Koron (я помилив ся я по-
дав перший раз місто по 20 р. 16 р) для того я поправив 20 на 40 к. а з 16 на 26 Корон.

Стрізовер сказав: Ja nie lubię się targować, ale ta cena jest trochu za wysoka, ja Pana przekonam ostatnim kontraktem, ile zapłaciłem niedawno za dęby grubsze od Pańskich. Показав мені той контракт і я зобачив що тепер дубина спала в ціні.
Я хотів п. Сандеровій віддати решту і згодився продати по 24 корони за штуку (1 дуба).
Стрізовер згодився на ту ціну, а я хоч знав, що тано продаю, але за то мав дістати всі гроші на раз зараз. Ми списали контракт і Стрізовер дав мені 40.000 К готівкою, а щодо решти запитався мене: Który bank ma Pani wypłacić resztę 200.000 Kor. Może Pan sobie wybrać bank, który Pan chce.
(Я до нині не розумію того, як він міг казати котрому небудь банкови мені виплатити таку суму). Я вибрав Żywnostenska banka.
Дав мені лист і запевнив мене, що банк той виплатить мені ті гроші.
Як я прійшов з тим листом до банку і доручив листа, дажурилися всі зкликалися до купи трох може директорів і радилися. Похвили сказали мені оден директор: Teraz jest brak pieniędzy, ~~że~~ żaden bank nie ma tyle pieniędzy: Ale będziemy się starać o pieniądze dla Pana na zlecenie Pana Strizowera. Proszę przyjść o godzinie 3ciej po południu. Я прійшов і виплатили мені всі гроші. По отриманю тих грошей зараз пішов я до п. Сандерової і віддав п. Сандеровій решту 230.000 Корон. Она дала мені поквітоване, що дістала від мене решту за проданий Янчин 230.000 К. і зобовязалася дати мені квіт здатний до екстабуляції того довгу, що пізнійше учинила.
П. Сандерова вложила свою половину грошей до Банку а другу половину дала синам за 3 роки через девалюацію стратила так, що 1916 року якби не син Alfred який за свої гроші купив каменицю і був радником суду у Львові булаби не мала тілько з цілого маєтку, щоби жити.

В 1913ім не було надзвичайних робіт ані інтересів.
В тім році пильнувало ся господарки всюди, був добрий рік.
Наступив 1914 рік, весну обробило ся гарно і були жнива гарні
Я звіз жито і пшеницю і намолотив 700 q пшениці з того 200 q
вицеліндрував на насінє а 500 q для купця і 200 q жита в шпіхлєрі.
Решта пшениці жита, ячменю і вівса зістало в стиртах на гумні і в по-
ли. Вівса було намолоченого 70 q для коней. На нещастє в серпни
вибухла війна. Що день переходило богато війска гостинцем
по при двір. Сина Мірона покликали і пійшов на війну і сина
Остапа покликали з Черновець і пішов на війну також.
В дома зістав я з жінкою, син Володимир 19ий рік син Павло 13 літ
донька Марія і мала 3 літна донька Наталка. У мене мешкав мій
брат Антін судовий радник на пенсії з жінкою. Війна зачала ся.
Москалі були уже не далеко, але я порадив ся з братом, що не бу-
демо втїкати, брат сказав до мене, як можна всьо тут лишити.
Я возив снопи до стирини на гумно і чомусь дві фіри не приїхали
на час, приїхали инші форналі і сказали мені, що війско забрало 2 фі-
ри з кіньми. Я вийшов на гостинець і побачив, що мій брат
розмавляє з 3ма офіцирами австрійскими. Я приступив до них і
сказав „я не розумію того, щоби війско забирало мені 2 фіри від
вожения снопів без мого позволеня". Оден з офіцирів хотів мене
задержати. Але брат сказав їм „то мій брат дуже нервовий
він не розуміє, що значит війна, даруйте єму" а мені дав знак
щоби м відійшов і я відійшов. Вечером ті дві фіри вернули.

Може за два три дни в ночи я не спав, бо не міг заснути, чую на подвірю перед двором великій рух, гармідер і виджу світло. Я настрашив ся встаю і виходжу на ганок двір. Зобачив я повно війска на подвірю, я перелякав ся, бо не знав, що то значит. Оден жандармстаршина відізвав ся до мене, Proszę się niebać, to wojsko jest nasza landwera i nas kilkunastu żandarmów. Proszę Pana możeby Pan był łaskaw przynajmniej kilku starszych żandarmów przenocować. Я попросив „tych starszych żandarmów do pokoju. Они сказали, Dziwimy się, żeśmy Pana zastali jeszcze w domu, gdyż w żadnym dworze już nie ma nikogo. My odradzamy czekać na Moskali bo mają się obchodzić z ludnością cywilną bardzo źle. Moskali są już w Dunajowie [около 20 к. від Янчина] i jutro mogą być tutaj". Я побудив службу і казав лагодити постелі кілько можна і пішов збудив брата і сказав єму, що тепер робити? Брат встав і прійшов до тих жандармів. Они розказали єму а брат яко судовий урядник не вірив нікому тілько жандармам, сказав до мене тепер треба як найскорше утїкати. Жандарі пішли до офіцин спати, а я зі службою і дітьми почали всьо що важнійше зносити до пивниць, до рана ми позносили до пивниць що ся влізло. Рано замуровало ся вхід до пивниць грубим муром на цементі і заправило ся стїну і зашарувало ся. В полудне ми виїхали з Янчина до Рогатина. Я взяв повіз, новий візок на рисорах і дві фіри з пашею і провіантами. Брат з братовою утїкали разом з нами. Ми взяли з собою няньку, льокайчука і 4х фірманів. Я гадав, що незадовго вернемо до дому і виїхали всї в літних убранах. Ми приїхали до Рогатина і стали на ринку попасати. В Рогатинї не застали ми уже нікого, тілько найбіднійших жидів троха. Було нам сумно, може за добру годину

почули ми страшний рух на гостинци, якій провадив з Бережан до Рогатина. Я крикнув на фірманів, щоби лагодили коні. Незадовго побачили ми, що то наші війска упїкают в великім неладї. На гарнім кони їхав старшина війсковий здаєсь єнерал і мав праву штанку так сильно роздерту, що було видно голу ногу висше коліна. Як нас побачили, кричали утїкайте. Трудно було нам 4ма фірами прилучити ся, тим часом кинули на мої фіри кількох тяжко ранених вояків. Дїти побачивши то почали плакати. Вкінци якось удало ся нам ~~якось~~ втиснути ся і прилучити ся до утїкаючих. Незадовго настала ніч, щастє, що ми мали при повозі ліхтарні і при візку а за нами їхали мої фіри. Їхало ся дуже тяжко і помало бо не було ладу, армати, фіри з амоніцією і богато фір приватних людей що упїкали. Так, що в кількох місцях від світла ліхтарень видно було що їде ся по трупах. Жінка моя взяла дитину на руки і держала ю на колінах. Ми приїхали до Ходорова скоро день і стались мо на якімсь плацу відпочати. Жінка, що тримала дитину через цілу дорогу так пальці заклякли, що не могла сама рук розділити.

Може за яку годину приступило двох вояків і забирают мій візок і коні. Я просив ся, бо на тім візку сидїв я сині донька. Нічого не помогло мусїлисьмо з віска позлазити і забрали візок, пару коней і коци. На щастє дали квіт. З Ходорова поїхали ми до Жидачева, Стрия через Дрогобич до Самбора. В Самборі задержалисьмо ся 2 дни. В Самборі була жила старенька понад 90 літ мати моєй братової і через ню брат з братовою зістали в Самборі а я зі своїми відїхав до Білини. Я постановив в Білині перечекати війну у родини на славних великих болотах.

Я перебув в Білині тиждень. Одного дня прійшло богато нашого війска до Білини. Я вийшов з цікавости на дорогу. Там побачив я богато війска а оден капітан переводив справу з кількома вояками, які в коршмі випили горівки взяли горівки і кільканацять флаток пива і не заплатили. Я слухав і дивив ся як той капітан засудив їх на кару і дуже кричав на них. Як той капітан скінчив ту справу і побачив мене приступив до мене і промовив: Mir scheint dass Sie Güts besitzer aus Janczyn sind. Я відповів: Ja! а придивив ся єму близше, пізнав, що той капітан був у мене в Янчині, одну ніч ночував. Він казав розмістити ся війскови і я запросив єго до покою мого брата. Він видав єще якісь розкази і прійшов зі мною до покою де була моя рідня. Я був цікавий і питав ся єго, що чувати на фронті. Він розказав мені межи иншими подіями, що місто Перемишляни і Рогатин цілком знищені а Янчин лежит в середині межи Перем: і Рогатином, в Янчині не був. Він запитав ся мене для чого я тут опинив ся. Я відповів єму, що раз маю ту фамілію а головно, що Білина лежит на березі „великих болот і гадаю, що тут Москалі не прійдут. На то він відповів мені, що Москалів іде така сила, що певно нема такого села, щоби їх не було і радив мені утікати. Я постановив дальше утікати. На другий день виїхав з Білини переїхав через Самбір де єще видів ся з братом і сказав єму, що утікаю дальше. Я приїхав близько Старого міста і пригадав собі, що в Стрільбичох є мій колєґа священником Іван Яворский. Я заїхав до Ів: Яворского. Яворский був уже слабий на ноги але єще ходив. Яворскі приняли нас дуже гостинно, і сказали, що они також хочут утікати. Ми переночували ~~нас~~ у них а на другий день, дали нам

майже повний мішок яблок і чудових грушок на дорогу і ми відїхали. Яворский порадив мені, щоби не їхати гостинцем, бо не дуже безпечно тільки приватними дорогами і подиктував мені дорогу через кілька сіл. Я поїхав, але дорога місцями була дуже зла Каменистка і я жалував, щом послухав его. На ніч заїхали ми до якогось місточка де переночували. По тім їздили ми від міста до міста. В Саноці задержали ся ми кілька днів і поїхали дальше Так їздили ми уже 5 неділь. Вкінци заїхали ми до Риманова до великої Коршми де була велика стайня на коні і дістались мо великій покій. Ми застали в тій Коршмі одного посесора дібр з родиною, що також утікали. Той посесор пізнав мене і казав, що був в якімсь інтересі у мене в Янчині. Ми постановили тут зістати так довго, як тільки буде можна. До тої Коршми заїздрали ріжні люди. Одного дня заїхав до тої Коршми жид з жидівкою і дітьми з Підгаєц. Як зійшла ся тота жидівка з нами запитала ся, для чого нема з нами доньки нашої Кальбової з Мозолівки. Ми сказали, що доньки нашої з Мозолівки ми не бачили і не знаємо, що з нею діє ся і де она є. На то жидівка відповіла: Як війна зачала ся Вашого зятя покликали до війска а донька Ваша їхала з дітьми і служницею через Підгайці і казала мені, що їде до Вас до Янчина. Ми перебули у Риманові около 10 днів, мимо того, що в ліжках на яких ми спали були вожі. Крім того заслабла моя жінка і молодший син на жолудки (легка дезінтер) По десятьох днях побуту в Риманові, чути було арматні стріли і почали люде утікати з Риманова дальше. Я раджу ся з тим посесором

щобудемо тепер робити? Він сказав, нема иншої ради тільки їхати на Угри.
Я немаючи уже тілько 3.000 корон зачав журитися, що буде як ми заїдемо далеко еще в чужий край і забракне нам грошей, то прійде нам гинути з голоду.
Кажу до сина Волод: отвори валізу і потукай на тих квітів, які нам дали на коні які забрали до війска. Син отворив валізу, перешукав всьо і квітів незнайшов. Я перестрашив ся і тукаю сам і я незнайшов квітів також.
Я зімлів, ледви відтерли мене. Як ми виїздорали з Янчина сказав я до сина потукай квітів на коні, щобисьмо незабули. Син знайшов квіти і давав мені, я був занятий чимсь иншим і казав я поставити на столі і квіти зістали на столі в Янчині. Я незнав, що робити, по хвили опритомнів і поїхав до Староства до Ліска о пораду. Я приїхав до Ліска приходжу до Староства, а коло староства дуже богато людей, облагают староство, о перепустки картки, щоби могли утїкати з Ліска. Я заледво перепхав ся на коритар а дальше не спосіб.
В тім якійсь пан виходит зі староства і питає ся мене: A Pan co tutaj robi?
Я сказав єму що хочу дістати ся до старости. Він сказав до мене: Ja widzę, że Pan mię nie poznał i przedstawił ся мені я забув назвиско єго, komisarz tutejszego starostwa. Jeśli chce się Pan dostać do starosty, ja Pana zaprowadzę i zaprowadув мене до старости. Я сказав старості, що я хочу утїкати на Угорщину і незнаю що робити, бо я забув в дома квіти на коні які забрали до війска а не богато уже грошей маю. Староста дуже занятий немає часу з денервований відповів мені коротко: Niech się Pan stara dostać do Wiednia, a tam są pewnie odpisy Pańskich kwitów. Я подякував і поїхав до Риманова. На другий день я з родиною і службою трома фірами а посесор одною фірою відїхали до угорскої границі. На границі сторож угорска нехотіла нас пустити на Угорщину.

Чекаємо годину не пускають, діти плачут. Приїхав до тих стражників якийсь старшина і ми зачали єго просити. Він переглянув наші папери і фотографії і позволив переїхати границю. Ми приїхали до якогось найблисшого місточка вечером і треба десь заночувати. Ми приїхали над річку через яку треба було переїхати. Надійшов якійсь чоловік я казав задержати коні і питаю ся єго, чи не знаєте нам показати, де би ми могли ту заночувати з кіньми. Він відповів то їдьте через сю річку а на другій стороні побачите великі будинки там можете переночувати. Я кажу до него яби просив Вас, щобисьте були такі добрі і сїли коло фірмана, бо через воду зле Вам перейти і покажите нам де бисьмо могли переночувати, а я Вам заплачу за се. Той чоловік годит ся і сїдає коло фірмана. Похвили подивив ся на доньку старту і каже: Та я Вас завезу там де завіз я Вашу сестру недавно. Я кажу то не може бути бо ми тут не маємо доньки. Він відповів: та прошу панів, я не знаю чи маєте другу доньку, але я недавно запровадив там де Вас проваджу, одню паню з дітьми таку подібну до тої панни, що я присяг би, що то сестри. Нам ані на гадку не прійшло щоби то могла бути правда. Заїзджаємо коло того дому і я злажу щоби пійти до господарів просити ся на ніч. В тім вибігає з того дому наша донька старша Кальбова з Мозолівки. Ми остовпіли а она кричит і плаче. Ми ту забавили може дві неділї. Недалеко від того місця де ми заїхали свояк нашого зятя Кальби (Остапчук) державив малий фільварок. Я післав до него 2 парі коней і двох фірманів, они мали робити самі і кіньми, що було треба, орати, волочити.

Пару гарних виїздових коней задержав коло себе. Нещастє хоче, що Москалі прийшли до Угор і знов треба дальше втікати. Я постановив їхати до Відня. Донька моя Кальбова не мала потрібних паперів, щоби могла їхати з Нами до Відня. Той свояк Єї чоловіка (забув я як називав ся) Остапчук був уже кілька літ перед війною на Угорщині і був знакомий. Він постарав ся о потрібні папери, що троха коштувало грошей. Я лишив у того свояка всі 3 пари коней, повіз і 2 вози і 3 фірманів, забрав доньку Кальбову з дітьми і служницю і відїхали желізницею до Пешту. Тут задержали ся ми 2 дни. На другий день поїхали ми на дворець. На пероні питаю ся кондуктора від одного поїзду: Чи той поїзд їде до Відня? Він відповів: так. Всї повсідали до того поїзду а я не був чомусь певний і підійшов до другого поїзду і питаю ся кондуктора: Wohin geht dieser Zug? Він відповів: Nach Wien. Я запитав ся єще тих людей, що всїдали до того поїзду, і они сказали: nach Wien. Тоді я побіг скоренько до того першого поїзду і крикнув щоби скоро висїдали, бо той поїзд їде деинде. Они скоро повисідали і єще було на тілько часу, що ми всї помістили ся в поїзді якій завіз нас до Відня. Нас всіх разом зі службою було 12 осіб. Як ми приїхали до Відня по 2ох місяцях скитаня, виглядали як банда циганів. Я взяв пакера з візком, що забрав валізи і казав єму завести нас до блиського готелю. Я прийшов до готелю і зажадав для всіх нас помешканя. Там висміяли мене і сказали, що для тілько осіб і для малих дітей помешканя не ма. Поїхали а властиво пішли ми до другого готелю не приняли нас. Зачинає вечеріти, той пакер каже, що він не буде з нами через ніч возити річей. Я сказав єму, що я заплачу єму добре, але щоби він

запровадив нас до якогось третерядного готелю, може би нас де
прійняли, бо прійде ся нам з малими дітьми на дворі ночувати.
Він запровадив нас до якогось готелю і я пійшов з ним просити, що-
би нас переночували. Господаря того готелю не було вдома, тіль-
ко єго заступник. Як я єму сказав кілько осіб і 2ᵉ малих дітей він
відповів, що він без господаря не може того зробити. Я дав єму в ру-
ку і сказав, що нехай нас тимчасом прійме де небудь. Він сказав:
Я можу Вам позволити тимчасом перебути в шинковни. Я сказав
Добре і всі війшли до тої шинковні. То була дуже велика убіка-
ція. Там застали ми кількох піяків пяних і ми всі помістили ся
в однім куті. Я заплатив пакерови і він відійшов. Ми так чекали
найменше 3 годині, заки прійшов господар. Як прійшов господар я
просив єго, щоби нам дав які небудь 2 покої покої, щоби переночувати. Він сказав
що єму не вільно містити в однім покою більше осіб як по дві особі.
В кінци дали нам 4 покої. Я зараз заплатив єму за добу. На другий
день рано встав я прибрав ся і поїхав до своєї сестрінниці, яка
була віддана за Бавдою віцеміністром фінансів, адресу їх знав.
Я прійшов до Бавдів, єго уже не застав, тілько сестрінницю Льолю
Она здивувала ся як мене побачила. Я розказав всьо. Она зателефонувала
до мужа: Він відповів, що тепер не може вийти, прійде до нас пізнійше
Сестрінка поїхала зараз зі мною до того готелю. Ми застали плач
Десь жінка мала молоко для дітей і гріла на своїм примусі. Зобачили то
і викидають всіх, бо то не вільно. Як сестрінка то зобачила наробила крик-
ку і уже перестали нас викидати. Сестрінка посиділа довго і відїхала.

По полудни прійшов до нас Бауда віцеміністерфінансів, казав собі закликати господаря і розмовив ся з ним мудро, як можна ся так обходити з людьми в такім нещастю, дальше сказав до господаря, щоби ся чемно обходили з нами а він не позволит нам у него довго бути може еще нині або завтра заберут ся (з відси.)
Я сказав єму Бауді, що найбільша гризота моя в тім, що я забув в дома квіти за коні побрані до війска. Він відповів: Niech się wujaszek tem nie martwi, ja mam odpis kwitów i jutro wujaszkowi wypłacę. Я дуже утішив ся і ми всї тїшили ся.
Він зателефонував до міністерства і прійшов, чоловік з золотими лямпасами до нас. Бауда Казьо сказав до мене: ma wujaszek tego człowieka i on ma znaleść mieszkanie dla Was, bo w hotelu mieszkać drogo kosztuje. Казьо відїхав а я пішов з тим чоловіком шукати мешканя. Того дня не знайшли, бо ніхто не хотів такої банди з малими дітьми прійняти. На другий день той сам чоловік прійшов і сказав мені, що має кілька мешкань винотуваних. Оглянули 2 або 3 не хотїли винаймити. Прійшли ми до одної великої каменицї де було 2 гарні покої 2 сабінети о однім вікні і покій для служби. То мешканє подобало ся мені бо було ся де помістити. Сторожа [Hausbesorgera] не було в дома тілько єго жінка. Она боялася сама винаймити, я побіцяв єї дати зараз за то 25 корон а як буду мешкав то що місяця крім чиншу дам єї окремо 20 К. бо я уже знав, що за коні дістану гроші. На то прійшов єї чоловік і она єму розповіла як річ має ся. Він з разу не хотів, а в кінци сказав, то добре, але тих двоє малих дїтей не треба мельдувати і дїти мусят тихо бути.
Я заплатив згори чинш і дав то що обіцяв і на другий день спровадив ся.
Еще того дня приніс мені Казьо Бауда 35.000 Кор. за коні і я поквітував.
Я зараз зложив 30.000 Кор. до каси почтової, так порадив Казьо а 5.000 К лишив собі.

На другий день купив я тані конче потрібні річи до хати і кухні. А третого дня пішов я з родиною до найбільшого склепу чи складу Ґерньроса, де можна всьо дістати і закупив для всіх убраня, біле, черевики, плащики, сукні капелюхи і оберокн бо уже вечері холодні. Я купив для себе оберок, який еще лгаю і є дуже добрий як новий. Жінка не хотіла дорогою плаща і взяла таний. До місяця пообривалися ґузики і я гнівався на жінку за той плащ. Я намовив жінку щоби плащ відміняти. Пішов я з жінкою до Ґерньроса і сказав до тої самої, що обслугувала нас пертій раз при купні жіночих річей, що я хочу відміняти плащ, щось мо пертій раз купили на ліпший. Рахуйте собі, той пертий плащ кілько хочете я єго не возьму. Она показала кілька плащів ліпших від першого, але я сказав, я з тих не куплю жадного, як не маєте ліпших і кращих плащів, то я лишаю Вам пертий плащ; не жадаю звороту грошей за него і іду шукати ліпшого. Тоді она попросила нас поїхати віндою на гору а там виберете собі плащ якій з хочете. Ми поїхали і вибрав я дуже гарний плащ. Жінці подобав ся, бо мусів подобатися але сказала до мене жінка як буде дуже дорогий, то я не хочу. Я тепнув продаючій, щоби подала ціну о 200 корон нисшу бо жінка моя не купила заплачу. Она подала послідну ціну 500 К. і подивила ся на мене. Жінка моя сказала, що то дорого, може би менше, а я сказав, що беру і плачу. На картці до каси я казав написати правдиву ціну 700 К і заплатив. Плащ був дуже гарний з гарним і дорогим ковніром. Як ми прійшли до Баудів то Бауда і Льоля сказали, Wujaszku, taki płaszcz to luxus. Запитали ся, що коштує, ми сказали що 500 К. але они шацували 800 К.

Тепер було нам у Відни дуже добре, тільки журились мо ся що стане ся з Янчином а ще більше, що стане ся з синами на війні. Ми ходили часто до Баудів а они до нас. Ходились мо часом на вечеру до реставрациї Гаврилка на улици Habsburgerstrasse. Ходились мо з Баудами до театру до міністеріальної ложи задурно і слухали славної співачки Курц. Я здибав ся з сусідом Старжиньским і ходив з ним на пиво баварске, він запитав ся мене, чия беру засілки, я сказав, що ні а він сказав „я беру" подай ся а дістанеш, я подав, і брав засілки на 14 осіб.
Я по всіх тарапатах був троха слабий, то через цілу зиму ходив що дня на добру вечеру і на славне і найлїпше пиво в світі „Salvator-Bier". Одного разу при обіді я дістав атак серцевий і став не живий. Син Волод: з Липовим побігли по лїкарів. Я через 2 години був не живий, був цілком зимний і живчик не бив, було так зле, що лїкарі не мали надії виратувати мене. Я нічого не памятав і не чув, по ріжних кількох встрикуваньох я віджив, і на другий день чув ся здоровим. Я заходив часом до міністеріюм фінансів до Каза Б. Одного разу я був у него і прійшов до него міністер війни: Казьо Бауда представив мені Єго і мене Єму. Я сказав Łucki. Він запитав „wie heissen Sie?" Я повторив „Łucki" aus Galizien. Aus welcher Gegend. Я сказав; neben Brzeżany. Тоді він сказав: Mein Gott, Sie wissen nichts davon dass wir Verwanten sind. Ich habe jetzt keine Zeit aber ich wünsche mir mit Ihnen etwas mehr zu sprechen.
Він за пару днів прислав по мене свог auto одного полковника і одного офіцера і просив, щоби приїхати до него. Я приїхав, Він вийшов привитав ся зі мною і сказав: Jetzt habe ich keine Zeit, ich bin jetzt bei der Sitzung і попросив мене до порожного покою, де на столі було богато sazet і ріжних мап.
Може за пів години прійшов до мене і сказав: Meine Mutter war aus

Galizien eben neben Brzeżany und Hess Łucka darum müssen wir Verwanten sein.
Потім випитував ся о Галичину. Так присилав по мене і відсилав
3 рази. Як я був у Него другий раз показав я єму квіт, що війско
мені в Ходорові забрало візок і пару коней з упряжею. Як я від-
ходив від Него Він казав мене запровадити, щоби мені виплати-
ли за візок і коні. Мене запроваджено перед війскового з трема
звізтками золот: Він запитав ся мене якій то був візок і коні
я описав єму а він запитав ся мене, що я жадаю за то. Я сказав
4.000 Корон. Він давав 2.000 К я не приставав і казав що за мало і зго-
див ся я на 3.000 Кор. і зараз мені виплатили. Як довідали ся наші
люди, що я доїжджаю до міністра якій придїлює всі достави
для війска то не дали мені люди спокою, приходили до мене о про-
текцію, щоби брати достави. Знакомі жиди зі Львова, Станісл. Перем
і инших міст прійшли до мене і намавляли мене щоби брати доста-
ви, що они зложуть 10.000.000 Корон як буде треба. Я боявся того
і нехотів того. Навіть наш чоловік Сінгалевич якій є тепер дир. З. Б.
був в Відни і там оженив ся, приходив до мене і просив, щоби взяти одну до-
ставу для єго тестя і обіцяв богато мені грошей, а а він мав дістати 50.000 К.
Я і того нехотів і ~~того~~ зробити, бо достава була би на моє імя, ~~а~~ а якби було зле.
Як Москалів пригнали наші війска до Янчина, я мав найліпші вісти в міністерстві
і той міністер а називав ся Jaczewski сказав мені як тілько випрут Мо-
скалів з Янчина то я Вас пущу до дому. По 4ох днях виперто Москалів з Ян-
чина я дістав ся до міністра Jaczewskiego і запитав ся, коли би я міг вер-
тати до дому. Він сказав, що за пару днів, бо Він скаже приготовити відпо-
відні папери. За пару днів я був знов у Него і він сказав, що папери є і мо-
жете вертати до дому, то було в перших днях серпня 1916 р. Прощаючи ся

зі мною сказав, щоби не журитися, всьо буде добре, застанете в Янчині богато війска німецкого, они мають в Янчині 400 пар добрих коней і гадаю, що будут помагати робити в поли. І дійстно я виїхав з родиною з Відня около 10 серпня 1916 р. а ніхто не вернув з Відня скорше як півроку пізнійше від мене. Я приїхав з родиною до Самбора і лишив родину в Самборі у брата, а сам поїхав до Янчина. Як я прийшов до Янчина побачив, що парк знищений, всі дерева грубі вирубані. Двір і офіцини стояли але тілько стіни. В офіцинах замешкала наша жандармерія, зараз прийшов до мене Коменд: жанд: який був перед війнов. Я хотів іти з Янчина в світ бо що ту було робити самому. Він сказав „я Вас Пане не пущу, добре, що Ви тут зявили ся, будете з нами заки Ваша Пані приїде. Я зістав і мені богато цікавих річей оповідав той Комендант. Найгірше мене вразило, що парк вирубали а ще гірше що тих річей які були в півниці замуровані не було. Не було печей і кухні, млин спалений, стодола і целе гумно знищене. Майстрів не було ніяких, бо всі мущини були на війні. Німці помагали орати але казали собі платити. Я сам поставив піч і кухню в кухни але не зробив добрих люфтів і дуже тягнуло а мало огрівало кухню. Москалі були еще в Нараєві 12 кільм: за Янчином. Я перебув в Янчині сам до 18 вересня і робив що міг. Дня 19 вересня поїхав я по родину до Самбора бо Москалів виперли до Бережан. Дня 22 вересня привіз я жінку, доньку Маню і Талю до Янчина бо син Павло зістав в гімн. в Самборі. Я привіз з Відня около 5000 К. і троха річей. Худоби і коней не застав нічого, збіжа ані зерна, бідилося. З початком 1917 р. виробив мені Казо Бауда 140.000 Кор. позички на відбудову. Я зачав рухатися, купив кілька коров, кілька пар коней і взяв ся до відбудови по троха. Дістав я 50 москалів полонених до роботи і почав господарити.

Правда я восени 1916 р. позбирав троха з біжа і бараболі зі свого поля зі співки, що люди позасівали і посадили. З весною 1917 р. прислали до мене офіцера Крейбіда, якій мав ґаздувати у мене. То була біда з ним, він був фабрикант чеколяди і не мав понятя в господарстві, не раз мав я з ним не мало клопоту. Того року ульокувалося у мене Schlachwiedepot — Я мав мало своїх коней, а той офіцир виганяв людей з кіньми до роботи всіх з села чи була яка робота чи не було, тереризував і бив людей ні за що. —

В літі приїхав до мене Свістель і освідчився о руку доньки Мані, я сказав як донька схоче донька приняла пропозицію Сві: тоді я запитався чи має іспит на адвоката, він сказав еще не маю але я приготований до іспиту і незадовго буду мати. Незадовго іспит зложив і зістав від нас принятий. Далося на заповіди бо війна і незналося що ся стане. Призначилося день на весілє 17го липня 1917 р. В тім дни весілє відбулося і припадково на той день приїхав син Мірон з війска на ульоп Корот і були офіцири Kreibig і кількох зі Schlachtviedepot. Того дня не дуже далеко армати на фронті ревіли і молодята мали виїхати в подорож посьлубну далеко. Тим часом на другий день війна устала і они зістали в Янчині. Син Павло в однім році здав III і IV кл. гімназ: в Самборі з відзначенім а до Vої і VI ходив до гімн: в Бережанах.

В Янчині ґаздувалося як було можна. В р. 1918 (при кінци жовтня) настала україна і провадили ся бої з Поляками. В 1919ім р. дальше бої з Поляками не памятаю в котрих днях був бій над Гнилов Липов наші війска на лівім березі Липи а Поляки на правім. ~~Я з жінкою і малою донькою Талею утікли з Янчина до Болотні, бо в Янчині близенько Гн. Липи~~

По кількох днях боїв наші війска пізнали, що не одержатся, в ночи утікли.
На другий день прійшло кількох „strzelców" обрабували нас, з тягнули з мене чоботи, забрали убраня, взагалі що було на верха забрали, що їм ся подобало. Они відійшли а прійшло 4ох офіцирів і 4 компанії вояків. При кождім вікні в дворі, офіцинах, в стайнях уставилося по двох вояків з 5 верами. Офіцирі прійшли до покою і привитали нас словами обидливими. My przyszli zrobić rewizyję. За ними прійшло кількадесять вояків і тукают по всіх покоях і всьо забирают і виносять, они сказали, що тукают за річами військовими а тим часом виносили річи наші приватні, а зобачив то і показав — то щом зобачив то лишили але богато наших річей винесли.
З річей військових синових які я єму сам у Відни справив насьмівали ся і офіцири казали: My o tem wiemy, że jakby nie Wasi synowie to byłoby nie było wojny ukraińskiej ale za to będę wisieć. А моя жінка сказала: Panowie jako polacy jesteście po stronie polskiej, a nasi synowie jako ukraińcy walczą po stronie ukraińców. На то відповів оден офіцир. Maślanka. Jacy ukraińcy są Wasi synowie, przecież Łucki to jest czyste polskie nazwisko. Не варта о тім писати, як ми о nazwiskach, балакали.
Мене лишили без ніякого убраня, позабирали навіть палиці, а мені дали кій з гилаки і сказали „teraz możesz iść po żebrach". Війско пішло наперед за нашими. Тепер мене „конфінували" і я не міг ся ніде рушити.
Я передав через жида до Перемишлян, щоби мені купив якої небудь матерії і дав єм собі зробити сподні і блюзу на селі бо я не мав в що убрати ся.
Як прійшло з поля збирати, то мене інтерновали до Пільзна а холяки збирали з поля і молотили і забирали. В Пільзні староста обходив ся зімною по людяному. Я написав до сина Остапа до Варшави і він постарав ся, що вислано телеграму до Староства в Перемишлянах щоби мене звільнити, то до перва за дві неділі мене звільнили?

і то під ескортою мене відставлено до Янчина. Може за місяць наші зробили несподіваний напад в ночи на поляків в Чорткові і там полягло богато поляків і почали в неладі утїкати (поляки). Я побачив на гостинци в Янчині утїкаючих польских вояків. Они питали ся мене куди найблище до Львова. Я їм сказав і запитав ся їх чи они вертают з фронту і що чувати на фронтї. Они були певні, що я поляк і оповіли менї таке: Ta co my zapędzili ~~pyc~~ rusinów za Czortków. W czortkowie rusini napadli na nas w nocy z taką siłą, że my uciekamy. Do rusinów przyłączyło się bardzo dużo chłopów z gwerami i teraz mają wielką siłę. За кілька днів чути було стріли арматні через кілька днів, то був бій як я пізнійше довідав ся на горі Лисоні коло Бережан. Бій був завзятий Лисоня переходила кілька разів з рук до рук то українців то поляків, було богато трупів по обох сторонах. По чотиродневних боях побідили українці. Поляки утїкали і спинили ся в Янчині. Одного дня раненько в недїлю прійшло до нас 4ох вояків українських. Ми в першій хвили не могли зорієнтувати ся що се значит. Жінка каже до них зачекайте я Вам дам поснідати. Они крикнули враз не ма часу і в тій хвилі чуємо стрілянину на нашім гумні і в парку. Ми дуже настрашили ся і як стояли жінка вхопила дитину Наталку 4 літну за руку і хильцем дістали ся за браму і дальше хильцем ровом утїкаємо в напрямі як до Болотні (на вехід) бо в повітрю літают кулі. Нам удало ся втечи більше як кільомет. де уже кулі не долітали, і ми ідемо уже гостинцем. На проти нас надїхало кільканацять наших офіцирів. Они пізнали нас і питают ся: А паньсво де утїкаєте, вертайте ми їдемо до Вас. Ми відповіли що не вернемо, бо чуєте як там кулі свищут. Ми дістали ся до Болотні в дворі не було місця бо там замешкав наш штаб здаєм ся комен: Краве і его адют: наш чоловік Юлько Шепарович. Ми зайшли до священника і там зістали. У нас в Янчині була наша синова, жінка Остапа і не могла з нами утїкати бо два

або три дни була по полозі з сином Юрком. Я ходив що день до штабу довідуватися, що чувати на фронті. Кравс потішав мене, що добре, незадовго повернете до Янчина. Я сказав Шепаровичеви що жінка Остапа Орися зістала в Янчині, бо она два або три дни по породі сина не могла утікати. Він поговорив з Кравсом і він казав післати свою повозку на ґумах з 10 вояками до Янчина, щоби Орисю парфорс привезли до Болотні. Поїхали вояки застали синову уже в пивници і забрали ю і привезли ю до Болотні до нас. Я ходив дальше до штабу питатися. День і ніч було чути бій над Гнилов Липов. Третого дня сказав мені Кравс, що поляки обстрілюют дуже двір в Янчині, що денно падає около 400 шрапнелів на осідок двірский в Янчині. Четвертого дня сказав мені Кравс, що нині о четвертій годині рано впав ґранад на двір. (Я пізнійше зобачив, що ґранат упав до покою де ми спали з такою силою, що в тім покою стояв куфер сильно окутий розбив на тріски, так само розбив ліжка і шафу, і як ми би були вернули до дому то певно були бисьмо не жили.) Пятого дня був бій страшний. Поляки зміцнили ся бо прійшов їм в поміч Галер з французами і новими далеко носьними арматами французькими. Того пятого дня прислав нам син Мірко, який був під Перемишлянами фаетон і коні які взяв з Янчина з собою і сина Володимира, бо уже відай міркували, що будут мусіли утікати, щоби ми утікали. Шестого дня я не спав над ранком і почув на гостинци надзвичайний рух. Я схопив ся і вийшов на двір. Видору, що гостинцем утікає в неладі наше війско, а в Янчині горит огонь. Оден офіцир їхав на кони як пізнав мене крикнув утікайте. Я вбіг до покою збудив жінку і сина Волод: якій побіг лагодити коні. Я з жінкою і донькою 4 літ: сіли на візок і утікаємо. і син Волод Синова Орися не хотіла бо і не могла утікати і лишила ся в Болотни. Ми приїхали до Нараєва не видно нікого, приїхали до Бережан всюда позамикано і мало кого видно, поїхали дальше і приїхали до Підгаєць. Ту дались мо троха відпочати коням і приїхали до Мозолівки до Кальбів. Син четвертий Павло 15 літний утік на весну до українського війска і для того не було го з нами. Ми перебули два дни в Мозолівці спокійно. Я гадав, що прійде до бою на певно над золотою Липою коло Бережан а потім над Стрипою коло Бучача а Мозолівка в чистім поли на боці зістане в спокою. Син Володимир відїхав до своїх. Четвертого дня задержали ся Поляки

перед Мозолівкою а українські війска по другій стороні Мозолівки і почали бій. Коло хати де ми мешкали упав гранад дуже блисько хати, жінки і діти почали плакати зять Кальба казав скоренько заложити коні до воза, як віз заїхав упало ще 3 гранати блисько хати. Донька Кальбова взяла своїх 3 дітей на фіру а жінка моя свою дитину на віз і відїхали, а зять замикав тим часом всі двері і ми оба зістали. Як ми вийшли на двір фіри уже не було, ми утїкаємо а кулі свищут над нами і падают коло нас. Як куля засвистала зять падав на землю і кричав до мене, щоби я клав ся. Ми довго утікали посеред куль, аж як ми були, що найменше 10 кільом: від Мозолівки уже кулі не долітали там. Зачало вечеріти. Тут видно було пастухів з кіньми. Питаємо ся одного пастуха, чи не виділисьте, щоби туди переїздила фіра з панями і дітьми, ой видів я таку фіру може перед годинею і поїхала дальше. Не далеко від дороги зобачили ми огонь і коло огню кількох пастухів. Ми приступили до огню бо вже добре вечеріло і почали балакати з пастухами, які були всі з Мозолівки. Не задовго почули ми, що хтось їде дорогою. Зять підбіг до дороги і на щастє були то наші, які доїхали до ріки Стрипи боялися в воду їхати і пригадали собі, що нас обох лишили. По хвилі приїхала фіра і наші утікінери до огню, бо до села боялися вертати, а вже було холодно. Посиділи ми коло огню до півночи, чого тут дочекати ся, холод і голод добирає ся до нас. Я сказав до зятя, запитай ся, може би хто з людей поїхав до села довідати ся, що ся там діє, я єму за се добре заплачу. Оден парубок відосвав ся, я поїду. Сів на коня і поїхав. Може за 2 години вернув і сказав, я був в селі, там цілком тихо і ніяких поляків не видів я. Я дав єму за се 10 корон. Кажу до своїх, нам тут не можна довго сидіти що буде то буде, мусимо вертати до села. Всі годилися і за хвилю

ми відїхали. Перед селом розвиднялося. Донька наша Кальбова розплакала ся, казала фірманови стати і каже, я не поїду в село і до дому, бо дуже бою ся. Ми постояли троха, і кажемо видиш і чуєш, що в селі спокійно, то чого тут чекати, і приїхали до дому. Війска нашого уже не було. Около год. 9ої прійшли поляки в село. До хати зятя прійшло 6 офіцирів. Донька наша приймала тих офіцирів чим могла і мала. Они висмівали ся з українців. Межи ними був оден поляк з Росії і їздив на кони так, що пустив ся їхати по сходах на стрих виїхав кілька сходів і кінь завернув ся задом. Той офіцир був пяний виїхав на улицю і в'їхав на людей. Прійшов вечер, донька вистелила для них спанє, а сідачи спали і не спали. Оден офіцир межи ними був москвофіль Гелітович, я єго знав і він ховав ся передімною. На другий день війско польске пішло за нашим війском. Але у священика о. Томовича теперішного мого свата зістав оден Капітан з кількома вояками. Тепер я думав о тім, щоби дістати ся до свого дому до Янчина. Треба було мати картку від того Капітана. Хотячи нехотячи я пійшов до священника. Священник Томович знав мене добре і пішов зі мною до Капітана і представив мене яко свого добре знакомого і сказав, що я тут є з жінкою і дитиною і прійшов просити п. Капітана о видане позволеня вільного повороту до дому до Янчина. Капітан запитав ся мене, чи radca Łucki który w Jaremczu wybudował Kościułek Pański krewny? Заки я відповів о. Томович, сказав to rodzony brat a jak tak, сказав Kapitan to zaraz казав рисати свому писарови і подиктував карту вільного повороту до Янчина. Я дуже утішив ся тою карткою. Я тепер думав якби дістати ся до Янчина. Коні затеви всі забрали. Зять післав свого чоловіка в село чиби не відвіз мене хто до Янчина а я заплачу єму дуже добре. Ніхто з села не хотів нас відвести раз що мало було коней в селі і возів, а головно, що бояли ся їхати.

Три дни я шукав, кого, щоби нас відвіз до Янчина і неможна було знайти. Довідав ся мій зять, що єго сестрінок має якійсь візок розібраний і схований в житі в поле. Ми пішли до него і він віднайтов в житі, але як зачало ся єго складати побачило ся, що богато бракувало коло того візка, через цілий день реперувало ся коло того візка, дротами і шнурами і деякими цвеками але від біди готовий. А тепер треба коней і упряжи. В кінци знайшов ся чоловік, що нас відвезе але боїт ся о коні і своє житье. Я мусів з ним списати при свідках таку згоду: Якби коні пропали, то я маю заплатити єго жінці таку квоту а якби він пропав то таку квоту, тих сум грошевих не памятаю, але були дуже великі. По двох неділях побуту в Мозолівці вертаємо до Янчина. Їхались мо помало, бо візок псував ся і коні слабі. По дорозі вступили ми до священника в Болотни, бо гадали, що синова Орися є там. Але она уже вернула була до Янчина. Ми приїхали до Янчина щасливо. Я заплатив тому чоловікови а як верне щасливо до дому то я написав до зятя, щоби той запис від него відібрав. В Болотни було моїх дві корови добрі. Як прійшли поляки до Болотні хотіли ті корови забрати, але синова Орися випросила і одну єї лишили а другу взяли. Ми мали тепер одну корову — жадних коней ні безрог. І знов бідились мо і жили як могли. Мене знов конфіновано і я не міг нікуди рушити ся. Прійшов рік 1920. Синова Орися відїхала. При кінци марта приїхав до мене директор польскої фірми деревної Ломніцкий з інжінером Березовским і хотять купити у мене дубини матеріялової кілько буде і богато дишлів березових. Ми поїхали до ліса і той інжінер рахував, що єще буде 5.000 метр. кубічних дубини, я казав що тілько не буде і я не хотів продати 5.000 м³ але они були переконані, що буде більше як 5 тисяч м³ і купили 5.000 м³ дубини по 80 К. за м³ і 50.000 дишлів по 10 корон. Они мали дибові кльоци

~~149~~

самі собі вправляти а я мав їм відставити до стації до Волкова. Дишлі мали самі рубати і самі собі забрати. Я поїхав до Львова списали Контракт і всі гроші мені виплатили. Я мав тепер більше як мілїон карон готівки. Я заплатив цілий довг в Тов: Кред: земскім. Дальше Купив кілканацять пар Коней, возів, плугів, борінї упряжи. Далше Купив 15 Коров і в Нараєві від поссесора від Купив парову молотільню. Я Купив касіна і засіяв богато ярини а озимини жита і пшениці було засіної около 100 м. так що зерном було засіяно і посаджено около 400 м. Я дуже старанно зробив ті засіви і були гарні. Не знаю докладно котрого місяця, прислав нам жид сусід з Дусакова якого ще не тізнав особисто картку від сина Мірка з Тернополя, що его везут поляки до обозу і що він за два дни буде у Львові через кілька днів, можеби хто з Вас пріїхав зобачитеся зі мною. Я не міг поїхати бо мене не пустили поїхала жінка з затем до Свістлем. Бачилися з сином Мірком. В місяцю червни доніс нам хтось зі знакомих зі Стрия, що син нам Володимир є в Стрию і буде через кілька днів також везут его до обозу. Маєсь рьозумієш, що ми хотіли із тим сином видітися, а не було тоді зата Свістлав дничні. Я відважився поїхати до Перемишлян просити, щоби мені позволили поїхати. Зразу не хотіли мені позволити а що я кеєсував, порадився і сказав: Jak Pan da 100 K. на польску фльоту то позволят. Я дав 100 K і позволили. А вернув до днична і з жінкою зараз поїхали до Львова де заночували. До Стрия найблизший поїзд відходив дуже рано. Ми не сьпали ся тягаю ся фіякра, чи не можна би де подорожі випити Кави. Він став і сказав ту дістанете Кави. Дали нам Кави дуже кепську а випив а жінка не випила всеї. Ми пріїхали до Стрия. Зайхали до готелю Дністра а заповів нові і зараз відїхали до якоїсь касарні до сина. З сином виділися через кратки зелізної брами. Може за 10 хвиль жінка сказала, я слаба дуже, ає найбарше ідіть до готелю. В готелю положила ся жінка до ліжка, очутила ся і полекшилось. Ми мали поїзд до Львова знов дуже рано. Як ми виїздили з дому було горячо і для того ми обоє були легко убрані. Перед нашим від'їздом зі Стрия дуже похолодніло, мороз!

Ми встали раненько, а що з готелю Dienstka до двірця дуже близенько пішли на дворець. Поїзд був дуже переповнений і ми мусіли зістати на Коридорі. Жінка змерзла і я мав троха теплітну нагортку змерз. Якійсь пан вийшов на Коридор без жакету побачив, що ми померзли сказав „zimno bardzo" з нами w kopie jedrie jedna Pani lekko ubrana tak zmarzła, że my pozdejmywaliśmy żakiety i nakryliśmy ją.

Як ми приїхали до Львова заїхали до Гостинниці зараз горячий чай і другий і загріла ся жінка. Я запитав ся жінки чи зістанемо у Львові аж Тобі буде зовсім добре чи їдемо до дому. Жінка відповіла, що їдемо до дому, мені легше і я огріла ся.

Ми приїхали до дому, жінка на другий день встала і вийшла до городу з городу прійшла і положила ся на отаману а незадовго до ліжка.

В дворі в Янчині був епідемічний шпиталь а ми мешкали в офіцинах, в тім шпіталі було 3 лікарів, оден з них був старший лікар генерал німець.

Жінці погіршило ся, прійшов лікар німецький і приходив що кілька годин я післав до Перемишлян по доброго лікаря, директора шпиталя Шута і він сказав, що то „нервіца" жолудка. Записав ліки, але они не помагали. Був тоді зять Свістель у нас і я післав єго до Львова по Паньчишина а тим часом післав я по Д-ра Шута. Приїхав Д-р Паньчишин автом і застав єще Шута. Прійшов також Д-р німецький і не могли погодити ся, яка то слабість. Остаточно переконав їх Д-р Паньчишин, що то є „спячка". Записав ліки, але они не помагали. За три дни спровадив я 2-ий раз Паньчишина. Жінка була уже дуже слаба, ударило на мозок. Паньчишин був в пятницю і сказав до мене. Знаєте пане треба паню привести до Львова, бо тут доїзджати годі. Завтра відставте легонько паню до желізниці а я з лектикою буду чекати з людьми на двірци. Жінці було що раз гірше.

Д-р Паньчишин задав жінці „інекції" і за хвилю жінка піднесла ся сама сїла і каже: „Я гадала, що я уже умераю, а мені легше і я буду жити". Я дуже утїшив ся. Д-р Паньчишин відїхав. Незадовго жінка почала йойкати, що єї погіршило ся. До вечера було жінці щораз гірше. Прійшов лікар німец і сказав мені, що є не добре бо прійшло запалене олегочних. В ночи була жінка непритомна і о годині 3-ій по півночи закінчила житье дня 5 липня 1920 р.

На похороні не було жадного з синів, бо всі були при війску. Були 2 зятї Свістель і Кальба з жінками а нашими доньками. По похороні розїхали ся. Зять Свістель до Станіславова а Кальба до Мозолівки. Я був слабий.

А тут слухи доходят, що болшовики ідут. Я слабий і маю при собі наймолодшу доньку 7 літну. Я боав ся дочікувати болшевиків в Янчині. Я поїхав до Перемишлян пітов до лікаря Шута і сказав єму, що я слабий і прошу єго о свідоцтво, щоби мені позволили виїхати поратувати здоровє. Я пітов з тим свідоцтвом до Староства і позволили мені виїхати до Закопаного. Я вислав дві корові до зятя Свістля а сам з донькою 7 літною виїхав кіньми до Станіславова де хотів я доньку малу лишити а самому поїхати до Закопаного. Як я приїхав до Станіславова чув єм ся слабим і пійшов до знакомого лікаря дир. шпиталю Добруцкого. Він зачав мене бадати і сказав: „Pan potrzebuje naprzód co najmniej przez 24 godzin spać, a jak się Pan dobrze wyśpi to Pan przyjdzie do mnie". Я виспав ся і пітов до Д-ра Добруцкого. Я розповів єму, що я перейшов а він як мене збадав сказав: Nie ma nic niebespiecznego, jest wielkie osłabienie, wycieńczenie i osłabienie nerwów. Panu potrzeba teraz wielkiego spokojnego humoru. Я прійшов до зятя Свістля і застав другого зятя у него, а то Білиньского зарядцю лісів з Ославкого Делятина. Як він ся довідав, що

я маю їхати до Закопаного сказав: Не їдте самі до Закопаного, бо там будете тужити і може бути зле з Вами, бо Ви дуже слабий. Їдьте зі мною до Ослав, там воздух знаменитий і Оля буде ходити коло Вас. Зять Свістель потвердив, що то для Вас буде лїпше як їхати до Закопаного.
Ніхто з нас не предвиджував нещастя, яке з того вийшло. Я зібрав ся і поїхав з зятем Білиньским до Ослав. Я був там кілька днів і було мені добре. По кількох днях почув я великій нуд і хотів вертати до Станіславова. Не хотіли мене пустити, але на другий день я відїхав до Станіславова. Як я приїхав до Станіславова довідав ся, що за мною пошукує поліція. Я зараз пішов до поліції замельнуватися.
В поліції сказали мені, що они одержали наказ, щоби мене зараз приставити до Перемишлян. Najbliższym pociągiem pojedzie Pan pod eskortą tego Pana do Przemyślan. Я прошу ся; Po co ja mam jechać koleją, ja mam tutaj swoje konie i proszę mi pozwolić końmi jechać i prędzej będę w Przemyslanach jak koleją. Зразу не хотів ся той, що говорив зі мною на то згодити ся, а потім пішов до когось порадити ся по хвилі вернув і сказав, як Pan ma tutaj swoje konie to zaraz ma Pan z tym Panem odjechać do Przemyślan. Я прійшов з тим Паном поліцаєм до зятя Свістля і сказав, що я зараз мушу їхати до Перемишлян, той Пан має мене приставити до Перемишлян. Треба сказати фірманови лагодити коні. Донька 7 літна страшно плаче донька Мана плаче і всї плачемо. Той Пан поліцай був познаньчик, інтелігентний чоловік. Той познаньчик як побачив той плач, зробив муся жаль і викликав мене на двір, на дворі каже до мене, ja nie mogę Pana zaraz zabierać zrobimy tak, zaczekamy, aż zaśnie ta mała panienka, wtedy pojedziemy.

753

а я тим часом мушу сіє, дзєсь сховуй, щєбу мнє, нікт нєзговарчуй, жє я нє
одєхалєм з Панєм хараз. О годині можє 10ій прийтов він, чи донєчка уже заснула.
Она ещє нє спала, плакала; Він сказав: то јєзхцє хаскєкату. Можє о півночи він
прийтов і донєчка уже спала а мн відїхали. Цілий день нічого нє їв бо нє міґ їсти.
Коні мої були добрі і мн без попасу прийхали до Рогатина. В Рогатині попасли коні
мн пішли до рєставрації і він зїв обід а я нє міг нічого їсти тільки капцвса чаю.
З Рогатина заїхали до Перємишлян просто до староства. Старостою був якійсь
забув єго каз нєзко офіцир польскій, акій мене ін шєртував до Пільзна. В старостві
з писував зі мною протоколь секретар Полїцийскій (нєсмєчаловік) питав мене: Gdzie
Pan był? Pan zamiast do Zakopanego pojechał dowiścia do Oław robić powstanie
Pan myślał, że my nic o tem nie wiemy. A zato teraz dostanie się Pan w takie
miejsce, zkąd Pan nie wyjdzie już żywy. Daw jakieś pyśmo to mn pokazał cyrkuły
i kazał mene віддать на поліцію: Він віддав мене поліції, я такій слабій, що
нє можу вспомнятися о власних силах; дали мені крісло і я сів, нє знаю, що мене
чекає. Прийтов в огор давали мені якусь вечерю а нє їв тільки вапив чай.
На другій день прийтов до мене оден поліцай і каже: Zbieraj się Pan pojedziemy.
Ми пішли на двореч і я пізнав, що їдемо в напрямі Львова. У Львові вспілн ми
і запровадив мене на Єловеч до польского Камітана. А куда за Єловеч акій
там гаразд а чуючи ся слабим, просив я того камітана; Możeby Pan kapitan
był taskaw zlitować się nade mną, bo jestem słaby i prosił mi wiesrkać w mie-
ście masie, rozumieć pod nadzorem policyjnym i co dzień będę się zgłaszał u Pana
Kapitana. Żadnem sposobem nie zgodził się na to i kazał mene zaprowadzić z nią
akeś число. В тій цимрі застава може коло 10 людей майже голих тільки в
сорочках, ані крісла ані лавки ані стола не було в тій цимрі.
На підлозі бруд ані мі не заміт ано і тільки вошей, що здавало ся, акби та
підлога цементована рушала ся. Я слабій стояти нємі а сісти

не було на чім. Я поставив свою валізку в Куті під стїнов і сїв на ній.
Може за годину прійшов до мене якійсь чоловік і сказав: Я довідав ся Пане що і
Ви опинилися тут межи нами, прійшов Вас відвідати. Мно особисто не
знаємо ся, але я знаю добре Вас Пане хто Ви є і знаю Вашого сина Остапа.
Я є учитель з під Тернополя. Похвили сказав, я бачу Пане, що Ви є ду-
же слабий, ідіть до капітана і просіть єго, щоби позволив Вам замеш-
кати в місті, бо Ви тут довго не видержите. Я єму сказав, що я єго
уже просив о се, а він відповів мені, що w żaden sposób nie mogę się zgodzić na to.
Той учитель сказав мені, я раджу Вам Пане, мимо того ідіть до
него і просіть єго, щоби Вас пустив до міста бо Ви не видержи-
те тут довго. По пращався зі мною і відійшов. Я може блиско
годину надумував ся, що маю робити. Я ~~понеже~~ почував ся
що раз слабшим, пійшов до Капітана. Я прошу єго дуже щоби
був ласкав позволити мені мешкати в місті під наглядом поліциї
бо я уже дуже слабий і не довго ту ведержу, я уже 3 добі нічого не їв
а купити мені нічого не позваляєте. Він сказав, що не може ніяк
мені на се позволити, бо недавно позволив одному священикови ме-
шкати в місті і він утік а я маю тепер клопіт. Вам пане не
можу позволити, бо Ви є так з Перемишлян описані, що Ви хочете
зробити повстанє (революцію). Я на се сказав: Jak mię Pan Kapitan widzi
czy ja mogę robić powstanie, to jest złość osobista a ja nic nie winien.
Ми еще досить довго торгувалися і він ніяк не хотів позволити.
Щось задумав ся і запитав мене: Co to za jeden był Łucki, który był w Ku-
tach naczelnikiem sądu. Ja skoro widpowiw, to mój rodzony brat Antoni.
Ach co to za porządny był człowiek, bardzo sprawiedliwy i był polak.

755

Я сказав: Jeżeli go Pan kapitan znał, to i ja nie jestem inny. Ja znałem go dobrze bo sam jestem rodem z Kut. A opowiів emu za Kymni Wyżnyцю do bувава в Kymax y Sprawa і він видячи годобрів. A ещє промовив, на памієć тедо brata proszę, ті pozwolić я mieście mieszkać, ja ręczę Pan Kapitanowi, że nigdzie nie będę, bo nie mogę, a я Kończ niem, że by mię złapano i coby mię czekało? Z resztą zgodzę się na to ale musi mię Pan powiadomić gdzie Pan będzie mieszkał i nie wolno Pam zmieniać tego mieszkania Dzisiaj już jest późno a jutro pozwolę Pam pojechać do miasta znaleść sobie mieszkanie ale najdalej za godzinę musi Pan wrócić tutaj. A сказав emu що в тій цели не годен переночувати, бо я сладий. Він сказав я Ja rozkaże, przenieść Pana do innej celi. A подякував emu і відійшов. За годину перепровадили мене до иншої цели де було ліжко з дощок і сінник. A вдоволений і почув себе міцнійшим. A тої ночи спав і до перва коло 9ої години рановстав. Пішов до Kantana чи можу поїхати до міста? Він позволив і якийсь сторож випровадив мене за браму на гостинець. Надїхав фіакр я задержав фіакра і Kазав їхати до H. Гостинниці. A приїхав до Гостинниці і Kажу дати собі покій, а портієр Kelnerowi та ту є Ваш син. A питаю ся Которий? Остап. Під Которим числом під 17ым A прийшов до покою під 17 а син Остап питає ся а Ви що тут робите? A розKазав emu. Він сказав, я був в Намісництві і там був енерал Лямезан і питався за Вас, а я сказав, що Ви в Анчині заздуже не. A їду тепер до Намістництва і скажу їм, що з Вами діється. Поїхав – може за доброї пів години вернув і Wykrzyknuв „tatuś Ви вільні". A в першій хвилі не хотів в то вірити. Питаю ся як? Він відповів з Намістництва телєфонували на Єловец, щоби Вас пустили вільним. A сказав, то добре, даякую Тобі за се, але я боюся вертати до Анчина, бо Богзнає, що зімною Перемишляньскі пани зроблять як довідаються що я вернув до Анчина. Тоді сказав мені Остап не бійтеся Я гадаю, що повинни за телєфонувати до Перемишлян, що Ви вільні. Незнаю?

Я сказав до сина знаєш що я Тобі скажу, я бою ся вертати до дому так довго, доки я не дістану на письмі, що я вільний. Остап сказав і то може бути, але тепер ходім на обід. Ні я тепер мушу поїхати на Яловець, я там лишив свою валізу. Син сказав тепер маєте час. Я уперся і поїхав на Яловець і сказав що зараз верну.
Я сїв на фіакра і їду перед Ялівцем виджу мій капітан з Ялівця ходит по тротуарі без шабки і як побачив мене, кричит: Pan wolny! Я зліс з фіакра казав єму зачекати а капітан приступив до мене подав мені руку і сказав: gratuluję Panu Pan jesteś wolny. Я відповів: dziękuję Panu za gratulację i jeszcze bardziej dziękuję Panu kapitanowi za to, że mię puścił do miasta, bo inaczej byłbym umarł tutaj. Я забрав свою валізу і відїхав до Гостинниці де застав я сина Остапа в реставрації. Я сказав до сина Богу дякую і Тобі, що я вільний. Але знаєш що, я четвертий день майже нічого не їв, тілько чай пив бо я неміг їсти. Я би тепер щось з'їв, але не знаю що їсти щоби мені не пошкодило. Я з'їв буліон, трохи шинки і омлет і напився шклянку чаю. Я був би еще їв але боявся більше їсти. Я розповів о всім щом перебув синови і сказав єму, що треба задепешувати зараз до Свістлів до Станіславова, бо там наша мала Наталка десь гине за мною Ми пішли на почту і зателеграфували. На вечеру я їв уже більше і пива напився. На другий день я хотів би поїхати до Перемишлян і до Янчина але конче хочу мати посьвідку на письмі що я вільний По сьніданю пішли ми до Намістництва, де я дістав чорне на білім печатку і підпис що я є вільний і можу всюди де схочу рухатися Тепер я чувся добре і по обіді поїхав до Перемишлян, де показав ся всюди і Коло староства. Вечером поїхав фіакром до Янчина. В Янчині як мене побачили люди, сказали, тут говорили люди, що Пан дідич уже не верне живий до Янчина.

Я сказав до людий: Видите я вернув до Янчина живий і тепер уже ніхто мені нічого злого не зробит, я від тепер буду на все в Янчині. Люди відповіли „дай Боже". Я тоту посьвідку, яку я дістав з Намістництва до нині маю, той желізний лист і від того часу уже мене ніхто не чіпав до нинішного дня. Ой я зазнав богато!!! Я застав тепер Янчин страшно знищений через большевиків. Але Богу дякую, що я жию. Всї вклади в господарство, які я вложив за гроші з лїса всьо пропало зістала тілько парова молотїльна і то потроха ушкоджена. Тепер уже не знав я звідки грошей розкрутити, щоби яко тако можна було господарити в Янчині. Я був сам в Янчині і було мені дуже прикро. Я застав в Янчині тих пару коней і візок, яким приїхав був зі Станіславова до Перемишлян. Я поїхав до Станіславова а зі Станіславова приїхали зі мною Свістлі і донечка Наталка до Янчина. Також спровадило ся зі Станіславова мої 2 корови. Я продав в Янчині 3 досить гарні великі будинки які мав на селї з городами і уторгував троха грошей, бо большевики нічого мені не лишили. За ті гроші купував я, що було найпотрібнійше до господарства. В місяци листопаді вернув мій син Володимира може за два місяці вернув другий син Мірон з Тухолі до дому. Не задовго утік мій третий син Павло від большевиків, приставили его до Берсжан, довідав ся о тім портієр з одного заїздного дому і готелю, і зараз дав знати моїм знакомим, Пані наші знакомі пішли зараз до Капітана, щоби сина не відсилав до табору, бо той вояк є сином нашого доброго знакомого. Той Капітан сказав, я хотїв би пізнати батька его. Портієр як довідав ся від пань, що Капітан хоче видїти ся зі мною, дав знати мому зятеви Свістелеву який був тоді в Бережанах як справа стоїт, Зять Свістель не надумуючи ся довго пустив ся пішком до Янчина. Сніг і мороз був

великий. В ночи прійшов зать 32 кільом. з Бережан до Янчина і дав мені знати, що син Павло є в Бережанах і мають его вивести до табору. Той Капітан хоче бачити ся з Вами. Я сказав фірманови щоби був готовий, бо я їду до Бережан. Приїхались мо до Бережан і я пішов зараз до того Капітана. Капітан сказав мені. Syn Pański złożył tutaj taki protokół, że ja muszę odesłać go do ~~ba~~ baraków. Я замітав его; Panie Kapitanie, czy już nie ma jakiej rady, żeby nie szedł do baraków. Капітан подумав і сказав: Rada może być tylko w ten sposób. Niech Pan idzie do syna ja pozwalam i niech mu Pan powie, że on złożył źle protokół. Ja go zawołam jeszcze raz do protokołu i niech mu Pan powie, żeby na wszystkie moje pytania odpowiedział „tak". Jak ja spiszę inny protokół drugi, wtedy pierwszy protokół zniszczę i będę mógł puścić go na wolność. Я уже подякував Капітанови і пішов до сина. Як я зобачив сина, перестрашив ся обдертий неможливо, зле виглядав і мілійон вошей на собі мав. Я сказав єму як річ ся має і вернув до Капітана. За хвилю прпровадив сина до Капітана і протокол випав гладко і добре. Тоді Капітан сказав. Jesteś wolny, możesz jechać do domu. Я подякував Капітанови і подякував в инший спос. Я запровадив сина до лазні і до ванни а сам пішов купити комплетну нову одіж. Мимо того через три дни воші появлялися. Я мав вже трох синів в дома. Незадовго відвіз я сина Павла до Бережан і приняли его до 7ої класи гім. і ~~[illegible]~~ другого року зложив матуру з відзначеньем. Він був надзвичайно спосібний.

Перед весною зголосився до мене Гурніцкий чи не продав би я єму 50 моргів поля і ліса. Жаль було мені поля продавати, але що не можна було в инший спосіб грошей роздобути, а хотів дальше ґаздувати, до чого треба було знов богато грошей, продав я Гурніцкам 40 м. поля в Дуброві і 10 м. ліса в Дуброві. Не памятаю докладно кілько грошей від Гурніцких я уторгував, але певно більше як 7000 долярів. За ті гроші купив знов всього по троха, що доконче було до господарства потрібне і ґаздував дальше. В 1921ім році маючи двох синів в дома господарка ішла добре а я займався більше поправою млина і коло будинків. Свістлі відїхали до Бережан де Свістель відбував практику судову. У них мешкав син Павло на станції і донька Наталка де ходили до школи. Так минув рік 1921ий.

В р. 1922ім ґаздувало ся що раз ліпше бо був прихід і з млина. Горальні так як би не було, бо москалі, вивезли ціле урядженьє і я горальні не реставрував, і добре ся стало, бо поперше на урядженє треба було богато грошей, а горальні повійні мало що варта. Деякі горальні з урядженєм тепер стоят не уживані. А еще що найважнійте, як в 1919 р. поляки переломили наш фронт, спалили мою горальню і велику воловню, але горальня була без урядженя. (без машин). Жнива були не злі. Моя жінка була заінтабульована за властительку 1/4 Янчина. Тепер треба було виділити тому четвертину з цілого Янчина. Приїхала комісія до того через суд призначена і виділили на нашу пропозицію 225 м. найлїпшого поля і сїножати і 100 м. перерубаного дубового ліса. Суд затвердив той поділ і призначив кождій дитині (а було їх 8ро) по 20 м. найлїпшого поля двоім еще малолітни троха слабшого поля по 25 м, мені припало по жіньці 42 м поля. А ліса припало кождій дитині по 10 м. а мені припало ліса 20 моргів.

Три доньки віддані не потребували поля в Янчині і попродали по 225 долярів і по більше. Син Остап продав свою частку в тому ліса понеже хотів собі щось купити, то син Мірон порадив ся з Володимиром і дали ему одну свою сходу по мамі. Остап продав тую схиду також і купив собі фільварок в Волі довголуцькій. Того року син Володимир пізнав панну Головчівну і оженив ся в лютім, а другий син Мірон оженив ся з панною Карановичівною донькою о. декана Карановича в Стоянові дня 30 серпня 1922. Донька Наталка ходила до гімн: і мешкала у Василіанок. Опадуже тужила за родиною, і Коля приїхав до неї до Львова плакала і хотіла щоби а мешкав у Львові. Поля і ліс призначені для сина Володимира були віддалені від Янчина 3 Кілм: Ті поля є в одній комплексі 200 м. і для того постановив син побудувати там осібний фільварок для себе. Уже в осени зігнав собі богато вапна, а через цілу зиму возив з фірлєва камінь і инші матеріали. Понеже в Янчині було 3 великі стайні мурованні, то я призначив одну стайню для сина Вол: дальше були дуже довгі офіцини то половину офіцин мав собі с. Вр. забрати, дальше були мури з горальні то також вибрав собі син Вол досить доброї цегли і товсьо перевіз взимі. Понеже син Мірко дістав будинки в Янчині готові, то Мірон зрік ся половини по мамі і син Дзвонко продав тоту схиду по мамі і взав собі ті гроші на будову фільварку. З весною 1923 зачала ся робота фільварку в Яблонівці Я вибрав місце коло гарного жерела. Насамперед побудувало ся довгий будинок здощок провізоричний, для майстрів і для робітників і поставилося кухню, бо то було в чистім полі. Ми вироблили самі план надвір, стайні і стодолу. Син згодив одного будівничого, до надзору, взяв муларів досить

до мурованя двора а осібно инших мулярів до будови стайні а осібно майстра згодив до будови стодоли. Будова поступала скоро при всіх трох будинках а крім того майстри з Янчина будували еще оден будинок в якім містило ся, хліви на свині, на кури, возівня і древітня. Була то справді велика фабрика, мулярі були з Перемишлян, з Бережан і зі Львова, а майстри до стодоли були з Лагодова, тих майстрів всіх разом було найменше 30 чужих, яких треба було віктувати і то добре. До осени будова всіх тих будинків була готова.

Двір будувало ся дуже старанно. Фундамента заложено глибоко, з тесаного каменя на цементі і фундамент є проваджений більше як метерно над землею. Півниці прекрасні, а стіни з доброї цегли на вапні з піском. Будова двора така докладна, що син спровадив ся еще в осени і помешкане від самого початку до нині є дуже суже і тепле. На другий рік побудував син одну велику а другу меншу шопу, першу на збіже а другу на вози знаряди господарскі і на полову. Крім того побудував шпіхлір а пізнійше еще одну стайню на випас з каменя.

В 1923 р. по вакаціях постановив я виїхати на стало до Львова а то з двох причин: Перша, що донька Наталка того бажала а друга важнійша, що Катаракта у мене поступала, що раз скорше і треба було вічно лікарів радити ся. Я продав свою частину поля по жінці 40 моргів і переніс ся до Львова. Як я приїхав до Львова на загальних зборах Сільского Господара вибрали мене „президентом" того нашого Товариства. Я вимавлявся, що я сьліпий, не помогло і я приняв вибір. Я не маючи що иншого у Львові робити, ходив до Товариства „Сільский Господар" що день пильно. Товариство „Сільский Господар" в тім часі було бідне. Було 3 Камениці на Зіморовича 20, на Косцютки 3. і на Потоцкого 12. Льокатори пла-

тили чинші нерегулярно і було з ними немало клопоту. А вже найбільший клопіт був з льокаторами з Камениці на улиці Потоцкого, бо в тій Камениці мешкали переважно бідні люди, був час, що всі льокатори з тої Камениці перестали платити чинші з ріжних причин. Я часто мусів там ходити і лагодити їх як було можна. Найбільший клопіт був той, що в тій Камениці не було доброї Каналізації, тілько провізорична і та цілком попсувала ся. Я як фонди позвалали направив той Канал і перевів зо всіми льокаторами иншу з году, що до платні чиншу і деяким мусів залеглий чинш опустити, під варунком, що будут точно платити. То та сама історія була і в Камениці на улиці Зіморовича 20. В тій Камениці Канал був спільний з сусіднов Каменицею. Канал попсувався і не було відпливу. Чищене того Каналу платило ся все половині. Тепер властитель сусідної Камениці сказав, що не має грошей на то дати і отягав ся, а дальше не можна уже було чекати. Тяжко приходило порядок з тим зробити, але якось удало ся мені переконати сусіда, що не можна довше чекати і він по кількох днях дав троха грошей але менту половину і якось поправило ся Канал. Найбільший клопіт був з Каналізацією в Камениці при ул: Косцютки. На цілій улици Косцютки перераблало місто Канал і давали его нисше В Камениці „Сільского Господаря" Н. З. уже перед тим заки перерабляло місто Канал на цілій улици, Канал під Каменицею „С. Г. З Канал був кепскій не фунгував і льокатори докучали мені щоби направити, бо не будут чинтів платити. Помежи майстрами від Каналізації був добрий майстер українець, а забув его назвиско. Як будувався Канал на улици Косцютки мусіли всі властителі Камяниць при ул: Косцютки Канали знизити.

То був великій клопіт. Я казав закликати майстра українця і казав єму подивити ся на каналізацію під Каменицею Косцюшки 3 і щоби мені сказав, що би то більше менше коштувало, щоби було добре. Він оглянув, прійшов до мене і сказав я оглянув докладно і мушу Вам пане президенте сказати, що є дуже зле, то є Камениця стара і уже попередний властитель з тим каналом мав клопіт і для того ту Каменицю продав. Щоби конечно ті канали поправити, я пустив ся на слиську дорогу. В тій каменици опорожнило ся одно помешканє 4 покойове, зголосив ся на то мешканє якійсь професор дентистики богатий і подобав собі то мешканє, я згодив ся з ним, що він має своїм коштом перевести ремонд вибити еще одні двері і дав відступного але написало ся, що то на ремонд гарну квоту, боюсь писати кілько і добрий чинш, в тім часї було тяжко о мешканє. В другій каменици, опорожнило ся також одно мешканє і я дістав гарні гроші а еще опорожнило ся одно мешканє в третій каменици і удалось взяти на ремонд доляри. Як я мав уже гроші казав закликати майстра Грицая і почав годити ся. Він сказав, я мушу цілий канал під цілов каменицею відкрити, щоби зобачити, чи знайде ся еще щось доброго здатного матеріялу. Він відкрив і майже не було нічого здатного матеріялу і він сказав, що тепер мусит ся цілий канал поглубити, щоби було добре, бо на улици поглублено канал. В кінци станула згода 2000 $. Той канал робило ся довго, але якби ся було того каналу не зробило, то всі льокатори були би мусїли випровадити ся. В кінци якось удало ся зробити, що було конечно потрібне. В Коршові мав Сільский Господар в дарунку від екц: Митрополита А. Шептицкого 12 морг: городу і двір будинок гарний великій. Тоту реальність тримав в посесії емерит Воробець. Не платив чиншу, бо в часї війни дах на двері був дуже знищений, всюда текло до середини і не мав стайні на корови.

Поїхав я до Коршова, і переконав ся, що дах бляшаний дуже знищений, дїри соломою позатикані і що єсли ся не направит даху, цілий гарний будинок розлетит ся. Поїхав я до Коломиї взяв бляхара (з Коршова до Коломиї одна стація) він оглянув і зажадав дуже богато. Я не згодив ся і вернув до Львова, зі Львова післав я бляхара Заяця, щоби оглянув той дах добре а як верне, щоби мені сказав, кілько то має коштувати. Заяць зажадав мало, що менше як з Коломиї але згодив ся троха дешевше. Я дав єму завдаток на бляху і він поїхав з челядником до Коршова. Він направив і прійшов по гроші, я дав єму але задержав 100 К. і сказав як буде дощ і як посесор п. Воробець напише, що не тиче нігде, то я дам решту. Воробец поставив був уже невелику стайню але не була єще скінчена, я оглянув, сказав як має ся викінчити. Як була стайня скінчена поїхав я єще до Коршова оглянути стайню і дах. Порахував ся з п. Воробцем, литив его на дальше і потім платив чинш досить правильно. Найбільший клопіт мав я зі Скниловом. Скнилів тримала в посесії сестра о. к. прелата Куніцкого. Будинки знищені, поле запущене. Сестра о. Каноніка залягала з чиншом і неплатила було досить клопоту, доперва на засіданю виділу опустило ся богато. Якось не задовго купило війско кільканацят м. поля зі Скнилова і заплатили добре, здаєсь мені бо я не був при згоді тільки адв: Гвоздецкий по 600 або і більше долярів за морг. За ті гроші мало ся щось купити до 3 місяців. (Не знаю для чого так) Вислали мене до Свістільник оглянути і згодити оден невеликий фільварок. Я приїхав там оглянув. Будинків ніяких, поле занедбане і було то пізно в осени і не було нічого посіяного. Ліса було кільканацять м. але самі пні ані одного дерева. Земля не зла але там треба було дуже богато вкладів, а ціна була за висока. Не знаю для чого, адв: Гвоздецкий і о. прал: Войнаровский дуже мене

намавляли, щоби той фільварочок купити. Я оцінив той фільварочок найбільше на 15.000 долярів. Але як зачали мене намавляти і хвалити я був уже згодив ся дати 18.000 дол. В кінци розбив я тото купно і був вдоволений, що не купило ся. На другий день написав хтось листа до ексц: Митрополита, описав той фільварок і написав, що той фільварок є варта найбільше 12 до 13000 $. Ексцел: прислали той лист зараз до мене. Як тото купно розійшло ся сказав до мене адв. Гвоздецкий, як до трох днів не купит ся за ті гроші нічого, то гроші пропадут, бо фіскус забере. Дальше сказав мені що є якесь Закомаре на продаж, їдьте там і старайте ся купити. Я поїхав застав там будинок мешкальний цілком лгожливий, одну стодолу цілком нову, другу в добрім стані з молотільнею і Кіратом. Стайня велика старший будинок але еще добрий. На около осідка було 40 м. І кл. поля а крім того 10 м. поля на сіножатех, 120 морг: сіножатей і пасовиска і 32 м. ліса двацять літного. Разом було 202 м. Я заттав ся о ціну, не пригадую собі кілько зацінив властитель Eile, я давав менше і пригодив я не памятаю докладно за кілько. Можеби я був не обіцяв тілько, але що адв. Гвоздецкий сказав єсли не купит ся до 3 днів, то гроші пропадут. Я грошей не мав при собі і задатку не давав. Властитель Eile поїхав зі мною до адв. Гвоздецкого я розповів що видів в Закомарю і сказав, що я пригодив за той маєток тілько дати. Адв. Гвоздецкий пристав на ту ціну і списав контракт. Пізнійше знайшли ся люди, які казали що я за дорого згодив той фільварок, я знаю, що я ніякого факторного від того купна не взяв. Мимо того, тепер розпарцелювали той фільварок і зле не вийшли. При тім інтересі пізнав я деяких людей, як робит ся інтереса.

Як я виїзджав з Янчина до Львова, я мав пару тисяч долярів. З початку мешкав я з донечкою Наталкою в винаймлених мешканях, тоді тяжко було знайти мешканє і мусіло ся платити велике відступне. Трафило ся мені купно каменицї і я купив на улици Тарновского на горі. Камениця гарна дво поверхова з конфортом за 5.500 доляр. амер:
Я незнав того нового розпоряджена, що по контракті до пару днів має ся заплатити таксу. Я гроші мав, але я забув заплатити зараз. Я пригадав собі, але то було уже 15 днів по терміні. Я взяв гроші і на % за 15 днів рахуючи по 6% річно як було давнійше. Я прійшов до віконця де ся платило і подаю наказ платности. Як взяв урядник до рук наказ заплати і як зобачив дату контракту закричав, Panie co Pan zrobił, ta Panteraz zapłaci najmniej 3 razy tyle, co kamienica kosztowała.
Я засміяв ся, бо гадав що то жарт. Я сказав до урядника, to być nie-może: А він менї відповів „Pan zapłaci za każdy dzień od ceny kupna po 17% niech Pan sobie teraz policzy ile to wyniesie. Я нехотів тому вірити і пішов до директора. Директор показав мені на письмі розпорядженє і було так як мені урядник сказав. Я сказав директорови, що най берут собі Каменицю. При тім сказав я єму, що я приїхав з села і незнав нічого о такім розпорядженю. Я запитав єго, що маю робити? Він відповів мені, Я сам не можу Вам нічого порадити. То треба зробити просьбу до міністерства скарбу. Я зробив просьбу до міністерства скарбу з представленьем річи, і скінчило ся на тім, що я заплатив понад 1000 долярів і то тільки завдяки протекції в мін: скарбу. Я гадав, що так як давнійше, було що контракт купна ломит кон-

тракт найму і що я буду мав мешканє в своїй Каменици. Тим часом не можна було жадного льокатора висадити. Я був дуже злий, що я не міг мешкати в своїй Каменици і продав ю для того. Я винаймив собі мешканє гарне з 3 покоїв і кухні з Конф: на улици Голуба і дав 1000 доларів крім чинту. По кількох місяцях була на продаж гарна Каменица на тій самій улици Голуба двоповерхова Н. 7. Я пійшов і оглянув тоту Каменицю, подобала ся мені а головно дуже подобало ся мені одно мешканє з 3 пок: і Кухні на I поверсї, сонїшне і чисте. Я пішов єще раз до того мешканя яке мені подобалося і застав там старшого пана. Я сказав до него, що я маю охоту тоту каменицю Купити, але тільки під тим варунком єслибим міг дістати тото мешканє, jakie Pan zajmuje: Ma się rozumiec, że zobowiążę się dać Panu takie mieszkanie gdzie indziej i przeprowadzić Pana swoim kosztem.
На то відповів той старий Пан так, ma się rozumieć, że ja się zgadzam na to, bo należy się gospodarzowi ustąpić, jeżeli on tego mieszkania potrzebuje dla siebie. Я утїшив ся і зараз пішов до адв: Сроковского, Адвокат мені сказав що він зараз напише до властителя сеї Каменицї щоби приїхав до згоди. Властитель приїхав і я Купив тоту Каменицю за 5000 дол: Адвокат взяв від мене 250$ фактор, щодав мені знати що та Каменица є на продаж 50$. Таксу заплатив зараз Тепер іду до того старого пана, деби хотів мати мешканє для себе більше менше на котрій улици? Я застав тепер у него дві доньки, одна лікарка а друга фільозофка мала посаду в бібльотеці Осолїньских. Як я зачав говорити о тім деби они хотїли мати мешканє. Одна з доньок сказала „my za żadne pieniądze nie odstąpimy tego mieszkania. Ja powiedziałem, że ja tylko dlatego tę kamienicę kupiłem, że ojciec obiecał mi odstąpić to mieszkanie. Они обі сказали: Ojciec nie miał prawa tego Panu obiecać My obie płacimy za mieszkanie, my obie to mieszkanie odnowili i ojca utrzymujemy.

Я представляв їм обом, що я їм знайду мешканє може еще гарнійте і перепроваджу їх своїм коштом, бо я хотів би конче в своєй хатї мешкати. Они нінащо не годили ся. Я тоді знов зажурив ся і погадав собі, що я вже до Камениць і мешкань у Львові маю пеха. Того було мені уже забогато і постановив Каменицю на Голуба 7 продати. І незадовго трафив ся купець і я продав тоту Каменицю. Прійтов до мене фактор Чорній і каже мені. Я маю для Вас Каменицю де є цілком вільне мешканє 3 покої і кухня на I поверсї соняшне. Я пітов з ним оглянув на ул: Торосевича 18. То була надбудівка, перший поверх новий партер відновлений, на око виглядала гарно, і я купив. А тепер зачну писати о собі о моїм зорі і моїх очах. —

Я перепровадив ся до своєй хати на ул: Торосевича. Як я уже згадав, що я терпів на катаракту шару на очи. Я ходив майже до всїх лікарів окулістів, з початку до Махіка бо він був мій знакомий з молодих літ. Потім порадили люди Д-ра Мусяла і до проф: Беднарского. Они записували якісь Кроплі і казали що еще катаракта до операції не доспіла. Порадили мені пійти до Д-р Яворского. Я пійшов до него і він хотів мені заразоко оперувати, я не дав і всї инші лікарі сказали, що якбим був дав оперувати Яворскому то певно був бим світа не бачив. При кінци 1925 приступив Д-р Мусял до операції. Праве око моє було уже нездатне до операції і я на то око не бачив. Як провертів Д-р Мусял в лівім оцї дїру переконав ся що в оцї є теч місто тугої маси. Скоренько заткав і забандажував. Я гадав що уже по операції, а то до нічого: Я мусів 14 днів і ночей лежати і невільно було нічим рушити ся. Моя синова жінка Мірона приїхала і сидїла коло мене день і ніч і тримала мене за руки, щобим ся не рушив. Д-р Мусял приходив до мене що день і дуже легко саджав мене на кілька хвиль, з обави щоби я не дістав запаленя олегочних. Ніхто не може собі уявити тих мук 14 діб лежати так, щоби не рушити ся, кормили мене через шлявх, кашлати невільно Боже борони.

По 14 добах страшних мук я вставав по троха ослаблений і цілком сліпий. Треба було другий раз оперувати. До перва за 9 місяців рана на оці загоїлася і може за місяць приступив Д-р Мусял до другої правдивої операції. При другій операції знов вертів діру в оці і вихопив дуже скоро з ока зіницю. Я запитав чи уже а він сказав Іиж і показав зіницю і казав на памятку сховати до спіриту. Він старав ся вихопити зіницю дуже скоро, бо якби при тій операції витекла добра кропля течи, то операція уже не удалася. Я по тій операції мусів знов лежати 14 діб і не рухати ся. Знов приїхала синова і еще одна пані пильнували мене день і ніч. Одної ночи засвербіло мене оперуване око, синова і пані здрімали ся а я витягнув руку і легко потер по бандажі на оці. Око заболіло, синова зараз збудилася і нещастє. Раненько пішла синова до лікаря Мусіла. Він прийшов розбандажував око і сказав: No to ma Pan szczęście, że nic przez otwór nie wyciekło cieczy. Око ціле було червене. Лікар сказав. A teraz za karę będzie Pan musiał leżeć 3 do 4 dni dłużej. Лікар приходив до мене що день а потім що другий день і саджав мене на короткий час і сам клав мене. По відлеженю 17 днів я почав вставати. Я видів дуже мало хиба світло. Зразу дістав я окуляри і дуже мало видів, лікар сказав що пізнійте дістану инші окуляри і буду видіти. Я сказав, що я хотів би тілько пізнати Нумера на Каменицях, щоби я знав де я є. А він сказав: „prawie pewny jestem tego, że Pan będzie czytał i pisał. Як я дістав за місяць инші окуляри то я видів уже ліпше, але кождий предмет бачив я переділений вускою уличкою темною на дві половини. Як прийшов до мене лікар і я єму сказав, що то значит, що я бачу кождий предмет переділений на дві половини. Він сказав. Ja musiałem się bardzo spieszyć przy operacji pańskiego chorego oka i dlatego został jeden cieniutki nerw nie przerwany. Jeżeli Pan chce to musi być jeszcze jedna operacja. Я згодив ся еще на одну операцію, яка відбулася за 9 місяців. Я мусів по тій 3ій операції знов 14 діб лежати і якось витримав. По 3ій операції видів я уже кождий предмет правельно. Лікар коштував 1000 доларів.

Як довго ще бачив, то я ходив до сільського господаря, а як лікарів вчасі по операціях не ходив, а як було щось важного то приходили до мене питатися, що в тім випадку робити. В часі Колта слабо видів і не міг я сам читати, давав зробити печатку з моїм підписом, читала мені тоді ще панна Бутковська а я бив свою печатку. По третій операції я що раз ліпше видів, так що я міг сам ходити, але тільки по менше рухливих улицях але як треба було перейти через улицю/через їздну/ на другу сторону то туєв я добре дивитися на обі сторони улиці чи не їде ака фіра або трамвай. Часом як був більший рух на улиці на мені треба було перейти на другу сторону, то я попросив Кого небудь, щоби мене перепровадив, і ніхто мені не відмовив того. Як я провидів досить добре, зобачив я, що в Каменици в якій я мешкав а була моєю власностію, надбудівка то є поверх був не зовсім на ско але як я зайтов сам до пивниці з електричною ліхтарнею побачив, що фундамент під тою Каменицею слабий. Другий манкамент тої Камениці був той, що льокатори не платили мені правильно чинш. Дійшло до мого відома, що льокатори говорили о мені: To co on tutaj mieszka, jak on ma majątek na wsi, to powinien na wsi mieszkać nie zajmować tutaj mieszkanie jak teraz tak ciężko o mieszkanie we Lwowie. І найже всі льокатори перестали платити. З повисших причин я постановив тоту Каменицю продати. По якімсь часі зголосив ся купець і я продав тоту Каменицю на улиці Тарасевича 18 без страт. При кождій продажі Каменици була

страта через податок переносний (Übertragungsgebühr) і через факторне.
Трафило ся мені купно одноповерхової камениці на ул: Шумляньских 15.
Я оглянув ту каменицю. Місце подобало ся мені, будова тої камениці дуже сильна, підлоги паркети дуже гарні, двері і вікна добрі. Льокаторів не богато, бо в тій каменици було 4 покої і кухня на партері і так само на горі. Півниці дуже гарні і сухі. Конфорту в тій каменици не було ні електрики. Подвірє занедбане і дах троха подіравлений від куль. Попередний властитель нікий Котович хотів доконче ту каменицю продати, бо зле жив з жінкою і хотів ся з нею розійти. Як я пізнав, то Котовичеви розходило ся головно о се щоби всї гроші за каменицю дістати як найскорше. Понеже я тепер з більшою розвагою тоту каменицю купував то я купив тоту каменицю добре і для того, що міг дати всї гроші зараз бо я мав, купив тоту каменицю за 3.000 долярів. Має ся розуміти що перед купном пітов я до табулі і знайшов, що на тій каменици була заінтабульована сплата для брата Котовича 600 долярів, якій був в Америці. Тоту квоту я задержав з ціни купна і доперва за рік заплатив братови бо скорше не зголошував ся. Пізнійше довідав ся я, що Котович дав своєй жінці 1000 долярів і розійшли ся. Я спровадив ся до тої камениці і заняв 2 дуже гарних і великих покоїв і кухню гарну на поверсї, де мешкав Котович. Тепер я забрав ся до реставрованя і упорядкованя сеї камениці. Наперед я запровадив в каменици криту електрику, Галібей перебудував 2 пєци в обох покоях і кухню дуже добре але казав собі добре заплатити. В кухни дав я нову підлогу бо була подіравлена. Пізнійше дав я відмалювати покої і кухню і клітку сходову. Єще була велика спіжарка і в тій спіжарни уставив я гарну лазничку а в кльозеті заложив англійский кльозет.

Заложив Каналізацію під цілов Каменицев. На подвірю дав нову огорожу з грубого дроту сїтку високу на 2 м. на дубових слупах спроваджених з Янчина. На половині подвіря заложив гарний травник а другу половину подвіря виложив Камінем. Цілий дах направив і помалював добровфар Тепер моя Каменичка виглядала дуже гарно і мешкало ся приємно. В тій Камениці мешкав я 2½ року приємно, добре і весело.

До Юра до церкви близенько, до трамваю близенько, до склетів і до аптики близенько до парчку коло Юра і до парку Косцюшки близенько. А чому еще весело. На ул: Тереси 2 мешкав мій товариш і Краєн з молодих літ Гладилович з родиною. Він був уже на емеритурі і мав богато вільного часу а був також на емиратурі і мав богато вільного часу то не було дня, щоби ми не виділи ся або оден у другого не був в хатї. Кождого вечера були у мене сходини, приходив Гладилович старий часом з молодим Глад. з сином і Клим Трохименко Придніпрянець і грались мо все преферанса. Часто так трафляло ся, що пуля не скінчила ся перед 10ою годиною. Гостї мої спішили ся до дому, щоби не платити шпери. Я хотів кінчити пулю, для того обдумав так, і сказав до них: від нині буде так: Щоби Ви не спішили ся відходити до дому і не кінчити пулі то як будете від мене відходити, то не будете платити шпери, бо я уже обговорив ту справу з моїм сторожом а на шперу в Вашій Каменици все має дати на шперу той з нас котрий виграє в карти. Они згодили ся на се: Від тепер не спішили ся до дому і кінчили все пулю до кінця. Як часом не прійшов Клим Т. то грала з нами пані Ліза Гаєвска

дуже інтелігентна моя господині. Одним словом добре жилося в тій четвертій каменищі. А тепер я мушу признатися до того, що через купно і продаж каменищ стратився немало грошей. Не стратився богато на самих каменищах в ціні, але стратив я найбільше при пертій каменищі через то, що зпізнився з оплатою, а вкінці при кождій каменищі коштувало фактор і оплата переносьна. Крім того стратив я ще через се, що я позичив був 2.500 долярів лікарови Овчарокому. Пропав мені у него за майже за два роки і з капіталу около 500 долярів. З того пізнати що я був незлий господар на грунті а дуже злий в гандлі в місті. Як зачався криз в р. 1929 почала спадати ціна каменищ у Львові а до того причинилося і то, що перестав мені платити посесор з млина. Я пізнав, що не на чого дочікувати ся у Львові, трафився мені добрий купец на каменищі і я продав каменищу на ул. Шумлянських, на якій я не стратив нічого, бо була в великім порядку і забрався на село до Янчина. В Янчині перебув я півтора року. Перебуваючи через кілька літ у Львові призвичаїв ся до міста і для того, перетровадився я до Бережан. В Бережанах було мені приємно, богато знайомих людей українців, а головно що кождого дня ходив я на бесїду і грав дешевого преферанса. Але як я був в Бережанах перестав посесор з млина платити через 2 тісячі. Приїхав одного разу до мене зять Свістель і радив мені, щобим ся стровадив до Перемишлян ближче Янчина. Я стровадився до Перемишлян але в Перемишлянах не було мені добре і я забрався з Перемишлян до Янчина. В Янчині добре мені а що я в Янчині не займав ся уже господарством, нудився часами. Для того взяв ся я до тисана. Довго пи-

сати я не можу, бо моє око слабе, і як довше пишу зір слабне і болит голова. Хто буде читати моє писане не дуже увірит, що мій зір слабий, єсли я так дрібно пишу. Я маю окуляри, які дуже побільшают і мені здаєт ся, що я не пишу дрібно. Я пишу богато на память, бо всі кажут, що я написав досить читко, але мені приходит богато тяще моє письмо читати як писати. Сам не знаю, для чого оно так є, але і друкованого не можу довше читати як через пять хвиль - очи заходят слезами і я не бачу.

Тепер син мій Мирон зістав вибраний президентом „Сільского Господаря" і віце презесом Палати рільничої у Львові а крім того вибраний до заряду і директором маючої побудуватися нової цукроварні і для того переносит ся на стале мешкане до Львова. а зістає в Янчині управитель господарства І. Бодревич укінчений агроном, якій був в Янчині через 2 або 3 роки і добре знає господарку в Янчині а я маю бути за касієра. Має розуміти ся, що син Мирон буде часто, що неділї приїзджати до Янчина на контролю. Так само буде приїзджати і синова припильнувати заложити інспекта, обсадити городи і подивити ся як ходит ся коло єї расових курий і расових свиней в чім трудно буде ю заступити, бо під тим взглядом она була і буде велика педантка і господиня. Я маю тепер 78ий рік, але є тут п. Туряньска, яка до полудня є занята коло нагляду господарства жіночого. По обіді читає мені дуже гарно і добре як рідко хто газету а вечер часто яку книжку.

До тепер я скінчив писати про моє житє. А дальше гадаю так прожити як довго Милосерний Господь позволит і додасьт сили.
Я від нині такій плян мого житя маю. Діти за кілька днів поїдут до Львова. Нині є уже 20 лютого, еще потреває якійсь час зима, буду сидіти в теплім покою і перед обідом хочу еще описати дещо про польованє бо еще є кілька карток не записаних, а по обіді буде мені п. Туряньска читати газету а вечерами буде читати книжку або буде грати зі мною в карти пікета або тисячки. Приходство найблисше сусідство. Священик приходит до мене дуже часто і грає мотоді преферанса. Заки я скінчу писати за польованя, то може весна настане, то перестану писати, і буду ходити на проходи і загляну в поле до робітників.

А тепер коли лишило ся кілька карток чистих з тої книжки а я обіцяв, що напишу еще за польованє, то треба написати, а то тим більше, що на дворі мороз, сніс, курявиця і не можна по дворі ходити. Зачинаю писати за Польованє.
Не далеко від Луки в Самбірщині жили паньство Шибальскі на Форощи (присілок до Луки) 2 кільом. Они мали двох синів старший Zdzisław а молодший Tadeusz. Они були о кілька літ молодші від мене. Родичі їх мали фільварок на Форощи меже лісами а зараз 1 кільм. за фільварком були так звані „великі болота" над Дністром. Ті болота тягнули ся від Болозви до Николаєва над Дністром 16 миль довго а 1 миля широко.

Кородко опишу болота бо то буде потрібне до зрозуміня польованя на тих болотах, Як я уже написав, як великі ті болота були, що на мапах seoграфічних назначено „Wielkie błota". Через ті болота пливе Дністер копаним коритом, проте береги Дністра є висші і сухі. В тих сторонах майже що року Дністер виливає, а як виляє то помало вода уступає. На тих болотах трафляют ся місця, де ростут корчі білої лозини а межи тими корчами росте тростина, а місцями росте вільшина, в тих місцях ховают ся заяці, лиси і часто серни. Як Дністер виливає, то вся звірина утїкає з великого болота на на висші береги як раз до лїсів коло фільварку Шибальских і ховают ся по тих лісах. На тих в: болотах є так: верхом росте трава різійка і богато густого моху, а під тов верствов є вода, місцями на 1 метер а місцями на 2, 3 і більше метрів. На тих вел: болотах є богато озер, або округлі широкі і глибокі або довгі на 2 до 3 кільом а широкі більше менше на 10 до 20 метрів і виглядают як ріка. Краями по при ті озера росте буйна тростина. На тих озерах звичайно перебувают дикі качки. На тих болотах є дуже богато малих вікон глибоких. На тих болотах люди косять траву, але треба дуже уважати, щоби не впасти де в вікно бо смерть але люди уже знают за кожде вікно. Сухе сїно носят на ношах і складают в більші купяки на поденях які уже через кількадесять літ собі виробили. Сїно зводят в зимі як добре замерзне. На тих болотах є дуже богато болотних птахів, а то мілійони качок, бекасів, дубельтів, диких гусей і журавлів.

В присілку на Фороши мешкало двох братів дуже добрих мисливих. Стефан і Михайло Новосільскі. До них що року приїзджали графи в літі на кілька днів а часоміна довше а тоді зі службою з кухарем і кухнею. Они графи ходили що день на польоване на ті великі болота а їх провадили і показували куди і як ходити по тих болотах Стефан і Мих: Новос: Графи полювали найбільше на дубельти, бо то дуже смачні птахи і лекший стріл. Мимо того, кількох графів утопилося на тих болотах. Як ходилося по тих болотах, то почва моху і коріня трави угинала ся під ногами, і стояти довше на однім місци не вільно було, бо та тонка почва продерала ся і можна було утопити ся. Ті оба брата Новосільскі мали гарний заробок від графів, добре їли з графами і пили а як пани від'їзджали лишали їм гарні гроші. А тепер зачну уже писати як я зістав мисливим і як я полював в моїм житю. Як я пізнав ся близше з молодими Шибальскими, які уже від кількох літ полювали заохочували мене і намавляли до польованя. По якімсь часі, купив я собі стрільбу. і почав стріляти до центрум, а пізнійше до ворон і сорок. Одного дня в осени як тілько було уже вільно полювати на заяці, вибрали ся Шибальскі на польоване до Ортиничі взяли мене з собою. На тім польованю був мій тесть Шустер, старий, Михайло Новосільский дуже добрий стрілець. Стефан Новосільский уже не жив але був его син Леон (добрий мисливий / то значит розумів ся на польованю) але стрілець слабий хиба до сидячого заяця, і инші мисливі. Шибальскі взяли з собою два молоді хорти перший раз на пробу. Трафив ся заяць, пустило ся за ним хорти хорти були з доброго гнізда і здоганяли заяця але не уміли еще заяця хопити і формально їздили по нім цілком его обслинили. Гонили его довший час, а як заяць перебігав близько котрого мисливого стріляли але не трафляли в заяця. День був горячий пси дуже змучили ся і заяць був уже кавалок відсунув ся від псів.

Той заяць перебігав коло мене, я нехотів стріляти але зачали всі кричати щоби я стріляв. Я зложив ся і стрілив а заяць упав. Всі закричали „браво" і біжуть до мене. Перші прибігли до заяця хорти, але були так помучені, що повивертали ся і ледви живі. Мисливі зійшли ся і ґратулюють мені. Шибальскі казали Леонови Новосі витягнути горівку, бо він все носив всі провіянти і натирати оба пси горівкою а потім позавивали їх в Коци. Як ті хорти научили ся задержати заяця і задусити, були знамениті хорти. Уже більше того дня не пускало ся хортів. Ішло ся полями луком наперед і убило ся кілька заяців. Я не убив того дня більше нічого. Через цілу осінь полювало ся майже що дня, я стріляв але часто пудлував (не трафляв) а що раз пізнійше трафляв частійше і запалив ся до польованя. То не було добре бо часом занедбував ся в господарстві. Від тепер заприязнив ся я з Шибальскими так, що не було дня щоби ми не бачили ся. Упав перший сніг, я чув від мисливих, що на снігу добре полювати на заяця іде ся за его тропом і стріляє ся. Я вибрав ся полями до Шибальских. На поли побачив я слід заяця і почав его тропити. Сніг був еще малий і місцями не було видно добре тропу. Я ішов дуже помало слідом і як найтихше. Може за пів години зобачив я заяця спячого під скибою. Зложив ся я змірив ся і вистрілив. Заяць вискочив і утїкає, я стрілив до него з другої цівки заяць утїкає еще троха і сїдає. Я утїшив ся, що не утік далеко набив стрільбу і іду до него помало. Я уже не далеко від него а він не утїкає. Я іду дальше він не встає, я приходжу до него а він не живий. Если буде то читати мисливий, то пізнає, якій я був тоді еще мисливий, ніякий еще мисливий.

Я взяв заяця і чую стріл на Фороши. Я був недалеко від Фороша і побачив я Шибальских і Леона Новос: коло церкви. Як я прийшов до них застав таке: Рано витропив Леон, що куна є в церкві, Леон виполошив куну з церкви, Шибальский стрілив до неї, трафив а хорти кинули ся на куну: Куну відібрали від хортів, щоби не подерли шкіри. Ми тепер ітли всі разом до хати Леона, щоби знати шкіру з куни. Ми прийшли до хати Леона, він повісив куну на гак і хоче шкіру з тягати, а куна жиє і кидає ся, Леон зняв куну з гака взяв ю за за дні ноги і сильно ударив головою куни до порога 2 до 3 рази. Повісив на гак і дальше здіймає шкіру, по хвили куна жиє. Він зтягнув шкіру з неї і викинув на двір на сніх і куна єще ся кидала. Куна належить до роду котів. Ми пішли дальше на польованє, але не памятаю, що ми того дня уполювали. До Луки на нотара прійшов нотар Мадейскій також мисливий а до него вступив старший Шибальскій за депендента. Леон Новос: був у мене за гаєвого і і був за сторожа наших польовань. Як приїхав нот: Мадейскій ми завязали спілку і взяли на ліцитациї польованє дуже гарне і добре в Білині, в Луці, Ортиничах. Як упав коли свіжий сніг, то Леон вставав дуже рано і тропив, по слідах і давав нам знати, що де є. Як було щось доброго, до спольованя, то нотар Мадейский відправляв сторони і він Шибальскі і я їхали як було дальше, або ітли на польованє. Єще жив старий стрілець Михайло Новос: стрийко Леона мав тоді 80 літ і часто ходив з нами полювати, стріляв єще дуже добре а як де коли ми єго не взяли з собою то плакав. В літі полювало ся дуже часто на болотах, на бекаси дубельти і качки. До мене в літі кождої суботи вечером приїзджав дуже добрий стрілець Маріян Раппе адюнкт судовий майже все з катехитою поль: Ватулевичом. Раппе любив полювати на бекаси, то найтруднійший стріл. Він вистрілив часом денно 80-100 патронів але забивав 30 до 40 бекасів (Крпків)

Одного разу приїхав Раппе в осени, і вибрали ся ми на польованє на заяці до Білини. Взялисьмо хлопців з села на нагінку і взялисьмо оден мети громадскої вільшини при граници від вільшини гр. Комаровского. Межи тими вільшинами була лінія проста на 3 метри широка. На тій лінії стояв Раппе і не намятаю уже хто з инших мисливих. В той день як ми зачали польованє почав падати дрібонький дощик. При лінії зі сторони гр. Комаровского було дуже грубе старе дерево, в якім при земли була досить велика діра. До тої дїри сховало ся двох хлопців пастухів так, що ноги їх виставали на лінію і голови. Вискочив заяць на лінію і Раппе стрілив до заяця, заяць упав але в тій хвили зачав кричати і плакати оден хлопець-пострілений. Я був досить далеко з боку на фланці. Всї біжимо на крик і плач. По дорозі здибаємо Раппого без стрільби, двох мисливих єго не пускають, як я прійшов до него і инші, питаю ся, що ся стало і де він так рвеся іти. Він блідий, перестрашений, сказав: Zastrzeliłem chłopca i nie chcę żyć не далеко було одно з найбільших озер і він хотів топити ся. Ми всї задержали єго. Я пішов подивити ся до хлопця. Хлопець мав по ногах кілька шротів і на твари 3 шроти. Ті шроти були відбиті і не мали великої сили, для того задержали ся зараз під шкірою. Я написав картку до мого брата, щоби віддав хлопця до шпиталю, і щоби нікому не сказав, що ся стало. Дав ту картку свому фірманови, щоби ю віддав мому братови, хлопця виложило ся на мій візок дало му ся 5 ринь і Леон

сів на візок і тримав хлопця до Самбора. Ми всї вернули до мене до Луки і нерсвадували Раппому, що то нічого небезпечного. Ідійстно не було нічого небезпечного, бо тротиб були відбиті. За 10 днів вернув хлопець здоров, Раппс заплатив за хлопця шпиталь, баткови хлопця дав 15 ринь. а за дві неділі, мимо того що присягав, що більше стрільби дорук не возьме, приїхав до мене на польованє. Мисливий то так як пяк, своєй навички не може покинути на все. Коротко скажу, що як довго я був в пертій Луці, полював богато і часом занедбав господарку. До мене приїзджали і инші мисливі з Самбора. Одного дня в зимі прислав до мене листа з сосідного села Майнича барон Вгйскман повідомляє, що в єго лїсі є великій дик і просит, щоби ми як найскорше приїхали. То було в зимі і був дуже великій сніг. Я казав заложити коні до саней підїхав до нотара, сказав о що розходится, они скоренько присїли до мене і поїхали. У бна Вгйсктана застали ми дуже доброго стрільця Кусьпіся. Він витропив того дика і дав знати. Нас трох з Луки і бон Вгйскман і Кусьпісь поїхали на двох саньох до ліса, а кількох хлопів ішли пішком за нами до лїса. В лісі їхали ми широко в лінійов. Раптом вискочив дик з під копиці сіна яка там була. Ми гадали, що уже того дика не зобачимо більше. Але Кусьпісь старий мисливий сказав. Я є того певний, що той дик не вийшов з ліса бо дуже великі сніги а дик в поли не задержится. Розставтися пани тутки, а я піду з хлопами і завернемо дика на Вас. Пішли дика завертати. Я був наймолодший мисливий і дика єще не видів. Мене поставили на самій стешці, куди дик утік; а они стали по обох сторонах від мене. Можна було сподівати ся, що дик буде вертати тою самою стешкою, бо сніг був дуже великій. Я уже тоді дуже добре стріляв, і для того, поставили мене коло самої стешки.

Довго ми чекали, я гадав, що дика не завернут, аж нараз зобачив я що дик
вертає тою самою стешкою просто на мене. Стріляти до дика на штих
(то значит як дик іде просто на мисливого) є небезпечно, а єще того не знав і
як дик був від мене на 50 кроків, я стрілив, і диво що дик по стрілі відскочив
на бік, я стрілив другий раз, дик ішов єще кілька кроків і сів. Я біжу до дика
але на щастє кричат на мене, щоби не їти до дика, тілько, щоби єще стріля-
ти до него. Я задержав ся, вложив до стрільби, два патрони з кулами і стрілив
єще два рази до дика сидячого. По тих стрілах дик упав в сніг. Зійтли ся
всі мисливі і оглядали дика а єще перше мені ґратулювали. Дик був ве-
ликій але худий, бо були великі сніги і не мав доброї поживи.
Часом в літї приїзджало більше мисливих з Самбора спеціяльно на качки.
Я мав в Білині 3ох людей яким позвалав я полювати на качки бо качок було міліони
кождий з них мав визначене озеро, а за то як були гості на качки, я давав їм зна-
ти, що як почуют завтра стріл, то мают стріляти до качок на своїм озери
а як прилетят з иншого озера то мают стріляти. Як приїхали мисливі, то
ми ішли на болота над одно довге озеро. Як застали качки то стріляли
як не було качок то мисливі крили ся в будах над озером з трощі злаго дже
них. Я вистрілив, дав знак, що ми уже є над своїм озером. Тоді стріляв (кождий)
на тім озері де були качки, они прилітали до нас і стріляло ся. Качки поло-
шені на всїх озерах літали з озера на друге озеро і в той спосіб богато стріляло ся.
Як я уже вище написав, що я пізнав ся з п. Созаньским з Корналовичі часто у
него бував. Як він довідав ся, що я мисливий запрашав мене на кожде польованє.
А як синего Фелікс сказав старому, що я дуже добре стріляю, то старий Созань-
сказав до мене, що кождого четверга буде польованє через цілий сезон для мене.

Я подякував єму за се і кождого четверга їздив на польованє до Корналович. Найгарнійше польованє було в Корналовичох, бо було дуже богато звіріни. Серен було так богато, що Созаньский дістав позволенє з Намістництва, вибити 100 штук серен маток бо грозили знищеньем ліса. Як я приїхав до Корналович перший раз на польованє, то в першім меті я не стріляв ані разу, а то тому. То було в пізну осінь, лист з дерев уже упав. Як рушила нагінка, за хвилю чути було в богатьох місцях рух звірини по сухих листках. Надбіг лис, зараз кілька штук серен, то заяць оден і другий то знов стадко серен і лис. То наступало одно по другім так скоро, що я не видів еще щось подібного і не міг я здецидуватися до чого стріляти. По скінченім меті запитав ся мене молодий Созань: Dla czego Pan nie strzelał, czy nie było do czego? Я сказав: Właśnie, że za dużo było do czego, i ja nie mógł się zdecydować do czego strzélać. Він заcміяв ся і сказав: Strzelać do tej zwierzyny która jest lepiej na strzał. В другім і дальших метах я уже стріляв. А що на тім польованю стріляло ся до тої звірини, яка була добре на стріл я ніколи не пудлував. В Корналовичах нагінка була д. добра вишколена і нагінки все було богато, дуже рідко трафляло ся, щоби нагінка перепустила яку звірину втечи через нагінку назад.

По кождім меті записував підлісничий, кілько разів стрілив котрий мисливий, і що забив. Я полював в Корналовичах через 3 роки, стріляв дуже богато і я мав тільки одно пудло, до лиса. (то значит що лис утік) То був стріл припадковий, не буду его описувати. Молодий Созаньский на кождім польованю казав лісничому, ставити мене коло себе. І тоді як я спудлував лиса Созань стояв коло мене і видів то пудло. Зараз прибіг до мене і страшно ся сьміяв і тїшив ся, і сказав: Żebym los wygrał, tobym się tak nie cieszył, jak tem, że przecież raz Pan spudłował. Я набив богато звіріни

в Корналовичах на всіх польованях. Одної зими було порахованих, 72 лисів, що ми оба убили. Майже на кождім польованю падало 3, 4, 5 лисів. Часом в осени приїзджали до мене до першої Луки урядники судові з Самбора на польоване на куропатви і на перепелиці. Радник Роткевич привозив з собою дуже доброго, тресованого і дуже гарного пса лєгавого. Той пес виставляв дуже добре кожду перепилицю, а по стрілї як упала приносив до того мисливого, котрий убив ю. Того пса подарував мені р. Роткевич і я єго еще через кілька літ мав.

Я дістав також від одного лісничого мого знакомого пса гончого то є пес тілько до ліса. Він витукує звірину в лісї і гонить по лісї мисливий підходит в тім напрямі і стріляє звірину. Той пес називався „Галас". Як єго пустило ся до ліса, то він перебігав ліс вздовж і півперек і нюхтив яка звірина є в лїсї. Як в лїсї були серни, то він гонив їх, як не було серен а був лис то гонив лиса, а як не було ні серен ні лиса то тоді гонив заяця. Як Галас зачав голосити (гавкати гонити) то по якімсь часї я пізнав так пса, що по єго способі голосованя, пізнавав я що він гонит. Як той пес відтукав серни, то відразу зачав нервово (дуже голосити) а понеже серни дуже скоро утїкают, то пес гонит за ними і безупинно голосит. Лиса подібно голосит, але вільнійше бо лис перед псом не утїкає дуже скоро. Заяця гонив той пес ліниво і з перервами, а то тому, бо заяць любит скочити в бік в густий корч і сховати ся. Пес загубит єго трій (слід) перестає голосити і шукає заяця, як відшукає заяця тоді голосит зразу дуже скоро і знов годит вільно. Як застало ся в лїсї серни і пес гонив їх і єсли не прійшли на стріл, або як було пудло, то пес гонив дальше і звичайно серни по якімсь часї утїкали до инших лїсів а пес за ними.

Тоді знало ся, що серни не вернут ся і що пес не верне ся скорше як в ночи і тоді не було що робити, тілько вертати ся до дому. Одного року виляв Дністер і заляв цілі великі болота. Тоді вся звірина четвероножна утікала і крила ся по лісях на горках. В той час було дуже богато звірини в лісах на Форощи, бо ті ліси були найблищі від великого болота, дуже богато серен. Памятаю, що в тім році в однім тиждни забив я 5 цапів перед Галасом а то для того, що ті серни не утікали з ліса на болота бо там вода була. Я дуже богато в моім житю убив цапів (рогачів) а ні одної серни (самиці).

Як довго я мешкав в першій Луці до того часу полював я в літі на болотах, в осени більше по полях на заяці, на перепелиці і Куропатви, а як зачали ся польовани в Корналовичах, то кождого четверга в Корналовичах а як добре замерзли болота то і на болотах.

Як я приїхав до другої Луки не було з початку з ким полювати. На долішних полях перед двором були мочари і були там бекаси і качки, але не так богато як на великих болотах в Самбірщині. Я привіз з собою того пса лєгавого, від радн. Рошкєвича називав ся „Драб". Часом в неділю перед вечером виходив я з псом „Драбом" на бекаси і перепелиці і Куропатви. Як прійшла осінь, довідав ся я що в Луці є добрий стрілець а був то страшний Райвзскій називав ся Никола Гудима. Я казав єго прикликати до себе, і сказав єму, що буду єго брати на польованє, а то для того, щоби пізнати терен польовань і де яка звірина любит перебувати. Я скоро пізнав ся з сусідами і як они довідали ся, що я мисливий, то всі мене просили на польованє, а то для того бо пізнали, що я добре стріляю. І так наперед зачинало ся польованє у сусіда Менцля 4го листопада єго іменини.

Трохи пізнійше у сусіда Маліни в Тростянци, у Родаковского в Озерци, дальше у Иосифа Слонецкого в Монастирку, дальше у Старжиньского в Баранові і в Аргорові і у инших. Має ся розуміти що і у мене в Луці було добре польованє. У тих всіх сусідів було що найменше 2 рази польованє а у декого як у Старжиньского 3 рази до 4. Не далеко від Луки мав Альбін Слонецкий цілий ключ маєтків „Задарів" а крім того мав ключ маєтків в Борщівскім повіті, Турильче і инші в тих обох ключах було по кілька тисяч моргів лісів. Еще мав маєток в Рогатиньщині Конютки. Як зачав полювати Альбін Слонецкий то полював усюди в своїх маєтках без перерви кождої зими 3 до 4 тиждні і я все був у него. Крім того просили мене і дальші сусіди на польованє як доброго мисливого. Тепер буду писати о цікавіщих єсли ся де трафило. Одним словом полював я богато як мешкав в другій Луці але найбільше в зимі, був час. У сусіда Маліни полювало ся 2-3 рази до року, але ніколи нічого цікавого. У „Иосифа Слонецкого" частійше а по польованю грало ся в карти. У „Старжиньского полювало ся 4 р. в році, гарне польованє, ту були і дики, він мав такі пси, що тримали дика і для того забити там дика не була ніяка штука. Майже на кожде полованє їхала пані Старжиньска. Мене ставили все коло неї, як ішла яка звірина до неї то я чекав коли она зачне складати ся і я складав ся також, як она вистрілила то і я старав ся в той час вистрілити, і все я признавав, що то она забила, бо від неї було близше або що инше і она тїшила ся, що она уже так добре стріляє. По польованю, забава, карти, тани. Звичайно як сніг упав приїзджав Альбін Слонецкий до Задарова і запрашав всїх сусідів мисливих на перше польованє. У него були польованя

дуже гарні в лісі а по кождім польованю принятє вдома було дуже виставне. Кождий раз був шампан і вино заграничне. Випивало ся у него богато, богато бо був напиток дуже добрий і богато. У Альбіна полювало ся в маєтках Ключа Задарів найменше 2-3 тиждні. Єсли трафив ся день не можливий до польованя то любив дуже в Карти грати. У Львові і в Монако грав що день о грубі тисячі а в Задарові мусів що дня грати в Карти по польованю, а як не було польованя то в день грав, Кождого дня був у Него священник о. декан Скалиш з сином Йосифом, оба грали ферблязнаменито. Альбін в Задарові грав ферблянисько зачинало ся звичайно по риньскому, Альбін називав риньского „Гу". Як часом було за мало грачів, то посилав по учителя і казав. Я знаю, що Ви не маєте грошей на програнє, то я Вам даю 50 риньск грайте як виграєте то Ваше щастє бо я Вам дав на щастє, а як програєте то пропало, мені не потребуєте віддавати. Як учитель програв 50 риньск то давав єму знов 50 р. Альбін Слонецкий був дуже великій маґнат.

На кождім польованю я стояв коло Него, він любив дивити ся на мої стріли Він мав стрільби по кілька тисяч, часом пудлував, бо стріляв до звіріни на 150 кроків і дальше. Одного разу полювали ми в ревірі в Ляцкім. Воднім мені сказав до мене, „W tym miście powinne być dziki proszę uważać. З практики мисливскої знаєся, що перед нагінкою утікають наперед, дики і лиси по тім серни а на кінци заяці. Я вложив кулі і чекаю, нагінка уже недалеко і я був певний, що диків уже не буде, витягнув кулі зі стрільби і вложив шріт. Перед ім маю дуже густі корчі, раптом з тих корчів вискакує стадо диків так просто на мене, що половина диків перейшла по при мене по правій а половина по лівій стороні. Я стрілив шротом до дика бо було дуже близько, шріт з початку іде кулею (в купі) перейшов дика на скрісь і той дик упав, до другого стрілив досить далеко і той пішов.

Як прийшов до мене Слонецкий сказав: Мówiłem Panu, że w tym miocie będą dziki. Jeszcze nie widziałem, żeby w ostatniej chwili wypadło tyle dzików tak prosto na myśliwego. Pan strzelał? A bignobib: dwa razy. Він запитав: I co? А показав єму, що в рові лежит оден дик. Ідемо до того дика і я кажу єму: Mogło być dwa dziki, ale ja niespodziewając się już dzików, wyjąłem ze strzelby kule i włożyłem śrut, a że te dziki przeszły po przy mnie po obu stronach bardzo blisko, dlatego strzeliłem do jednego bardzo blisko, i ten dzik padł, a do drugiego dalej już było śrutem dlatego poszedł. Він сказав niepowinien był Pan kul zmieniać na śrut, ale dobrze, że jest jeden dzik. Дальше сказав як уже всі мисливі зійшлися. Ja widziałem jak takie stado dzików wypadło prosto na Pana Łuckiego i jakby to było się tak stało na innego myśliwego to byłby krzyk a Pan Łucki był jeszcze na tyle przytomny, że strzelał i ze skutkiem. На полюванях у Альбіна Слонецкого убив я пару диків. Одного разу вискочив був великій дик просто на мене перед самою нагінкою може на добрий крок передо мною змінив раптом напрям в ліву сторону. Я не міг стріляти бо нагінка була уже дуже близько від дика, а мій сусід старшій офіцир (ротмістр) утік зі становиска, бо дик пустився в напрямі до него. Дик утік здоровий. Як покінчило ся польоване у Альбіна Слон: в Задарові, їхалисьмо до других маєтків Альбіна С. до Турильча в Борщівщині. Там диків було мало за то було досить серен, лисів і заяців. Там полювало ся звичайно через тиждень. Я стріляв там богато

бо було до чого, одного дня перед вечером в послідній мені вийшов на мене лис, я стріляв і лис упав, за хвилю вийшов другий лис а стріляв лис пішов в корчі, але я припускав, що я его трафив. Вийшла насічка винесли одного лиса а другого нема. Я сказав до хлопців пошукайте еще одного лиса показав ім напрям куди лис пішов, а котрий лиса знайде дістане від мене 2 риньскі. Не тревало більше як 5 хвиль і приніс хлопець другого лиса. Має ся розуміти, що дістав від мене щом обіцяв. В Турильчи по кождім польованю було вечер принятє гранд, а по вечери гра в карти. Бував там якійсь п. Рудніцкий, великій мушина а любив собі кождий раз підпити. Сідали до карт не дуже тверезі а при картах еще пилося бо напитки були дуже добрі, шампан все заграничний і вино дуже добре називало ся „Hot-Concours" не знаю як ся пише і може зле написав. Одного разу засіли ми до карт Рудніцкий, Иосиф Слонецкий, Юлько Старжинський і я. Я був змучений від довшого часу не виспаний і в карти не любив грати. По якімсь часі гри удало ся мені віддалити, знайшов порожну отоману положив ся і заснув. Я не зле співав і все при вечері при тоастах співав. Рудніцкий був захоплений моїм співом і як мене при столику бракло запитав ся: gdzie podział się Łucki niech zaśpiewa. Мої сусіди сказали ~~[illegible]~~ wyszedł zaraz wróci. Як я не вертав встав Рудніцкий від столика і почав мене шукати. Як мене знайшов будит мене і каже мені співати, я не мав охоти вставати. Рудніцкий звалив ся цілим тілом на мене, дуже пяний, а кажу, prosze wstać, żebym ja mógł wstać. ~~ale~~ Він не встає, я не можу з під него встати і формально дусит мене своїм тягарем. Я пізнаю, що зле кричу, щоби мене ратували з під Рудніцкого. На мій крик прійшов мій сусід Старжиньский, зтягнув Рудніцкого за ноги

з мене і так освободив мене від пяного авантурника Рудніцкого.
Мушу признати ся, що на польованях у Альбіна Слон: дуже весело богато разів бавило ся і дуже богато разів далоби ся досить цікавих сцен написати.
Напишу, ще ~~одного разу~~ як було на польованю у Альб. С. в Задарові.
Староста бучацкий Шут ішов на смертуру, Альбін Слон: жив зі стар: Шутом в приязни. Альбін Слон: прощав стар: Шута в Задарові і на той день запросив всіх сусідів мисливих і немисливих і богато урядників з Бучача. Тогодня всі мисливі полювали а немисливі грали в карти і пили. Як ми вечером вернули з польованя застали вдворів Задарові богато гостей а з нами разом могло бути 40-50 гостей. Ми мисливі поперебирали ся і засіли всі до обіду чи вечері. Немисливі, що через день були в дворі були уже декотрі під добрим гумором. Межи гостями був недалекий сусід властитель з Товстобаб, дуже добрий господар і порядний чоловік називав ся „Gołaszewski". Я его не знав і перший раз видів его в Задарові тогодня. Засіли ми до стола і так ся зложило, що я сидів коло него. Внесено пару тоастів і пило ся дуже добрий шампан. Я був дуже змучений і невиспаний бо уже другий тиждень полювало ся майже що день. Незнаю при котрім тоасті, а не випив всього шампану і но половину Gołaszewski встав і каже: a Pan co za szlachcic polski, czemu Pan nie wypił do dna tak jak ja. Albo pij Pan tak jak ja, albo dostaniesz Pan odemnie kieliszkiem po głowie: Я взяв kielix і випив решту. Тоді приступив до мене брат Альбіна Теофіль і сказав мені секретно, що Gołaszewski jak piany to awanturnik warjat. Я нізнійше випивав уже кождий раз до дна від разу. Gołaszewski випивав також. Але по кількох кглішках Gołaszewski не випив всього Я випив до дна встав і показую Gołaszewskому мій порожний кглішок

і кажу: A co teraz ja wypiłem do dna a Pan? Він хотів встати сперся о стіл і стягнув зі стола часть накритя не міг ся утримати на ногах і упав. Прибігла служба до него, піднесли его, він був слабий винесли его до другого покою. Був в тім товаристві Dr Krzyżanowski з Бучача і ратували его. Пізнійше як побачив мене раз на ярмарку в Устю прійшов до мене пертий і перепрашав мене, і був надзвичайно гречний аж до пересади.

По смерти Альбіна Сл: син его Adaś (около 20 літний) запросив всіх сусідів на польоване. Польоване відбувало ся як звичайно, а як Adaś застрілив заяця відбуло ся „пасоване его на мисливого" перший раз в лісі а пізнійше в дворі при столі. Приняте було не менше виставне як за батька. Піятика була той раз дуже велика за велика. Майже всі гості були пані, межи ними я тримав ся найліпше. Як прійшли лікери, тоді по 2ох або 3ох турах змовили ся, щоби мене конче споїти. Они пили лікери келішками а мені дали шклянку на лікер і я випив. За хвилю я побачив, що гості поутїкали до дому. Я вертав до дому притомний але як положив ся до ліжка зробило ся мені зле і то так зле, що я робив „тестамент". В моїм житю трафило ся мені щось такого 2 рази. Я ніколи першого дня не був такій пяний щобим не був притомний, але за то на другий день був все слабий. Katzenjamer.

Бував я по польованях в Петрилові у Стаха Богдановича. Польоване в Петрилові було дуже мучаче тяжке, відбувало ся на дуже стромистих стінках, тяжко було ходити, і утримати ся на ногах. Одного разу як ішли мисливі оден за другим гусаком під гору, підкнув ся Сімонович упав і вистрілила ему стрільба і цілий набій перейшов Старжиньскому через удо повище коліна, кости не нарушив, затамовино кров і забандажовано рану. Перестало ся полювати і вернуло ся до двора. Що скажете на то?

Старжиньский не поїхав зараз до себе, грав еще в Карти програв 1000 Корон і відїхав до дому. Нога загоїла ся, стала троха Коротшою і Старжиньский пізнійше як ходив, то троха налягав на ту ногу.
В Петрилові було не приємно через те, що там приїзджали світові шулєри і одні програвали а другі вигравали тисячі і то великі.
На проти Луки на правім березі Дністра було село Буківна. Властителями тої Буківни було двох братів гр. Потоцких, гуляли і збанкрутували. Буківну продавали і купив Белюховский. (Той Белюховский був за льокая у гр. Воляньского властителя маєтків Ключа в Ріпенцях. Як умерав гр. Воляньский зробив тестамент. Белюховский як був за льокая називав ся Белюх. Того Белюха підмовив оден пан Бозуцкий (зять гр. Воляньского) щоби викрав той тестамент гр. Воляньского і він то виконав і дав Бозуцкому)
Свого часу перед 40 літами був дуже цікавий славний процес Бозуцкого з спадкоємцями гр. Воляньского. За то що Белюх викрав тестамент Бозуцкий купив для Белюха маєток Буківну. Буківна був Кепский маєток але було богато ліса над Дністром а в тих лісах було богато диків і иншої звірини. Як Белюх зістав властителем Буківної прозвався Белюховский. Він уряджував в Буківні часто польованя, а що в Буківні було богато звірини то мисливі дуже радо з'їзджали ся на ті польованя.
Одного разу було дуже велике польованє на якім був також і я.
На тім польованю було дуже богато мисливих головно зі Станіславова.

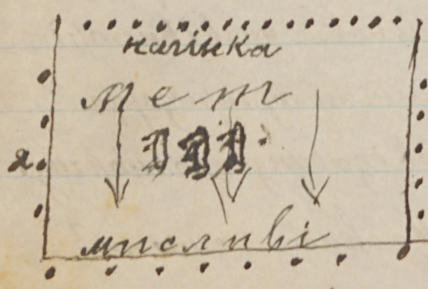

Для лінійного зрозуміня представляю мет де стояли мисливі а звідки ішла нагінка до мисливих. Всередині мету були дики. Як рушила нагінка дики обізнані, бо там часто польовало ся

нехотіли іти на мисливих тілько хотіли беребити ся через нагінку. Нагінка нехотіла їх перепустити і били їх сильно палицями. Дики не дали ся завернути на мисливих звалили одного парібка на землю і страшного покалічили. Я стоав на фланьці і чув крик, дики, дики а бий, бий і я чекав чи дики чи не вийдут коло мене. Незадовго крик нагінки устав і чути було плач. Я пізнав, що щось злого стало ся, іду на головну лінію. На головній лінії виджу богато людей в купі. Як мене побачили кричуть „Давайте чисту хусточку," прійшов я блисше дав хусточку. Щасте, що межи мисливими було кілька лікарів, які занялися покаліченим парубком. Они очистили і обандажували рани і вислали до шпиталю в Станіславові. Парубок мав дуже великі і глубокі рани на удах і рану на череві. І той парубок виздоровів.

Одного разу дістав я запрошене на польоване до Буківни і я поїхав. Мисливих було той раз мало. Сам Белюхівский не полював. Кожде польоване провадив у него начальник зблиської стації Олешів Кол: забув я его назвиско. В однім меті розставляє той начальник мисливих і каже до мене „Panie Łucki, proszę uważać bo tutaj może być dzik, kolos, proszę założyć kule do obu luf." Я заложив кулі до стрільби і чекаю. Передімною досить рідкий ліс. Не задовго чую тупіт (ломот) що означає скоки грубшого (більшого) дика. За хвилю побачив я перед собою величезного дика. Я тоді уже був троха обізнаний як обходити ся з диками, перше не стріляти ніколи на тих до дика перед собою. Випустив я дика на лінію і стрілив до него раз а зараз за лінійов другий раз дик пітов. Прійшли до мене найблисші сусіди надрадн: Мандичевск і віцепрезид: Фанцор і їдемо за слідом. Бачимо, що дик сильно фарбує (кровавит) то є знак, що куля перейшла через дика на скрісь (дурх). Їдемо дальше

за слідом, фарбує щораз сильнійше. Може уйшли ми 200-300 кроків побачили, що дик лежить. Як ми прійшли до дика близше він еще харчів. Той дик був такій великій, якого я ніколи не бачив і був сорокатий. Той дик був в тім лісі знаний під назвою „srokacz". До него богато разів стріляли. Як того дика привезло ся до дому насамперед зважено его і важив 4 сотм. і 30 кіл був так великій як середна корова. Як знято з него шкіру, то знайшли в нім кілька куль і льоток старих зарослих з якими ходив. Моя куля 1ша перейшла durch через комору і для того була смертельна. При столі привечері той начальник стації вніс мій тоаст яко короля польованя і сказав, що запросив мене на тото польованє і для того поставив мене в тото місце куди той дик звик був переходити. Була велика утїха, що „srokacz już nie żyje.

Не памятаю котрого року дістав я запрошенє на польованє від сусіда Родаковского з Озерця і я поїхав: То був послідний день вільного польованя сезону зимового В тім дни відбували ся польованя в богато місцевостях, я мав запрошень кілька але сусід Родаковский жалував ся в листі, що я у него еще не був на польованю, то я для того поїхав до него. На польованю тогодня у Родаковского було нас всього 4 мисливих, бо порозїзджали ся де инде. Був я, сусід Маліна, Лінде урядник зі Станіславова і забув, хто був 4ий. Польованє в лісі не було цікаве, бо було мало мисливих. По польованю приїхали ми до двора. Як ми увійшли до передпокою льокай помагав нам розбирати ся а Родаковский випитував ся як випало польованє. В передпокою зобачив я в куті недалеко від пеца чвертівку пива і кажу до Родаковского. Co to, Pan sąsiad ma tylko jedną ćwiartówkę piwa? Na to odpowiedział Rodakowski (brat sławnego generała) ja myślę, że dla czterech myśliwych wystarczy. На що я на жарт відповів. „Ja sam ćwiartówkę wypiję". Ми поперебирали ся і

перейшли до їдальні. Стіл був гарно накритий, коло кождого гостя стояла шклянка на пиво і по три келішки на вино. Випили по келішку горівки закусили і посідались-мо до стола. По якімсь мясі приходит льокай і питає ся чи наливати пива. Оден з моїх сусідів каже „My z wielkim gustem napilibyśmy się piwa, ale dzisiaj nie będziemy pili piwa, tylko wino. Dzisiaj tylko Pan Łucki pije piwo" і поперевертали шклянки до гори дном. Я пив пиво. Що випю шклянку то льокай наливає мені другу. Я випив кілька нацять шклянок і мусів майже по кождій шклянці виходити до передпокою. Може коло 11 години дістав я тяжкий віддих (астма) і я гадав що уже пива нема. Мої сусіди від стола, побігли до бочівки і кричуть: „Jeszcze jest połowa piwa" Я не хотів вірити тому, встав і пішов сам переконати ся. Я попробував бочівкою і пізнав, що в бочівці є пива найбільше 3 літри, і сказав „Nie śmiejcie się, ja jeszcze i resztę wypiję". Я сів до стола і пю дальше по мало. Коло 1шої години шклянка порожна а льокай не наливає і каже, що пива нема. Мої сусіди пішли до бочівки переконати ся, і пива в бочівці не було. Я не був пяний бо пиво перепустив з себе, тілько короткий віддих дістав. Противно мої сусіди були пяні бо випили богато вина. По 1ій годині попращали ся і їдемо до дому. Як тілько виїхали ми з Озірця фірман Маліни або був пяний або заспаний і вивернув. Маліна скотив ся в рів і не міг вилісти. Я висів і поміг витягнути Маліну з рова і посадити в жалубні. Приїхав я до дому і положив ся до ліжка але не памятаю як я спав. Я в той час був отилий, я малого росту а важив я 75 кльо. По тій піятиці чув я ся зле, і що раз гірше. Поїхав я до Львова і пішов до лікаря Dra Вічковского. Професор Dr Вічковский знав мене. Як побачив мене сказав: Co Panu brakuje, Pan tak wygląda, że Pana pokazywaćby za wzór zdrowia. Я відповів: A mimo tego jest ze mną źle, ja czuję się bardzo źle.

Zobaczymy, proszę się rozebrać. Ak mene zbagab skazab. Rzeczywiście jest źle. Pan musi jak najprędzej wyjechać do Abacji. A skazab emu, ščobym mab umerti to za granicu ne goïdu. Win skazab: Jeśli tak to Pan pojedzie do Zakopanego. Do Zakopanego pojadę. Ja dam Pam list do Chramca. Napisab mist, dab meni i a widiftob. A prifchab do domu skazab żinci, ščo ïdu do Zakopanego, ščob meni wse prigotowila, ekonomowi wse rozkazab i skazab emu, ščo pani budę meni, ščo denno tscatt, ščo zrobiło się, a a budu ščo denno tscatt, ščo mam się dalti robitti. Dr Wiłkowski stitwsa i dab meni list słabo zalipleny. Zciekawosta otworyb i prohitab.

K. K. Posyłam do Ciebie tego klienta, na którym bardzo mi zależy. Wrzucam w moi słabości i. Silny bronchit, 2. b. silne rozdęcie żołądka z astmą i 4 nerwowe choroby.

A prifchab do Zak: do chranca. Tam mene silno ščodenu masuwali zriwit i ne dawali meni żadnych plinib. A peretertib tam czerez 40 dniw straszni muki. Ale skutok buw takij, ščo a stratib czerewo, astmuj bronchit nerwib ne poprawib, bo ščodenu, denerwowawsa tam duże. Ščodenno tscab i wysylab do domu robitti listy z dyspozycijow. A wernub do domu ciżerczij ważyb wsiego 56 Kilo i buw osłableny. Wdoma czerez miśc wystrigawsa plinib, pomału prijtob do zdorowła, a czuwsa lekkim migchoditti bez utomy i mig a dalsze zaczynati po staremu zwyczaju. Polowab ješcze w Łużi ale mene, bo Albin Słonecki pomer. Ak a pizniejsze kutub Anczne, to b Anczni polowab ale tilko u siebe. Odnego razu powijni ne mogna było distati dobrego pozwu, zrobiłem meni z wijskowych gilz 4 patrony i a tymi patronami ubyb: zajca, capa i 2 lisy. A nechotib uże polowati, ale sinowie tagnuli mene i raz po raz namawiali dwoma strilami ubyb z strzelbo 2 zajcy. Cegoroku polowab syn Wol: było mało myślwych, namowib mene i a pitob. Myśliwi strilali kilka razib, bo mało zwir. było i nicz ogone ne ubitab, a strilib razi ubyb zajca

b 78 im roci życia. Anczne 6 III 936. A Mich ab pisatti.

SCHEK I STENZEL SIĘGAŁY we Lwowie
1·60

Касова
книжка

від 1. вересня 1921.

I.

			Прихід	Розхід
1.	26/8	змінано 120 g.	3,090.000	
2.	"	задаток Др. Айхмілерови		3000000
3.	27/8	змінано 4.500 ₰	12,105000	
4.	28/8	на рахунок у. купна Др. Айхм.		12000000
5	29/8	змінав 50 ₰	140.500	
6.	"	" 160 ₰	438.400	
7.	"	заплатив за контракт	~~338400~~	338400
8	"	" посер. Гороховськ		400000
9	"	легалізація контракту		2500
10	30/8	різні друки і зошити		3000
11	31/8	їзда до Львова і Рофи		5000
12	1/9	Орисі дав на муку і дорогу		8000
13	"	колодки і друки		2000
14	"	направа колеса від воза		700
15	"	їзда з Рофнова до Волі		3300
16	"	службі надобавязково		2500
17	2/9	змінав 20 ₰	56200	
18	"	вложив готівкою	2500	
			15,832600	15765400

			Прихід	розхід
		З переносу	15,832.600	15,765.400 -
19	4/9	на церков	~~[illegible]~~	1000
20	"	задаток майстр. мулярск.		5000 —
21.	6/9	запл. за 100 цегол в Голобутові		1200
22	"	задаток на 5 9 жита в „Ronik"у		35000
23	"	замок, колодка, шуфля і рискаль		1400
24	"	зел. коновка і оліярка		835
25	"	зміняно 20 $	62000	
26	"	виплата робітникам		1000
27	"	виплата робітникам за 5/9		600
28	"	на раму до кухні		3000
29	"	віктуали і пр. до хати		3915
30	7/9	виплачено робітникам		1500
31.	"	віктуали		420
32	"	решта з ч. 28	550	
33	8/9	решта мулярови		10000
34	"	за гіпс, вапно і кух. плити		2150
35	" 25	кег грисудля телят (1.200), цвоки (200) і марки (125)		1525
			15,895.150	15,833.945

3

			15,895.150	15,833.945
36	8/9	робітникам (3)		900
37	9/9	трьом молотільникам жита		900
38	"	„Kolnik"-ови на 5 кірц. жита і 1 ц пшениці		46000
39	"	пьсторонки, ліци, гралі, гак, вужище, щітка і згребло		2000
40	10/9	змінано 40 $	158500	
41	"	за 8 ц мучки в „Синдикаті р."		44500
41	"	за плуг		16500
42	"	друксорти		250
43	"	сокирка, 2 долота, 2 сверлики, тесак і гибель		1900
44	"	Василевій Мамі за допомогу		250
45	"	їзда до Стрия і Львова (9-10/9)		4200
46	11/9	Насті Михайлишин і дівчині її за 3 дни білення		800
47	"	за молоко від 30/8 - 10/9	6370	
48	"	віктуали і дрібні покупки		4840
49	"	пять міхів à 350 мк		1750
50	"	доярці за тиждень		240
51	12/9	4 робітникам при стоженю		1200
			16,060020	15,960.175

			16,060.020	15,960.175
52	13/9	Павлусеви на дорогу		800
53	"	за телеграму до Чернівців і мило		2210
54	"	2 молотілникам жита і вівса		600
55	"	1 дівчині за 1½ дня (бар, жито)		300
56	14/9	молочарникови на купно горшків		1290
57	15/9	Кравцеви на рахунок		10.000
58	"	за 10 міхів		3000
59	"	віктуали (1кд солонини, шинка, мясо, сіль)		3000
60	"	байца і васеліна до шкір		700
61	16/9	шкларови за вставл. 17 шиб		6400
62	"	Маврерови за бугая		100 ✓
63	"	післав Смоляном зад. на 5 к. ти. „Rolnikови"		55000
64	"	вложив своїх гроший	3120	
65	17/9	Маврерови за бика до Дудихи		* 160 ✓
66	"	Касі Лис за 2 дни (коп. бар.) і ½ д. мол. ж.		500
67	"	Мих. Бляхарському за стоф. сіна		3000
68	"	пастушкови за порядки в ст.		40
			16,063.140	16,048.275

			16,063.140	16,048.275
69	17/9	Вас. Кліщунови за 9 днів ор. ж.		2700
70	20/9	Насті Лис за білення хати		500
71	"	післанцеви за депешу		60
72	21/9	службі на храм		400
73	22/9	їзда моя до Тарнова і назад		5000
74	"	вложив до каси своїх грош.	265000	
75	23/9	запл. в „Synd. Roln" за культив.		20200
76	"	інвент. (гралі, рискаль, водна вага, обтяжки, аерометр, ліхтарка)		6000
77	"	машинка до стриж. волосся		800
78	"	лякер, клій і пензель до заступкання підліг		5000
79	"	капелюх для мене		12000
80	"	біля і инші дрівні вид. до хати		15000
81	24/9	Ількови (пастухови) за 17 днів		4200
82	"	всякі дрібні видатки		1400
83	"	фрахт за мучку		1596
84	"	синка (50 мк) і лист. папір (80 мк)		130
85	25/9	за вагу децімальну		15500
			16,328.140	16,138.761

			16,328.140	16,138.761
86	25/9	поштарови за депешу		60
87	25/9	кравцеви за мою роботу		10000
88	26/9	їзда до Львова і назад		2000
89	"	забавки для дітий		5000
90	"	тютюн		5000
91	"	дрібні видатки		2000
92	27/9	за молоко від 11/9 – 24/9	7822	
93	"	за 50 klg пшениці		7000
94	"	віктуали		1310
95	"	передплату за „Rolnik"-а		200
96	"	Начск-ови задаток на збіже		4500
97	28/9	двом молотільникам жита		450
98	"	за 1/2 дня волоч. жита		100
99	"	Начск вернув з п. ч. 96	500	
100	"	решта до ч. 96 і 99 за 3 м. ж. і 2 дошки		30500
101	29/9	за 35 м. дуб. ошварів; 9 м. фризів		7600
102	"	окуття дверей і вікон		7000
			16,336.462	16,221.481

			16,336.462	16,221.481
103	29/9	за 4.м. груб. ланца		4600
104	"	10 підків і пачка уфпалів		1400
105	"	куртка для Василя		5000
106	"	кіт до вікон, терпент. і фарба		1200
107	"	тер до підлоги 6 літр. (з банкою)		1000
108	"	дрібні видатки в Стрию		500
109	"	задаток на бляш. ванну		2000
110	"	" " 1.9 пшениці		1000
111	"	передплата на „Wiek Nowy"		260
112	30/9	заплатив за 6 гусок 2 курки і 10 курят		6400
112	"	крейда і Glasrapier до підлоги		100
113	"	доручення депеші		100
114	"	1 Kg мяса вепрового		450
115	"	дрібні видатки в Стрию		500
116	1/10	за бугая до ятівки		160
117	"	за 1 q пшениці на засів		15000
118	"	столярам за напр. хати		15000
			16,336.462	16,276.151

			16,336.462	16,276.151
119	1/10	службі за пильну роботу		100
120	2/10	на церков		40
121	"	задаток на хомути (45.000)		7000
122	3/10	робітникам при стрижені		2800
123	4/10	Орися вложила	648000	
124	"	за конвой річей зі Снятина		7000
125	"	Штаркови на бараболі		350000
126	"	їзда, готель і видатки у Львові		6000
127	5/10	цло за меблі і фрахт за культив.		900
128	"	видатки в Стрию		500
129	"	витл. робітника (тшен:)		300
130	"	" 2 робітникам (тшен.)		650
140	6/10	Штарк звернув (ч. 125)	250000	
141	"	позичив Мих. Блахарекови		2000
142	7/10	за плуг Смоляновi		5000
143	8/10	за кошення бур. і бараб.		29400
144	"	иньшим робітникам		1200
			17234462	16,689041

9 м.

			17,234462	16,689.071
145	9/10	Штаркови за бараболю		137000
146	"	" на купно бараб.		100000
147	"	за молоко від 25/9 - 8/10	5.862	
148	"	за свічки, фарбу, сіль, пиво		5600
149	"	за музику (мол. овес)		3000
150	"	Засмішинови зворот вид.		2000
151.	10/x	виплачено робітникам		36000
152	"	за 10 q бараболі		26000
153	"	зворот „Ковіка" за тюк.	60000	
154	"	закупка в Срню до хати		1000
155	11/x	др. Айхмілерови за копюш		120000
156	"	позичив Сколянови		5000
157	"	виплата робітникам		600
158	12/x	виплата робітникам при сіні (1 зб. бараб.)		800
159	"	виплата 11 Копачам ровів		3850
160	"	Орисі на дорогу до Ослав і Рофн.		90000
161	"	вітови за бараболю (20 q)		25500
			17,300.324	17,245.391

			17,300.324	17,245.391
162	13/X	рахунок коваля (26 МК най.)		2000
163	"	Шпарк звернув решту ад 146	36000	
164	"	" на купно ванни і вікт.		11000
165	"	22 за копання ровів		7700
166	"	ад 163 Шпарк повернув	8000	
167	"	за вікгуали (мука, мясо)		3010
168	14/X	за мої роботи		22000
169	"	оплата за висилку Коша до Оляв		160
170	"	33 робітникам за Коп. ровів		11900
171	"	1 робітникови (Бараболя)		350
172	15/X	26 робітникам за коп. ровів		8600
173	"	Вас. Кіщупови (Бараб)		300
174	"	Олексі на дорогу до Ямчина		5000
175	16/X	Вас. Кіщупови за 3 жі		900
176	"	за 4 клг волового мяса		800
177	"	оплата пошгова		100
178	17/10	мевцеви за напр. Др. перев		800
			17,344.324	17,319.911

			17,344.324	17,319.911
179	17/10	марки поштові		100
180	"	робітники		1840
181	18/10	Касі на рахунок плати		1000
182	"	робітникам (дрова, перев)		2700
183	"	Олекса повернув (к. 174)	2500	
183	19/10	майстрови за 3 дни		3000
184	"	робітникам (Кот. дров, будова)		3900
185	"	Мих. Блях. звернув (ад к. 141)	2000	
186	20/10	Вас. Кліщунови за 3 дни (обт. дов.)		500
187	"	закупна до дому (1.200) і коней (300) в стрию		1500
188	"	робітникови (О. Лисови)		300
189	21/10	за каву і цикорій		1300
190	"	оплата зел. за фіри з Ослав		2800
191	"	посильщики		300
192	"	робітники (майстер 1.000)		2200
193	"	від Орисі"	7500	
194	22/10	дрова з Довголуки (опал)		3240
			17,356.324	17,344.591

195			17,356.324	17,344.591
"	22/10	робітникам		4.850
196	"	поштова оплата (за депешу)		50
197	"	Кухарці Касі на дорогу		2000
197	"	бабі за білення (1½ дня)		300
198	"	оцет, перець, вовкове листя		1400
199	23/10	Зваричці віддав		300
200	"	за молоко від 9 – 22.X	5568	
201	"	видатки на хату		1500
202	24/10	на церков (100), доярці (70)		170
203	"	доярці (70) і робітникам		520
204	25/10	за мливо жита і пшен.		700
205	"	Орисі на видатки		1000
206	26/10	орачови		300
207	"	дорога до Львова і обід		1000
208	"	циліндри і умбра		700
209	"	1 кг рижу 600, 1 кг какао 300, цукорки 250, їда 350		1500
210	"	змінав 500 леїв (Орисиних)	15000	
			17,376.892	17,360881

			17,376.892	17,360.881
211	27/80	сніданок у Львові, обід, вечера і т.п.		2500
212	"	готель		1500
213	"	білет їзди і дрібні вид.		1.000
214	"	Орися вложила (9.000 нім)	259 000	
215	"	дрібні видатки у Львові		2000
216	"	я вложив (600 $ змінених)	2,460000	
217	"	фірманови		100
218	28/80	Др Айхмілерови на рах. ц. купна		2,500000
219	"	Кухарці Касі на рахунок		1000
220	"	Смоляк віддав (ч. 156)	5000	
221	"	Олексі на рах. купл. в селі 630 kg бульби		4.500
222	"	двом орачам (600+400 наперед)		1.000
223	"	Лоскови позичив на 10 неділь		25000
224	"	кравцеви решта		7.500
225	"	кухонне приладдя і харчі зі Орися		22.700
226	29/80	решта до п. 221		11.750
227	"	робітникам		850
			20,100892	19,942281

			20,100.892	19,942.281
228	30/10	за депешу і листи		200
229	"	Орисі на дорогу до Львова		7000
230	31/10	Герцови позичив до 5/11		8000
231	"	Мих. Блях. за стож. сіна і зв. листу		1000
232		Примичови на рахунок		1000
233	1/11	Штаркови на закупна		3000
234	"	Касі Лис за роб.		600
235	"	Кухарці на віхідне за 14 дн.		2000
236	2/11	податок за Др Айхм.		350
236	"	за фіру що відвезла речі Др А.		2000
237	3/11	Смоланови позичив		8000
238	"	Іванови Лисови на відробок		1000
239	"	Орися вложила	1,300000	
240	"	Др Айхм. на рах. ціни купна		1,250000
241	"	віктуали закупл. в Стрию		6000
242	"	ланцухи, цебрик, цьвоки і т. п.		7.000
243	"	Несторови позичив		24.500
			21,400892	21,263931

~~15~~

			21,400892	21263931
244	3/11	дощок закуплено		6800
245	"	дрібні видатки в Стрию		5500
246	4/11	робітники		500
247	5/11	на „Рідну школу"		2000
248	"	на опл. поштові		100
249	"	робітникам		1820
250	6/11	робітникови		300
251	"	Смолян віддав (п. 237)	8000	
252	"	за молоко від 23/10 - 5/11 (~~[illegible]~~)	4275	~~4275~~
253	"	віктуали і справ. до хати		500
254	"	Орисі з молока		3775
255	7/11	робітникам		3000
256	8/11	Примичови на рахунок		1000
257	"	робітникам (Копі, корови)		2250
258	"	Олексі на рахунок		2000
259	"	зал. ведро, ланцюх і т. д		2530
260	10/11	за вепра		40000
			21,413.167	21,336006

			21,413.167	21,336.006
261	10/11	банячки і вікуали		6600
262	"	дошки		4800
263	"	дрібні видатки в Сорію		1500
264	11/XI	Глькови ШК (корови)		11000
265	"	робітникам		300
266	12/XI	робітникам		200
267	13/XI	за мливо		420
268	14/XI	до хомутів (к. 121)		40000
269	15/XI	робітникам		1450
270	"	за 4 м. сухих бук. дров		15000
271	"	за теля	4500	
272	16/XI	фосфорове і дрібні вид		300
273	"	робітникам		600
274	"	зворот з п. 270	5000	
275	"	Герц відав (к. 230)	8000	
276	"	склареви за 11 шиб		5500
277	17/XI	робітникам (сам, дрова)		600
			21,430667	21,424276

			21,430.667	21,424.276
278	17/XI	пила		1500
279	"	віктуали		5200
280	"	вложив своїх	6500	
281	18/XI	за молоко від 6/11 – 18/XI	6990	
282	"	за кіт, креоліну, нафту, сірники і віктуали		3950
283	19/XI	на дорогу до Янчина		9000
284	"	робітникам		600
284	22/XI	"		300
285	"	Орися вложила	5000	
286	"	ковалеви за роботи (я винен 290 НК) ~~Кошта подор. до Янч. з Мартою~~		3000
287	23/XI	Орисі до Стрия на справ.		1000
288	25/XI	депеша і пошт. оплата		200
289	29/XI	Штарк дав на рах. молока	2000	
290	"	поштова оплата		80
291	"	за кнура до 2 льошок		600
292	3/12	ковалеви решта до ч. 286)		290
293	"	робітникам		620
			21,451157	21,450.616

			21,451.157	21,450.616
294	4/12	Орися вложила	1,330 000	
295	"	черевики Марти		13 300
296	"	горівки і вікгуали		7000
297	"	дрібні справунки і дорога		9 700
298	5/12	Паранці на ноб. і кравч.		1350
299	"	такса в ур. податковім		613 000
300	"	Др Айхм. % і на капітал (ще в. 860.000 мк)		508.000
301	"	солонина і мясо		2600
302	"	хліб, мука, грис, кунероль і т. п.		3900
303	"	дрібні видатки в Стрию		1500
304	"	Орисині вид. у Львові		3500
305	6/12	Ковалеви за роботи до 5/12		3200
306	"	за мливо 1 q жита і 53 кв осипки		980
307	"	за нафту і сіль		680
308	"	за приношення пошти		500
309	"	оплати пошт. і передпл. „Св. дитини"		430
310	"	робітникови		300
			22,781 157	22,620 556

			22,781.157	22,620556
310	7/8	задаток на Март. черев		3000
311	"	направа годинника		1000
312	"	на сироти і вдови У.Г.А.		1000
313	"	решето, сито, ложки etc		1.000
314	"	ковбаса –		500
315	"	стяжки для Марти		1,760
316	"	дрібні вид. Ор. в Стрию		1,200
317	8/8	робітники } молоч. та млинков. вівса		1,400
319	9/8	"		1,550
320	10/8	"		1,070
321	11/8	Примич. за роботу і яйці		630
322	"	" на рах. за 50 klg макухів		4000
323	"	за молоко від 19/XI 10/XII 1921	12,690	
324	"	Штаркови за депешу і справунка		5,380
325	12/8	Паранці купл. хустку		1,800
326	"	робітникам (овес)		900
327	"	поштова оплата		100
			22,793847	22,646846

~~20~~

			22,793 847	22,646.846
328	13/12	Орисі за молоко		6000
329	14/12	за 2 граблів		100
330	"	робітникам (овес)		1650
331	15/12	решта до Март. черевиків (ч. 310)		5000
332	"	капелюх Марти		3500
333	"	задаток на натр. маш. до шитв		525
334	"	начиння кухонне		5060
335	"	дрібні справунки для дітей		2600
336	"	вікуам до хати		3130
337	"	до Орисиного плаща дотано		14600
338	"	моздір		450
339	"	сіль для худоби (100 klg кал. с)		4500
340	"	обід і инші др. вид.		2000
341	"	передплата „Robitka" 1922		300
342	"	" „Укр. Трибуни"		2000
343	"	поштові марки і картки		300
344	16/12	робітники (тапа)		500
			22,793 847	22,699 061

			22,793.847	22,698.961
345	15/12	Лисиха позичила		1.000
346	16/12	Орися звернула	1.000	
347	"	дрібні видатки в Стрию		2000
348	"	Орисі на видатки		3.000
349	17/12	робітникам (руб. дрова)		500
350	18/12	фірманови (Кліщунови)		300
351	"	„Николай" в Стрию		1000
352	"	віктуали в Стрию до дому		500
353	"	Орисі на хату		500
354	19/12	Ількови на ходаки і сорочку		4540
355	"	білєт до Львова і Волкова		1000
356	"	„Нар. Гост" (2.000), вечера, снід. обід		4000
357	"	підвода до Янчина		2500
358	21/12	білєт ж. Волкова до Стрия, обід і пр.		2000
359	"	книжки для дітий		600
360	"	дрібні видатки у Львові		3000
367	"	робітникам від 19-21/12 і пошта		810
			22,794847	22,726211

			22,794.847	22,726.211
368	22/12	дякови		100
369	23/12	за макухи і олій		2500
370	24/12	за 4 м. дров		15500
371	"	Передпл. „Світа Дитини"		1200
372	"	поштові оплати		140
373	"	робітникови в саді		250
374	25/12	за 10 яєц по 35 МК		350
375	"	Ильокови на дорогу до Стинави		250
376	"	вікцуали в Стрию		2400
377	"	дрібні видатки в Стрию		200
378	26/12	Орисі на дорогу до Львова		3000
379	"	за молоко від 11/12 – 23/12	12870	
380		напр. маш. до шиття, Церес, вапно, нафта і т.д.		4600
381	"	за 1 Кд 25 дкд масла	1750	
382	"	Штарк недоплатив		520
383	27/12	Олексі на справунки до дому		650
384	"	за 4 м. сухих букових дров		15000
			22,809467	22.772871

~~385~~			22,809467	22,772.871.
385	28/12	Орися вложила	1,080.000	
386	"	Мечіспіскому на конюшину		60.000
387	"	Штаркови позичено		40.000
388	"	за 2 корови		160.000
389	"	за 1 м. бобику на насіння		7.000
390	"	за лямпу		2660
391	"	за юбку Орисі		3900
392	"	за панчохи "		1200
393	"	ножі до голення, лапки і пр.		1060
394	"	хустки для служниць		2800
395	"	на деревце для дітей, ~~[illegible]~~		6050
396	"	тютюн		3275
397	"	віктуали		1635
398	"	начиння		1300
399	"	дорога і дрібні видатки у Львові		2000
400	"	2 білети до укр театру в Стрию		1000
401	"	бідному на свята		50
			23,889467	23,066.901

			23,889.467	23,066.901
402	29/12	кантари, посторонки, ліци, штолі, заховстниці		8500
403	"	щітка до коней, шара масть, васеліна		750
404	"	Ількови на рахунок		3000
405	"	Др Айхмілєрови на рахунок і %		275,000
406	"	папа, 2 ланцюхи і цьвоки		6500
407	"	обід і дрібні видатки		2000
408	"	шапка Орисі		4.500
409	"	миски, бляхи, горшки		2500
410	"	віктуали на Свята		6500
411	"	дрібні видатки Орисі		500
412	30/12	за корову		53500
413	"	за 1 q бобику на насіння		7000
414	"	за 4 м. сух. бук. дров		15200
415	"	за 50 Klg макухів (à 90 MK-Klg)		4500
416	"	поштова оплата		500
417	"	направа Орисиних чобіт		150
418	31/12	Голінгерови за зар. пацюка		1000
			23,889.467	23,458.501.

			23,889.467	23,458.501.
419	31/12	Ількови за добру годівлю		~~601~~ 600
			23,889.467	23,459.101

Загальне зіставлення обороту (приблизне):

Я вложив готівкою	18,787 220	
Орися вложила готівкою	4,644.500	
дохід з коров готівкою	73 000	
иньші ~~доходи~~ прибутки	384 747	
заплачена ціна за хутір з %		19,423 000
„Übertrgb", посередники, контракт		1,354 000
живий інвентар (зак. і упряж)		300 500
мертвий інвентар		200.000
насіння і мучка (паша)		680 000
будинки (направа)		60 000
рови		40 000
дім і служба		400 000
робітники		150 000
особисті видатки		260 000
дані позички		120 000
иньші видатки		471 601
	23,889.467	23,459.101

Воля домолуцька 1/1 1922

Остап Луцький

Рік 1922.

1	1/1	готівка з попер. року	430.366	
2	"	за змелення 1 q жита у Ілька		500
3	"	за 7 яєць		230
4	"	за продане в грудні масло	4000	
5	"	за Мартині черевики		4000
6	2/1	молотільникови		250
7	"	закуплено горшків на мол.		1500
8	"	забавки для торка		1620
9	"	кушнірови за роб. Орис. Кохуха		11.000
10	"	будильник для служби		4500
11	"	дрібні видатки до хати		925
12	3/1	поштова оплата		110
13	4/1	за 4 м сирих бук. і бер. дров		13.000
14	"	Олексі Блях. (на рах. до 1/1 22)		12.000
15	5/1	за 5 мішків в „Rolnik"-у		2500
16	"	за 50 l нафти " à 130 мк		6500
17	"	за 25 l " у жида		3250
18	"	за 50 klg соли кух à 80 мк		4000
			434366	65885

			434366	65885
19	5/1	замок, цьвоки і дзвінки до залуб.		2500
20	"	2 фл. вина і 1 фл. горілки на свята		5000
21.	"	сливки, салітра, цук., (дім)		600
22	"	лійка до нафти		350
23	"	на деревце Ор. і Марті		5000
24	"	файка, рукавиці палиця і ножі до голення		2900
25	"	на св. вечір для служби		3500
26	"	за продане масло (2 klg)	34300	
27	"	обід, підвечірок		1000
28	6/1	Примичови за яйця (à 35) і олій		1700
29	"	Лоєк віддав	25000	
30	"	задаток на солому Шмілі		10000
31	"	за 25 klg макухів		2250
32	"	„Рідна Школа"		500
33	7/1	Шпарк прислав гот.	1000	
34	"	оплата поштова і церков		200
35	"	дрібні вид. у Стрию		1000
			463766	102385

			463766	102385
36	8/1	за молоко від 24/12 21 – 7/1 22	25110	
37	"	дрібні вид. для хати		4652
38	"	Штарк віддав	520	
39	"	коладники		550
40	9/1	кравчині за Орис. сукенку		3.000
41	"	служниці Каті		1.000
42	10/1	моя їзда до Львова і назад		3000
43	"	пай і рл. вкладка в „С. У. Д."		5300
44	"	панчішки дітям		1500
45	"	дрібні вид. у Львові (книжка, цук.)		1700
46	11/1	за бичка від Лисої	3.600	
47	"	за 3 l нафти і дріжджі		480
48	12/1	за яйця		150
49	"	допомога Укр. Національ.		2000
50	13/1	за 50 klg макухів		4800
51	14/1	„Р. Школа" і „Просвіта"		1940
52	15/1	оплата поштова і новорічне		900
			492996	133357

			492996	133.357
53	16/1	за 1 klg 45 dkg масла	2.175	
54	"	за 30 klg макуха і привіз		3200
55	"	2 молотільникам (жито)		600
56	17/1	6 молотільникам		1500
57	18/1	за 10 q вівсянки		38000
58	"	податок грунтовий		5000
59	"	за 16 q сіна		56000
60	"	сірники, лак, шпагат, циліндри		1200
61	"	1 kg сливок		350
62	"	1 робітникови (овес)		250
63	19/1	додав до Март. лепти на воєнні спр.		100
64	20/1	молотільникам вівса		1.000
65	"	депеша і опл. почт		200
66	22/1	дрібні видатки (Штарк)		1320
67	"	за молоко від 8 - 21. I	27.300	~~27300~~
68	"	Штарк звернув		400
69	"	післанцеви поштовому		100
			522.471	242.577

			522471	242577
70	23/1	гречані крупи і сірники		2.000
71	"	післанець пошт. і лист		150
72	25/1	дорога до Варшави і назад		7500
73	"	тютюну куплено за		5000
74	"	какао " "		1200
75	"	я вложив (за пр. зол. ланц.)	22000	
76	"	книжки		600
77	"	харчі і дрібні вид. в дорозі (особ. вид)		7000
78	27/1	за 100 klg макухів лняних		9.000
79	28/1	передпл. „Укр. Грибини" і „Скали"		1200
80	"	оплати поштові		195
81	"	оплата зал. за перевіз насіння		1830
82	"	2-ом молотільникам		500
83	29/1	Стефанови на рах. служби		1.000
84	30/1	робітн. (млинк. вівса)		250
85	"	Штарк віддав (ч. 387/21)	40.000	
86	"	за 2 гуски	6.000	
			590.471	280.002

			590.471	280.002
87	31/2	робітн. (вибир. бараболь з ями)		250
88	2/2	мапа катастр. (Др Ірос)		25000
89	"	на рахунок „даніп-и" (Др Ірос)		32500
90	"	Др Айхмілєрова на рах. ц. Купна і до 1/2 1922		113500
91	"	за 3 klg 50 dkg масла	6080	
92	"	джаган		800
93	"	скелка (650), щітка (1.500)		2150
94	"	віктуали		1500
95	"	обід в Стрию і др. вид.		1.600
96	"	зворот решти до ч. 58	1100	
97	"	робітника (вof. дров і т. д)		250
98	2/2	передплата за „Rolnik"		400 ✓
99	"	асекурація життєва в Карпатії до 1/V 1923		563
100	"	за 4 м березових сух. дров		13000 ✓
101	"	Штарк повернув (скопт. ч. 68)	400	
102	"	за бугая (Міська) Герцови		300
103	"	Саваладжисі позичив		5000
			598051	476.815

			598 051	476815
104	2/2	робітникові (Вараболя)		250
105	3/2	молотільникам		1600
106	4/2	"		1650
107	5/2	вітові Михайлишинові поз.		25000
108	6/2	за молоко від 22/I – 4/2	28900	
109	"	закупна Штарка для хати		1204
110	"	Штарк недоплатив		833
111	"	Штефанові за штани		1500
112	"	за направу годинників		3200
113	"	гребені, пера, сінбетікон		1680
114	"	овочі		950
115	"	мука для служби		900
116	"	мустарда, гербата і пр.		500
117	"	позичив нач. Михайлишину		15000
118	"	Олексі Блажкевичому на рахунок		1000
119	7/2	за 25 кг маків		2500
120	7/2	робітникові (мл. овес)		250
			626951	534832

			626.951	534832
121	9/2	за 75 klg макухів. (à 100 мк)		7500
122	10/2	видано на весілю Примича		200
123	11/2	молотільникови запл.		250
124	12/2	Михайлишин віддав	20000	
124	13/2	за масло (зі Львова)	2200	
125	"	Антоневичевій післано		10000
126	"	оплата поштова		100
127	"	Лисисі позичено		2000
128	14/2	Шмілі позичено		10000
129	"	на рах. насінь післав Нізєнєцкому		5000
130	"	молотільникови запл.		300
131	"	оплата поштова		80
132	"	службі ремунерація		300
133	"	за масло зі Львова	1800	
134	"	за рамці до образка		1800
135	16/2	за 2 м дров з Розгірча		4520
136	"	робітникам		650
			650951	577532

			650951	577532
137	17/2	за 4 м дров з Розгірча		9040
138	"	робітникам		900
139	18/2	Біланови за бугач до Сирівки і Мамі		600
140	20/2	Штарк за молоко 5/II - 20/II	28530	
141	20/2	Штарк справунки в Стрию		1319
142		на воєнні сироти в Стрию		2000
143	20/2	виплата 4 робітникам		1000
144		тевцеви 200 мк за направу 800 ї с. Ганусі		1000
145	21/2	виплата 4 робітникам		1000
146	22/2	дорога на весілля Дз і назад		4000
147	"	куплено тютюну за		10000
148	"	дав Татови на муку		10000
149	"	книжки купл.		2000
150	"	весільні видатки		3000
151	"	за 3 l горівки		8000
152	"	забавки для дітей цукорки, мармоляда, помар. і т. д.		5000
153	23/2	віктуали в Стрию		10000
			679481	646391

			679481	646391
154	23/2	банак, нитки, чорнило, сірники		2000
155	"	оплата поштова		200
156	24/2	Орися вложила (з прод. цінн)	642000	
157	"	оплата поштова		50
158	"	робітникові		350
159	25/2	оплата поштова		50
160	"	робітник		250
161	26/2	Шміла віддав	7000	
162	27/2	Стефанови три відх. заан. до 1/3		5000
163	"	Сакаладжиха віддала	5000	
164	28/2	післав Нізенецкому за насіння		3009
165	"	оплата поштова		30
166	"	посланцеви за пош. почти		1000
167	2/3	заплатив ренту за Волю з %		510000
168	"	" на рах. „daniny"		1800
169	"	тютюн, креоліка, лізоформ і пр.		2200
170	"	Орисині вид. і обід		6500
			1,333481	1,178830

			1,333.481	1,178.830
171	2/3	Олексі Блях. на рах. служби		3.000
172	"	за 15 місяців à 250		3750
173	3/3	дорога до Янчина і назад		5000
174	4/3	цукорки і пр. до дому		1500
175	"	за мясо		1675
176	"	білети Ор. і Марки до Сяня		240
177	"	робітники		2650
178	"	передплата „Сяни"		1000
179	5/3	за молоко до 4. III.	31039	
180	6/3	робітникам		600
181	"	Штарк недоплатив		4000
182	6/3	за 25 кг макових		2500
183	7/3	оплата за стіл Марти і школу		750
184	"	на „Рідну Школу" в Сяню		2000
185	"	за марені		4000
186	"	дрібні видатки		2900
187	"	пушярес		2600
			1,364520	1,216995

			1,364.520	1,216.995
188	7/3	Марті на видатки		1500
189	"	помаранчі		700
190	"	задаток на асек. буд. в „Дн"		5000
191	"	Офіся вложила (поз. Стоцк)	317.000	
192	8/3	робітникам за 7 і 8/3		1200
193	"	Лисиха позичила		3000
194	"	за 3 д вівса	24000	
195	"	майстрови на рахунок		1000
196	9/3	за 8 посторонків		6000
197	"	за Мартине ліжечко		20000
198	"	Др Айхм. на рах. збіжа		150000
199	"	за паличку і забавку для Ю.		800
200	"	за щітку до коней		1000
201	"	за цукорки і чокол		1300
202	"	станція Мартусі за берез.		20000
203	"	за помаранчі і фіги		1000
204	"	за куперель, оцет, пшоно, крупи		4000
			1,705520	1,433495

			1,705.520	1,433.495
205	9/3	станичок Марті, зошити і книжки		1800
206	"	журналі і часописи		1000
207	"	друкарня „Діла"		550
208	"	дрібні видатки в Стрию		2000
209	10/3	робітникам		900
210	11/3	робітникам		600
211	"	за фіру лозини		2100
212	12/3	за мливо		1125
213	"	макухи і олій		1560
214	"	фотографія Олекси à corpo		400
215	"	ванно і обід" і бич		915
216	"	Михайлови Бляхарському позитив		6000
217	"	Хмелинови позитив		25000
218	"	за 50 kg вівса	4500	
219	13/3	Лисиха від дала	3000	
220	"	Лисисі за 10 ящ		350
221		оплата почтова і марки		500
			1,713.020	1,478.295

			1,713.020	1,478.295
222	14/3	Ількови Шкільному		500
223		10 мішків		4000
224		торговля		2400
225		крупи, купероль, кава, чай, сливки		6500
226		агітімація		30
227		помаранці і цитрини		600
228	15/3	Татови на рах. транст. насіння і т.д.		40.000
229	"	Дзюнкови на рах. воза і саней		50.000
230	"	Олексі на дорогу		10.000
231	"	передплата за „Гром. Вістник"		700
232	"	оплата поштова		175
233	"	робітникам		400
234	"	Тишовницькому за матеріял (бер)		5500
235	"	за марки, корест., перекази		300
236	16/3	робітники		1100
237	"	макухи 50kg		5000
238	"	олій		560
			1,713.020	1,606060

			1,713.020	1,696.060
239	17/3	Смолян віддав	25000	
240	"	Пісаневському позичив		50000
241	18/3	робітникам		1500
242	"	Вас. Блях. за вож. міщ.		5000
243	"	Мих. Блях. на рах. чищ. міса		1000
244	19/3	робітникам		600
245	"	за мливо осипки		300
246	19/3	дорога до Львова і назад		2000
247	"	готівь		2000
248	"	закупна карч. до хати		5000
249	"	обід, вєч. і дрібні вид		2060
250	21/2	післав о. Селезінці за вику		50000
251	"	змінав 20$ по 4.000	80000	
252	"	Р.К.О" на отворення конта		1200
253	22/2	Вас. Кліщунови на рах. служби		8000
253	"	оплати поштові		500
254	"	Олекса повернув (ч. 230)	3000	
			1,821.020	1,735.160

			1,821.020	1,735.160
255	22/3	дрібні видатки в Стрию		3500
256	"	за тютюн		1000
257	"	стяжка Марті		300
258	"	Марті на видатки		2000
259	"	дорога до Львова і назад		2000
260	"	готель, їда і дрібні вид		9700
261	24/3	Пісаревський віддав	25000	
262	"	" "	25000	
263	"	Саваладзі позичено		25000
264	"	робітникам в лісі		2700
265	"	Ількови за мливо		1000
266	26/3	Штарк дав на рах. молока	21100	
267	"	позичив Смолянови	~~100~~	10000
268	"	дорога до Львова		2500
269	"	змінав 20 дол.	79800	
270	"	вложив свої $; віддав Ориси вложених нею (80 д + 25.000)	320000	345000
271	"	побут у Львові і др. вид		8000
			2,291920	2,147860

			2,291920	2,147860
272	27/3	одяг для служниць і Олекси		18000
273	"	на одяг для дітей і шапка Ф.		10000
274	"	закупна на свята до хати		5000
275	"	книжки		8000
276	"	поворот зі Львова (на 100.000 мк)		2500
277	"	задаток ~~премія~~ від асек. моєї і Орисі		2000
278	28/3	робітникам		1500
279	"	щітки і горшки		4350
280	29/3	Саваладзі позичено		15000
281	"	робітникам в лісі запл.		5000
282	30/3	вложив своїх (50 $)	193000	
283	"	куплено вепра на заріз		83000
284	"	крупи, куперолі, коляндра, салітра і т.т.		3000
285	"	Мартусі на концерт і цукорки		1000
286	"	ковалеви за роботи		5700
287	"	Типовницькому за берези допл.		1200
288	"	дрібні вид. в Стрию		1500
			2,484920	2,313.610

			2,484.920	2,313.610 –
289	31/3	бар. Бруніцкому на рах щепів		10000 –
290	"	„Rolnik"-ови на рах. борін		15000 –
291	"	поштареви і фірманови		500
292	1/4	робітникам		1200
293	"	Олексі Лисови на відробок		1000
294	"	слузі Данилови на рах.		200
295	2/4	Орися видала в Стрию		1000
296	"	Штарк доплатив до мол. 5/3 – 1/4	23700	
297	"	харчі до хати і опл. поштові		2120
298	"	за 3 klg тимотки		2400
299	"	Штарк віддав	4000	
300	3/4	Штаркови на опл. депеші		1100
301	4/4	робітникам		2100
302	"	за зарізання вепра		1000
303	"	Мих. Бляхарському на рах		200
304	"	передплата за „Rolnik" до 1/6		1500
305	"	Р. К. О. за друки і опл. пошт		700 ✓
			2,511.920	2,352.630

			2,511.920	2,352.635
306	5/4	опл. залізн. за спров. 19 ячм.		2400
307	"	робітникам		600
308	6/4	Олексі гошівкою		1000
309	"	за одяг Данилови і Илькови		8000
310	"	за харчі до хати		8000
311	"	1 рискаль, 2 зал. граблі, ножиці до стр. ясрев		3500
312	"	черевики Марті		8500
313	"	Д. Айхміл. на рах. збіжа		98000
314	"	вложив своїх (50 $)	191 000	
315	"	зворот решти з ч. 290	5 000	
316	"	Бруніцкому допл. до щепів		920
317	7/4	Данилови		200
318	"	в церкві на тацу		200
319	8/4	оплати поштові		100
320	"	робітникам		900
321	9/4	Данилови на рах. служби		200
322	"	в церкві		200
			2,707.920	2,486.750

			2,707.920	2,486.750
333	9/4	від Шпарка на рах. вівса	10.000	
334	10/4	Дт Айхл. на рах. купл. збіжа		100.600
335	"	платка Марчі і пасок дори		1950
336	"	ланц, цвяхи		1100
337	"	Дмидниця, горнець		2300
338	"	харчі		2000
339	"	дрібні видатки		500
340	"	Василеви Кліщунові на рах.сл.		3.000
341	"	робітники		1920
342	11/4	за асек. життєву свою і Орисі до п. 277		9600
343	"	оплати поштові		100
344	"	робітники		1200
345	"	Ковалеви		2500
346	12/4	„Гнайт" за 1 q ячменю		14800
347	"	оплата поштова		200
348	"	Лисисі за клепку		1000
349	"	„Рідна Школа" в Стрию		2000
			2,717.920	2,641.520

			2,717.920	2,641.520
350	13/4	Смоляк віддав	10000	
351	"	Береді за макухи і олій		2.900
352	"	робітникам		300
353	14/4	за моливо		600
354	15/4	дякови ~~за~~ (посв. паски)		300
355	16/4	в церкві на тацу		200
356	18/4	" "		100
357	"	на „Рідну Школу" в Сарню (зб. в церкві)		1.000 —
358	19/4	Марті на видатки		1300
359	"	Орисі на насіння і пр.		1000 —
360	20/4	робітницям		750.
361	"	Лещукови за теля		7000
362	"	Каї Павлів на рах. робіт		750
363	21/4	Смоляк заплатив за травку	800	~~800~~
364	22/4	перепл. „Укр. Справа"		1000
365	"	оплата поштова		700
366	"	робітниці в городі		500
			2,728720	2,659.620

			2,728.720	2,659.620
367	23/4	форналам на тютюн		300
368	"	Данилови на рах. служби (до ч. 190)		200
369	"	асекурація будинків в „Дністрі"		9.621
370	24/4	Васил. Кліщунови на рах. сл.		500
371	"	робітник		150
372	"	Олексі Лис наперед		350
373	"	Орисині видатки в Стрию		300
374	26/4	Василеви Кліщ: на рах. служби		5000
375	"	позичив Бляхарському Ількови		25000
376	"	Вас. Кліщунови до ч. 370		500
377	27/4	Олекса Лис відробив	350	
378	"	робітниці		250
379	28/4	заплатив за направу воза		5000
380	"	за 50 klg вівса	5000	
381	"	за 1 q сіна	4000	
382	"	від Штарка за овес	10000	
383	"	за тютюн		880
			2,748070	2,707591

			2,748070	2,707.591
384	28/4.	робітниця (в городі)		300
385	29/4	передплата за „Czas"		1000
386	"	" " „Гром. Вістник"		700
387	"	робітниця в городі		300
388	"	шевцеви за черевики (напр)		600
389	30/4	за молоко від 1-29/4	20560	
390	"	поштові оплати		980
391	"	тютюн		890
392	"	вапно, синка, свічки, дріжджі		1700
393	1/5	робітниця		300
394	"	Ількови на рах. служби		500
395	"	Данилови на рах служби		200
396	2/5	за бджоли		50000
397	"	оплата поштова і марки		700
398	3/5	тютюн		3000
399	"	видатки в Стрию		1500
400	4/5	фр. ключ, колодка, гралі, гаки		8000
			2,768.630	2,778.361

			2,768.630	2,778.361
401	4/5	сорочка, краватка		6700
402	"	насіння фасолі штарагової		800
403	"	чай, паста, цукор, чоколяда		2300
404	"	дрібні видатки в Сирію		2000
405	"	заплачено за нас. конюш.		35761
405	"	позичка в „У. Т. Х."	35761	
406	"	вложив своїх	16.000	
407	"	позичка в „У. Т. Х"	250.000	
408	"	Описи на видатки в Сирію		3.000
409	5/5	позичено Абрамцьови		100.000
410	"	%	4000	
411	"	за 11·5 q бараболі	36160	
412	"	за челяду шкуру	1500	
413	6/5	оплата пошт. і марки		100
414	7/5	Штарок за овес	5000	
415	9/5	Даниловн на тютюн		100
416	"	оплата поштова		100
			3,117051	2,929222

			3,117.051	2,929.222
417	9/5	за квочку		1500
418	"	Олексі Бляхарському на рах. сл.		15000
419	"	2 рата данини		30000
420	10/5	Спахови для шваґри		500
421	11/5	готель в Стрию		1500
422	"	на фонд „Учітеся"		500
423	"	Орисі на видатки (капелюх і пр)		5000
424	"	вікгуали до хати		5200
425	"	дрібні видатки в Стрию		1700
426	12/5	пасхові премія за жнива		400
427	13/5	за квочку		1500
428	"	передпл. „Світ дитини"		1000
429	"	оплати поштові		50
430	14/5	від Штарка за овес	5000	
431	"	Укр. Буд. Союз за улій		10200
431	"	оплата пошт. і на церков		150
432	15/5	робітникам		600
			3,122.051	3,004.022

			3,122.051	3,004.022
433	15/5	за масло	2800	
434	"	Аріси на видатки		2200
435	"	за баній		100
436	16/5	за масло	3500	
437	"	за яйці		3500
438	17/5	робітницька		800
439	"	тютюн		500
440	"	за бугая (Сойка)		500
441	18/5	робітник		500
442	"	Абрумцьо віддав	100 000	
443	"	тютюн		500
444	19/5	робітникам (Бараб)		1000
445	20/5	робітникам (Бараб)		7000
445	"	оплата поштова		60
446	"	на тютюн службі		700
447	"	транспорт лубіну		2700
448	21/5	робітникові за 2 дні		800
			3,228.351	3,024582

			3,228.351	3,024.582
449	21/5	за молоко від 1-19/5 по 80 нк	16080	
450	"	тютюн, ліки худ., фіги, чоколяда		2975
451	22/5	робітникам		1000
452	"	Олексі Мис на рах робіт		1000
453	23/5	у горшки		1000
454	"	Абрумцьови позичено	~~40000~~	90000
455	24/5	Ильков на рах. служби		1000
456	"	Данилова " "		200
457	25/5	церков		100
458	"	Михайлишин віддав	20000	
459	"	Вас. Кліщунови на рах сл.		100
460	"	віддав довг		500
461	"	їзда до Львова		10000
462	"	направа зубів		3000
463	"	Капці для мене		4800
464	"	Марті на мешти і Капел		5000
465	"	Орисі блюзка		11500
			3,264.431	3,156.657

			3,264.431	3,156.657
466	25/5	Дві сапки		600
477	"	Мені на літнє убранко		5500
478	"	чай, фіги, цукри, папір, чорн. і т.д.		6000
479	"	Книжки		1000
480	"	дрібні видатки у Львові		2000
481	"	харчі закупл.		7500
482	"	Марні на справунки		5000
483	"	дрібні видатки в Сорин		2000
484	26/5	Балахови		2500
485	"	Дашкови на рих сл.		200
486	27/5	оплата поштова		400
487	"	робітництвом (барабу)		4000
488	28/5	Олексі за лен		2600
489	"	" на рах сл.		4000
490	"	Параниці " " " (год)		3000
491	29/5	видатки на фестині		2500
492	"	Союз гост. сапок за вощину		5000
	"		3,264.431	3,210.157

			3,264.431	3,210.157
493	30/5	Орисі мешти		8500
494	"	торкови капці і капел.		6000
495	"	за масло одержано	5000	
496	"	транспорт улія		1600
497	"	инші видатки в Стрию		5000
498	31/5	робітницям (бар)		3.000
499	"	стар. Кліщунови позич.		5.000
500	"	зворот ч. 490	3.000	
501	"	капці для Данила		3000
502	1/6	продано 1 q пшениці	17100	
503	"	за шкіру тел.	1600	
504	"	Кася Павлів на відробок		2000
505	"	серпи і коси		2800
506	"	віктуали		7000
507	"	тутки, фіякри, напр. год. папір		2500
508	"	инші видатки в Стрию дрібні		4000
509	"	Орися вложила	154500	
			3,445.631	3,260.557

			3,445.631	3,260.557
510	1/6	позичив в У. Г. Х.	50.000	
511	"	робітниці (город)		1.000
512	2/6	робітниці (город)		1500
513	"	робітник (сіно)		500
514	"	віддав поз. п. ч. 510		45.000
515	"	Сахови на рах сл.		100
516	"	оплата поштова		900
517	3/6	позичив в У. Г. Х	1,000 000	
518	"	на рах. томасини фірмі Кардах		1.000.000
519	"	робітники		2600
520	"	Илькови на рах служби		1.000
521	"	Олексі Бл. на рах сл.		100
522	"	дякови з Довгомуки поз		21.000
523	"	передплата „Czas-у		500
524	"	" „Гр. Вістника"		6000
525	"	за анонс в „Rolnik-у"		1500
526	"	оплата поштова		130
			4,495.631	4,345.387

			4,495.631	4,345.387
527	6/6	Данилови на тютюн		200
528	"	оплата поштова		250
529	7/6	Абрумцьо віддав	90000	
530	"	%	2700	
531	"	за батіг		100
532	"	за пашпорт		50
533	8/6	залізо		1900
534	"	харчі до хати		7000
535	"	Мартусі на видатки		500
536	"	лікар і аптика		2300
537	"	на скавт у Стрию		1000
538	"	дрібні видатки		2900
539	"	Ілько Бляхарськ віддав	15.000	
540	"	Данилови на тютюн		100
541	"	тютюн		1000
542	"	Ковалеви за роботи		5000
543	9/6	Абр. запл. %	1300	
544	"	Кліщун віддав	500	
			4,605131	4,367.687

			4,605.131	4,367.687
545	9/6	за 4 льошки	24.000	
546	"	Лисиха, ~~Кі~~ Савалатриха на відробок		8000
547	"	Кліщук на рах сл.		6000
548	"	Довгомуцький дак віддав	20000	
549	"	Ильковн за добру годівлю		300
550	"	Кравцеви на рах за мій одяг		5000
551	"	робітниці		1250
552	10/6	віддав У. Ч. Х.		63.000
553	"	" " (опл. пошт.)		1.000
554	"	оплати поштові		800
554	"	робітницям		1000
555	11/6	виїзд до Білини, Луки і Гл.		8000
556	12/6	робітниці		1500
557	13/6	оплата поштова		500
558	"	задаток на прод. сіно	90.000	
559	"	віддав У. Ч. Х.		15000
560	"	робітники		2500
561	"	Кася Лис позичила		5.000
			4,739131	4,486,537

			4,739.131	4,486.537
562	14/6	робітницє		2500
563	"	Стахови готівкою		200
564	"	за сірники		250
565	"	Касі Павлів на відробк		3.000
566	"	Гр. Павл. за Курацію телички		100
567	"	Данилови на тютюн		200
568	15/6	за направу черевиків		600
569	"	за молоко від 20/5 - 10/6	42.250	
570	"	аптика для коров, горнець, хліб		3550
571	"	Штарк недоплатив		14.500
572	16/6	Верховна Рада Пласту (дарок)		10.000
573	"	віддав У. Т. Х.		45.000
574	17/6	Штарк звернув	13500	
575	"	Кася Лис віддала	3000	
576	"	службі на тютюн		300
577	"	оплата гошгова		640
578	"	харчі		3300
579	"	удім в укр. фін. Воот.		1000
			4,797881	4,571627

			4,797881	4,571.627
580	17/6	цвяхи (350) і инші др. вид.		1.200
581	"	за масло (у Орисі)	6300	6300
582	18/6	Илькови на тюшок		500
583	"	уділ і впис. в місц. Кооп. „Плуг"		10200
584	19/6	виплата 2 дівчат		1000
585	20/6	Майферови за направу черевик.		2000
586	20/6	за бугая до Зорки		500
587	20/6	почта		300
588	21/6	робітниця		500
589	21/6	Лисисі на відробок		1.000
590	"	решту за сіно	60000	
591	"	за поз. коней до відст. сіна	6000	
592	"	задаток на овес	20000	
593	22/6	провізія за прод. сіна		5000
594	"	адвокатови на рахунок		15.000
595	"	на рахунок „daniny"		30000
596	"	кравцеви за моє. убр		8.500
597	"	харчі до дому		10500
			4,890181	4,664027

			4,890.181	4,664.027
598	22/6	за тютюн		1800
599	"	вайно, батіг, дрібні вид.		3600
600	23/6	робітниці		2000
601	"	„Плуг"-ови позич		1800
602	"	матерія для Орисі		18000
603	"	цукор, сірники, горох		3100
604	"	задаток на лучку (Лубінці)	50000	
605	"	направа годинника і др. вид.		1500
606	"	агресту на мармол.		2000
607	"	скарпитки Юркови		350
608	"	~~зворот~~ за мливо		500
609	"	задаток на роботи Пар.		3000
610	"	лікар і аптика		1500
611	24/6	12 робітникам при буряках і бар.		6000
612	24/6	за бугая до сирітки		500
613	"	віддав І. Ч. Х. (Калуш)		10000
614	"	уділ в „Коопер. Інвалідів"		1250
615	"	оплата поштова		400
			4,940.181	4,721.327

~~61~~

			4,940.181	4,721.327
616	25/6	позичив Примичови		10000
617	"	на рах. прод. збіжа	75000	
618	"	" " "	5000	
619	"	Ишкови (на рах. служби)		500
620	"	службі на тютюн		400
621	26/6	робітниці		2000
622	"	за 210 klg бараболі	5600	
623	"	Тучайський недопл. за бар		1.600
624	"	задаток на 2 q бараболі	2000	
625	27/6	Олексі на рах. служби		12000
626	"	Вас. Кліщунови на рах сл.		500
627	"	Стахови "		500
628	"	робітниці		3500
629	"	опл. поштова		400
630	"	Ол. Лис на відробок		3000
631	"	пастухови за теля		500
632	28/6	за збіже і бараболю	258.434	
633	"	робітниці		1500
			5,286.215	4,757.727

			5,286.215	4,757.727
634	28/6	службі на тютюн		200
635	"	6 дощок (6 метрових, 1½ ц)		16150
636	"	харчі		6085
637	"	оріхи, цукорки, чек, фіги		2000
638	"	гузики, гарнадлі		1200
639	"	овочі		400
640	"	дрібні видатки в Стрию		1800
641	29/6	калісони		1850
642	"	коса, камінець		1300
643	"	слугам на тютюн		150
644	"	робітниці		2500
645	29/6	Туганский доплатив за бараб.	1600	~~1600~~
646	30/6	за масло і сир у Орисі	16630	16630
647	1/7	робітницям		2500
648	"	передплата за „Czas"		1000
649	"	" " „Гр. Вістник"		2000
650	"	оплата поштова		500
651	"	за томасину і віддав У. Ч. Х.	200000	200000
			5.304.445	5.013.992

			5,504.445	5.013.992
652	2/7	Случай на тютюн		300
653	"	за молоко від 10/- 30/VI	61120	
654	"	Штарк віддав і спр. до хати	1000	1283
659	"	Ильковы на рах. служби		40000
660	3/7	8 дівчат з Шрамого		4000
661	3/7	3 " з Волі		1500
662	3/7	Кася Мицюк за 1 день		500
663	3/7	Настя Мицюк à conto		250
664		Василь Ми за гриби		200
665		Бялярский малий		200
666		дівчатом кусника і вишка		8600
667		Марицкі фармушок		1800
668	4/7	їзда до Львова і назад		2000
669	"	віддав І. Ч. Х (інв)		130.000
670	"	Абрумцю позичив		100.000
671	"	патрони, порох, шріт і т. д		15000
672	"	направа зубів		15000
673	"	книжки і часописи		2000
			5,566565	5.335675

			5,566.565	5,335.675
674	4/7	готель і дрібні видатки		6000
675	"	вино і коняк до Рожнова		4500
676	"	на Службу Боху за Маму		5.000
677	"	робітниці		5000
678	5/7	робітниці		4500
679	"	за бараболю	4500	
680	"	робітниці і за шкоду		4500
681	"	цвяхи		1000
682	"	Павлів Кася на від.		2000
683	"	Орисі на дорогу		125000
684	"	за друк відозви в справі „Дністра"		5000
685	6/7	позичав „Плугова"		14000
686	"	харчі до хати		2000
687	"	дрібні видатки		4000
688	"	робітниці		3500
689	"	ніж і шмір		1500
690	7/7	робітниці		2500
691	"	передпл. „Rolnika"		2000
			5,571.065	5,527.675

			5,571.065	5,527.675
692	7/7	за книжки		1000
693	8/7	службі на тютюн		300
694	"	в церкві		100
695	"	за „Сиріткy"	112500	
696	9/7	за масло у Орисі	2.895	2895
697	"	Орися звернула з 683	115000	
700	10/7	виплата		1500
701	"	хустка для Ганки		5000
702	10/7	за масло і сир в Трускавці у Орисі	6400	6400
703	11/7	дорога до Янчина		2500
704	"	видатки у Львові		13000
705	13/7	дорога з Янчина		4000
706	14/7	Саваладжиха віддала	40000	
707	"	Примич віддав	10000	
708	"	за бугая і овочі		900
709	"	робітниці		3500
710	"	2 д бараболі на відробок	6000	6000
711	"	видатки в Кооперативі		1000
			5,865.860	5,575770

			5,865.860	5,575.770
712	14/7	за стрільбу		30.000
713	15/7	робітницям		7750
714	"	від Тата на гриби	5000	
715	16/7	пастухови ремунерація		1000
716	"	Лисиха позичила		7000
717	"	службі на тютюн		400
718	"	за чоботи для Параньки		11000
719	"	зад. на чоб. для Ганьки		4000
720	"	оплата поштова і марки		500
721	17/7	за месло (4'30) сир (3kg) і 3/4 l смет.	9215	
722	"	за сир у Лисихи – відробила	600	600
723	"	ковалеви за роботи		3500
724	"	робітниці		8000
725	"	за ~~ма~~рику Марти		1000
726	18/7	% за поз. гроші	4650	
727	"	Абрумцьо віддав (ч. 670)	100000	
728	"	робітниці		7150
729	"	за направу чобіт і черевиків		4000
			5,985.325	5,661670

			5,985.325	5,661.670
730	18/7	оплата поштова.		100
731	19/7	2 ланци		1500
732	"	товари до хати		6000
733	"	шкіра до найр. упр.		14500
734	"	різні видатки		2000
735		сорока і шт. для Сака		4000
736	20/7	на фонд „Просвіти"		2000
737	"	оплата поштова		300
738	21/7	Лоєк позичив		60000
739	"	косарі		3100
740	"	ценці		7200
741	"	робітниці		4200
742	22/7	В. Лоєкови позич.		60000
743	"	Вас. Кіндзуп на рах сл.		12000
744	"	на тютюн		5000
745	23/7	Лорумцьо позичив		50000
746	"	за молоко	58595	
			6043920	5893470

			6,043.920	5,893.470
747	27/7	Штарк недоплатив		22112
748	"	харчі до хати		17350
749	"	за 50 g жита	6350	
750	"	рукавички і хустина Ор		3200
751	"	товари в Торговлі		3500
752	"	лямпочка і слоіки		1660
753	"	мітла, овочі		3000
754	"	дрібні вщ. в Сірию		1000
755	25/7	Смолянови позич.		20000
756	"	за 1 kg масла	1800	
757	25/7	Ганцеці на спідницю 3700 і Парна сак		6950
758		на фартушок собі		2850
759	"	женці		3800
760	"	Кооператива віддала	10000	
761		за канапу		10000
762		горілка (3600) сірники щітка etc.		5450
763		овочі		1400
764		7 женців à 800 мк		5600
			6,062.070	6.001342

			6062070	6001342
765		за 10 dkg масла	2240	
766		за масло від п. Бол (решта 10.000)	6167	
765	28/7	їзда до Ослав і назад		15000
766	"	женці		22400
767	"	каса хорих		6300
768	29/7	на пшен. і жито насіннє		60000
769	"	за томасину	50000	
770	"	женці		6400
771	"	за 2 улії		14573
772	"	пошта і дрібні вид		300
773	"	робітники		1300
774	30/7	службі на тютюн		300
775	"	за Когутики Кліщунці		3000
776	"	Штарк запл. на рах. мол.	20.000	
775	"	овочі		2000
776	"	2 шрубки до брами		200
777	31/7	робітники і женці		4000
778	1/8	робітники і женці		9500
			6,149477	6,146615

			6,140.477	6,146.615
779	2/8	Соломан віддав	20000	
780	"	косарі		3000
781	"	дівчатам сорочки (рах сл.)		5400
782	3/8	за масло	13200	
783	"	за томасину (175+30)	205000	
784	"	поз. Дзюнка (20ƒ)	120000	
785	"	транспорт і решта до Томас		250000
786	"	дрібні видатки в Стрию		2000
787	"	робітники		4200
788	4/8	дорога до Стрия і назад		1500
789	"	задаток на старе збіжє	50000	
790	5/8	оплата поштова		100
791	"	робітники		5100
792	7/8	за молоко від 23/7 – 5/8	28.665	
793	"	за збіжє старе	148000	
794	7/8	за масло	14020	
795	"	за роботу тлацца		8000
796		мука цукер		3100
			6,739362	6,429015

			6,739.362	6,429.015
7/8	797	овочі і чок.		4420
"	798	додатки		2080
"	799	мило підвязки олива дорога		1600
8/8	800	робітники		2800
9/8	801	Абрумцьо віддав	50000	
"	802	% від поз. А. Грош.	2850	
10/8	803	робітники		2800
"	804	харчі до хати		6500
11/8	805	справунки в Сірию		3000
"	806	робітники		2500
12/8	807	опл. поштова		80
"	808	фонд „Просвіти" Львів		1000
"	809	опл. поштова		120
"	810	робітники		2000
"	811	за 1/7 томашни	11000	
13/8	812	Абрумцьо позичив		100000
"	813	службі на тютюн		400
"	814	рахунок коваля		3200
			6,803212	6,561515

~~72~~

			6,803.212	6,561.515
815	13/8	за булгал		1000
816	14/8	за молоко 7–12/8	13700	
817	"	харчі в Стрию д. хати		2250
818	"	за 1q томасини	11000	
819	"	робітники		14.000
820	15/8	Абрумець віддав	50000	
821	"	Кооперативі на товари для себе		15000
822	"	робітникам		15000
823	16/8	пошта		700
824	"	"		630
825	"	видатки в Стрию		2000
826	"	робітники		18500
827	"	Лисиці на відробок		5000
828	17/8	робітники		1000
829	"	Кооп. звертнула (ч. 821)	2005	
830	18/8	робітники		23000
831	"	за кнура		2500
832	19/8	за молоко 13–20/8	14700	
			6,894.617	6661095

			6,894.617	6,662.095
833	19/8	задаток на візок		200000
834	"	за 5 томас. (решта зі Ст. Самб)	184000	
835	"	позичка в У. Ч. Х.	16000	
836	"	тютюн службі		500
837	"	в церкві		300
838	20/8	за 2 д томасини	22000	
839	"	позичив Смолянови		30000
840	"	робітники		3000
841	22/8	за бугая (Ласька, Басійка)		2000
842	"	фіякер		6000
843	"	за купл. бугайка		20.000
844	"	кравчиня		10150
845	"	за 8 l афин		2000
846	23/8	робітники		21000
847	"	на школу податок		1000
848	24/8	робітники		3000
849	"	вужище		2800
850	"	харчі до хати		17000
			7,116617	6,980845

			7116.617	6,930.845
851	24/8	Грібні вид. в Сорію		4000
852	"	тютюн		6600
853	"	за масло від п. Хирів	15000	
854	25/8	Тлях. на рах сл.		26000
855	"	задаток на томас (Райхер)	10000	
856	"	за 5 q томасини	55000	
857	"	за різні товари в Коот.		7500
858	26/8	за бика (Паранька)		1200
859	"	робітники		10000
860	"	отл. поштова		100
861	27/8	слугові на тютюн		1000
862	"	за молоко від 20-26/8	18100	
863	"	Шпарк завинив		1650
864	"	за дрібязі		550
865	28/8	Іванусі за роботи		14000
866	"	Параньці до церкви		1000
867	"	з покупки		2400
868	29/8	Смахови до Сорія		1000
			7214717	7057795

			7,214717	7,057795
869	29/9	Кліщунови на рах сл		2000
870	"	Лецюкови за роботи		5000
871	"	робітникам		5600
872	"	Вас Лоєкови позичив		20000
873	"	за 30 клд жита	5500	
874	30/9	Лоєк віддав	20000	
875	"	робітники		8200
876	"	Лецюк позичив		6000
877	31/9	робітники		7400
878	"	передплата за „Час"		1500
879	"	" " „Діло"		2000
880	"	справунки в Стрию		22000
881	1/9	робітники		4200
882	"	Абрумцьо віддав	50000	
883	2/9	віддав У.Ч.Х. (зах-Стрий)		25000
884	"	задаток на корову		30000
885	"	за Томасину	55000	
886	"	служби на гот. і церков		600
			7,345217	7,197295

			7,345.217	7.197.295
887	3/9	за молоко до 3/9	16000	
888	"	за масло Шматери	10000	~~150~~
889	"	за масло Хирівські	10000	
890	"	за тютюн		2000
891	"	вид. в Стрию (службі)		300
892	4/9	за „Білу" (корову)	125000	
893	"	на 2 q пшениці і муку Янч.		50000
894	"	за Дзєнник Ustav Woj Stan		1800
895	"	опл. поштова		150
896	"	робітники		3400
897	5/9	за бугая до Ляльки		1200
898	"	пастухови фостове		1000
899	"	в склепі за товари		5190
900	"	службі за порядок в стайні		200
901	6/9	молотільник		1000
902	7/9	Зварич на рах томасини	15000	
903	"	за візок ковалеви		100000
904	"	від Білінського (звор. з ч. 833)	150000	
			7,671217	7,363.535

				7671.217	7,363.535
905	7/9	Касі Павлів на відробок			2000
906	"	лакерникови на рах візка			30000
907	"	сукно на сидіня при візку			28000
908	"	Марині на видатки			2000
909	"	овочі до хати			2000
910	"	дрібні видатки в Стрию			3000
911	"	2 пари скарпеток			1700
912	8/9	робітниці в городі			1600
913	"	за гриби			3600
914	"	за корову (Мелькy з бичком)			215000
915	"	за 1 ф томасини		10.000	
916	"	харчі до хати в Стрию			1500
917	"	мевцеви за черевики			4100
918	"	коваленви			6000
919	"	фірманови в Стрию			500
920	"	Саюнян віддав		30.000	
921	9/9	служкі на тютюни			600
922	"	за бугая (Сотка в Монаст)			1400
				7711.217	7,666.535

			7,711.217	7666.535
923	9/9	за томасину	10500	
924	"	оплата поштова		200
925	10/9	за томасину (Лубянці)	37340	
926	11/9	за молоко до incl. 9/9	10400	
927	"	дріжджі		75
928	12/9	опл. поштова		800
929	"	за гриби		200
930	13/9	за бугая (Лялька)		1400
931	"	за транст. Кавенч. жита		6200
932	"	робітники		2000
933	14/5	за масло сир сметану	30.000	
934	"	за пану і лати направа пачини і Олексі		11600
935	"	200 120 140 800 візд цилідер дріжджі пепер і горшло		1260
936	"	1500 600 300 цукорв і овочі і будзики		2400
937	15/9	за томасину від Зварича	5000	
938	"	за кошики		1.000
939	16/9	робітники		6800
940	"	службі на тютюн		1000
			7,804457	7,701470

			7,804.457	7,701.470
941	18/9	за молоко	11280	
942	"	віддав І.Ч.Х. (вдови)		50000
943	"	передпл. Кооп-Гост. Час		2000
944	"	позичив кооперативі		3000 ~
945	"	оплата поштова		600
946	19/6	робітники		2800
947	"	Коопер. віддала	3000	
948	"	за сіль, батіг, тютюн, горівку		6100
949	"	Лецюк віддав	6000	
950	"	Паранька віддала	1000	
951	"	На „Рідну Школу"		1000
952	20/6	тютюн		11000
953	"	горівка, дріжджі, олива		4500
954	"	ляполіна, губка, цукорка		3000
955	"	Мартусі на вид		1000
956	"	ковбаса		2700
957	"	дрібні вид в Стрию		1500
958	"	лікар (з Мартусею)		2000
			7,825737	7,792670

			7,825,737	7,792,670
959	21/6	слугам на відпуст		5000
960	"	взяв з банку (У.Т.Х)	25000	
961	"	в церкві і службі в Довгол.		1.000
962	23/6	Вас. Кліщ. на рах. служби		2500
963	24/6	службі на тютюн		400
964	"	за транст. збіжа		6000
965	25/6	за молоко до incl. 23/9	8280	
966	26/6	за 9 шиб (2 великі)		9.000
967	"	на рахунок рам		1.000
968	"	оплата поштова		100
968	28/6	позичив кооперативі		10000
969	"	вили, спряжки		1500
970	"	сірники, дріжжі, цукорки		1300
970	"	забавки Юркові		2600
971	"	Маргусі цукорки		800
972	"	решта за візок		23000
973	"	дрібні вид. в Стрию		1500
974	"	Василеви на черевики		5000
			7,859,017	7,863,370

			7,859017	7,863370
975	29/9	Олекса віддав	3000	
976	"	Вас. Лоск віддав	63000	
977	"	робітники		7700
978	30/9	робітники		1000
979	1/10	слугая на тютюн		800
980	"	Коопер віддала	10000	
981	"	оплата поштова		500
982	2/10	за городину і масло	108.480	
983	"	за Марту заплачено		72350
984		за молоко до 1/10	7300	
985		за лікаря і лікарство		11810
986		Марті		200
987		від Шмистерової за бараб. і масло	15000	
988		торговля 3000 коваль 3500 мело 3000 борис 1000 гок. 800 Вас 500		11800
989		тверло [illegible]		410
990	10/10	Дорога і вид. у Львові		60000
991	"	поз. в „У. Т. Х."	631.000	
992	12/10	поз. „Пов. Союз. Коопер"		500000
			8,696.797	8,529740

			8,696.797	8,529.740
993	13/10	% від поз. Союзови	30000	
994	14/10	за насіння		65000
995	"	робітники (Кот бар)		21500
996	"	на рах. прод. збіжа	25000	
997	14/10	від Шматурман за повіль	5000	
998	"	з Бенку	6160	
999	"	3000к 1100 1450 пожи доніч ковель і Весто лисо		6550
1000		4000 850 500 2000 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]		7350
1001		уробсія 1500 візид 200 [illegible] 160		1860
1002	17 і 18/10	копальники бараболі		73600
1003	19/X	робітники		5000
1004	20/10	пастухови		1000
1005	22/10	службі на тютун		500
1006	"	решта за збіже	7000	
1007	"	% від поз. Союзови	30000	
1008	"	оплата поштова		200
1009	23/10	робітники		3500
1010	"	за збир. жолуді		800
			8.799.797	8,716,100

			8799.797	8716100
1011	23/10	передплата за „Діло"		2000
1012	"	за черевики д. Смаха		4500
1013	"	5000 заткіру і набіль 11405	16405	
1014	"	за марту станція і дрібні від		57315
1015	"	за городину і набіль у Хир.	90290	
1016	"	20000 6600 матерії для дівок і для себе		26400
1017	"	1000 500 500 300 Марті сочуга Василь Бальке		2300
1018	"	3840 200 5000 1000 торговля масло рукавики ковалі		10040
1019	"	300 Газети цукорки		1400
1020	"	Коопер. віддала товарами	15000	15000
1021	"	за тютюн		2500
1022	26/10	робітники		10200
1023	"	пастухови		500
1023	"	оселедці і риж		2000
1024	"	мясо		1500
1025	"	Марті на вид		1000
1026	"	цукорки і чокол		1300
1027	"	щітка до чищ. коней		3000
			8,921492	8,867055

			8,921492	8,867.055
1028	26/10	на вазів у Срію		5000
1029	"	25 л. нафти		7000
1030	"	дрібні видатки		3000
1031	27/10	ковальські роботи		3200
1032	30/10	2 м. сухих дров		25000
1033	"	передпл. „Czas-y"		1000 —
1034	"	решта за нас. збіжє		2000
1035	"	на дар „Просвіти"		1000
1036	"	оплата поштова		500
1037	"	оковання коней в Срію		1200
1038	"	Карапці на дорогу		2700
1039	"	каса хорих за VII-VIII/22		4200
1040	1/11	товари в кооп.		4000
1041	"	тютюн		2000
1042	"	дрібні вид (служби)		1200
1043	"	за 50 kg вівса		12500
1044	"	робітники		3000
1045	"	опл. поштова		250
			8921492	8,945805

			8,921.492	8,945805
1046		Пароньці на кравчино		1500
1047		з барабомо горо дому набіг у Хир.	75225	
1048		видатки дрібні Мартусі		7730
1049		за станцію від 1/11 - 1/12		65000
1050		Шматери за барабомо і набіль	47775	
1051	9/11	робітники при сіні		8000
1052	"	весілля Параньки		14500
1053	"	за 4 пацяти	76000	
1054	"	на рах. за бараб. і масло від хирівських	50000	
1055	"	пашпорти		500
1056	"	вид. в Сірию (харч і служб.)		4000
1057	"	Марті на видатки		7000
1058	"	обруч (800), ковбана (2750) цук		5550
1059	"	календар і книжки		2200
1060	"	папір		1000
1061	"	тюмюн.		5000
1062	10/11	за одно паця	16500	
1063	"	пастухови в дарунку		1000
			9,186992	9,068785

			9,186992	9,068785
1064	10/11	різні видатки		7000
1065	"	робітник		1100
1066	11/11	пасухова за гель		1000
1066	11/11	робітники		3200
1067	"	Петр. Лисові на відробок		10000
1067	12/11	робітники		8000
1068	13/11	Лисові на відробок		5000
1069	14/11	музика на весілю Каїв		1000
1070	"	робітники		7600
1071	"	робітники		3600
1072	"	оплата поштова		200
1073	16/11	за тов. в Коопер.		7400
1074	"	робітники		7500
1075	"	аптека		300
1076	"	пошта		200
1077	"	задаток на свято		50000
1078	"	за м'ясо і яйця		2500
1079	17/11	за масло, мол. і городину	77500	
			9,264492	9,184385

219

25 тор
25 сміц
30 папір
25 - 500 обоі
15 пилки
11 вода
8 коліч

13%

530

220

Сірники
паста
сміцерва
папір лист.
нитки до [illegible]:

[illegible]:

85
50
100

вку

90 = 630.000

			9,264.492	9,124.385
1080	17/11	за масло, сир	12000	
1081	"	видатки Мартуські		7000
1082	"	горівка на вес. Гар. і Каї		10500
1083	"	мясо		4500
1084	"	товари в "Торговлі"		1000
1085	"	папір листовий		650
1086	"	аптека		1000
1087	"	цукорки Марії і до хати		2500
1088	"	дрібні вид. в Стрию		3000
1089	18/11	пошина		200
1090	"	робітники		5000
1091	"	за роботу кантарів		2000
1092	"	за мливо		1800
1093	19/11	служби на пошину		200
1094	20/11	робітники		1000
1095	"	церков		2000
1096	22/11	оплата поштова		200
1097	23/11	дальша рата за свинку		46000
			9,276492	9,127935

			9,276,492	9,272935
1098	23/11	робітник		1000
1099	"	за ябка -	60000	
1100	"	за масло, смет, сир...	59000	
1101	"	Марті на видатки		3200
1102	"	направа годинника		4000
1102	"	Нар. Торговля		11500
1103	"	цукорки, булки, обід і пр		3000
1104	24/11	бугай		2000
1105	"	робітники		9100
1106	"	решта за свиню		32000
1107	"	пастухови за теля		1000
1108	"	служба		1500
1109	"	дрібні видатки		1500
1110	25/11	товари в Коопер		500
1111	"	коопер. віддала	25000	
1112	27/11	пастух (рах служба)		3000
1113	"	змел. 70 кг ячм		1500
1114	"	робітники		1500
			9,420492	9,349235

			9420492	9349235
1115	27/11	тютюн		500
1116	28/11	передпл. „Свободи"		2000
1117	"	" „Czasu"		2000
1118	"	" „Robnik-a"		1000
1119	"	оплата поштова		500
1120	"	тютюн		1300
1121	"	робітники		6600
1122		на рах. напр. кантарів		2000
1123	30/11	робітники		2600
1124	1/12	на рах служби		1500
1125	"	робітники		1400
1126	"	на рах пасовиска		25000
1127	"	за масло, сир, молоко, хліб	34203	
1128	"	за Марту і Марті		34200
1129	"	справунки до хати		25950
1130	3/12	за 1 q пшениці	50000	
1131	"	за теля	16000	
1132	"	пастухови фостове		500
			9520.695	9,456285

			9,520.695	9,456.285
1133	4/12	на шапку Василеви		7.000 -
1133	"	Марті за школу		3.000 -
1134	"	на вязнів даток		5.000 -
1135	5/12	робітники		7.000 -
1136	6/12	решта за напр. упряжі		3.000 -
1137	"	робітники		1.400 -
1137	"	транспорт Муки з Янчина		12000 -
1138	"	ковальська робота		20.000 -
1139	9/12	за масло сир смитану	47500	
1140	"	3000 3000 1000 3300 тютюн Марті візд слуга торг.		10300
1141	"	1400 1700 700 2225 150. кобаса аксаміт борщ фібр. цук. бузете		6175
1142	"	16 чяу й 140		1340
1143	"	почта обід		2180
1144	"	Петро Лис не від робок.		5000
1145	10/12	сміс березових дров		15000
1146	"	поз. У. Ч. Х.	300000	
1147	"	черевики для Мартусі		28000
1148	"	видатки Мартусині		3000
			9,868195	9,583580

			9,868.195	9,583.580
1149	10/12	дорога до Львова		3 200
1150	"	дрібні вид. в Стрию		5 000
1151	11/12	готель у Львові		12 000
1152	"	харч 2 дні, тютюн		21 000
1153	"	дрібні видатки		5 000
1154	12/12	дорога зі Львова		3 000
1155	"	робітник		1200
1156	13/12	тютюн		7 000
1157	"	ковбаса, булки, цукорки		4 000
1158	"	за 459 klg жита	200 440	
1159	"	за 3 klg масла	30 000	
1160	14/12	4 посторонки, 2 п. ліців		24 000
1161	"	завіси і скелко		5 500
1162	"	св. Николай		11 000
1163	"	обід; ~~тютюн~~, слуга		6 000
1164	16/12	податок заходовий за 1922 р.		58.600
1167	"	асекурація крак. (immobilia)		230
1168	"	передпл. „Czas-y"		600
			10,098 635	9,750 910

			10,098.635	9,750.910
1169	16/12	передпл. „Dziennik-a Moraw"		3600
1170	"	оплата поштова		400
1171	17/12	вставл. шиби		1800
1172	18/12	зарізання свині		2500
1173	"	премія службі		1000
1174	"	робітник		1000
1175	19/12	за 2 q макухів		38000
1176	"	за 10dkg тютюну		3000
1177	"	оплата поштова		1100
1178	"	від Стриянці на харчі	10.000	
1179	20/12	робітники		2000
1180	"	Н. Савалага поз		15000
1181	"	за пасовиско (кооп.)		100.000
1182		сорочка, боржени запаски для служби		33400
1183		2000 2400 2900 2900 400 балон гоколяда фіби папір пера виляк		10600
1184		17.500 1000 1000 Торговля візд цукорки		19500.
1185		тису шинки слуга		1250
1186		Стельмахів за масло	10000	
			10,118.635	9,985060

			10,118.635	9,985.060
1187		від Хирівських за навіл	14200	
1188		Шмаше риха а conto масла	10000	
1189.		1000 1000 1800 1000 7600 Шмах візд обід цукорки наслоєн бузета		12550
1190		20 яєць і 100		4000
1191	24/12	Ів. Сав. віддав	15000	
1192	"	робітник		1,000
1193		почта		1000
1194.	25/12	робітники		3000
1195	"	за тютюн, свічки і скелко		12500
1196	"	Васил. Кліщ. на рах служби		5000
1197	26/12	робітники		8500
1198	"	позичив кооперативі		10000
1199	"	за 2 q жита	97.000	
1200	"	за томасину (1 q)	19000	
1201	"	за 1/2 q макухів		19000 ✓
1202		" "		19.000 ✓
1203	"	невп. дрібні вид. у Львові і Стр.		30000
1204	27/12	на рах. саней		30000
			10273835	10,180610

			10,273835	10,130610
1205	27/12	на рах. робіт в лісі (рув. стосів)		10.000 –
1206	"	пошта і передпл. „Дзаи" за гр.		3000
1207	"	молотільники		7000
1208	28/12	вїзд до міста і фірман		1000
1209	"	2 колодки		6000
1210	"	харчі до хати		12000
1211	"	батіг і		1400
1212	"	свічки і на деревце		17.200
1213	"	дрібні видатки		6000
1214	28/12	за масло і набіл	50000	
1215	29/12	за малі коні	700000	
1216	"	за корову „Машу"	700000	
1217	"	за лошаки		1,500.000 –
1218	"	робітник		1000
1219	"	баришівне		5000
1220	"	премія пастухови		1000
1221	"	Влеклінському за візо рух. конз.		10000
1222	30/12	пошта		400
			11,723835	11,711610

120 3

4.500 - 12,195

210 - 580

4.500 - 12,2

2 250 - 6,1

3.80
1.20
5

7.060 #

K. u. k. 2. Armeekommando.

43

Aufbringungskommando für den Bezirk .....

Aufbringungskommission Nr. .....

der Assistenzkompagnie Nr. .....

Interimsbestätigung

über .....

.....

.....

welche vom ..... in der Gemeinde

..... übernommen wurden.

Bareinlösung dieser Bestätigung erfolgt durch den Kommissionär der K. G. V. A.

....., am ..... 1918.

Unterschrift des Kmdten der Aufbringungskommission:

.....

Славко Луцкі

2	підкови	1 zł 70 g
1	підкова	50 g
1	підкова	30 g
1	возок	4 zł
1	підкова	30 g
8	підків	8 zł
1	желізо	60 g
1	штельвага	90 g
		15 zł 70 g

Федьо Рогульські

Коваль монастеску

23/7 запл. 11 зл + 2,000.000

~~95~~

			11,723835	11,711.610	
1223	30/12	за сливо		5000	
1224	"	за сир	2400		
1225	31/12	за яйця		2900	
		Разом	11,726235	11,719510	
		Комівка		~~6~~ 6725	
			11,726.235	11,726.235	

Рік 1923.

1.	1/1	Готівка з попер. року	6.725	
2	2/1	робітники		2000 –
3	3/1.	Хирівські за масло і набіль	55300	
4	3/1	Шматерева за " "	30000	
5	3/1	за 4 гуски	78000	
6	3/1	від п. Бобиневи за набіл.	28200	
7	3/1	~~на~~ цукор на помадки		10200
8	3/1	задаток на черевики Пирамиді		10.000
9	3/1	мливо питель в Стрию		7000
10	3/1	Василь 500, візд 500, слуга 500, банька 1000		2500
11	3/1	торговля 25000, манітра горика 3000		28000
12	3/1	булки фіби 5000, зошити бібулки 4000		9000
13	3/1	стяжка торбинка борис 3000, 7000, 6500		16500
14	3/1	забавочки позичка [illegible]		10.000
15	3/1	Карпики бозенка		2000.
16	3/1	світер горкови і марші дрібнівид. 28.000, 2500.		30500
17	3/1	(дівки) слуги на совяте		10.000
18.	3/1	Колядники		2600
			198225	140300

			198.225	140.300
19	4/1	за масло і набіл Гиревські	31500	
20	"	" " " Шмагера	5000.	
21	"	2600 1000 1800 300 шкільне бадени борис зошит		5710
22	"	1700 1000 торговля Василь		2700
23	5/1	робітники		2500
24	6/1	робітники в лісі		8000
25	"	колядники		2000
26	7/1	пошта		1500
27	"	церков		1500
28	"	слуга у ~~ця~~ свящ. на гост.		700
29	"	їзда до Луки		4000
30	8/1	на „Рідну Школу" Стрий		3000
31	"	дрібні видатки в дорозі до Луки		2500
32	"	поворот з Луки		3500
33	11/1	за 150 клд макухів		42500
34	"	кооп. віддала (нафтою)	10000	10000
35	1/1	почта		200
36		служні на ловлянє (XI-го пр		12000
			244725	242.610

			244.725	242610
37	13/1	поштареви і пошта		11000
38	"	молотільники		3500
39	"	за змелене 50 klg вівса		1.000
40	14/1	~~за кнурика~~	1500	
41	15/1	новорічне		300
42	"	за бичка від зварички	85.000	
43	"	премія службі		1000
44	16/1	передплата за 1 кв. „Ковчік"		5000
45	"	" за „Гром. Вістник"		5000
46	"	" за „Czas"		5000
47	"	оплата поштова		1200
48	"	за 1 q макухів		45000
49	17/1	~~решта з~~ пошта		400
50	"	решта за сани		5000
51	"	каса хорих		7826
52	"	за яйці		2000
53	18/1	Хирівські а conto смала	20000	
54	"	поштареви		5000
			351225	340836

			351.225	340.836
55	18/1	Марті на видатки		6.000
56	"	7 klg цукру		17.500
57	"	щітка, цукорки, папір		4500
58	"	дрібні видатки і колія		4500
59	19/1	служді за коляду		1.000
60	20/1	пастухови		500
61.	"	тютюн		5000
62	21/1	Стельмахів за 2 м. січень-лютий уд. корови	50000	
63	"	Вияклінский вернув	6000	
64	"	Стельмахів за навіль	41250	
65	24/1	Хир за масло і навіль	51.325	
66	"	Шматерове за масло	20090	
67	"	Гобикевич à conto масла	50000	
68	"	черевики Паранзі 25.000 м. Колодницькі за січень 30.000		55000
69	"	Марті 300 Василь 700 банк 1500 Новоса 4000 гок 1700		8200
70	"	мило кукур. бюти		13500
71	"	торговля 38700 бозети 500 папір машини 6000		45200
72	"	30 нед. дич. Марти		4500
			569890	506236

			569.890	506.236
73	24/1	решта за пасовиско		15000
74	"	за тютюн і нафту		10000
75	25/1	Смахови на рах служби		20000
76	"	7 роб. при машині		8.500
77	"	оплата поштова		800
78	26/1	за тютюн		5000
79	"	Орися вложила	111.150	
80	27/1	оплата поштова		500
81	28/1	за тютюн		1000
82	"	"		3800
83	"	за бугая (Ласька)		2000
84	29/1	Пісацевський віддав	3000	
85	30/1	оплата поштова		1200
86	"	передпл. за „Czas" до 31/1		500
87	"	" " „Rolnik" до 1/4		5000
88	"	" " „Гр. Вістник" до 15/3		5000
89	1/2	робітники (мол. овес)		6700
90	"	Вас. за службу до 31/1		55000
			684040	646236

			684040	646236 -
91	1/2	задаток на збіже	125000	
92	"	" за „Мустафу"		100000
93	"	вікуали в „Торговій"		12500
94	"	цукорки, обід і підвечірок		7000
95	"	тютюн і булки		7200
96	"	дрібні видатки (від. фірман)		1000
97	"	Марні за школу і на вид		5500
98	"	від Хирівських за масло і сир	47750	
99	"	на рахунок млинок		10000
100	2/2	за вікуали в Кооперативі		7500
101	"	робітники		3200
102	3/2	"		4800
103	"	на рах. жита	875000	
104	"	за 5½ кг тютюну		14500
105	"	оплата поштова		500
106	5/2	за комісце до сіножатей		23000
107	"	цукорки, фіякер, білєт Кол. сал. пошт.		6000
108	"	молотильники		5000
			1,731790	853936

			1,731 790	853 936
109	6/2	за кнура	1500	
110	"	молотільники		3500
111	7/2	коваль		31500
112	"	молотільники		3400
113	"	Тато лишили на візок Юркови	25000	
114	7/2	за сир і масло	15480	
115	7/2	на буфет у П. Т.		15480
116	"	Ганусці на шитя Горсету		1800
117	8/2	решта за коня		900000
118	"	решта за збіже	157000	
119	"	за відставл. жита		10000
120	9/2	за тютюн		1.500
121	"	молотільники з 8/2		9.200
122	"	молотільники з 9/2		9.500
123	10/2	робітники		5000
124	"	передплата „Czas"-у до 20/2		5000
124	"	адвокатови в Кутах		10000
125	"	передплата „D. L. Presse"		5000
			1,930.770	1,864816

			1,930770	1,864.816
126	10/2	оплата поштова		1000
127	10/2	за пластовий прапор		10000
128	10/2	п. Колодницькі за Марту мотів		34000
129	10/2	Марті		2500
130	10/2	зошити і листовий папір		7000
131	10/2	Кобаса Стасові 5400 1000 увяки 500 пиятні 54000		12300
132	10/2	торговля дубор		13800
133	10/2	за масло Шм. Хир.	85800	
134	10/2	за яйця		6660
135	19/2	" "		2150
136	19/2	за 1 [illegible] пляса		3000
137	20/2	фрахт брису		9500
138	13/2	робітник		1700
139	14/2	"		1700
140	15/2	продано свиню за	350.000	
141	"	Орисі на видатки		100.000
142	"	фірманови в Стрию		1700
142	"	пильник		2000
			2,366570	2,067826

			2,366 570	2,067 826
143	15/2	цукорки, помаранчі, булки		3500
144	"	дрібні видатки в Стрию		6000
145	16/2	видатки в Стрию		10 000
146	17/2	за тютюн і сіль		5000
147	"	робітники		3500
148	18/2	віддав У. Ч. Х. (вдови).		170.601
149	"	оплата поштова		1500
150	"	робітники		3400
151	19/2	"		1700
152	"	Крульови на рах. служби		15500
153	20/2	оплата за транспорт. фрису		8500
154	"	пастухам ремунер		1.000
155	"	передпл. „Гр. Вістник"		7000
156	"	" „Czas" (до 28/2)		2800
157	"	оплата поштова		1300
158	21/2	торговля 60.850 ванно 10 kg 3000 уовок 2000 1/2 kg		65850
159	21/2	маршерий для 68 500 Самус окн. сор. 23 000 Стеха		91500
160		марш. на повідна 5000 Стех 1000 слоїк 2000		8000
			2,366 570	2,475 477

			2,366.570	2,475.477
161		4.400 2500 1000 1200 пошар пишки бузети ванчики		9100
162		фіби помар. цук. чок.		10000
163		10.000 пиотпон болуш за весняну кампанію		18250
164		за масло і тр. Хир Шм. Гоб.	103440.	
165	22/2	за направу робіт		25000
166	"	на нафту		10.000
167	23/2	видатки в Калуши		5000
168	24/2	Стахови на рах сл.		15000
169	"	Крульови " " "		15000
170	"	від Сечоляна поз.	50000	
171	25/2	оплата пошт. за міхи		12500
172	"	задаток від Штарка на 1 д фата	50000	
173	"	за 6 д мяса (à 3.500)		21000
174	26/2	каса хорих до кінця 1922 р		11000
175	"	за тачки і напр. воза		8.400
176	"	молотільники		4000
177	27/2	молотільники		4000
178	28/2	"		2000
			2,570010	2,645.727

			2,570 010	2,645.727
179	1/3	за яйці і синку		6500
180	"	трачці		3000 ~~4500~~
181	"	продано свиню за	650000	
182	"	Марті на білі мешти		30000
183	"	Марті за школу і на вид.		25000
184	"	на „Рідну Школу" Стрий		20000
185	"	оплата поштова за вис. кн. до Праги		9.000
186	"	Крульови на рах. служби		10.000
187	"	дрібні вид. в Стрию		11.000
188	"	тютюн, риж, булочки, чекол.		21200
189	"	за масло і сир від п. Хирівської	67.500	
190	"	Орисі на видатки для дітей і їзду до Ослав		350000
191	2/3	пастухови фостове		3000
192	"	рубачам за стяття верб		4000
193	3/3	віддано У. Ч. Х. (вдови)		50000
194	"	оплата поштова		2500
195	4/3	віддав Смолянови		50000
196	"	Крульови на рах. служби		6000
			3,287510	3,246927

			3,287.510	3,246.927
197	5/3	рубачам у лісі		15000
198	"	за мливо (75 klg ж. – 63 klg)		10500
199	"	Паранці за 2 дни		3500
200		в кооперативі сіл нафта чітця		23460
201		Паранці за січень		25000
202		4 чітця		1000
203		100 000 40.000 50.000 мешки станучя терловля		190000
204		10.000 8000. 32.000 помар. фіби год. сорочка Паранці		50000
205		2100 1500 1000 2400 Сулки Стах бусли почта		7000
206		Шматерова за масло	22.460	
207		4500 додатки до сорочок швец за напр. чобіт 2		14500
208	6/3	сіль, нафта і яйця в кооп.		23460
209	"	Гапусці напр. чобіт		4500
210	"	передпл. „Czasu"		12000
211	"	оплата поштова		300
212	"	за 5 klg пшен. від Шміли	10000	
213	"	за 1 q жита від Кон. франц.	50000	
214	"	Орися звернула	314460	
			3,684430	3,627147

			3,684430	3,627.147
215	7/3	робітники		20700
216	8/3	оплата поштова		500
217	"	молотільники		14300
218	9/3	оплата поштова		2700
219	"	асекур. в „Карпатії"		11720
220	10/3	оплата поштова		1700
221	11/3	за тюшюн		5600
222	12/3	оплата поштова		1500
223	13/3	" "		800
224	15/3	молотільник		2000
225	"	оплата пошт.		600
226	"	передпл. „Сзаги" до 1/4		2000
227	"	за овес і товари з Кооп.	16300	16300
228	16/3	від Сельм. за корову по 30/4	50000	
229	"	" " на рах. масла	50000	
230	"	від Хирівських за сир, масло	50000	
231	"	захистови сиріт в Стрию		50.000
232	"	Марті панч, стяжка, Запинки		25000
			3,850.730	3,786567

			3,850730	3786567
233	16/3	Марті зошити		3000
234	"	харчі до хати і сіль та сіри		28800
235	"	тюшюн		10000
236	"	нитки, Pergamentpapier		5200
237	"	дрібні видатки		10000
238	17/3	оплата поштова		600
239	"	молотільник		2000
240	"	службі		1.000
241	"	за 1 д жита	220000	
242	"	Орися віддала	35000	
243	18/3	задаток за коня		100.000
244	"	посередництво		20000
245	20/3	оплата поштова		2500
246	"	від Стриянки за торфу	40000	
247	"	Куплено Стриянці цук, каву		42000
248	"	Марті на напр. черев		10000
249	"	до хати дрібні і т. п.		6000
250	"	дрібні видатки в Стрию		20000
			4,045730	4,947667

			4,045.730	4,047.667
251	20/3	~~за овес~~ церковні гроші (депоз)	41.000	
252	"	направа годинника		15000
253	21/3	матерія на одяг для Юраса		14000
254	"	за овес від Кооп. в товарах	45860	45860
255	"	за 7 q вівса від Мета	875000	
256	"	за кобилу Лису (решта)		800000
257	22/3	за овес від Цудика	450000	
258	"	віддав У. Ч. Х. (інваліди)		200000
259	"	за вапно		15000
260	"	передплата „Гр. Вістника"		25000
261	"	оплата поштова		4000
262	23/3	робітники		7000
263	24/3	опл. поштова		2000
264	25/3	білети на Шевч. свято		15000
265	"	даток на фонд „Учітеся"		10000
266	"	вечера		9300
267	"	чеколядка, сніданок, тютюн		17500
268	"	білети до Стрия і назад		3600
			5,457590	5,230867

			5,457.590	5,230.867
269	25/3	за насіння городові Нізінецькому		99500
270	26/3	робітники		4700
271	"	за кнура	2000	
272	"	задаток на бульбу		50000
273	28/3	задаток на 1 q вівса	100000	
274	"	Орисі на дорогу		100000
275	29/3	орачеви (2 дни)		5000
276	30/3	" 2 дни		5500
277	"	оплата почтова		600
278	2/4	за мливо (127 klg раз муки)		19000
279	"	молотільники		17700
280	3/4	робітники		5000
281	"	премія в „Карпатії"		455
282	"	оплата поштова		2000
283	4/4	за 3 q вівса від Союза Кооп	400.000	
284	5/4	за транспорт збіжа з Бінчина		275.000
285	"	за 5½ klg телятини		30000
285	6/4	оплата поштова		3.500
			5.959590	5,848.822

			5.959590	5,848.822
286	8/4	церкві		5.000
287	10/4	за 6q вівса і ремонт до фіта	835000	
288	"	за 4 м. сухих дров в дов.		100000
289	"	„Просвіта" чл. вкл.		10000
290	"	передпл. за „Сказ"		20000
291	"	" " „Rolnik"		37500
292	"	оплата поштова		2000
293	11/4	робітник		3000
294	12/4	"		6000
295	"	бариївне		10000
296	13/4	за 68 klg ярої пшениці	156400	
297	"	ковалеви за роботу із возом	61000	61000
298	"	робітник		3000
299	14/4	робітник		3000
300	"	за насіння льону		56000
321	"	віддав У. Т. Х. (інвал)		200000
322	"	оплата поштова		3100
323	"	за тютюн		9725
			7,011990	6.278147

шо Пом

Луцкі Славко

2 плуги	6.000
4 підкови	20.000
1 плужок	5.000
5 підків	50.000
1 колесо від машини	5.000
2 плуги	20.000
1 колїсниця	5.000
2 плуги	30.000
1 машина	200.000
	341.000 ✓

Средьо Гобульськи

Ковалі

монастирець

341.000

Славко-Луцькі.

1 підкова	3.000
2 підкови	6.000
4 підкови	8.000
1 плуг	2.000
2 штельвани	4.000
1 плуг	25.000
1 піввоза	5.000
4 підкови	8.000
	61.000

7,011.990
6,278 147
= 733.843

13
23
36.
64

500.

250.

341.
250
91

135.000
61.
74.000.

			7011990	6278147
324		посвячення паски (дяк)		7000
325	15/4	стельмахови Верецькому		20000
326	"	решта за 10 д бульби		210000
327	"	Шпарк доплатив до жита	45000	
328	16/4	робітник		3.500
329	17/4	молотільники		21.000
330	"	оплата поштова		3.000
331	"	Гомзінови звор. опл. пошт		6.000
332	18/4	робітники		8.000
333	"	від Івана Савал. на рах вівс	100.000	
334	19/4	решта за овес від Союза Кооп.	190000	
335	"	віктуали в Союзі		158000
336	"	" і справ. в Н. Торг		15.000
337	"	видатки на Марту		22000
338	"	чоколяда		2000
339	"	за слугу жидівці		15000
340	"	олівці і тютюн		11000
341	"	обід, папіроси, фрізієр		18000
			7.346990	6,797647

~~114~~

			7.346.990	6,797.647
342	19/4	службі в Стрию		7.000
343	20/4	робітники		8000
344	"	решта за овес з Гирнього	70000	
345	21/4	за яру пшеницю	35000	
346		за 100 klg макухів збіжем	150000	150000
347	22/4	задаток мулярови		10000
348	"	за бугая (Дувидиха - у Верецкого)		5000
349	23/4	за теля від Зорки	120.000	
350	24/4	віддав У. Т. Х (інв) -		230000
351	"	оплата поштова		7.000
352	"	пастухая фостове		2000
353	25/4	за колюшину		8000
354	"	за 20 lt цабулі		30000
355	"	на школу (податок)		11190
356	"	Орисі на робітниці		3000
357	"	на дріжджі		1400
358	26/4	решта за овес від Савалаш	50000	
359	"	від Абр. решта за теля	15000	
			7.786990	7.270237

			7.786.990	7.270.237
360	26/4	за роботу кравцеви від укр		80000
367	27/4	транспорт бульби і річей з Рожнова		150000
368	"	за мясо	170.000	
369	"	на „Рідну Школу".		50000
370	"	віктуали в Союзі коопер.		118.675
371	"	" в „Нар. Торг"		15000
372	"	мило і нитки у Бориса		10000
373	"	за школу Марти і на видатки		17000
374	"	колісце до січкарні		45000
375	"	тютюн, булки, фірман		17000
378	"	підковання коня		10000
379	"	лєгалізація підпису		5020
380	"	чеколяда, обід, підвеч.-		21000
381	"	служба в Стрию, пера, папір		11000
382	28/4	робітниці		11000
383	"	робітники при колибі		20000
384	"	за направу черевиків		5500
385	29/4	робітниця		5000
			7.956990	7.861432

			7.956.990	7.861.432
386	29/4	за бугая (Марійка у Дерецкого)		5000
387	30/4	за доручення судових актів		3000
388	"	робітники і робітниці		10.000
389	"	Каса Хорах за січ., лют. і мар.		33.000
390	1/5	за напр. черевиків		30000
391	2/5	за напр. упряжі		8000
392	"	за постор., ліци і цьвоки		43000
393	"	робітники		13000
394	"	оплата поштова		5000
395	3/5	робітниці		9000
396	"	за ячмінь від Мета	150 000	
397	4/5	робітники		11.000
398	5/5	робітники		10.000
399	"	Ількови з Умочна на фах. служби		3.000
400	"	за старе залізо	60.000	
401	6/5	задаток кравцеви		50.000
402	7/5	ремун. пастухови		2000
403	8/5	робітники в городі		33000
			8.166990	8.129432

			8,166.990	8,129.432
404	9/5	за нашильники мол. коней		48000
405	"	робітниці		32000
406	10/5	робітниці		40000
407	"	направа черевиків		25000
408	11/5	робітниці і орач		33.000
409	12/5	робітниці		21.000 —
410	13/5	на рах. служби Илькови		60000
411	"	" " убр. кравцеви		50000
412	"	Орися вложила	220.000	
413	"	Марті на депешу і зел.		11.000
414	15/5	Лисиха поз. на відробок		22000
415	"	згребло		5000
416	"	передплата „Діла"		20000
417	"	опл. почтова		2500
418	16/5	тютюн		5000
419	18/5	робітники		7500
420	19/5	"		27000
421	"	ремун. пастухови		1.000
			8.386.990	8.559432

			8.386990	8559432
422	19/5	опл. почтова		3.000
423	21/5	нафта 16 (à conto 3)		13 000
424	21/5	робітники		35000
425		Лисиха à conto		2000
426	22/5	робітники		50000
427		à conto [illegible]	40000	
428		[illegible] почтова		15000
429	23/5	робітники		52000
430	24/5	за маслосир	310250	
431	"	асекур.		100000
432	"	тютюн 14 Стах 10 ванно 5 [illegible]		29000
433	"	[illegible] 22 [illegible] 16 [illegible] 7 [illegible]		45000
434	"	3000 1000 20.000 10.00 візану від [illegible]		34000
435	"	30.000 35 борна [illegible] [illegible]		72000
436		Паранова		5000
437		др. [illegible] від здогачення		500000
438		вложене від [illegible]	500000	
439	"	робітники		17.000
			9,237240	9,531432

			9,237.240	9,531.432
440	24/5	моя їзда до Львова і назад		25000
441	"	готель і харч		80000
442	"	тютюн і дрібні видатки		60000
443	"	добр. дамск на труд. партію		10000
444	"	грунтовий податок à conto		240000
445	25/5	робітники		17.000
446	"	Орися вложила	800.000	
447	26/5	робітники		20000
448	"	опл. почтова		3600
449	"	Др Чайковскому гонорар		58000
450	27/5	церков		1000
451	"	шинка, ковбаса, їзда до Стр		60000
452	29/5	їзда до Стрия		10000
453	"	робітники		20000
454	"	за бульбу в Стрию		346000
455	30/5	видатки в Стрию		20000
456	"	робітники		26000
457	31/5	"		22.000
			10,037240	10,549432

			10,037.240	10,549.432
458	1/6	робітники		25.000
459		за масло і сир.	178.600	
460		цукор 10 кг 125, 25 тогровля 5 бізанд 12 зошити		167000
461	3/6.	Паранова за день 2/6		5000
462		коліна і тютюн		12000
463		на церкву		40000
464	5/6	робітники		27000
465		Парановці позичка		100000
466	"	Ульковці на рах. служби		60.000
467	"	оплата почтова		2000
468	"	Мартусі на дорогу		5.000
469	"	за 2 пацят	200.000	
470		сіль 10 кг		18800
471		робітниці		16000
472		звалення бульки		7000
473		слуга		1000
474		за масло і сир	129250	
475		за варту 50 + 35 опл. шк. 5 слуга + 2 кг		92000
			10,545090	11,026432

			10,545 090	11,026 432
476		23,100 12.000 7500. торговля цукор [illegible]		42600
477		3000 2000 1700 600 2700 булка [illegible] вода газета [illegible]		10000
478		Рудр Лицюка		2000
479		за мливо		9500
480	9/6	робітники		45500
481	"	за шкіру з корови	150000	
482	9/6	робітники		57000
483	"	оплата поштова		2500
484	9/6	видатки в Сирию		28600
485	"	позичив Лецюкови		30000
486	10/6	Мавраровi за напр. черв.		27000
487	11/6	за 1 q соломи	30000	
488	"	робітники		25000
489	12/6	робітники		42000
490	"	оплата почтова і в Сирию		2300
491	13/6	перевіз сепаратора		176000
492	13/6	шоек до сукопки		30000
493	13/6.	млин за пенцик		12000
			10,725 090	11,565 432

			10,725 090	11,564.432
494		16. 5. 7500 3 коваль стах плотник відро		31500
495		2 6500 2200 1200 булка холод. бліш буста		11900
496		38.500 5000 1. торговля цітка політ.		42500
497	13/6	робітники		16000
498		фесі Смолякові до платня за курс		7000
499		за сир і масло	237000	
500	14/6	за шкіру з ялівки і тел	250000	
501	"	за 59 жита à 130	650000	
502	"	дорога до Сірия і назад		3000
503	"	Франі на рах служби		5000
504	"	на рах доход. под. за 1923		200.000
504	"	книжки і часописи		18000
505	"	дрібні вид. в Сірию		15000
506	17/6	робітники		20500
506	15/6	Орисі віддав		500000
507	15/6	робітники		9000
508	16/6	опл. почтова		2500
509	"	робітники		17000
			11.862090	12.463.332

			11862090	12463332
510	17/6	службі свої і у Стельмах		7000
511	"	обід в Стрию		12000
512	18/6	робітники		35000
513		юрковъ черевичка		130000
514		полотно і швабка		190000
515		гафтика 40 мясо 15 цукор 45		100000
516		булки 2000 коліс 2000 пиоппон 5.000		9000
517		кревиця 37 цьвока 10.500 голоуда 5 цукор 10		57500
518		Мули за сукенку Марти		20000
519		за сир і масло	64000	
520		Орися дуже ла	500000	
521	19/6	опл. поштова		1000
522	"	робітники		82000
523	20/6	робітники		55000
524	21/6	їзда до Стрия і харч		12000
525	"	свідоцтво щепл. вісти для Марти		5000
526	"	дрібні видатки в Стрию і Марті		12000
527	"	робітники		50000
			12426290	13324832

			12426290	13324832
528	22/6	робітники		36000
529	"	Тэілли запл. за гречку	40.000	
530	"	від Хир. за масло	45900	
531	"	за Марту і Марті		73000
532	"	харчі до хати і їзда до Стрия		16500
533	"	за сир і масло	156000	
534	"	2 м. полотна 30.000 і ку арці 7.		37000
535	23/6	Орисі на дорогу		90000
536	"	за сир і молоко	21000	
537	"	передпл. „Діла"		25000
538	"	опл. поштова		2500
539	"	робітники		11000
540	24/6	за Кнура	8000	
541	"	пастухови за бичка від Сойки		3000
542	25/6	~~передп.~~ папіроси і тютюн		40000
543	"	коваль		20000
544	"	цвяхи		12000
545		цукорки		12000
			12,697.190	13,702832

			12,697.190	13,702.832
546	25/6	вписове Марти і її на вид		13000
547	"	харчі до хати		11000
548	"	2 Klg телятини		16000
549	"	дрібні вид. в Стрию		22000
550	"	робітники		47000
551	20/6	Каса Корис за увітень		13000
552	26/6	за 2 q жита	470000	
553	"	робітники		86000
554	27/6	за 25 Klg жита	60000	
555	"	робітники		53000
556	"	оплата почтова		3000
557	"	овочі		17000
558	"	зелізниця до Стрия, булочки,		6000
559	"	Кафтаник Василині		40000
558	"	за масло	17500	
559	28/9	їзда до Стрия і назад		4000
560	"	чокол і цукорки		13000
561	"	харч і тютюн, часопис		20000
			13244690	14066832

126

			13,244.690	14.066.832
562	28/6	робітники		50000
563	"	пож. У.Г.Х.	595000	
564	29/6	робітники		228.000
565	30/6	дорога до Сріб і назад		2000
566	"	горівка, цукор, цикорій, булки		38000
566	"	мясо, цукорки, овочі, харч		70000
567	"	податок від збагачення		1,875000
568	"	за направу хомута		12000
569	"	оплата почтова		3000
570	"	за 30 klg жита	120000	
571	"	за 25 " "	50000	
572	"	пиття		50000
573	2/7	видатки в Дрогобичи		45.000
574	"	за 1/4 q жита, 1q вівса і 50 klg гречки	1,250.000	
575	"	Спахови замість 1q жита (сл.)		240000
576	3/7	робітники		15000
577	"	за перепелі		16000
578	"	кухарці на рах. служби		30.000
			15,259690	16,540832

			15,259690	16540832
579	4/7	за 75 кв пшен і 1 д жита	470000	
580	"	робітник		12000
581	5/7	робітник		12000
582	"	за 20 д жита	40000	
583	"	робітник		6000
584	"	шевцеви		15000
585	9/7	за кнура	10000	
586	"	за 10 l ягід		20000
587	"	кухарці Зосі до Кохавини		40000
588	10/7	робітники		72000
589		на дорогу до Золочева і мясо 90. Сир. 50 хир. 45 Бал.		166500
590		за сир і масло.	185000	
591		мливо 150 кд жита		48000
592		Стах візд 5 1800. фурур.		36000
593		à conto Василині черевик		50000
594	11/7	робітники		12000
595	12/7	за тютюн		55000
596	14/7	робітники		92000
			15,964690	17,177332

			15,964690	17.177.332
597	15/7	опл. почтова		4000
598	"	їзда до Стрия		8000
599	"	2 д мяса		20000
600	"	черешні, булки, цукорки		22000
601	"	робітники		52000
602	"	за масло і сир	189000	
603		5 в нафти 10 вд соли 1/4 вд мяса 48 6700		54700
604		Посилині на дорогу		70000
605	"	видатки в Стрию		50000
606	"	книжка для Марти		10000
607	"	за масло і корову від Стелья	280000	70000
608	16/7	робітники		
609	"	за сир і масло	200000	
610	17/7	опл. почтова		1000
611	"	робітники		28000
612	"	за 10 д соломи	600.000	
613	18/7	кооперативе 3 вд цукру 1 кулиця 10 вд муки		273000
614	"	мясо		24000
			17.233690	17.864032

615	19/7	3000 12.000 20.000 банно [illegible] торг.		35000
616		18000. 10.000 30.000 тютюн Стех. цукорки		58000
617		19000 25 2400 9800. овочі фрахт об'д [illegible]		55400
618		Паралове		10000
619		дріжджі		3000
620		тютюн		51500
621		направа банька		5000
622		дрібні вид. в Стрию		5000
623		робітники		16000
624	20/7	варишівне за дрова Шмій		20000
625	21/7	робітники		53000
626	"	їзда до Стрия		15000
627	"	мясо		90000
628	"	черешні, дріжджі, цукорки		22500
629	"	папір листовий		15000
630	"	гривна		20000
631	"	тютюн		25000
632	22/7	за 4 д соломи	240000	

632	23/7	віддав І. Ч. Х.		170000
633	"	женці і 1 робітник		65000
634	"	Таранці на відробок		110000
635	24/7	на рах. солоси від Бляк	50.000	
636	"	женці		100.000
637	"	на рах. 2 морґів сіна на Чеїв.	220.000	
638	26/7	за сир	30000	
639	"	женці		80000
640	27/7	Шік за сир і масла	332000	
641	"	мясо 30 муку 30 цукор 90.000 чок 15 овочі дріжд.		188200
642	"	віддала Хир і Бабці		10000
643	"	женці		110000
644	28/7	женці		110000
645	"	Кравцеви за Куртку		180000
646	"	за тюгиню		12000
647	30/7	женці		38000
648	31/7	Шік за сир і масло і сотто	400.000	
649	31/7	75 kg [illegible] 10.500 млино і марка на листи 1500		12000

650	31/7	женці		100000
651	1/8	женці		260000
652	"	робітники		40000
653	2/8	за Лису	14,500000	
654	"	за овес	350000	
655	"	за 4 д томасини		1000000
656	"	харчі в Торговли		768500
657	"	мука, цукор, цукорки		280000
658	"	мясо, амоняк, грутка		50000
659	"	дрібні видатки		120000
660	"	лямпа, жоти		100000
661	"	4 посторонки		70000
662	"	кравчині на рахунок		200000
663	"	службі		40000
664	"	тютюн		70000
665	3/8	робітник		20000
666	"	Стахови на їзду Смоляна		50000
667	4/8	їзда до Янчина і назад		200000

668	8/8	2 косарі		50000
669	9/8	6 косарів		130000
670	9/8	3 фенців		36000
671	9/8	за масло Шік	110000	
672	9/8	за масло Сорій	605000	
673	9/8	від Левицької	960000	
674		робітника 50, 30, бик робіт 20.		100.—
675		робітника 50 косарі Лиси 100.000		100000
676		Лисиха [illegible]		150000
677		Паранова [illegible]		50000
678	10/8	доплатив Косареви		10000
679		2 косарі і 5 дівчат		125000
680		200.000 120000 60.000 10 галова фарб. новело 6 тех		420000
681		110 80 16 [illegible] [illegible] [illegible]		206000
682		93.000 8.000 6.000 [illegible] [illegible] [illegible]		107000
683		55 10.000 8600 кобіса, слуга дрібне		73600
684		50.000 40000 93.500 Рідне Шволе [illegible] [illegible]		183500
685		Мумі [illegible]		101000

686	11/8	косарі		200 000
687	"	за обера до лисої		100 000
688	12/8	Юшка за сіно	150 000	
689	"	за масло Восьмаків	82000	
690	13/8	за сіно	300000	
691	"	зворот від соломи		50000
692	"	робітники		50000
693	14/8	робітники		90000
694	15/8	за масло	182500	
695	"	робітники		190000
696		за сир. 50.000 62000	181000	
697		кухарці муки		142000
698	16/8	робітники		50000
698	17/8	харчі в Стрия до хати		275000
699	"	ковальня коней		50000
700	"	різні видатки в Ср		250000
701	18/8	робітники		80000
702	"	харчі в кооперації		96000

703	20/8	оплата почтова		2500 –
	25/8	за бура до Зварники		25000
		за сир 10 kg масло 8.50	957500	
		за 1 kg сира	12000	
	6/9.	за 7 kg масла	630000	
		за 30 kg сира від Стаха	360000	
		за 2 kg масла	180000	
		за 5 kg масла	500000	
		за 1/2 kg масла і 1 kg сира	60	
		сварні на видатки		235.000
		" " "		50000
		п. Колодницькі conto		350.000
		дрібні видатки в Стрию		140000
		Хатці		150000
		отрки		100.000
		за виказ до Зарки		25000
	28/9	за масло	700000	
	2/10	" "	470000	

2/10	за мафту фовшень		350 000
"	" " фортепян		200 000
"	мливо (80 кд жите на шпан		113 000
"	фрахт пшениці з Рожнова		120 000
"	упорія дрібнодні сте		50 000
"	за 1 кд масла	130 000	
"	за 2 м. полотна		180 000
3/10	за мафту кооперат.		120 000
	дрібні видатки		140 000
	за Оліве до Калини		25 000
	убрання Юркови		750 000
	торговля (горівка		500 000

12.7
8.000.000

2 650 x 420
2600
1300
273,000

Рік 1924.

1	1/1	готівка з попер. року	14,650000	
2	2/1	5 l/ нафти, пачка цик. і сірників в Кооп.		2,140.000
3	"	на деревце дрібнички зі Стрия		3,000.000

10,
42.
10.
7.
5.
14.
3,5
5,
10
5,
3,
115.000.000

Н.Т.
Ф
зел.
зал
заб
пап.
вніл
гот
тют
зак
харчі

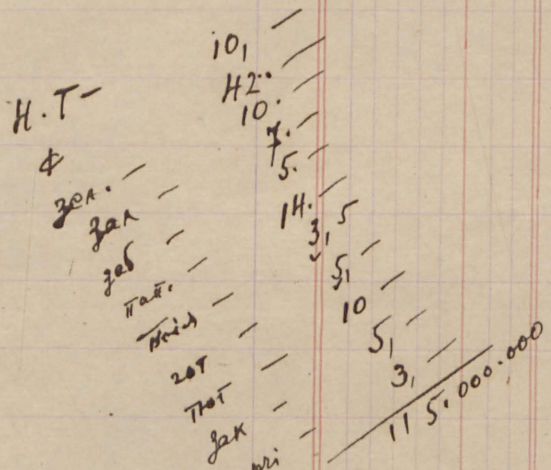

139.950.000
135.990.000

250

SWohlgeboren

Frau Irene von L u c k a

Koninchör b.Stryj

Wola dolholucka

P o l s k a

43 д. пшен.
63 долар
1½ доляра
302 долярів
13 коров
40 д. вівса
80 д. вівса
2,460,000 4100
4 пари черевик
2 фарбів
50 долярів

4100,600
4,60000

158

8.8

400 д.
50 д.
1000
1450 з.
1000
2450

120 д.
4,100
8200

4,100,600
246000

Рахунок доларів.

			Прихід	Розхід
1.	1/9	стан каси	797	
2.	"	Тагови на рахунок 37+50	~~87~~	87
3	"	Ориси на дорогу до Чернівців		70
4	6/9	змінено 20 $	640	20
5	16/9	" 40 $		40
6	24/9	" 50 $		50
7	26/9	Орися повернула $	70 / 600	

Po obliczeniu na dzień dzisiejszym stwierdzam że reszta kapitału z ceny kupna wynosi 860.000 Mp (ośmset sześćdziesiąt tysięcy Mp)

Stryj 5/12 921

Dr Aichinger

24.

100.000,- 25.000 : 365 = 68 · 8 6

2190
= 3100
2920
= 1800

544.
6·8
34
584·8

585.24
1170
2340
14.040

860
250
610
14.
624.
25
600.

PASZPORT NA

255

Stanowisko (Nr. d. — pastwisko):	Dołholuka
Znaki szczególne (piętna, znaczki uszne, tatuowania i t. d.)	—
Miejsce przeznaczenia:	Sęż

Potwierdza się, że zwierzę (zwierzęta), zbadano i uznano za zdrowe i że także inne względy policyjno-weterynaryjne nie sprzeciwiają się jego (ich) wprowadzeniu w obrót.

Niniejszy paszport na zwierzęta **ważny jest 10 dni.**

Gmina: Dołholuka dnia 2/8

Dnia: drugiego Sierpnia 1922

Pieczęć urzędowa

Przełożony gminy:

[illegible]

UWAGA. Za wydanie paszportu S. A. A. na jedną sztukę konia lub bydła rogatego, nie wolno pobierać więcej jak **25 Mk.**, zaś za jedną sztukę cieląt, owiec, kóz i świń **20 Mk.** Z tego przypada **10 Mk.** za blankiet paszportowy, a reszta za oględziny. — Za paszporty wydane w czasie targu na targowicy bydlęcej, należytość za oględziny odpada, a wolno pobierać tylko należytość za blankiet paszportowy, wynoszącą **10 Mk.** bez względu na rodzaj zwierząt.

6/II

3 к соли а 1500. 4500 мр

32 яй а 280 8960

5 лит пафн а 2000 10000

23.460

280.32

560

1840

28.960

4.500

27.960

1060

20000

1 тысяч брекуч.

280.32

560

840

8960

280×32

560

840

1560

2520

230

2550

	1 - 26	I. 17. 22 27.
	26 - 52	II 18 23. 28.
Porq. III.	56 - 72	III. 19. 24. 29.
Poz IV.	73 - 92	IV. 20 25. 30.
Poz V	92 - 122	V. 21 26 31./X.

I.

О матеріях, з яких складається рослина.

I.

Материї з яких складає ся ростина.

Росмна складає ся з материй з яких повстає-
а то: Орґанїчних (з воздуха) і
неорґанїчних або мінеральних (з землї)
Склад: неорґанїчних до орґанїчних: як 1:28
(орґанїчні части є неспальні (з димулїт.) неорґ. спальні = попіл.)
Обі материї мають рівне значінє в розвою росмн.

а.) Материї орґанїчні.

Склад: 1.) Кисень (Hen)
2.) азот
3.) вуголь і
4. водень (wodór)

З них творить ся: з 1. = Квас, з 2. салїтра, з 3. = вуголь
і з 4. = вода. Ті дрібні частинку то ~~наша~~ атмосфера.
(В атмосфері є коло 77% частий азоту і 23% кисня.
другі дві складові части: вуголь і водень істнують
в злуцї з иньшими частями.)

2.

а.) Кисень: в воздусї в великій скількости, переважно в злуцї з другими первнями (pierwiastek.) пр. в водї в тїлї людскім, звіряч. і ростин. Кисень служить нам до віддиханя. Се нїчо інше як спалень вугля який виходить з віддихом як квас вуглевий. Через се спалень повстає тепло ~~зовнїшне~~. Той сам процес відбуває ся при паленю дерева, вугля, розкладї звірят і ростин. (рожа) Без кисня не мали бисьмо огню. Він розкладає все де є доступ воздуха і через сїй розклад тїл (на давні первні) дає нам новий часів складових материй.-

(O)

б.) азот: сам не чинний в природї але становить не тільки важний складник тїла звіринного і рослинного але розпускає жадно сильний Кисень (який бувши для всего убийчий)

(N)

Ростинам служить в злуці з киснем (NO_3) яко Квас азотовий або салїтровий
Повстає він з амоняку NH_3 в той спосіб що бактерії витворені в землї амоняком виділюють з него водень H_3 а оставший азот (N) лучить ся з киснем в NO_3 = квас азотовий.
Такий сам процес відбуває ся і в воздусї.
Амоняк яко газ заміняє ся під впливом електрики в NO_3 (Квас азотовий), який з дощем дістаєсь ростинам яко корм.—
Дїятого дощ підчас громовиці найлїпший.
NO_3 лучить ся з водою і розділяєсь в ріли як готовий покорм ростин.—

б.) **Вуголь** (C) = громадять ростини в собі (так як тіло людське) як материял опаловий. При помочи сего вугля важе ростина в собі тепло сонїчне. (прим вуголь) сеж ростина

В воздусї істнує тілоки в попученю з Киснем яко Квас вуглевий (CO_2)

Квас вуглевий побирають ростини і корінем але передовсїм листям з воздуха а під впливом сонця видїлюють знов кисень а оставляють вуголь. (Віддають людям кисень а забирають вуголь. Рівновага)

Квас вуглевий находить ся крім того в водї і земли. (де розпускає другі матерії)

г.) **Водень** (H) : теж важний корм для ростин, але тілоки в звязи з Киснем яко: Вода (H_2O). Вода до житя конечна.

Зеленї ростини мають на 5 частий складових материй 4 части води. Вона дає ростинам корм: Кисень і водень

Дальше вода розпускає материї мінеральні і коріння доносить їх ростині; се головна єї задача. По сповненю єї она знов улїтає. Помагає она і механїчно ріли, бо замерзаючи крушить єї. —

Отсе головні 4 первні органїчні. Жаден з них не дїлає сам, тільки в получено, а склад їх в ростинах теж нерівний. прим:

на 500 Kg зерна

і 1000 K соломи зі збору збіжа було:

вугля — 49.0 %
кисня — 43.5 %
водня — 6.3 %
азоту — 1.3 %

— o —

Б. Матерії неорганічні.

Походять з землї і складають ся з первнїв мінеральних. Перш всего треба пізнати землю, єї склад і власности.

Земля: Поверхня землї повстала через звітрень скал і рознесень тих частий водю, (Край наш був морем) і звідси різнородність покладів землї. Зі взгляду на ріжність складників ділимо склад землї на: фізичний і хемічний. (різикальний)

Склад фізичний: Земля складає ся з глини, піску, вапна і гумусу (порохниці) то є. решток мертвих тїл ростинних і звірячих. Ці складники надають характер земли. (о скілько переважає склад одного з них.) і так маємо

землю: глинисту

" легку (як має менше глини а більше піску)

" гумусову, скоро в нїй богато гумусу

" {вапнисту / марґльовату} єсли переважає вапно. —

" піскова єсли найбільше в нїй піску.

Жаден сам з тих складників не є придатний до управи ростин а так само переважаюча скількість одного з них зменшає урожайність.

(Глина складає ся з дрібненьких, мілких частин. насякає богато води стає тоді липкою і збитою а засихаючи крушить ся і пукає.

Пісок складає ся з грубших і твердших частин; сухий чи мокрий є мало спійний і тому лагодить власности глини.)

Пісок і глина є головними складниками фізикальними землї. Вапно і гумус мають важне значінє хемічне.

Ріля і мертвиця. Верства землї котру обрабляємо називаємо: рілею або урожайницею, верству спідну: мертвицею або підкладом.

Власности фізикальні землї.

Власности фізикальні землї.

Мають они для управи рілї велике значінє, бо відповідно до лїпшого або гіршого складу фізикального землї можуть бути і власности землї лїпші або гірші.

До власностий землї належить:

а.) Пороватість і волосковатість землї.

б.) Пропускальність і сила парованя.

в.) Сила притримуюча і притягуюча землї.

— o —

(а+б.) Земля складаєся з менших або більших отворів або порів. Пори ті творять волосковаті рурки. Тими порами входить воздух, вогкість і тепло і причиняє ся до огріваня її і розпусканя материй органічних і мінеральних. Тими рурками втягає ріля вогкість з мертвиці в часї посухи.

Тими порами і рурками входить вода до рілї і мертвицї якими теж ріля в часї потреби знов виссисає воду з мертвицї. Дальше тими порами втягає земля вогкість і гази з воздуха. О важности сеї власности переконує нас брак єї. Пукка ріля все довше задержить вогкість бо порами притягне з мертвицї і сама більше всякає. — Сила притримуюча теж дуже важна бо через ню земля задержує ті материї покормові які дістають ся з воздуха (з водою) і ті що притягнула (сила притягаюча) з мертвицї а не дає сполокувати їх примірою водою. — Без тої сили не можлива культура рілї. Чим менше в рілї тої сили притримуючої і притягаючої не тільки материй органїчних але і води, тим менше она урожайна.
Без тої сили не малибисьмо в криницях чистої води.

Здібність огріваня ся землї.

Сонце огріває промінями землю а по части відбитими від землї промінями огріває воздух.
Ріля горна огріває ся скорше, ясна помалїйше (бо відбиває більше промінів)
Звідси ріля тепла або зимна

Від чого залежні: Склад фізикальний землї і єї власности?

Власности землї залежуть від стану фізик. а той не є однаковий.

а.) Глина через спійність є найменш пороватою найменш має сили притягаючої а за те най більшу сили призержуючу. Воздух і тепло мають доступ малий, вода всякає помало але і висихає помало.

Ріля глиниста є для того: мокра, зимна, нечинна, і тяжка до управи.

б.) Пісок: противно має велику пороватість але малу силу притримуючу. Огріває ся скоро але і скоро висихає.

Ріля піскова: є для того за суха і мало урожайна.

(Дуже мілкий пісок має власности глини)

— o —

(Найвідповіднійшою до управи є ріля, яка складає ся в половині з глини і піску (не мілкого!) Лїпше більше піску понад 50% як глини. —

в.) Вапно і гумус до певної скількости в рілї впливають користно на єї власности фізикальні і хемічні. Через надмір вапна ріля стає за суха; через надмір гумусу (понад 20%) стає мокра і зимна.

— • —

Мертвиця (підклад)

Мертвиця. має великий вплив на урожайність ріллі.

Мертвиця іловата, - стисла, отже непропускальна спричиняє неврожайність в мокрі літа,

Підклад пісковий, отже занадно пропускальний злий на літа сухі.

Найліпшим підкладом для ріллі сильнійшої і слабшої є глинясто-марольоване середно пропускальне, найгіршим шутроване і піскове. Підклад є дуже ріжний.

— o —

Склад хемічний землї =

Склад хемічний землї. Склад хемічний землї становлять всї мінерали і материї органічні (в землї), які творять материї відживні для ростин. Земля є дуже нерівно випосажена в материї відживні.

Материї мінеральні складають ся з первнїв мінер.: а.) фосфор, в.) Поташ в.) Бапно (wapień), г.) магнезия, д.) Кварц (Кремінь) е.) сїрка, ж.) желїзо, з.) гіл і.) хльор, і к.) Сод. Ті первні потрібні до житя і росту ростини але дїлають не як вільні тільки в злуцї з другими первнями, переважно з Киснем.

(Р.) 1.) Фосфор виступає в злуцї з Киснем яко: Квас фосфоровий P_2O_5 В земли знаходить ся, відповідно до твореня ся землї, в дуже ріжних скількостях. — Квас фосфоровий (P_2O_5) знаходить ся переважно в зерні і насїню ростин і костях звірят.

УЗ (аналїза мінералів на P_2O_5 д. Tomasz. Upr. i naw. roli Wyd. 4. Str. 17.)

(К.) 2.) Поташ: (К). виступає в ріжних звязках. В попелї ростин є богато звязків потасових. Засїб в земли нерівний. Звязки потасові виступають переважно в соломі, лодигах ростин в корінях ростин окопових — менше в зерні. Поташу потрібують ростини дуже богато.

(Ca)

3.) **Вапень** (вапно): (Ca) є первнем вапна. В земли знаходить ся головно в звязку з квасом вугляним яко вуглекислий вапень (węglan wapna) = [$CaCO_3$] з якого творять ся поклади марулю і вапна.

Перепалене вапно тратить квас вуглевий так що остає палене вапно або: Кислота вапна (Hepek wapnia) (CaO)?. Кинене на рілю лучить ся знов з (CO_2).

Вапно находить ся переважно в листах і лодигах ростин, тому ростини листясті (горох, конїчина, вика, окопові і гордника) потребують більше вапна як збіже колосове. З водою всякає глубоко в землю.

Вапно поправляє стан срізикальний і хемічний, бо робить землю пухкою, крухою і огріває єї. Нищить шкідливі кваси а розкладає материї і сприяє розвоєви бактерий. Ріля в вапно богата є звичайна д. урожайна.—

4.) **Магнезия** — находить ся майже все в товаристві вапна. Знаходить ся переважно в зерні, але ростини потрібують єї в малих скількостях.

Камінь вапінний має від 1 — 10% магнезиї.—

Решта первнів можна поминути, бо хоч они потрібні росинам, то зате в дуже дрібних скількостях.

~ o ~

Гумус.

Гумус.

має важне значінє для рілі під зглядом хемічним і фізикальним.
Гумусом називаємо решітки нерозложених материй органічних які знаходять ся в земли яко брунатне і чорне порохно.
Гумус робить землю міцну пухкою, крухою і теплою, а легкій рілі помагає до вдержаня вогкости.
Через темну краску спричиняє скоре огріванє рілі.
Земля в гумус богата є урожайна.—

— o —

Розбір землі.

Розбір землі:

Може бути механічний і ~~або~~ хемічний

Механічний можна перепровадити самому але він виказує тільки фізикальний склад землі.
Хемічний розбір - трудний вимагає фахової роботи.—

Уб. [див. Tomaszewski: Uprawa i nawoż. roli wyd. V. Poznań. Str. 21 - 25.—]

II.

О Навозах.

II.

Навози. (погної).

Матерії якими навозимо ріллю, щоб дати корм ростинам називаємо — навозами.

Ділимо їх на = Природні і (є на місци)

штучні. (треба спровадити)

А.) Навози Природні

Навізстаєнний — гній.

а.) Навізстаєнний (гній, мерва, обірник) творять відходи сталі і плинні інвентаря змішані зі стілкою. Складає ся з таких матерій як ростина, тому дає ростинам всі матерії відживні яких они потребують.

Головне його ділане в ріллі:

Его ділане:

1.) через його розклад творить ся тепло і гази, які роблять ріллю пухкою.

2.) При розкладі творить ся Амоняк, NH_3 Квас азотовий (салітровий) NO_3 і Квас бугневий CO_2 тоє корми ростинні, які ще й розпускають матерії ~~рост~~ мінеральні в ріллі. —

(3.) достарчає ростинам рівночасно всїх материй відживчих.

(4.) бо з гною творить ся гумус. і

(5.) гній живить і бактерії потрібні для розвою ростин. —

Наслідки:

Наслїдки обірника не однакі. Залежить від паші, худоби, (і способу годівлї (якости) і переховання. Корови дійні і молодник зуживають більше з паші азоту, квасу фосф. поташу і вапна тому в гною їх менше. При робучім інвентари остають майже всї части пож. в гною. а більше їх зістає по опасовім інвентари. (найбільше азоту має г. Кіньский найменше г. свиньский) Мох повинен зістати весь в стїлцї. (бо має богато поташу) Не марнувати гноївки!

Ув! (Аналїза гною: див! Тотаж. Str 28. —)

— . —

Обходжене ся з гноєм в стайни і на оборі.

Добрість гною залежить дальше від способу переховання, бо мерва зложена в купи гниє через доступ воздуху і множенє ріжних бактерий. Скількість гною зменшує ся через той розклад що раз більше. Кажемо гній згорів. Обірник гниючи розкладає ся на матерії органічні які уїжають в воздух і матерії

мінеральні, які зістають в обірнику.

В легко (люзьно) зложенім гною процес розкладу відбуває ся скоро тож і зменшає ся єго скількість.

В сильно убитім гною через злий доступ воздуха не множать ся бактерії так скоро а через те і розклад гною не відбуває ся так скоро. —

При розкладі гною повстає надто страта Азоту найцїннїйшого для ростин Корму

Длятого найлїпшим переховань гною є

Переховань: в стайни — в будинках під інвентарем, бо удоптаний, всякає надто весь моч і охоронений від сонця і дощу.

на оборі. — Переховань на оборі - (гноївни) може бути тодї добре - як обора відповідно збудована, хоронена від сонця і води дощевої і добре удоптувана.

Добре є верстви гною присипати торфом або муршавою землею. (менша страта азоту)

—•—

Значінє бактерий для рільництва їх ділань в обірнику і в ріли. —

Бактерії їх ділань.

Розсліди виказали, що бактерії мають для рільництва дуже велике значінє. Они жиють всюде де знаходять воздух і корм (в воздусі, земли, мерві, калужах, будинках і т.д.). Потребують вогкости і тепла але не зносять сьвітла. Шкодить їм посуха і низька температура. Без бактерий не могли би ростини жити бо не мали би азоту. Азот беруть они з воздуху. До землі дістає ся азот з дощем в злуці з киснем (квас азотовий) але бактерії мусять його щойно для корму ростин приспособити.

Що ростини мотилькові живлять ся азотом тілько через бактерії було вже давнійше знане.

Групи бактерий.

Бактерії важні для рільництва можна поділити на отсі групи:

I. бактерії які присвоюють собі впрост азот з воздуха для творення власних тіл.

II. бактерії які розкладаючи материї органічні витворюють амоняк

III. бактерії які витворюють з амоняку квас азотовий (нітрат)

IV. які квас азотовий перетворюють на ново в амоняк

V. які з амоняку і квасу азотового творять субстанції білкові які тяжко розкладають ся і через те заховують корм для наступуючих ростин.

VI. бактерії шкідливі господарству, бо розкладають квас азотовий, через що азот вільний від кисня уходить в воздух. —

Шкідливе ділань б.	Шкідливе ділань бактерий виступає головно при недвалім перехованю обірника (гною) бо видїюють кисень з квасу азотового зуживаючи його на віддихань і азот вільний улїтає. Чим лекше зложений гній і вода глибше занесе квас азотовий тим більш буде зужито кисня і азоти тим більш утече.
Подїл працї	Подїл працї бактерий є дивно урегульований. Найбільше значінє мають для нас бактериї, які витворюють квас азотовий (салїтровий NO_3) Они не зносять квасу в ріли і устає тодї їх ділань. Щоб забобічи сему треба вапнувати рілю, бо вапно аналїзує кваси. (Вапно заступить: вуглян: соду, поташу і магнезиї) Пухкість рілї і улекшений через це доступ воздуха як і засів поташу, квасу фосфоровою і вапна в ріли улекшує бактериям присвоюванє азоту з воздуха і витворюванє квасу азотового (салїтрового). —

— o —

Гноївка.

Як обходити ся з нею.

Моч позісталий по всякненю в мерву зве ся гноївкою. Містить в собі азот і поташ (Кв. фосф дуже мало.)
Вартість єї велика, для того не вільно єї тратити. Найліпше, щоб мерва (гній) всякнув всю гноївку. Солома покраяна на січку (10 – 15 cm) всякає гноївку ліпше. Підлога стайні і обори повинни бути непропускальні. Злишньою гноївкою поливати мерву або компост – або впрост на рілю (слабі озимини) але тоді треба єї розпустити водою (50%) і не на замерзлу землю.

Гній на рілї.

Як обходити ся з гноєм на рілї. –

На рілї повинен гній бути сейчас розтрясений. В купках розкладає ся гній дуже скоро і дощ виполїкує.
Розкинений гній повинно ся зараз приорати. Через довге лежанє тратить гній азот і инші орг. матерії.
В часї вогкім при розкиданю (і вожженю) гною менше страт азоту.
Зіставивши довго мерву на сонци на ріли нищимо бактерії.
Вивезений гній повинен розкладати ся в ріли а не на воздусї, бо дає корм ріли а не воздухові:

Встрясанє. Купки.

Подїл часу спонукує нас часом зимою вивезти гній і не розкидати його аж до весни. Тодї вже лїпше його зимою розкинути нїм держати в купках. Скоро тепло наступить сейчас тодї приорати (бо в теплї бактерії вже будуть розкладати гній)

Складанє в купи.

Складаючи гній в велику купу дати на спід торфу, землї мурщавої або соломи, верствами вдоптувати кіньми а по скіньченю засипати з верху і боків землею 30-40 см. (Добре кожду верству посипати землею). В добре зложеній і удоптаній купі консервує ся гній добре. і спосіб сей практичний. — (до висоти найвисше 2 метр)

— o —

Приорюванє гною.

Як глубоко приорювати гній?

На ріли сильній, снійній належить приорювати мілко 10-12 см, щоб воздух мав добрий приступ і бактерії могли енергічно розкладати ~~його~~ гній. Дуже зле приорювати глубоко на рілї мокрій, бо тодї гній не розкладає ся а бутвіє і мало дає користь. Лїпше за мілко. На ріли слабшій, легкій можна приорати глибше, часом навіть те користно, бо розклад не наступить за скоро. —

В якім станї розкладу приорювати гній?

Гній перегнилий лїпше дїлає як свіжий не перегнилий.
Длятого бо гній перегнилий дає відразу богато матерій покормових які і всї бактерії можуть розкладати; за те гній свіжий, соломистий не розкла-

дає ся так скоро не дає праці всім бактериям (а переважно тілько шкідливим) і потребує богато часу на те щоб приніс користь.
Досліди виказали що приораний соломистий гній пошкодив навіть рілї, бо обнизив ьї видатність.
Длятого зле єсть приорювати сьвіжий гній до того ще перед самим сїянєм. Кілька місяців перед сїянєм приораний може принести користь. До того приораний соломистий гній робить землю занадто пухкою і теплою.

Найлїпше вивозити і зараз приорювати перегнилий гній.

Гній не повинен перегнити на ялову масу але так щоб решки соломи можна пізнати. Під товаром добрий термін для перегнитя є 10-12 тижднїв. В рілї розкладає ся перегнилий гній не так скоро і дїлає на протяг кількох лїт. — (азоту з'уживають ростини в протягу 4 лїт 25%)
Гній перегнилий то „легко стравний" корм для бактерий і дає корм ~~під~~ вже для першого плоду.

— • —

Як довго ділає гній в ріли?

Гній природний в порівнаню з позноями штучними (салітра і соли амонякові) ділає богато повільнійше, але за те вплив його остає на протяг кількох літ і творить в ріли через регулярне гноєнє ті запаси кормові, без яких штучний навіз не ділавби нераз так добре і не булоби тої культури в ріли.

Вплив гною в дальших роках не дає ся докладно розслідити, бо залежить не тілько від якости прибрюваного гною але від дальшого процесу розкладу в земли на який впливають: воздух, вогкість і тепло ріжно.

В посуху і зимно розклад вільнійший тому і ділане довше, в вогкі роки і теплі противно.

Ростини з довшою вегетациєю визискують гній більше.

Залежить і від ріли. В сильній, звязлій розклад вільнійший, в легкій скорший.

— o —

Досьвіди що до ділання гною в наступних роках, і що до ділання гною ріжного що до перехованя:

див: Tomaszewski: ~~O Nawozach i Uprawie roli~~
Uprawa i nawożenie roli
wyd. 4. Poznań.
(Стор. 47. – 52.)

— . —

Вплив гною фізикальний

Вплив гною на рілю під зглядом фізикальним.

Вплив фізикальний гною то роблене рілї пухкою і провівною.
Досьвіди виказали, що парцелї тої самої рілї з доброю культурою навезені високими датками штучних навозів які повинни були якостию заступити гній, — дали о 90 q менше бураків цукр. а 60 q бульби — як парцелї навезені так само з додатком гною стаєнною.
То підвисшене плоду можна собі витолкувати роботою фізикальною гною = а то: спушенем і провівністю рілї —

Вартість обірника (гною)

З досьвідчень на стор. 54 (Tomas. Ups. roli i nawoi) виходить ріжна вартість після якости переховання гною —

за 1 q зістайнї 106 фенігів
" гноївнї 82 " і т. д. —

— , —

Під які плоди найвідповіднїйший гній і кілько його давати?

Найбільше зуживають і вимискують гній ростини окопові (довга вегетация). Тому навожене їх гноєм найвідповіднїйше. і більша скількість його витолкувана — Так само ростини олійні (ріпак)

Під збіжє колосове треба гноїти середно, бо они люблять вилягати в гною.

Ярі збіжа найменше люблять гній. Кромі вівса, під який належалоб гній приорати рано.

На бобик, горох, вику навожене не потрібне (хиба на дальші роки) бо азоту з него не побирають а материї мінеральні можемо їм дати в навозах штучних.—

400 q гною на 1 гектар уважаємо за навожене

300 q	"	"	"	сильне
200 q	"	"	"	середне
100 q	"	"	"	слабе
				д. слабе

Рілю сильну навозити слабо а часто.—

— o —

6.) Компост.

Компост.	Єто навіть, зложений з найріжнороднїйших непотрібних відпадків. Найлїпше весною укладати його в купу. (до 1½ m високу). Уважати щоб було в купі досить землї, яка задержувалаб аьот (а як тої досить то мерви) По 2-3 місяцях докладно переровити. Від часу до часу поляти гноївкою. По кільканаразовім перероблено, скоро маса круха і однакова тодї Компост готовий до вивозу на луку або рілю.
навозова Вартість К.	Залежить від складових частий. Добрий Компост містить в собі всї ~~части~~ материї поживні в розпущенім станї, дїлає про те в першім роцї під всї плоди.

в.) Навіз-зелений.

Навіз зелений.	Навіз зелений, то приорані зелені - ростини для зміцненя рілї. Знаний від давна. Доперва в нових часах розслїджено (Д'Нейгеде) що тільки ростини мотилькові а то: Конїчика сарадела, горох, вика, біб, люпин і.т.д. Збирають азот з воздуха і обходять ся без азоту з рілї, а тим самим надають ся найлїпше на зел. навозм.
Значінє і вартість.	Приорані ростини на навіз дають плодам корм якого самі потрібують. Чим довше ті ростини ростуть, тим більше корму дають наступуючим плодам. Навіз зелений живить ще і бактерії. Діланєм подібний до гною стаєнного і може його зовсїм заступити. Надто азот його є богато тамший як обірника і навозів штучних. і через це кошта продукції він обнижає.
Як черпає ростина мотилькова азот з воздуха?	Тільки при помочі бактерий. Кожда ростина мот. має окремі бактерії, які жиють на корінцях в видимих бородавках. В тих бородавках збирають бактерії азот і дають його ростинам. До розвою коріня черпають ростина азот з землї. Поки його не зужиють; они прямо змушують бактерії до їх живленя. Тому не треба під мотилькові ростини давати азоту (бо зужиють його а не будуть черпати з воздуха), тільки материй мінеральних: квасу фосфорового, поташу і вапна, бо в той спосіб змушуємо їх послуговатись бактериями. —

Оден любин (люпин) не потребує дотатку вапна. (Додавати ростинам мотильковим найлучше салїтру 40 - 50 kg на 1 hekt-ар. (дуже яловій землї і в виїмкових случаях)

Вплив навоз. зеленого через затїненє.

Вплив через (добре) затїненє зелених погноїв тим користне, бо через це дає ся можність бактериям які витворюють салїтру громадити цей корм для наступуючих ростин. Длятого ростини мотилькові повинни бути густо сїяні.

Ув!! Tomasz. Str 61-62

Щепленє рілї бактериями.

Причиною неудачі ростин мотилькових є часто брак відповідних бактерий. Добре є тодї защепити таку рілю росїяною землею, на якій удають ся рост. мотилькові. Землю брати до глубокости 8cm і то по ростинах мотильк. під які хочемо ~~засїяти~~ рілю защепити. (Кожда рост. мот. має осібні бактериї. Найлїпше удає ся люпин по саладели, бо мають зближені роди бактерий.)
Землю росїяну заволочити або приорати (на 1 ектар принайменше кільканайцїть q)
Щепленє землею вимагає працї.
Тепер вже годують штучно бактериї; для мотилькових т. з.: „nitragina", для колосових: „alinit".
Препарати сї ще не є достаточно випробувані.

Кілько ростини засіяні на навіз можуть нагромадити азоту. Ув! Tom. St 66 - 67	Приміри (Ув! Tom. St 66) доказують що тільки ростини мотилькові здібні витворити найбільше азоту. Дальші приміри виказують, кілько ростини мотильк. нагромаджують азоту в лодигах і листях а корінях.- Тут цікаве, що конїчини витворюють найбільше азоти в корінях, тому по конїчині зібраній удають ся плоди лїпше як по других рост. мотильк.-
Дїланє зел. навозу і наслїдки в ріли. Ув! Tom. St 68, St 69, St 70	Дїланє залежить (1.) від степеня розвою при приораню. Чим довше ростуть тим більше витворили материї рістинної і зібрали азоти (хіч тодї розклад вільнїйший бо твердуть) Дїланє залежить по 2.) від ґатунку ростин (Найлїпшим оказав ся: лютин білий, жовтий, горох, бобик - сарад. і лютин синий.)
Вплив на дальші лїта.	Навіз зелений дїлає скорше чим обірник длятого вплив його коротший.

Оскілько ростини мот. яко навіз збогачують рілю а оскілько вичерпують?	Навіз з ростин мотилькових збогачує землю тілько в матерії органічні (азот), які бере з воздуха, бо мінеральні матерії віддає землі тілько ті, які з неї забрав. Длятого ростини можуть рілю до певного степеня вичерпати рілю з матерій мінеральних. Але то повстає тоді як ріля вже перед засівом зелених погноїв убога в мінеральні матерії. Длятого хотячи, щоб зелений погній добре ділав, не витягав з часом цілого засобу матерій мінеральних, то треба помагати ростинам мотильковим штучними погноями (мінеральними.)
На які рілі і під які плоди зелений погній найвідповідніший?	Задачею навозу зеленого є достарчене ріли матерій органічних. — азоту. Длятого для рілі з натури богатої в азот (гумусової) є невідповідний. В рілі тяжкі, мокрі теж не придатний, бо через надмір води не огріває рілі так як обірник. На всі прочі роди рілі ділає добре. Зелений навіз добрий під всі плоди з виїмком ростин мотилькових. —

Сїв ростин на зеленчий навіз.

Сїв ростин на зелений навіз. —

Під озимину на паренині (угорі) сїє ся звичайно по верха рукали або сївником. Труднїйше з сївом під ярини і окопові. Засївати можна або а.) весною в друге збіже або: б.) по його збірцї. —

Перші називають ся межиплодами (międzyplody), другі ж: поплодами (poplony). —

Сїянє весною: а

На весну сїянє лекше, таньше і мають більше часу на розвій, та за те буяючи можуть слабому збіжу пошкодити, а при дуже буйнім збіжу знов їх велетация теж ризиковна.

Сїв в осени: б.

Сїв по зворі вимагає більше працї і ростини мало мають часу на розвій але зате не шкодять другим продуктам. Тут рішають місцеві відносини котрий спосіб лїпший.

а.)

На в'сїянє ростин мотилькових найлїпше жито. Сїяти можна рукою, або сїваркою. Сїяти найпрактичнїйше в 2. половині цьвітня і з початк. Мая бо жито вже розвинене. (Жито слабе поправити перед сїяньм навозу (салїтрою).

Сїяти вогкою порою. Можна сїяти рядовою сївачкою (в жито 15-20 см високе) напоперек рядів жита.

Сараделю, конїч., іжовтий люпин можна сїяти вже перед колосованьм жита але рукою.

В ярини недобре всївати, бо ярина терпить від буйного зросту ростин мот.

6.) При сїяню по зборі збіжа ходить о якнайбільший поспіх.

{Вику, горох і бобик можна приорювати при посїві.

{Люпин, сараделя, інкарнатка не зносять того через глубоке прикрите, проте сїяти їх плитко.

Чим скорше засїяне зерно, тим більше оплатить ся той зелений навіз.—

Сїяти густо, щоб затїнене було добре!

Потрібна скількість насїня на 1 гектар.

сараделї 50 - 60 Kg.

Люпину жовт. 160 - 180 Kg

" синого } 200 - 240 "

" білого } " "

гороху пелюшки } 200 - 280 "

Коніг. білої 12 - 24 "

" червоної 24 - 30 "

інкарнатки 40 - 50 "

Уважати належить! Конїчина не любить часто по собі наступати.

1) На рілю сильну, спійну: добрий є: бобик
{ ~~горох~~ вика, Конїчина черв. і жовта

2.) На рілю глинковатіј-лекшіј добрий є:
{ горох, вика, люпин синий і білий
{ Конїчина біла, швецка.

3.) На рілю добру житю: горох, вика, люпин синий і білий, сараделя, Конїч. біла.

4.) На рілю легку піскову: люпин жовтий, синий і білий, сараделя. (настрик)

— . —

Коли приорювати зел. навіз?

Ростини мотилькові громадять найбільше азоту в послїднім часї свого росту, тому з приорюваньм не спішитись!
На Паренинї перед озиминою треба 3 тиждні перед сїяньм приорати, щоб ріля відлежалась. Сїяти озимину в зеленім почної найлїпше з кінцем вересна і з поч. жовтня. Під ярину і окопові приорювати пізною осинею.
Під окопові (бульву) можна виїмково приорювати аж весною щоби розклад навозу зеленого не наступив за скоро.—

Ростини не-мотилькові яко погній.

Вартість ростин немотилькових на зелен. погній.

(гірчиця, ріпак, китайска ріпа) розсіяні на ріли яка стоїть пусто ратують знаходячий ся в ріли квас азотовий і амоняк від сполоканя його в мертвицю - (подібно як і всі буряни скоро густо ростуть). Яко навіз зелений мають мале значінє і не повинно ся їх на те уживати. -

г.) Мул (ставарка), Марбель і Глина.

I.

Мул.

Має високу вартість навозову, але не всюда і все рівну. Се залежить від його частий складових - нанесених водою. (з подвіря, рілі доброї, пісковиці)

Ужитий на навіз може бути розкинений на поле. З плитких калуж сейчас, з глубоких мусить бути скинений в купки і перестояти бодай через зиму.

Найлїпший є на рілї легкі - теплі. - і ділає через кільканайцять лїт.

II. Марбель.

склад

Теж природний навіз. Достарчає ростинам материй мінеральних. Містить

в собі: вапно (найбільше,), і малі части: квасу фосфорового, потасу і магнезії. Відповідно до складу розріжняємо марґель: Вапнистий (50-90% вапна)
глинистий і (25-50% ")
Пісковий (коло 20% ")

Вплив { Вапнистий і пісковий добрий на ріллі звязлі. Глинистий на легкі, піскові. —

Спосіб ужитя } Добрий марґель зложений на купи розсипає ся по часі а не розпливає ся. — Перед ужитьм повинен марґель лежати в купках кілька місяців (щоби стратив шкідливі звязки шемічні.)
Діланє треває довго (як мур)

III. Глина.

Має теж бодай поживних частий мінеральних (Квас фосфоровий, поташ, вапно, і т. п.)
Перед ужитьм мусить звітрити в купках.
Вартість залежить від частий складових мінеральних.

Б, Навози штучні.

Називаємо їх теж СКОНЦЕНТРОВАННИМИ.

Назва походження.

Суть они виробом фабричним з різних матеріалів в фабриках хемічних; звідси їх назва: хемічні.

Зміст.

Містять они матерії відживчі: азот, кіслас фосфоровий, поташ і вапно але не всі разом, тільки кождий матерію по одній або по дві.

Поділ.

Ділять ся они відповідно до якости матерії відж. на:

1. азотові
2. фосфорові
3. потасові і
4. вапневі.

I. Навози азотові.

16% **1. Салїтра хілїйска.** (NO_3Na)

Салїтра хілїйска. 15-16%

Походить з Америки (хілї) де знаходять ся поллади того материялу, з якого єї витворюють. Материял той мав повстати з відходів птацтва морською в якім сод в видї викиданих морских ростин увязнив азот перед звітренєм. Брак опадів атмосф. теж причинивсь до того. Поклати ті є на вичерпаню (обчислюють на 25-30 лїт). Салїтра хілїйска то 1 частина азоту, 3 частин кисня і 1 частина соду. = (NO_3Na).

Діланє: В водї дуже скоро розпускає ся, а що є готовим кормом тож дїлає на ростина сейчас. Длятого можна єї розсївати на ростини. Перевисшає інші навози азотові і дуже добре зміцняє азотом слабо ростучі ростини.

15-16% Кв. азот. Салїтра хіл. містить в собі 15-16% квасу азотового в злуцї з содом.

Перед ужитєм належить груди розтовчи. В відповіднім часї і скількости ужита дїлає скоро і користно на піднесенє видатків, скоро других материй покормових в рілї не брак. Уживана сама без додатку других кормів побуджує другі материї поживні до скорого дїланя і розкладу і в той спосіб з часом вичерпує рілю. Діланє триває пересїчно тілько на оден рік. (36%)

В ріли міцній можна салїтру всїяти перед сївом ярини і окопових ростин і заборонувати. На рілях пропускальних лїпше давати на ростинних салїтру в малих порциях в певних відступах часу в міру розвою.

— o —

Салїтра потасова (KNO_3)

Салїтру виробляють для цїлий промислових (порох стрільничий) також з всяких перегнилих відпадків, витворюючи з них через парування салїтру потасову в котрій квас азотовий є злучений з потасом. (K)

Салїтра потасова яко навіз має то саме значінє, що салїтра хілїйська.

Спосів одержаня салїтри потасової подібний до уроблюваня компосту. (теж творить ся салїтра)

Салїтра в будинках і компостї.

(Салїтра творить ся дальше в будинках (мурах) де довго стояв інвентар. і лучить ся з вапном, длятого груз стаєн добрий на компост яко готовий вже гній.) Салїтри потасової уживають до фабрикаци. ~~салїт~~ пороху стрільничого, бо не втягає вохкости.

Часом в салїтрі хілїйскій трафляли ся шкідливі материї - фальшують ві теж домішуючи каініту і т. п. чим обнижають вартість азоту - длятого при закупнї розібрати хемічно навіз.

13% 2. Салїтра вапнева. 13% азоту

Салїтра вапнева (Kalksalpeter) 13%

Навіз послїдних часів. Має заступити салїтру хілїйску. Витворюють його ~~змушуючи~~ штучно збираючи азот з воздуха.

Воздух має коло 4/5 части азоту (77%). Фабрикують салїтру в той спосіб, щоб воздухї підданім високій температурі в печі електричній (до 3000 °C.) лучить ся азот з киснем*

* який остуджують при 700-800° на = дво-кисень азоту

* Продукт сей насичують вапном і роблять з него навіз азотовий так звану: салїтру вапневу яка містить 13% азоту.

Вартість і цїна азоту в нім навозї рівнає ся вартости і цїнї в салїтрі хілїйскій.

18-20%

Kalkstickstoff und Stickstoffkalk.

4. Навіз вапнево-азотовий і " азотово-вапневий.

При фабрикації тих нових обох навозів ходить теж (як при салїтрі вапневій), о визискане азоту з воздуха, але при низшій температурі (при першім коло 2000°C, при другім вже при 700 - 800°C) і в відмінний спосіб.

Спосіб той полягає при 1.) навозї вапнево-азотовім на злуцї азоту з воздуха з вуглем і вапном, топлених в печах електр.

а при: 2.): нав. азотово-вапневім додають до томленого вуглї вапна 10% хльорку-вапна (що спричиняє лучене азоту вже при 700-800°C)

Оба ті навози містять коло 18-20% азоту. Від азоту в салїтрі таньший, але хосен його дещо менший. -

Уб! Досліди! Tom. Str. 91, 92.

{ На земли гумусовій, добрій дїлає лїпше і дорівнує салїтрі.

19 – 21%

Сїрчан амоняку.

Соли амонякові. (Sole amoniakalne)

5. Соли амонякальні.

Від давна яко навіз-знаний. Сіль амонякальну одержують при виробі сьвітляного газу і коксу і продають під назвою:

Сїрчан амоняку.

Містить він 19 – 21% азоту в формі амоняку. В воді розпулькальний і містить азот в злуці з квасом сїрчаним який вязнить азот перед звітринєм.

Амоняк не є кормом і мусить перше замінити ся в квас азотовий, длятого дїланє його є повільнїйше як салїтри. Переміну ту (нїтрифікацию) переводять бактерії, а сприяє їй пухкість рілї теплота і богацтво вапна.

Сїрчан амоняку належить засїяти і добре заборонувати кілька день перед сїянєм (збіжа) щоб замінив ся на NO_3.

Дїланє азоту дещо слабше як салїтрих.

Порівнанє з салїтрою хілїйск.

Перевага салїтри хіль. над сїрчаном амоняку полягає в тім, що сод в салїтріх. є теж просьте навозом, а квас сїрчаний в сїрчанї амоняку не є поживою.

„Rodan" (rodanek cyanu)

В сїрчанї амоняку трафляє ся домішка троячого „родану" (rodan) – тож перед купном треба завсьпечитись. (10 Kg „rodanu" потрафить затроїти ростини на 1 ha. Пізнати його в мучцї по тім, що в начиню бляшанім закрашує мучку рожево. (Priasnikow, Podr. naukі o nawoz. Str. 143).

6. Відпадки звірячі.

Азоту достарчають ще ріжні відпадки звірячі кров (мясо) (відпадки) з виробів з рогу, кости, скіри і вовни.

Виробляють з них муку.

азот і фосфор

Мука з мяса: = 14% азоту (11-17% кв. фосфор.

" крови = 14-15% "

" рогів = 13-15% "

" скіри = 5-9% "

" вовни = 2-10% "

Отже процент азоту малий а надто тяжко розпускальний. —

— o —

II. Навози фосфорові.

Навози ті виробляє ся з костий звірят, відходів птацтва морского, відходами передпотопових звірят званих Копроліґами (Koprolity) і мінералів містячих в собі фосфор, званих фосфоритами.

Фабрики виробляють сї навози в двоякий спосіб.

1.) Суперфосфати і фосфати.

В одних є Квас фосфоровий розпущений і тому добре з водов розділює ся такі називають ся: Суперфосфати

2.) В других розпускає ся Квас фосфоровий в воді тяжко і ті називають ся: Фосфати

(До других належать Томасівка, і навози вапінно-фосфорові) —

1. Суперфосфат.

14-18%
38-44%
Склад і % Кв. фосфор.

Звичайний Суперфосфат містить 14-18% Квасу фосфорового роспускального.

Подвійний суперфосфат містить тогож квасу фосф. 38-44%

Кромі того містить суперфосфат 45% гіпсу, магнезиї і кременя.

Через свою розпускальність дістає ся в ріли до корінців скорше чим фосфати. По розділеню лучить ся квас фосфоровий з вапном, глиною і желїзом і стає ся знов слабше розпускальним.

„Відворот" („Uwstecznienie się")

Той „відворот" (uwstecznienie się) не означає страти, а овшім через се його ділане продовжує ся і квас фосф. не всякає в мертвицю.

Дїлане.

Дїлане його можна порівнати до салїтри хилїйскої, бо ростини хіснують ся ним скоро.

Дїлає на зерно, мучку в бульбі, цукор в бураках і приспішує доспіване збіжа. (лагодить відворотне дїлане азоту [redacted])

Длятого відповіднїйший на рілї тяжкі, звязлі, мокрі і богаті. —

2. Томасівка.—

14-25%

Найбільше уживаний навіз з: фосфатів. Одержують її при чищеню желїза і робленю стали. (За нечищене зелїзо топлять а через розтоплене переводять горячий воздух; тодї кисень лучить ся з фосфором який з вапном доданим умисно до зелїза дістаєсь яко шумовинє наверха. Остигле шумовинє творить жужлї (від винахідника способу звані ж. (Thomas-a) які відтак мелять на муку т. зв. Томасівку)

% Квасу фосфорового.—

Томасина містить 14-25% Квасу фосфорового.

(50% ~~вуз~~ вапна
2-3% магнезиї і дещо звяжіть (зелїза V.)

Т. має дуже великий відбір, але і богато фальсифікатів.

Розпускальність в Квасї цитриновім.

Розпускальність Квасу фосфорового виказує проба з 2% Квасом цитриновим, (який розпускає до 16% Кв. фосф), длятого купуючи Томасівку числити % Квасу фосфорового після розпускальности в Квасї цитриновім.—

Вартість.

Томасівка може заступити суперфосфат, але дїлає повільнїйше, тож на 1 Kg суперфосфату треба числити 1½ Kg томасівки.—

В ріли треба її приорати і добре ралами перемішати. Добрим є вчасне розсїянє перед сївом збіжа.—

Дїлає добри на ріли, убогій в вапно.

20-25°

3. Praecipitat (Преціпітат)

При виробі клею з костей творить ся вапнисто-фосфоровий осад з якого виробляють навіз.

Містить він 20-25% Кв. фосфорового який розпускає ся в ріли дуже повільно

Квасний фосфоран вапна 35-40%.

длятого фабрики переробляють його часть хемічно (фосфоран вапна) на 35-40% суперфосфат. Він перевисшає звичайний суперфосфат, бо не робить „відвороту" („nie uwstecznia się"). —

III. Навози Фосфорово-азотові.

1. Гуано перуьяньске.

Суть то відходи птацтва. Містять в собі:

коло 8% азоту і 14% Квасу фосфорового.

Ділане його залежить від вогкости і тепла

Виробляють його теж яко (superfosfat з азотом) („roztworzone Guano peruwiańskie!") яке ділає так як ~~салітра~~ сірчан амоняку суперфосфат, — і містить

7% азоту і 9% Кв. фосф.

5% " і 10% "

На земли добре управлений і теплий ділає добре під всі плоди. —

2. Мука-з-риб.

Зване теж: Гуано норвежске; містить 8% азоту і 12-14% фосфорового квасу

3. Мука з мяса.

Виробляють з падлини і відпадків мяса. Містить: 6-7% азоту і 11-17% Кв. фосф.

Так як мука з риб мусить довше гнити і розкладати ся, тому вчасно приорати. Ліпша на рілях легких, пробівних і під озимину чим ярину. —

4. Мука з костей.

Д. давно знана. Виробляють єї з костий з яких фабрично видобувають товщі клей. Такі позісталі кости мелять і для того мучка та зве ся: Кістна відклеєна. Она містить: 1-2% азоту і 16-20% Кв. фосфорового.

М. Невідклеєна є ліпша, бо містить:
{ 4-6% азоту
{ 20-22% Кв. фосфорового

Мучка ся повинна бути дуже спорошкована бо тратить інакше на вартости. Розкладає ся вільно, тому ділане власности і застосоване має таке як мука з риб і мяса. (3. і 4.)

5. Амонякальний суперфосфат.

Є то тілько штучна мішанина суперфосфату з сїрчаном амоняку. Процент азоту і кв. фосф. буває ріжний. Уживанє його не вказане, бо помішати ті навози можна самому.

— o —

IV. Навози Потасові.

Материял для тих навозів дають Соли-Потасові які покривають поклади соли кухонної. (У нас в Калуши).

{Давнїйше не гноїв нїхто поташом і ті соли марнувались.

Значінє їх для рільництва через наслїдки дїланя в рілї дуже велике (особливо на рілях пустих, пісковах і луках).

Соли потасові дїлять ся на:

соли сирі і

" очищені (сконцентровані (фабрично)

а.) Сали потасові сирі:

1. Каінїт

Сіль біло-шара з брилками жовт. і червоними. На вогкости твердне і камінїє.
Для довшого перехованя мішати треба його з порохом торфовим.

Склад: { сїрчану потасу 21'3%
опісля магнезия
сод
глина, біпс і т. д. }

= В тім чистою поташу = 12'8%
звязків хльору 49%

У нас є каінїт найбільше уживаний як навіз потасовий.

2. Карнїлїт.

Містить: чистою поташу 9'9%
звязків хльору 60%

Сіль брунатно-червона. На вогкости каменїє. Мало в уживаню яко навіз.

3. Сіль тверда.

Є то сіль суха і тверда; не втягає вогкости (і не твердне, як Каінїт)
Дїланє таке як в Каінїтї; наслїдки майже дорівнують Каінїтови.

Містить: чистою поташу 12'4%
звязків хльору 62%

4. Сильвінїт (Sylwinit)

Містить: чистою поташу 13·6%
звязків хльору 85.6%

— o —

б.) Соли потасові очищені; і сконцентровані

I.) Творять їх через вилуговане з сирих солий потасових. Уживають:
Карналїту, сильвінїту на утворене
а.) хльорку потасу
а ~~до~~ Каінїту до витворена:
б.) сїрчану поташу
в.) " магнезиї і
г.) поташу.

Соли ті (а - г) не мають для рільництва великого значіня, бо задорогі, хиба під плоди які не зносять хльору: тютюн хмель вино і т.д.

Для рільництва мають більше значінє (Навозові) соли потасові сконцентровані які містять 20 - 40% чистою поташу а менше хльору ~~як~~ в сирих солях.

II.) (Через навожене сирими солями пот. рілї легкі, сухі - не висихають так скоро.)

— o —

V. Навози вапняні

Вапно є так як всі інші відживні матерії для ріллі потрібне. Через виполікуванє в глибші верстви незасилена ріля може стати з часом зовсім уборою в вапно.

1. Вапно палене.

Двояке: 1.) біле = коло 90% чистого квасу вапняного (Ненки wapna)

2.) шаре-дольомітове = 55% " " "
і 36% магнезії.

Ділане

Біле вапно ділає в ріли найскорше і найсильнійше. Надає ся на ріллі звязлі, мокрі і зимні. На їх заквашені поправу треба дати до 40q вапна на 1 гектар.
Таке навоженє треває кільнанайцять літ.

Шаре вапно ділає вільнійше; надаєсь більше на землі легкі, і середні.

2. Вапно непалене (Hęglan wapna)

Ділане його є повільнійше як вапна паленого, і длятого можна єго уживати де не ходить так о поправу стану фізикальною як о додане вапна яко корму.
Добре на ріллі середні і легкі і луки. —

3. Марґель купний.

Містить або: муку з паленого і непаленого вапна = коло 90% квасу вапневого або спорошкований марґель о 23-90% кв. вапневого.
Мало уживаний. Вартість може бути ріжна!

4. Відходи вапняні з цукроварні.

Є також добрим навозом вапняним. Кромі вапна, містить той навіз (18-41% кв. вапневого) ще малі скількости азоту, квасу фосфор. і поташу. Розвозити треба на поле на купки, які через зиму повинні перемерзнути, відтак розкинути і преорати.

5. Тіпс.

Уживає ся в 4-6 q на 1 гектар. до посипаня ростин, скоро добре розвинуться. Виконувати се при теплім, вогкім воздусі. Можна ю теж розсіяти з зерном. На конїчину і люцерну можна розсіяти вже в осени. Добрий на ростини мотилькові.

На рілях мокрих, зимних не ділає. Містить коло 31% вапна і 44% квасу сірчаного.

— o —

Фалшовані штучних навозів. !

Дуже часто появляють ся фалшовані штучні навози, тому при купнї уважати. Не купувати від незнаних агентів, жадати гарантії а найлїпше перепроваджувати в хемічних заведенях аналїзу.

[Ув! Tom. Str 108-110.]

III.

О полїпшеню і управі рілї.

III.

О поліпшеню і Управі рілї. —

Добра управа і навжене рілї підносять високо єї урожайність і видатність. Мірою (Услівєм) вислїдів являєть ся ту склад фізикальний рілї. Рілю о змім фізикальнім складі не поможе богато управа і навожене; треба єї склад фізикальний (по части і хемічний) поправити т. є перепровадити **Меліорацию**.

I.) Меліорация

1.) Рілю звязлу і надто спійну можна поправити навоженєм: вапна паленого, марлю або піску. т. є зробити єї пухкою.

навожене а)

2.) Рілю піскову можна через навжене глини, мулу землї гумусової також значно поправити.

3.) Рілю яка має за богато гумусу — навозити марлем, вапном а навіть піском.

Меліорация є дорога і вимагає богато працї, але дїлає добре і довго.

(6.) Найважнійшою меліорацією є:

Урегульоване вогкости. Урегульоване вогкости. Безводне ма урожаю. а надмір єї теж шкідливий

Земля мокра є зимна і нечинна. і неурожайна, бо брак тепла здержує переміки хемічні і роботу бактерий. —

Тому:

Осушене (1.) Землю мокру - зимну треба осушити.

бо в противнім разі марнує а працю коло управи. Осушена ріля заплатить сейчас наклад.

Осушити рілю можна ровами отвертими або найлїпше дренованєм, (рури глиняні) яке коштує більше, але дїлає лїпше і ощаджує на площі в порівнаню з ровами.

Дренованє можна повірувати лиш фаховцям.

В браку рур можна дренувати камінєм або лїпше дубовим гилєм, засипуючи ~~...~~ їх в рови.

наводнене (2.) Труднїйше є наводнене (т.є.) урегульоване вогкість в ріли надто пропускальний - сухий. Ту можна тілько помагати навоженєм складників які легко вогкість втягають: глиною і гумусом (Тут помагає вже і гній.)

b.) Марґльоване і вапноване

Марґльоване поправляє рілю під взглядом фізикальнім і хемічним.

Регулює вогкість в пропускальній рілї і додає по части материй мінеральних.

Вапно марґлеве відквашує рілю, приспішує розклад материй відживних і сприяє бактериям (салїтра). —

Вапноване дїлає так само. Рілї богаті в вапно збирають більше азоту, тому урожайні. —

Рілї легкі вистарчає часто навозити томасиною яка містить 50% вапна.

На рілї убогі в вапно заквашені, (де росте буйно щавник) на яких не удають ся: горох, вика, конїчина т.т.д. і яким навози не помагають — треба вапна — марялю, які сейчас ділають користно.

(бо вапно розпускає інші матерії.)

Але услівєм при вапнованю є підмога навозами, щоби ріля не вичерпалась в материї покормові (вапном розпускані)

II. Як вапнувати і марохювати?

До середної урожайности потребує ріля 1/10% вапна. На рілях менше як з тим засобом (1/10%) удають ся збіжа колосові, бульва трави а з мотильковатих. Люпин.

Ув! Тот ст. 120 досьвіди

1.) 2.) На рілях з 1/10% удають ся: удають ся середно: горох, вика, конїчина.

3.) На рілї з 2/10 - 3/10% вапна удають ся всї плоди.

Вапно в ріли не все є однако розпускальне. Землї моцні - глинисті містять звичайно вапно тяжко розпускальне. Такі треба сильнїйше вапнувати як рілї легкі.

Кілько навозити марялю вапна?

Слабе навожене = 60 q негашен. вапна на 1 ha (węglanu wapna)

сильне " " = 120 q " "

Тому єсли марґель має 20% вапна то треба до слабого навоженя 300 q на 1 ha.

Вапна гашеного треба:

на рілї піскові	10-15 q на 1 ha
" середні	15-20 q на 1 ha
" сильні, звязні	40-60 q " 1 ha -

час дїланя. Середне навоженє вапном негашеним ~~триває~~ (дїлає) на протях 10-12 лїт.

Середне навоженє вапном гашеним на 6-7 лїт.

!! Соли потасові зуживають вапно в рілї. (100 q каінїту нищить о 40 Kg вапна землю)

При марґльованю уважати на його якість, а при навоженю, щоби добре звітрів. Марґлювати можна в кождім часї.

Вапнувати в той спосіб: Вапно палене розвозить в купки що 5 m в рядах о 10 m від себе відлеглих. Купки добре прикрити землею. Скоро розсипеть ся (в кількох днях) на порох розкинути, добре заволочити і мілко приорати. (Виконувати розстр. і приор. одного дня)

Змелене вапно можна сїяти сївником.

!! При вапнї паленім треба памятати!

Найлїпше навозити і розсївати на стернї. Не вапнувати безпосередно під стручкові і конїчну яким шкодить (бактериям збираючим азот) і під бураки цукрові. Не сїяти на розкинений гній і з навозами штучними які містять амоняк і квас фосфоровий. (амоняк улїтає, а квас фосфоровий стає тяжко розпускальний)

Перед вапнованєм робити досьвідченя на рілї, о скілько она потребує вапна.

— ⊙ —

III.

Управа рілї - Піднесенем урожайности.

Всї працї на рілї, як: оранє, боронованє (валкованє) (волоченє) і т. д. називаємо: Механїчною управою.

Механїчна управа.

Цїль єї двояка:

1.) Прикритє навозу і змішанє з землею. Спушенє рілї, очищенє з хопт (бурянів) і прикритє насїня.

2.) Піднесенє урожайности через вплив воздуха, вогкости і тепла.

Ту 2.) цїль витолкувала нам наука о бактериях, які в рілї твердій і збитій не множать ся належито, через що переміни материй відбувають ся в такій рілї дуже повільно.

Управа рілї повинна в сьвітлї теперішної науки полягати передовсїм на улекшеню доступу воздуха - зі взляду на працю бактерий.

Рілю звязку треба частїйше і лїпше зрушувати чим лекшу, так само рілю в висшій культурі. Лекше зрушувати чим ялову, і занедвану.

Рілю лекку зрушувати тілько - кілько лиш конче потреба.

Правил управи нема, бо она залежить від якости землї, і стану культури.

Облі

а.) Управа чорного облогу. (угор, паренина)

Облі г.-(йдот) (Паренина)

Облогом чорним називаємо поле, призначене під озимину, яке цілий рік лежить пусто („відпочиває") Хотячи облогом піднести урожайність рілі — треба його ще в осени до звичайної глибини з'орати (без огляду чи ріля чиста, а видобуте частий мертвиці теж не шкодить). Через те оранє ріля перемерзаючи — крушіє а заборонована весною не схне.

Управа Трискибова.

Управа угору зачинає ся весною — найпізнійше в червни (20.VI.) (відповідно до звязлости її).

1. оранє (підкладанє)

Рілю чисту можна навозити гноєм і мілко приорати. То перше оранє називає ся: ломанєм, - підкладанєм облогу.

Рілю запериєму треба наперед мілко (5-7cm) в вузкі скиби (кілька скібовцями) підорати і перий виборонувати. який на сонци згорить.
З рілю дуже запериєної треба перий забрати і перейти в поперек ралами, культиваторами а відтак виборонувати перий.
(Перию по можности не викидати, бо скоро, згорить на поли, можна як навіз приорати.)
Вичищену рілю можна вже гноїти і приорати; евент. привалувати. —
Єсли дощ заплескує — треба зборонувати скорупу

2. оранє. (відвертанє)

По 4-6 тиждням можна рілю другий раз орати але вже до звичайної глибини.
То оранє 2. називає ся: відвертанєм (переоранєм)
Орати так щоби борозди трафили в склади попередної орки (розорати)
В рілі легкій може заступити сю орку зрушенє ралом — культиватором (на поперек або скісно). (особливо при спізнею попередної орки). —

Рілю оставити тепер в спокою, хиба треба зборонувати (скорути).

3. оранє. (скиба сївна)

По відлеженю рілї то є знов по 4-6 тижднях треба єї з'орати під сїянє. Дещо мілче як попередно а вузкі скиби. То оранє зовемо: сївною скибою.

Така управа називає ся: Трискибовою.

На ріли звязлій треба часом більше разів орати (управа чотироскибова або більше)

~ o ~

„Видобренє" (wydobrzenie) рілї.

„Видобренє" рілї. Засади управи

„Видобренє" рілї є то стан, в якім ріля знаходить ся по докланій управі механїчній і по розкладї материй віджиївних. Ріля тодї виформентувала стала пухка, вочка і потемнїла. Стан той визначає ся звичайно при вочкім воздусї тим, що ріля покриє ся дрібним зелених пухом.

1. Засада управи:

Не орати другий раз рілї, поки не відлежить ся, - т.є не „видобрїє". До того треба 4-6 тижднїв. (В теплий час скорше „видобрїє" ріля в зимний пізнїйше). — Гноєна ріля „видобрїє" скорше.

Ціла мудрість в управі рілї полягає на: тім, щоб рілю зробити пухкою і поверхню єї удержати все крухою (борона) -
(Длятого борона має в гостп. д. велике значінє)

Блудом є орати і гребати в рілї, чи треба чи нї!, толкуючи ся чи щенєм від хопти. Хопти (кромі перию) є теж пожиточні, бо дають корм бактериям а приорані дїлають як гній, тільки не ждати щоб набрали насїня.

2. Засада.

Другою засадою є: не оратї анї волочити рілї мокрої, (ждати аж висхне і зкрушіє) особливо рілї звязлої! (рілям легким а менше шкодить.)
Найшкідливішою є мокра управа і мокре заволоченє зерна. Заскруплена від так ріля не має доступу воздуха.

Оранє в широкі скиби утруднює „видобренє" рілї, длятого: орати в скиби вузкі 13-18 ст і рівно глубокі.
На рілях легких є допустимі ширші скиби.

Зле є спорошкованє землї - бо по до щи ріля заскорузне - особливо по зерні посїянім. Малі грудки хоронях від заскорупленя рілї а в зимі ростини від вітру. -

(Обліг)

Чи обліг потрібний?

і в яких услівях користний або шкідливий.

чорний

Обліг.

Чи потрібний? Коли користний а коли шкідливий?

При заводженю чорних облогів ходить передовсім о) піднесене урожайности рілї природним і таним способом. Тим часом взявши під увагу те, що ріля цїлий рік лежить пусто виходить той спосіб дуже дорогим. Для того загально закинули чорний переліг з появленем зелених і штучних навозів. Він вправдї підносить видатність рілї, але той видаток не покриває страти повсталої через страчений збір підчас управи чорного облога.

I. Обліг є допустимий:

1.) Як ріля дуже сильно занечищена перием-хоптою але допустимий тодї обліг виїмково, — не загально, бо в нормальних услівях заступає обліг управа ростин окопових (чистять рілю) і мотилькових.

2.) Обліг може бути користним і потрібним на рілї тяжкій, звязлій для поправленя єї стану фізикального через докладну управу облогову (3-5 скибову) що кілька лїт. але і ту можна заступити обліг вапнованем (вапно палене) і управою бобику.

3.) Користним може бути обліг на рілях в зимнім підсоню і в околицях, де великий брак робітника і комунїкацит.

II. Некористним а навіть шкідливим є обліг:

На рілї пропускальній, слабшій, і легкій, бо при управі облогу убожіє така земля в матерії віджиєчі. Лїпше буде рілю таку очистити і засїяти люпин на зелений навіз.

Ріля необсїяна тратить азот.

Тим некористнїйшим і більше шкідливим є обліг, чим ріля є слабша і пропускальна.

! [Ув! див. Тотаж. С. 135-143.] -

Управа рілї по передплодах - (przedplonach) під озимину.

Управа рілї під озимину По передплодах.

Засади управи тісамі що управа облога, тільки що на так часте оранє не стає часу. Скількість ораня залежить від часу збору передплоду. По передплодї зібранім на зерно не стане часу більше як два рази орати (вчисливши вже підкиданє як 1. орку) По Конїчинї можна буде в разї потреби 3 рази зорати. На жито вистарчить дві орки. — Головна річ при тій управі є підкиненє стерниска передплоду сейчас по зібраню плоду. В тій роботї може заступити плуг-струж. Культиватор. Постіх добрий тому, щоб підкинути, поки стерниско ще крухе а підкидає ся для того, щоб при орцї під сїв не діставали ся збиті груди в рілю (підскиву) які творять порожнї. Як ріля по зборі передплоду за суха до підкиненя то ждати до щуг; - а не стане часу, то лїпше сїяти ярину. На рілях легких і чистих вистарчить одна орка (відразу сївна скиба) особливо під жито, бо тодї ріля повина відлежатись, що для жита важне.

Як вчасно повинна бути ріля з'орана під сїв під озимину?

Оранєм рілї перериваємо волосковатість єї (рурки) і хоч ріля пухка задержує вогкість яку черпає силою притяганя з мертвицї але підчас посухи має за мало тої вогкости для засїяного зерна. Ріля осїдає знов і почасї творять ся знов ті волосковаті рурки. Улягаючи моглаби корінцї молодих ростин ушкодити, тому то ріля повинна перед засївом відлежатись.

Час потрібний відповідно до якости рілї і стану воздуха: 3-4 тижднї перед сїянєм. (В вогкім часї улягає ся ріля скорше)

Для приспішеня відлежаня служить нам: тяжкий валець. (найлїпше Пертенева)

Сївну рілю оставляємо звичайно в спокою аж до сїяня, але на рілях звязлих добре є розбити груди бороною. З рештою ріля заволочена не засихає так скоро. -

Управа рілї під ярину і городнину.

Управа під ярину.

Управа під ярину полягає на тих самих засадах що і під озимину. Ріля повинна бути в осени докладно управлена і під сїв зорана.

1. По збіжу Колосовім належить скоро стерню підкинути а скоро влежить ся вичистити (культиватор - борона) і зорати під сїв. —

2. Єсли ріля обсїяна ростинами на зелений навіз, то ограничить ся управа на добрім приораню зеленого навозу. Сира та ріля остає до весни.

3. По окопових, мусить вистарчити з браку часу - сплужковане - а скибу сївну на весну.

Орка весняна є шкідлива, бо висушує надто рілю, особливо на земли легкій, а скорій сїв ярини є услівєм урожаю. До того оркою осїнною вичищує ся поле.

Під огороднини повинна управа зачатись осинею.

По засївах осїнних повинно ся приготовити рілю під окопові, орючи єї глибоко: під бульбу до 25 ст, бураки цукр. - 30 ст. (Найлїпше поглублювачами бо не все можна орати так глубоко)

Під овес і яру пшеницю можна

сівну скибу дати до 20 см, (если ріля давно була так глибоко орана.)
Під ячмінь і жить яре вистарчить до 15 см.

Засада

Засадою повинно бути: Під окопові і ярину дати скибу сівну в осени, аби на весні зрушити землю тілько, що треба до прикрита насіня. —
Рілю навезену в зимі треба очевидно весною приорати. Бульба одна зносить оранє весною.

Осінною управою під ярину заступаємо в повні управу чорною облогу о скілько зачнемо управу сейчас по зборі збіжа — Чим вчасніше зачнемо, тим кориснїша робота. Робота ся не повинна бути уважана за додаткову, але входити в плян робіт! (Досвідченя показують що вчасне підкинене стерні має вартість 2 q салітрихілійскої на 1 ha.)
Слабі рілї, (котрим ся управа не богато може помочи) найлїпше засїяти зеленим навозом. —
Обсїванє зеленого навозу теж заступає обліг.
Тому називаємо управу осїнну стерниск: Півоблогом чорним
а засїванє зеленого навозу: Півоблогом зеленим.
Мокрійша управа в осени не зашкодить, але весною треба вистерігатись єї.
На весну остає тілько рілю вирівнати (боронами) і зрушити культиваторами під сїв. (скоро она осенею управлена). — Так приспішимо весняні засїви.

Поглублюванє рілї.

Поглублюванє рілї.

Глибшу орку як звичайно, зрушенє мертвицї називаємо Поглублюванєм рілї. (глибокою управою)

Має она двояку цїль:

1.) Побільшенє засобу материй відживних, добутєм мертвицї на верх щоб скрушіла і відквасилась.

2.) Побільшенє обєму управної верстви рілї, щоби могла втягати більше вогкости і газів.

Оплатить ся поглублюванє ~~навіть~~ особливо на рілї з доброю культурою тодї як мертвиця є з натури добра. (То є услівєм Поглублюванє)

Поглублювати можна по воли, постепенно.

1) З поглублюванєм повинно йти в парі навоженє рілї, і тільки тодї принесе поглублене користь. На рілї урожайній лїпше оплачує ся поглубленє.

2.) Поглубленє через зрушинє тільки мертвицї поглублячами можна без страху кождого часу переправадити, хотяйби мертвиця була з натури не зовсїм добра. (очевидно не камінь)

Поглублюванє оплачує ся найлїпше під окопові.

Поглубленє, то важна мелїорация.

Корисне головно на рілях добрих з доброю мертвицею. Не добре поглублювати рілї мокрої; треба єї передше осушити. —

Ув!
Тот. Я
153-154

Засади при заходах зробити рілю урожайною природним способом.

1. Старане о якнайбільшу кількість доброго обірника. (і добре обходжене з обірником) і зужите відпадків на Компост.

2. Осінна управа стерниск підярину (зараз по зборі) використуючи природне ділає воздуху, тепла і працю бактерий.

мелїорация

3. Осушувати землю мокру, марґлювати поправити єї фізик. власноти. (ту за мало обірник!) Поправиять землю легку - глиною, марґлем.

4. Відповідну часть рілї засївати ростинами на зелений навіз підярину і окопові: нехай несїріють стернї!

5. Тільнувати сїножатий, бо они є кормом інвентара який дає обірник.

6. Добре годоване інвентара. Без доброї годівлї не може бути доброго обірника, без доброго обірника не видасть ріля богато.—

IV.

О навоженю рілї і живленю ростин.

Навожене рілї.

Під „навоженєм" розуміємо зміцнене рілї материями які служать ростинам як Корм. Вислїди навоженя знані кождому рільникови. Через регулярне, достаточне навожене підносимо видатність рілї - єї „Культуру" а тим самим єї вартість. Від доброго навоженя залежить поводжене цїлого господарства.

Сила в філи може направити блуди управи механїчної.

Цїлию навоженя є зібране в рілї ~~тих~~ засобів, щоб ростинам нїколи їх не бракло. Навожуючи рілю звертаємо єї ті материї які витягнулисьмо через збір ростин.

Вичерпане рілї

Ріля тратить що річно зі збором ростин материї відживні, непомітно і повільно, вичерпує ся, так що видатність єї з часом зменшає ся. Досьвідченя в тім напрямі дуже цїкаві.

!

Ч. Том. Ч. 159 - 160.

Значінє

обірнйка, навозу зеленого і штучного.

— o —

Доки не появили ся штучні навози уважавсь обірник (гній стаєнн.) головним чинником піддержуючим урожайність землї. Доти панувало характеристичне переконанє: „богато пашї, богато інвентара, богато соломи і богато зерна." Скоро вийшли штучні навози, зачав ся спір. Появили ся переконаня, що обірник задорогий навіз, що можна його зовсїм добре штучним навоженєм заступити, що штучні навози перевисшають навіть обірник який дає ся теж зеленими навозами в повнї заступити. Так повстали проєкти „господарства бсз-інвентаровоі".

До перва наука розслїдивши дїланє бактерий в рільництві і їх велике значінє доказала, що обірник не стратив свого значіня. Тілоки з помочию бактерий доконують ся всї ті ~~зміни~~ переміни материй покормових, а докази, що бактериям служать яко корм матерії органічні і мінеральні зросло значінє обірника, який містить не тільки матерії органічні і мінеральні разом але ще дає ріли масу бактерий.

(Обірник.)

Значінє обірника тепер ще більше як колись.

(Зелений навіз)

Таке саме значінє як обірник мають зелені навози, бо наслідки їх такі самі як обірника, а що они скорше ділають, то під деяким взглядом перевисшають обірник.—

Рішаючим в виборі способу навоженя будуть нераз відносини лоокальні, які толкують оплачуванє ся навозів одних або других. Примірoм околиці з луками і такою пашою будуть добрим услівєм навоженя і господарки обірникової в околицях без паші будуть користнійші і такі зелені і (штучні) навози. а тим самим ограниченє хову інвентара.—

(штучні навози)

Штучні навози відгравають теж важну роль в сучастнім господарстві. Дають они материй покормових в сконцентрованім стані, але кромі вапна не впливають на поправленє стану срізикальної рілі.

Допроваджене рілі до більшої видатности, „культурі" обірником треває довший час. Навозами зеленими і штучними можна скорше і лекше поправити і піднести занедбане господарство, як ховом інвентара, то значить обірником.

—o—

Оскілько можна піднести видатність рілї штучними навозами при гноєню обірником?

Саме гноєнє рілї обірником не вистарчає до осягненя висших видатків (понад середні) Досьвіди виказують, що додаючи до доброго звичайного гноєня штучних навозів, піднесено видатність о 100% або і більше.

! Ув. див. Готаж. Стор 165 і 166.

Рівночасно досьвідченя ті доказують, що додаток штучних навозів при піднесеню видатности рілї, оплатить ся, бо наклад закупна навозів вернув ся і позістала надто надвишка як чистий зиск. ~

! Ув. див Готаж. Стор. 167-168

Жиѣлене ростин.

До видана плоду потребують ростини всїх материй відживних в відповідній скількости. Єсли котрої з них в землї за мало, (або недостаточно розпустилась) то плід ростин стосуєсь до тої материї а не до тої котрої в земли найбільше. Єсли примірои ростини мають в ріли ~~фосфору~~ азоту, поташу і вапна зрази тілько, що їм до найвисшого плоду вистарчалоб, а квасу фосфорового тілько вистарчаючо для середнього плоду, то видадуть середній плід. —

Так є з кождою материєв. Досьвіди доказали нам се найкраще. (Ті самі досьвіди показують нам вівночасно в які материї ріля найбільш убога)

Ів. Гот. (Стор 169, 170 171)

Плід ростин стосуєся до тої материї відживної, якої в ріли найменче! (Право „Minimum")

Так само стосуєся плід ростин і до всїх інших чинників які мають вплив на житє і розвій ростин а передовсїм до: Тепла і води. —

Значінє і вплив тепла і сьвітла в житю ростин.

—o—

Тепло і вода.

Без тепла не можуть ростини рости-
По теплї найбільше значінє має вода
Вода сповняє в орґанїзмі ростини подібну задачу що кров в орґанїзмі головка.
Вода допроваджує (як кров) ростинї матерії відживні. За єї посередництвом одержує ростина корм.-
Ростини потребують дуже богато води-
(прим. ячмінь потребує до видання 1 д зерна 700 д води). Якби не було тепла, не могла вода з ростин випарувати і на ново впливати а тодї пусталоб житє.
(В лїтї скоро зимно, парує за мало води а через це вода за мало переходить орґанїзм ростин, що має в наступстві менший видаток)
(В посуху теж видатки менші, хоч тепла досить але знов води брак.)
Під достатком води для ростини розуміємо достаток води богатої в матерії відживні (бо ялова вода не поможе) тому на ріли добре навожений видасть ростина більшій плід в часї зимнїйшім чи сухім, бо вода, хоч єї менше через ростину переходить, містить більше материй відживних.-

Вплив води йде в парі з навоженьм-

Уб! Тотаб. стор. 174.-

Значінє поодиноких материй бідживних і зовнїшні ознаки, вказуючі на брак їх в філи.

Досьвіди на сїм поли опирають ся тільки на здогадах після зовнїшних ознак, бо переміни внїшні у ростин невидимі нам.

/Азот/ Азот. Новійші досьвіди показали, що азот не дїлає тільки на ~~мас~~ творенє маси ростинної але ще більше на видаток зерна. (Ув. Том. стор. 175)

Єсли ростини мають досить азоту то при доспіваню солома буде мала краску темно-жовту; в браку азоту має солома краску ясно-жовту, блїду з синавим відтїнем і є тонка, мізерна.

Окопові ростини мають при достатку азоту лодиги сильні о живій красцї але яснїйшій з браку азоту лодиги слабі а листє жовтаве.

При надмірі азоту є лодиги і стебло за буйні. (Скоро за буйне збіже вилягає то азоту вправдї за богато але вина в тім що потаму за мало)

Азот містить ся більше в зерні, менше в соломі, у окопових більше в лодигах і листю як корінню і овочах.-

(Квас фосфоровий)

Квас фосфоровий творить головно білко в зерні і ростинах пашних.
При достатку квасу фосфорового видає збіжже зерно велике, дорідне; з браку Кв. фосф. зерно мізерне а солома буде жовта з ірим відтінком. Квас фосфоровий приспішує доспіванє, через що лагодить противне діланє азоту.
Діланє Кв. фосфорового підчас росту ростин майже незамітне. (аж при видатку зерна)
Містить ся головно в зерні, мене в соломі.

/Поташ/

Поташ є дуже важною материєю для ростин, якої они потребують найбільше, бо служить до присвоюваня ростинам вугля з воздуха. (Материя ростин на складає ся з 40% вугля!!)
В браку поташу не може творити ся ані дерево, ані цукор в бураках ані мучка в зерні і бульбі, які власно творять ся зі звязків вуглянних.

Брак поташу пізнаємо:

У бураків цукрових виступають брунатні плями

і пруги на листю, яке не жовкне, тілько відразу брунатніє і усихає.

на бульбі Бульба дістає на темно зелених, звичайно буйних листях ясно зелені плями які скоро жовкнуть, брунатніють а в кінци приймають краску біло-сіру.

Листки корчать ся і виглядають неначе карбовані, в гору звинені.

на збіжу Збіже дістає з браку поташу теж на темно-зелених листках брунатні плями і пруги а листки задержують довше зелену краску. При доспіваню не має нормальної жовтої краски тілько брудно-зелену, доходить пізнійше і легко вилягає.

При збіжу трафляє ся таке при надто сильнім салітрованю — (збіже буйне — а видатку не ма) але і ту виною головною був брак поташу, який не міг витворити зерна-дорідного.

Скоро збіже має досить азоту і квасу — фосфорового — а за мало поташу, то вилягає і видає мало зерна а богато соломи. (що мильно спихаємо на азот)

(Трапляєть ся подібне з житом по сараделі яка витягає дуже богато поташу з ріллі. (сараделя, люцерна а менче конїчина)

Бураки потребують богато поташу і вичерпують ріллю з поташу значно.
(Ячмінь по бураках має часом замало поташу)
Подібно з бульбою. (Для того добре по бульбі дати поташу під ячмінь.)

Не все поташ винен, що зерно худе і легке. Часом спричинює се сухий або зимний воздух, ржа і т. и. —

(вапно) Вапно: Кромі давнійших описів треба ще зазначити:
Нові досьвіди виказали, що вапно потрібне ростинам зараз при кільченю насіня. Задача яку вапно сповняє полягає на допровадженю ростині потрібною до твореня білка = квасу фосфоровою і сірковою які по розложеню (квасом щавниковим (szawiowym)) служуть ростинам до витворюваня звязків азотових. — Тим толкує ся велике запотребованє вапна ~~через~~ ростинами стручковими і конїчиною, (які витворюють богато білка в зерні, лодигах і листю. Дальшою задачею вапна є нищенє

надміру квасів.
Вапно містить ся більше в соломі, в листях і лодигах, менше в зерні.
Брак вапна пізнаємо найлїпше на рілї, на якій росте буйно щавник і не удають ся ростини мотилькові: горох, вика, конїч і. т. д. —

Кілько-матерний віджитчих додавати ростинам в навозах штучних і в яких?

Досвіди переконали нас, що на ріли навіть сильно і правильно гноєний обірником (що 4 або 3 роки) не можемо без додатку штучних навозів осягнути більше як середні видатки.

При штучних навозах

Збіже колотове може видати з 1 ha до 40 q зерна
бураки цукрові " " 500 q "
бульба " " 250 q "

а навіть і ще більше при добрих услівях. — Если при тім осягаємо за малі видатки то по найбільшій части вина в тім, що не зважаємо на фізикальний і хемічний склад землї і навоженєм штучними погноями обходимось шабльоново. То спричинює завід.

Позаяк склад землї дуже ріжний, тому на одній землї лїпше ділає той — а на другий інший навіз штучний! —

Тут потрібна аналїза землї!

на 30 см глубокости

1,) Деякі досвіди:

має	азоту		Кв. фосф.		поташу		вапна	
	%	на 1 ha Kg	%	на 1 ha Kg	%	на 1 ha Kg	%	на 1 ha Kg
ріля добра пшенична	0,13	5850	0,05	2250	0,14	6300	0,39	17550
" " ячмінна	0,06	2700	0,06	2700	0,10	4500	0,30	13500
" " житна	0,06	2250	0,05	2250	0,08	3600	0,16	7900

2,) Після досвідчень земля повинна містити на 1 ha: для середних видатків:

азоту - 4500 Kg
Квасу фосфор 4500 Kg
Поташу 3600 Kg
Вапна 11250 Kg.—

Хемічні аналізи мають не велику вартість, бо ріля часом богато в матерії поживні, потребує лише того навоженя, бо матерії ті в таких нерозпускальних звязках, що ростини з них користати не можуть. Трафляє ся то головно в рілях міцнійших не провівних. Противно землі провівнійів, якій матерії поживні легко розпускальні треба меншого додатку навозів.

Богато заводів в навоженю може нам витолкувати дослід (Wagnera), що:

1.) 1. Азот є материєю дуже рухливою, то зн. що доданій ріли азот розпускає ся скоро і легко дістаєсь до коріня ростин —

2.) 2.) Поташ є подібно як азот досить рухливий

3.) 3.) Зате Квас фосфоровий є материєю в рілї дуже мало рухливою, а до того лучить ся в земли з ріжними мінералами (головно желїзом) і стає для ростин трудно доступним.

Земля мусить ся до певної міри наситити Квасом фосфоровим, щоб видавати висші плоди.

Для одних ростин наступає то насичень скорше для другий пізнїйше, відповідно до їх здібности побираня Кв. фосф. з землї. —
(Для вівса наситить ся ріля Кв. фосф. найскорше пізнїйше пшениця — найпізнїйше бураки) —
То толкує нам нераз слабе дїлань Квасу фосфорового (даного в малих скількостях на рілях убогих в Кв. фосф. (Ненасичень!)
Три більших порциях Квасу фосфорового (понад нормальні) не тратить ся в додатку нїгою, бо не визисканий одними

ростинами, остає для других яко корм і ділає в той спосіб на протяг довшого часу; як досвідченя виказують ділає тоїа надвишка — Квасу фосфорового, — той запас який потрібний до насиченя ріллї на протяг 8 літ.

При такім запасї не треба зовсїм додатку Квасу фосф., бо не оплачує ся поки ростини не витягнуть його до певного степеня.

Длятого для осягненя висших видатків можна додавати більше Кв. фосфорового, бо страху о страту. (Тим більш, що азот і поташ не будуть ділати добре поки ріля не наситить ся Кв. фосф.)

7-8 ранів більше як ростини потребують. —

До такого навоженя Кв. фосф. „на запас" доброго показалась Томасина. (бо 50% вапна)

Добре перед навоженєм переконатись кілько в ріли Квасу фосф. і в якім степени розпускальний. Ріля ~~[illegible]~~ славша в Кв. фосф. але з добрим степенем розпускальности того запасу не буде часто потребувала —

бо до степеня розпускальности Квасу фосф. в ріли будуть стосуватись навоженє Кв. фосф.

Ув. Томаш. Стор. 190-191.

1.) Суперфосфат ділає ліпше на ріллях сильнійших, ліпших, глинястих, мало провівних.

2.) Томасина надає ся на кожду землю, але відповіднійша на ріллі: лекші, легкі, муршаті на ріллі убогі в вапно і заквашені. (там же ділає Sup.-Fosf.)

3.) Мука з костий не є відповіднійша на землі провівні, легкі менше або більше заквашені.-

→ ! Ув. Томаш. стор 191.

Азот

Що до сильнійшого як нормально навожена азотом річ інша як з Квасом фосфор. бо раз він алегко розпускальний адруге дорогий, длятого можна його лиш тілько давати як ростини потребують.

З помочию азоту в салітрі або соли амоняковій (сірчан амоняку) осягнено висші видатки:

100 Kg салітри або відповідна скількість азоту в сірчані амоняку підвисшає:

		Салітра ~~100kg~~		Сірчан амоняку
Жита зерна	о	4.2q	о	3.0q
пшениці "	о	3.4q	"	2.7q
ячменю "	"	3.1q	"	2.1q
вівса "	"	3.5q	"	3.5q
бураків паст.		22.5q	"	18.0q
" цукр. "	"	14.6q	"	9,9q
бульби "	"	16.0q	"	16.6q

прим: щоб підвисшити о 4.2q дамо 100q салітри
щоб о 8q піднести видаток дамо 200q салітри

Після тих досьвідів (пороблених на тіжних землях) можна стосувати з кількість навоженя азоту в цїли підвисшеня видатку.

Салітра перевисшає інші навози азотові, бо можна ві уживати на кождій ріллї і давати на верха ростин. (до чого сірчан амоняку або навіз вапнево азотовий не здібний)

→!

Ув. Том. стор. 193.

Роблене досьвідів в навоженю штучними навозами.

— . —

Щоб з користию уживати штучних навозів — треба се уміти! Склад хемічний рілї є такий ріжний, що припису на уживанє не ма! а через бездумне навоженє поносить ся тільки страти!

Длятого тільки досьвідченя на власній рілї можуть бути міродайні а чужі досьвіди можуть бути тільки вказівкою.

Досьвідченя робить ся в той спосіб:

На поли, яке маємо обсїяти, визначити кавалок рілї рівної і однакової і подїлити на кілька малих, рівних парцель — (пр. по 1 арі, то є 20 м довга а 5 м широка) Парцелї (арові) понумерувати і подїлити на половину по 10 метрів довгі. Одну половину обсїяти штучним навозом а другу оставити без навозу.

Обсїяти можна в той спосіб:

		20 м	
		10 м	10 м
1.	5 м	2.5 Kg Суперфосф. 18%	нич
2.	5 м	2.5 Kg СФ. 3.0 Kg Каін.	нич
3.	5 м	2.5 Kg СФ. 3.0 " Каін 2.5 " Саль.	нич
4.	5 м	3.0 Kg Каін.	нич
5.	5 м	3.0 Kg Каін 2.5 " СФ.	нич
6.	5 м	3.0 Kg Каін 2.5 " Супф. 5.0 Kg Саль	нич
7.	5 м	2.5 Kg Саль	нич
8.	5 м	2.5 Kg Саль 3.0 " Каін	нич
9.	5 м	2.5 Kg Саль 3.0 " Каін 2.5 " СФ.	нич

Скорченя:
Суперфосф. = СФ.
Салітра = Саль.
Каініт Каін.

— . —

По розсіяню штучного навозу засіяти парцельки насінєм разом з рештою поля однаково. Зібрати, змолотили і зважити трьа осібно з кождої парцелі. Можна тілько з 2-3 m² зібрати з кождої парцелі (рами желізні з обсягом 1 m²). З 1 метра зібране збіже в міху висушити. Легко обчислити що виходить на 1 ha. Ліпше є по 2-3 m зібрати з кождої парцельки.

Порівнати відтак із збором з парцель не навожених і обчислити користь. Такі досовідченя робити часто і на ріжних ріллях, — а дадуть нам они вказівку як навозити нашу ріллю!

~ o ~

V.

О навоженю рілї під найважнїйші плоди. і Досьвідченя з навозами.

Загальні уваги.

Всї ростини витягають з рілі материї відживні; одні більше - другі менше.
Чим більший плід видає ростина тим більше вичерпує материй віджівних.
Для кождого рода землї маємо відповідні ростини. (форсоване невідп. ростин часто заводить)

Ростини мають не рівні вимаганя; одні потребують тої, другі іншої материї більше а надто одні мають (більшу) здібність розпускати і присвоювати собі більше материй, другі меншу. -

Ростини розпускають материї відж. Квасом вугляним через корінє тому ростини з сильнїйшим корінєм роспускають материй більше. Найбільше розускає материї: овес
потім - жито
пшениця
ячмінь.

Ростини мотилькові роспускають і присвоюють собі материй більше як колосові. -

Всї материї віджівні є рівно важні, і високий видаток залежить від достатку всїх материй разом.

Окрім навоженя доброго мають значінє і роди збіжа. Шляхотні роди мають велику перевагу в видатку. -

Управні ростини дїлимо на групи: 1.) збіжа колосові 2.) рост. олїйні, 3.) р. стручкові - мотилькові; 4.) р. окопові 5.) р. пашні, пільні і лукові. —

I.

Навожене під збіжа колосові.

1. Під пшеницю.

Пшениця удає ся найлїпше на земли сильній, глинистій або марльоватій. Добре родить ся і на рілях лекших з домішкою глини, яка придержує вогкість на весну, коли посуха може шкодити в тім найважнїйшім часї для розвою пшениці.

найважнїйший час розвою: весна

Землї звязлої і зимної не любить, бо потребує тепла більше як жито.

Пшениця потребує рілї в культурі, добре управленої і передовсїм чистої від хопт.

Добре є на весну обрацувати або зволочити пшеницю для очищеня і зпушеня.—

Пш. витягає з рілї

Добрий видаток пшениці (32-34 q з/ha) витягає з землї:

Коло 86 Kg азоту
38 " Квасу фосфорового
82 " поташу.—

Навожене

Навожене стосує ся до богацтва рілї і стану по забранім передплодї.

Добрим передплодом для пшениці є: конїчина, горох, вика і біб, але можна сїсїяти і по колосових і бульбі або бураках на землях о високій культурі.

10-30 Kg азоту
50-60 " Кв. фос
60-70 " поташу

По передподах ростин мотильковиx або (бобі в гною) - додавати можна тілько Квас фосфоровий (Superf.) (азот, - як треба, - на весні.)

Поташом гноїти головно на рілях де його вичерпала інтензивна управа бульби - і з натури убогих в поташ.—

+ 40 Kg азоту
60 " Кв. фос.
70 " Потаху

В браку обірника, особливо по передплодах колосових треба навозити і азотом. (Восени давати мало — до 10 Kg на 1 ha — за те на весну більше, після потреби 50 - 200 Kg салітри на 1 ha).

Не „пересалітровувати"!

При густім сіві, — (ругнім) беречись надміру азоту щоб пшениця не вилягла. Теж ржа кидаєсь на вибуялу надто пшеницю.

Англійські роди шляхотні показались витревалими на „пересалітроване". (тому лїпший видаток при сильнім гноєню)

(1905-1908) Найновійші досьвіди: в навоженю під пшеницю:

!!

Ук! Томаш. стор. 205 - 212

Досьвіді ті подають проби гноєня по ріжних передплодах а надто видатки ріжних родів пшениці. Ту бачимо яку перевагу мають шляхотні роди (особливо Standup біла, Cimbal'a Elite Squarehead, Князь Bülow і др.) і котрі особливо витревалі на мороз. (особливо Cimbala роди виховані на Шлеску як: Elite Squarehead, Князь Hatzfeld.) — Є се рівнож докази високих видатків пшениці бо сягаючі до 50 q з 1 ha.

Зелений навіз показав ся теж добрим навозом під пшеницю.

Вапноване і марльоване ✗ безпосередно під пшеницю є звичайно зайве, бо пшениця потребує менше вапна, а ріля на котрій пшеницю сіють звичайно лїпша і має досить вапна.

2. Наложенє під Жито

Жито.

Жито родить ся майже на кождій земли ~~тільки~~ кромі на надпомокрій. Найліпше удає ся на рілї глинисто-пісковій. Є ростиною дуже мало вимагаючою, а то длятого бо закорінює ся добре вже перед зимою і тому користає з вогкости зимової. (То є причиною переваги над житом ярим.)

Скорий сїв 1.)

Длятого на рілях слабших важним є скорий сїв жита, щоб мало час добре закоренитися.

(Досліди виказали що у видатках жита посїяного в ріжних часах від 18/8 – 28/10 на слабій рілї були величезні ріжницї. = 1536 Kg з 1 ha і 517 Kg)

Взагалї = треба сїяти жито рано!

2.) Добірне зерно на сїв.

Також добір зерна має на видаток дуже великий вплив. (Досьвіди показують коло 30% ріжницї)

З насїнє дорідного зібране зерно буде теж добірне. Сїяти тільки добірне зерно.

Передплоди під жито

Найліпшим передплодом для жита є: конїчина, стругкові, (олїйні вобірники) але можна сїяти його і в бульбі, по пшеници і прочих колосових а навіть по житї! Зносить наступство по собі довший час і се видаткам не шкодить скоро ріля добре управлена і гноєна.

Позаяк сїємо жито звичайно по колосових і інших зібраних ростинах буде вказівкою отсе зіставленє:

По добрих видатках зістає в Коріню і стерни на 1 ha. (1 гектарі)

	Kg азоту	Kg Квасу фосф.	Kg Поташу	Kg вапна
по 4 літній люцерні	152	44	40	220
" 1 " Конїчинї чер.	214	82	90	292
" ірччеросіє	114	26	28	152
" Житі	72	28	34	82
" гороху, люпинї і сарадели	68-72	16-20	14-18	к. 90
" Пшеници	26	12	20	86
" Вівсї	30	32	28	96
" Ячмени	24	12	10	46.

Бачимо з того, що по конїчинї займає друге місце що до богацтва в корми: ЖИТО. а до того сходить скоро з поля, що підносить поло вартість яко передплід.

Бачимо теж, що по мотильковий потрібний додаток квасу фосф. і поташу. —

Навожене

Навожене під жито важне бо сїємо звич. на слабім поли

По конїчинї і р. олїйних гноєних може жито обійти ся бсь додатку навозів. По других передплодах скоро бракне обірника треба під жито дати штучні навози.

Добрий видаток жита (30-35 q з 1 ha) витягає з рілї:

Коло 90 Kg азоту
" 50 Kg Кв. фосф.
" 85 Kg поташу

Длятого треба дати на 1ha (відповідно до стану рілї по вичерпаню через перед плід):

300 - 400 Kg Томасини або 200-300 Kg суп. фосф.

400 - 600 Kg Каініту

{ 12-16 Kg азоту в сїрчанї амон. на осени
{ 100 - 200 Kg салїтри (в 2 разах) на весну.

В осени додаємо азоту по ячмени, вівсї житї і бульбі.

По конїчинї, гороху, виджї і люпинї не треба азоту. а так само по улорі, зеленім гною і обірнику.

Досьвіди з навоженєм

!! (1908) Уб! Томаш. Стор: 217-231

Досьвіди поучують нас в якости навоженя (скількість і час).

Найвидатнїйшим показалось жито: Petkus а по нїм Altpaleschke.

В досьвідах ділали лїпше:

Салїтра як сїрчан амоняку

Томасівка як суперфосфат

Каініт як 40% соли пот.

Жито потребує азоту і поташу ще раз тілько що квасу фосфорового тому відповідно до того гноїти.

(Азот давати по 1/2 в осени і на весні найлїпше)

Вапна потребує жито мало, так що звичайно то масина (50% вапна) вистарчає!

Азоту не треба давати за богато а дбати, щоб квасу фосфор і поташу було досить.

Жито не любить землі пухкої.

Дуже велике значінє має для жита спійність ріллі. Пухкої, люзьної ріллі жито не любить. То показали досьвіди найкраще на житі в бульбі. Скоре оранє бульбяниска було ліпше, бо ріля влежалась. Так само була велика ріжниця в глубокій а плиткій орці бульбяниска (о 12q з 1ha). Найліпшою була орка мілка а ще лучшим показалось тільки само зраленє ізвологенє.

Валованєм бараболяниска виказано то само. 2 рази валована ріля (перед і по сіві) дала ріжницю о 9'5q з 1ha.—

Час сіву.

Час сіву: Найвідповіднійше 15-30 вересня

Вчаснійший сів в сильній ріли не користний. (засильне вибуянє, хроби).—

Зелений навіз.

Зелений навіз добрий під жито але оплачуєсь тілько яко межи- і по плоди (люпин - сараделя)

3. Навожене під пшеницю і жито: Ярі.

Все відносить ся так само як для озимини, тілько що ярі збіжа потребують більше готового покорму.

Вчасний сів є услівєм доброго урожаю!

4. Наложене під Ячмінь.

Ячмінь.

а.) Ячмінь озимий - удає ся найліпше на ріли сильній, глинястій, добрій і видає до 35 q з 1 ha і більше. Любить теплійше підсонє і острих морозів не видержує.

б.) Ячмінь ярий. Дві головні відміни: чотиро= і дворядовий. Чотирорядовий є менше вимагаючий, але видає менше і дрібне зерно; є мало розповсюджений.

Ячмінь дворядовий є для нас найважнійшим бо видає більше і головно зерно велике дорідне, яке надає ся на солод і тому й ціна його висша.

Удає ся найліпше на землях глинясто-марольоватих і лагідних глинястих. Удає ся всюди де і пшениця удає ся. Любить землю пухку, теплу і чисту. Вимагає рілї в культурі, гноєної і незаквашеної (не новини).

Пересічний високий видаток виносить коло 35 q з 1 ha і витягає з рілї з 1 ha:

65 kg азоту
36 kg квасу фосфорового
82 kg поташу.

Ячмінь має найменшу здібність присвоювання собі материй віджиєних, тому потребує достатку готового корму.

Передплоди:

Добрим передплодом для ячменю суть окопові (бо ріля пухка і чиста), але удаєсь і по пшениці і житі, скоро ріля справлена і обробленa.

Удаєсь теж д. добре по конїчині і зеленім навозї.

Важним є теж добір родів:

Добір родів ячм.

На рілї сильні, глинясті - добрі є роди „Chevalier", до котрого належать: Heine's Chevalier, Goldmelonen-Gerste, Goldfoil і шкоцкий перловий.

На такі самі рілї але темні - гумусові де ячмінь скорше вилягає є найвідповіднїйші роди: „Imperial" до якого належать ячмінь Webb'a, Friedrichson'a і Goldhorpe. (сильна солома). —

час сїву

Час сїву: Сїяти рано, бо ячмінь має найменше часу на розвій. Оскілько можна, то сїяти вже в Мартї

(Досвідченя виказують поміж 18/III а 24/IV ріжницю 10q з 1ha)

Якість насїня:

Якість зерна при сїяню має таке значінє як при житї. Ріжниця в видатках д. велика (10q з 1ha)

Ячмінь броварний

і з малим процентом протеїну до 11.5%

Добрий броварний (солод) ячмінь є трудно випродукувати, бо зерно мусить бути велике, ясне, мучне не шклисте і „з добрим запахом" (не стухле). Ячмінь на солод вимагає дуже уміятного навоженя, (щоб (не був за буйний) і осторожности в збірцї і перехованю. Лїпший сїв густїйший а азот давати в малих порциях.

(і малим % протеїну)

В браку азоту дає ячмінь зерно броварне добре бо тілько з 8% протеїну але за те малий видаток.

Азот може викликати за велику скількість протеїну:

1.) через брак кв. фосфор. поташу і вапна.
2.) підчас посухи
3.) скоро ячмінь полягне

Достаток квасу фосфорового і поташу в ріли здержує шкідливий вплив азоту на броварне зерно ячменю, дїятою при сильнїйшім навоженю кв. фосф. і поташом при азотї можна осягнути добрий видаток зерна броварного.

(1903-1908) Найновійші досьвідчи. (в навженю під ячмінь).

!! [Ув! Томаш. стор. 238-251.]

З досьвідчень тих бачимо спосіб навоженя і переконуємось, що азот підвисшає видаток але сам ужитий підносить процент протеїну а через то зменшує % мучки.

ділане азоту.

Дальше бачимо як важним для ячменю є поташ. Всюди підніс видаток а обнизив % протеїну. Без него не витворить зерно мучки.

ділане поташу

З досьвідів бачимо ясно, що додане доперва всіх материй відживних (азоту, кв. фосф. і поташ,) дало найвисший збір що до скількости і якости зерна.

Досьвіди виказують:

Порівнане ріжних навозів

1.) Перевагу салітри над Сірчаном амон. і новими ватн-азот навозами

2.) Перевагу Суперфосфату над Томасівкою

3). " Каініту над 40% солею потасовою.

Каініт оказав ся тому лучший, бо мав більше хльору якого ячмінь потребує.

Каініт треба розсіяти кілька тижднів перед сівом ячменю.

Спосіб азотованя.

Спосіб азотованя: в кілька разових порциях, особливо на рілях провівних (на верх ростин) і не забогато прм: 100-200 kg сал. хіль. на 1 ha.

Видатність ріжних родів ячменю.

З ріжних родів показались найвидатнійшими:

Svalöf Hannchen (до 34-35 q з 1 ha)

Heine's Hanna

Svalöf Chevalier II.

5. Навожене під Овес.

Овес удає ся майже на кождий ріли, бо має найбільшу здібність присвоювання собі материй відж. (через сильне коріня).
Не заслугує однак на упосліджень, бо може дати високі видатки.

Передплід. Що до передплоду має скромні вимагання, головно щоб мав достаточно корму в ріли і вогкости, бо послідної потребує більше як прочі ростини.

Вогкість! Длятого удає ся найліпше на моцних глинястих землях. На легких рілях залежний видаток від вогкости. В посуху видає мало.
Може слідувати по собі, в новині і здертій сіножати.
Зносить сильне навожене, бо не вилягає легко.

Раний сів! Навіз зелений є для вівса дуже добрий.

Вимагає раного сіву; можна сіяти вже в марті. (чим скорше – тим ліпше) особливо зі взгляду на зерно.

Для високого видатку – треба додатку навозів шт. Може видати і до 40 q з 1 ha. (і потребує тоді богато материй відживних.)

Добрий видаток (35 q) витягає з ріллі з 1 ha:

100 Kg азоту
50 Kg квасу фосф.
95 " поташу.

!! 1904 1905 1907

Досьвіди.

Ув! Томаш. стор 263-258

На ріли сильно навожений видали найбільше роди:

Ріжні шляхт. роди.

Strübe'го оригін.	42·96 q з 1 ha
Лїгово	41·5 q
(Дупавский)	31·5
Heine's овес	37 q
Besseler N2	37 q

Примір:
500-600 kg Томас.
500-600 " Каініту
300-400 " Салітри

В досьвідах переконалисьмо ся, що під овес треба (найлїпше!) зміцняти рілю повним навозом (азот, кв. фосф і поташ). Сам мінеральний навіз підносить видаток але не вистарчає.
Томасівка показалась лїпшою як суперфосфат
Азотованє користне: 1/3 підсїв (март), 1/3 з початк. цьвітня 1/3 в маю.
На зеленім навозї можна осягнути добрий видаток вівса. (Залежить від часу розбою ростин і рода)
Найлїпший межи плід ростин мотильк. в озимині.

— o —

II.

Навожене під ростини олїйні.

Ростини олїйні.

Ростини олїйні потребують всїх материй відживою і сильно рілю вичерпують. Вимагають рілї урожайної. Зносять сильне гноєнє і на землях дуже богатих суть дуже добрим передплодом для озимини.
Управа ростин олїйних є не певна і може оплатити ся в виїмкових випадках на дуже добрій землі.
Найважнїйші з них є: ріпак і лен.

!

Ув. Тот. стор 258-270

III.

Навожене під ростини струкові (мотилькові.)

Рост. стручкові мотилькові:

В навожено під ростини мотилькові маємо менче клопоту, бо не треба їх навозити азотом (хиба виїмково гноят обірником, скоро його маємо богато) тільки давати досить квасу фосфорового і поташу (т.є. матер. мінеральних.) а ~~обраку~~ в потребі і вапна, вбраку котрого не хотять ростини родитись.

1. Навожене під бобик. (біб.)

Найвідповіднійша земля є: тяжка, глиняста і вогка. Для такої ріллі бобик цінний, бо поправляє її стан фізикальний і хемічний. Удає ся і на менче звязлій земли але вогкій.

Може по собі часто наступати. Сіяти його треба якнайскорше!

На ріллях в культурі не треба йому гною, але на вичерпаних оплачує дуже добре обірник, який найкористнійше приорати гній і управити ріллю в осени. На весні можна його навіть розсіяти по розкиненім обірнику і приорати на 10 cm. (По заборонованю пізнійше можна всіяти сівником в него мішанку вики з вівсом.)

Найліпший сів бобику є рядовий в відступах тахих, щоб можна було обралити його.

Ув! Том. ст. 274-75

Навозити (ріллю вичерпану) можна на 1 ha:

300 - 400 kg суперфосфату (томасина)
200 - 300 kg 10% соли потасової (каініт)

Вапноване ділає добре. (2-3 роки в перед, до 80 kg вапна паленого)

Найбільше видав в досьвідах бобик:

Halberstadts-кий і Kirsche'го.

(Ворогом бобику є мшиці, які кидають ся особливо на сильно вивуялий бобик.)

2. Навожене під Горох.

Горох.— Удає ся найлїпше на ріли глинясто-марґльовата і глинковата з достатком вапна і вогкости. Не любить рілї д. мокрої, зимної і заквашеної.

(Великий сїрий горох потребує землї сильної-глинистої.)
(Білий „Victoria" " " " доброї урожайної.
Малий сїрий " добрий буде і на рілї легкій з дост. вогкости)

Сїв чим вчаснїйший, тим більший видаток.

Навозом найвідповіднїйшим є: Квас фосфоровий і поташ. Азоту не потребує. (Обірник зайвий)

Частого наступства по собі не зносить, найменче що 6 лїт.

Можна навозити: 200-300 Kg Суперфосфату і і 150-200 Kg 40% соли тотагової на рілї лїпші-звязлі — або 300-400 Kg томасини і 400-600 Kg Каінїту на землї лекші.

Томасівка лїша на ріли убогій в вапно.

Вапно є важною материєю для гороху і в його браку горох не удає ся.

Вапнувати або марґлювати мірно! 400-500 Kg паленого вапна на 1 ha і не безпосередно під горох.—

Добрі відміни: Strube'го Victoria жовтий, Зелений гор. і Svalöf kapital.

Горох може видати 15-25 q з 1 ha.

3. (Н. під). Вика.

Вика

Вика потребує тих самих материй віжливих що горох, тілько що потребує рілї міцнїйшої. Все зрештою стосує ся до вики, що й до гороху.

4. навожене під Люпин.

Люпин

Найвідповіднійшою землею для люпину є легка-піскова для якої має люпин неоцінене значінє поправляючи єї видатність. Удаєсь і на ріли лїпшій, міцнїйшій, особливо люпин синїй і білий який служить знаменито як зелений навіз.

Азоту не потребує люпин в навозах а так само і квасу фосфорового, бо розпускає його і присвоює собі дуже легко.

Одиноким потрібним і важним навозом остає поташ (який задержує в земли вогкість)

400-600 kg Каініту або Карпіліту

Сирі соли потас. не шкодять, бо хльор теж добре дїлає. На навозї потасовім може видати високі плоди.—

Марольованя не любить люпин (Марольванє робить потасованє не шкідливим)

Вапна потребує, але роспускає його в зели дуже легко тому додатку вапна треба тілько на ріли з вапна дуже сильно вичерпаній. (-400 kg вапна пал.)

Люпин має велике значінє в осягненю в рілї легкої високою видатку, але з додатком поташу який підносить вартість управи і робить можливою управу люпину на рілях марольоватих.—

Люпин може по собі часто наступати.

— o —

IV.

Навожене під ростини Окопові.

Бураки цукр.

1. Бураки цукрові.

Родять ся на ріли сильній - урожайній найлїпше. але в новійших часах управляють їх і на землях лекших (досить вогких) яка очевидно вимагає більшого накладу і штуки в управі.

Передплоди:

Найлїпшим передплодом під бураки є Конїчина і жито, які скоро з поля сходять і приспішують тим скору управу в осени. (На конїчині можна ще перед жнивами розкинути гній або другий покіс приорати на зелений погній). — Бураки можуть наступати і по бульбі і навіть виїмково по собі.

Урожай бураків є залежний (по воздусї, вохкости і землї) від управи, навоженя, сїву і старунку підчас росту.

Управа.

Орка мусить бути глибока, (на культ. рілї до 40 см) ріля пухка, без груд і каміня, бо бурак натрафивши на опір пускає бічне корінє, що зменшає видаток. Лїпшою є орка плугом паровим. — Ріля повинна бути в осени докладно оброблена а на весну тільки культиватором і бороною зрушена глубоко. Оранє весняне є недобре.

Сїв.

Сїяло ся звичайно рядовим сївником (Drill) в непрірвані рядки, але в новійших часах появив сївник Büttner'a (Kammbaudrillmaschine) (хребтово-рядовий сївн.), який висїває

насїнє в короткі рядки (в відступах) на хребти які механїчно насуває. Той сївник показав ся дуже добрим бо використує лїпше штучний навіз, прикриває добре і рівно насїнє, укекшує прориванє бураків яке коштує богато роботи і т.д. чим підносить значно видаток.

Сїв

Сїв зачати скоро ріля обсохне і огріє ся. Вчасний сїв лїпший. (Друга половина цьвітня) Пізний сїв – в половині і при кінци мая шкодить.

Старунок підчас росту

Велике значінє має старунок підчас росту ростин. Скоро бураки зійдуть треба зачати ярацованє (сапанє) щоб не тільки хопту знищити, але передовсїм зрушити землю.

Скоро бураки випустять другі два листки, зачати прориванє, яке є найтяжшою роботою і трудною. Не зволїкати з прориванєм; чим скорше, тим лучше. Дальша робота полягає на нищеню хопт і зрушеню землї коло ростин. (2-3 рази) (Важне зі взгляду на бактерії і вогкість)

Навожене

Високий збір 400 q з 1 ha витягає з ріллї: 1 ha:
~~[illegible]~~ коло 95 kg азоту
" 45 " кв. фосф.
і 195 поташу.

Видимо з сего о скілько більше потребують бураки поташу як другі ростини.

Бураки потребують дуже богато поташу, але і розпускають його дуже легко і присвоюють собі.

Поташ

для того головно на рілях в поташ убогих вимагають додатку сильною поташу. — Каініт показавсь користнїйший як 40% соли пот.

азот — Важною материєю поживн. є азот.
В браку обірника даємо зелений навіз, або салітру хилійску. Салітрувати треба вчасно заки бураки розростуть а сильно в листє.

Квас фосфоровий — Квас фосфоровий потрібний буракам як всім прочим ростинам, (головно на якість бураків) і то вже в початках розвою, з якої причини суперфосфат відповіднійший. —

вапно. — Вапно — теж потрібне буракам і то в значній скількости. Вапнувати є користно під попередні плоди

обірник і зелений навіз. — Дуже добрим навозом для бураків є обірник і компост, бо найлїпше його використують. Так само зелений навіз.
(Обірником не гноїти за сильно!)
До осягненя високих зборів треба зміцняти рілю по обірникованю або зелених навозах — штучними навозами.

Найновійші досьвідченя.

Досьвіди поучують нас, який добрий вплив має добре гноєнє обірником. Додаток самих мінеральних навозів підвисшив видаток мало — за те салітра (азот) підвисшила видаток значно. і то найлїпше в кількох разах дана.
Салітра дала лїпший вислїд сїяна на рядки як на цїлу рілю.
Після досьвідченя вистарчає салітри на

на лїпшій ріли без обірника = 3-4q на 1h.

Салїтра

а {при навоженю обірником або зеленим навозом} = 2q на 1ha.

Салїтра показалась лучшою від прочих азотових нав.

Бачимо там рівнож яку важну ролю відіграє

Поташ

поташ. Кількаразові давки (3 рази: 1/3 передсївом, 1/3 14 день по тім як бур. зійшли, і 1/3 за 35 день) дали результат (при каінїтї) лучший. —

Без обірника або по зел. навозах треба дати 6-10q каінїту або 2-3 40% соли пот. на 1ha.

При слабім навоженю обірником належить дати 4-6 q каінїту. При сильнім гноєю обірником можна на добрій рїли без додатку потасу обійтися. (Каінїт треба передсївом б. добре перералити)

Вапно.

На зеленім навозї були бураки добрі. (в чистій рілї)

Вапнованє дуже добре оплатилось —

Зелений погній на легкі землї

Проби на легкій землї — (лихій, пісковій) виказали, що при сильнім навоженю (200q обірника, 36q каінїту 4q томасини і 400-800q салїтри на 1ha) бураки вдались добре, але кошт був за великий.

На такі легкі рілї добрий є зелений навіз — бо тодї при додатку штучних навозів (600kg каінїту, 200kg суперф. 150kg салїтри і 1000q паленого вапна) осягнего видатки дуже високі.

Скорість збору.

Добрі роди: Mayer'a Dippe'го Elite Walzlebeńcki

Скорість вибираня теж має вплив на видаток бураків. Бураки ростуть до пізної осени, длятого не треба зі збором спішитись.

В управі бураків грає роль що до рентовности положенє взглядом цукроварнї і зелїзницї.

2. Бураки Пашні.

Бураки пашні.

Они мають такі самі вимоги що бураки цукрові. Можуть видавати далеко більше як бураки цукрові для того для д. високих зборів потребують ще більше материй відживних як бураки цукрові. Найважнійші є для бураків пашних: азот і поташ. При добрім гноєню можна мати і 900q з 1ha і більше. Звичайно управравляє ся б. п. на обірнику, який для них найвідповіднійший.

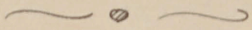

— o —

Бульба.

3. (нав.) Бараболя - (Бульба.)

Бараболя є рост. мало-вимагаючою. Удаєсь майже на кождій землї тілько не на мокрій і зимній. До видання високих плодів потребує бульба богато материй відживних, особливо: азоту і поташу. Мають однак здібність легкого присвоювання кормів. Найвідповіднійшим навозом під бульбу є обірник, зелений навіз і компост. Навози штучні оплачують ся очевидно теж добре. Бульба може по собі наступати часто і довший час. Зносить сильне гноєне обірником і використує його добре. (Бульба до їди тратить смак при безпосереднім гноєню) Рані роди потребують кормів скоро дїлаючих. Потасу треба додавати при слабшім навоженю обірником. Бульба не зносить хльору, тому треба каїніт розсїяти вчасно - вже в осени.

!! (1904-906) **Найновійші досьвідченя.** [Ув. Тот. 306-312]

В досьвідах дало найлїпші вислїди навожень обірником (300 q – 400 q на 1 ha). —

Азот і квас фосф. піднесли при обірнику видаток не значно.

Важнїйшим показав ся поташ, який при славшім обірнику показавсь дуже користний (особливо на мучку в бульбі)

Азот дїлав далеко лучше в Сїрчанї амоняку як в салїтрі, бо видно амоняк є для бульби готовим кормом.

(При навожень обірником не оплачує ся штучний навіз, особливо азот і фосфор.)

Поташ підніс скількість мучки в бульбі. 40% сїль потасова дїлала лїпше розсїяна на весну.

Вапнованє не помогло богато.

Зелений навіз показав ся дуже добрим (з додатком штучних навозів) і майже дорівнав обірникови, але за те коштував 6 разів менше. За те обірник дїлає довше.

Томасівка показалась лучшою чим суперфосфат.

(Звичайні датки штучних навозів):
100-200 kg сїрч. аман. 300-400 суперф. 100-200 kg Калїйту

Добріроди: Cimbała: Silesia, C. Bellona, Dołkowski – Bohun Biała Królowa – Neuhaus – і т. д. —

! 4. Морква пашна: має майже ті вимоги що бураки. Вистарчає єї гноєнє обірником (хибо додаток поташу). Гній приорати в осени. Оброба і старунок такі як і у бураків. Проривати троха рідше як бураки.

Тот. стор. 313. —

V.

Навожене під ростини Пашні.

Ростини мотилькові можемо засівати на збір паші (зелена паша). Навожене таке саме як під ті ростини призначені на зерно або зел. навіз.

До головних ростин пашних належуть: вика звичайна, в. піскова, горох, люпин і всі роди конїчин.

Всі они черпають азот з воздуха і мають величезне значінє в новій годівлї худоби.

Ув. Том ст. 314. !!

Они зуживають з рілї (кромі азоту) найбільше вапна, потім поташу і в кінци квасу сроф. — З браку вапна не удають ся! (кромі люпину і сараделї)

(1.) Люцерна. {звичайна і піскова}

Потребує рілї богатої-доброї (з вапном!)

Витягає богато материй мінеральних а передовсїм вапна. Запускає корінє дуже глубоко тому мусить мати добру мертвицю. На відповідній земли — (богатій в вапно!) перетриває на місци і 15 лїт.

(a.) Люцерна звичайна

На земли менше богатій треба люцерну зміцнювати навозами дуже старанно і сильно.

В осени навожене (сильне) обірником перегнилим і глубока старанна управа — конечні.

Зміцняти можна що річно в осени накриваючи мервою гнилою — або перед тим розсїяти і добре заволочити 300-400 kg томасини і 400-800 kg каінїту на 1 ha.

Люцерна любить рілю теплу (до полудня) з пропускальною мертвицею

Вимагає землї якнайлїпшої. Перед сївом люцерни треба рілю добре навапнувати. Найлїпша буде люцерна в ріли в культурі по окопових. добре гноєних і глубоко управлених.

Сїяти люцерну можна в ярину або саму. (добре в гречку). Незаскоро бо люцерна вражлива на мороз. Люцерна любить пухку поверхню (для того не пасти на ній а по скошеню боронувати.)

Цьвітом висилюєсь люцерна, тому косити скорше. Не любить часто по собі наступати.

6.) 6.) Люцерна піскова

Подібна в вимаганях до звичайної, тілько, що удаєсь і на землях легких, скоро буде вапнована. Доходить пізнїйше і дає перший покіс добрий, другий слабший а опісля пасовиско. На рілї слабший триває від 5-6 лїт. Треба єї сїяти густо, щоб не клалась і росла прямо.

2. Еспарцета.

Вимагає мертвицї сухої, вапнево-марглевої і росте на сухих рілях і марглюватих „неужитках". Дає добру, смачну пашу. Доперва від 3. року дає густий покіс; звичайно оден покіс і пасовиско. Триває 5-8 лїт а наступства частою по собі не зносить.

Мало ще у нас знана, але на землї сухі дуже показалась користна.—

! Косити єї доперва, скоро добре зацвите!

3. Конїчина.

а.) Конїчина червона.

Удаєсь майже на кождій земли, щоб тільки не була в вапно надто убогою і підмоклою. В першім роцї дає добрі 2 покоси, в другім 1 слабший і пасовиско. На насїнє оставляє ся звичайно другий покіс, Наступства частого не любить. (що 6–7 лїт)!

б.) Конїчина жовта.

Відповідна земля для неї є слабша глиниста – потребує богато вогкости. На пашу добра; дуже мягка, тому хоч перецвила добра. Треба густо сїяти, щоб не стелилась!

в.) Конїчина біла.

Росте на ріли слабшій (де червона Конїч. не удає ся). Паша дуже поживна (лїпша як черв. Конїч) В лїпшій ріли дає оден покіс і пасовиско. Може що 5 лїт по собі наступати а треває кілька лїт. –

2.) Конїчина шведска.

Відповідна земля для неї є моцна-глиниста, вогка, зимна і іловата і муршата. На земли сухій — росте слабо.
На ріли добрій дорівнує видаткови конїчини.
Уживаємо єї частїйше тілько до мішанок
!! Зеленою є шкідлива для коней (тиски і ясла пухнуть).

4. Інкарнатка

Вимагає землї лагідної, глинковатої і глинковато-піскової. Марольованє єї служить.
Має кілька відмін.
Росте дуже скоро; засїяна на весну дає пашу межи обома покосами червоної конїчини.
Засїяна в серпни або вересни, цвите вже на весну в маю. Дає оден покіс паші добрий.
Любить теплю, длятого у нас не певна.
Позаяк росте скоро надає ся ся на (осїнну пашу, засїяну в осени на стернях, або на зелений навіз.
Сїву в збіжу не любить.
Вартість паші не д. висока — бо має на листках і по дибах волоски острі.

5. Сараделя.

Земля глинисто-піскова вохка з пропускальною мертвицею є для сараделї найвідповіднїйшою.

Витягає з землї дуже богато материй відживчих, (друга по люцерні) тому на землях слабших добрий є додаток томасівки і поташу, головно.

Може наступати по собі і що 2-3 роки. Сїяти можна саму або в збіжє. З початку росте дуже пиняво.

Сараделя є на легкій земли ростиною пашною великої вартости. Паша дуже добра для цїлого інвентаря.. (сухі листки для свиний)

6. Мішанки Конїчин з травами.

В ріжних взглядів поручеиим буде сїяти Конїчини в мішанцї з травами (на пашу) Додаток трав доповнює вартість Конїчини яко паші, хоронять від здутя худови самою конїчиною і побільшують скількість паші. —

По мішанцї Конїчин з травами буде ріля за те слабша, бо трави не збогатять єї в азот.

7. Вика звичайна.

Часто сїємо вику на пашу або сїно. Она зносить добре навожене. (хоч перпає авот) З браку обірника добрий додаток штучних навозів.
До сїву добре домішати дещо вівса щоб вика на нїм опиралась. —

~ o ~

О користях рядового сїяня.—

Не тільке управа рілї, навожене і добір зерна впливає на лїпший урожай ростин, але і сам сїв — його виконане і стахунок ростин підчас їх розвою.

Від того як зерно зійде, залежить по части його урожай

Зерно випускає в ріли кілець який росте в гору (в стебло) і дрібні корінцї в землю. Скоро кілець дістане ся на верха — то корінцї ті гинуть а виростають нові сильнїйші. То найголовнїйший момент в розвою. Скоро зерно сидить в ріли за глибоко мусить кілець довго рости і корінцї нові не мають тодї часто досить сили, щоб добре розростись і тому ростине не закорінює ся належить, або як зерно за глибоко може зовсїм не зійти.

Для дальшого розвою черпає ростина корм вже не з зерна самого, але корінцями з воздуха і листками з воздуха (кв. вуглем.)

Для того уміщене зерна є дуже важним для того розвою. Чим мілче лежить зерно (очевидно до певної границї) тим скорше ростина розвиває ся.

Найвідповіднїйшою глубиною для зерна в ріли є: для пшеницї і вівса = 3 cm

для жита і ячменю: = 2 cm

Чим зерно менше тим мілше повинно лежати; чим земля лекша тим глибше о 1–2 cm можна зерно сїяти.

Нерівність накриття зерна при сїяню на верха руками або машиною розкидальною через борони ~~ви~~ ~~є~~ ~~[illegible]~~ викликує непевність і не-
Нерівність в розвою ростин і тим самим вимагає більше зерна до сїву.

1.) горох, бобик, вика-

Відмінно є з горохом, бобиком і викою.

У них не завмирають перші корінцї тільки розвивають ся скоро дальше і можуть допроваджувати ростинї молодій корму з землї. Длятого глибше накритє тих насїнь не шкодить так як у збіжа колосового і тому можна його приорювати.

2.) лютин, фасоля

Ще інакше є з зерном лютину і фасолї.

Корінець їх заглублює а в землю, а кілець ~~росте~~ і сходячи ~~п~~хає цїле зерно до гори на поверхню. Ту доперва скидає зерно ~~ростину~~ лутину з якою виростають два платки (грубі листки) з межи яких виростають доперва властиві листки. Длятого зерна тих ростин не зносять глубшого накритя, бо не мальбсили дістатись на верх. — (найглибше до 2 cm).

Тілько сївником рядовим можна умістити зерно в відповідній глибокости.

Користь сїяня рядового:

досвіди: Ув. Том. 326

а.) впливає на видаток збіжа (ріжниця з сїяньм звичайним 2-5 q з 1 ha) і при тім щадить ще зерно при сїяню (30-80 kg на 1 ha)

б.) рядовий сїв робить можливим зрушенє землї поміж рядками збіжа, яке удержує вогкість, дає приступ воздухови і улекшує нищенє хопт.

Так як обрацованє ростин окопових є добре так само і збіжа колосового і інших ростин.

досвіди: Ув. Томаш. ст. 327

Досьвіди виказують користь обрацованя збіжа. Видаток піднесло обрацованє о 400 – 700 Kg з 1 гектара -, а при вівсї о 1400 Kg.

Вже полене є теж користне, але не затупає того зпушеня при обрацованю.

На ріли яловій, зле управлений не поможе і рядовий сївник богато, тому:

Можливо високі плоди можна осягнути тільки через добру управу, сильне навожене рілї, рядовий сїв добірного насїня і старунок о ростини підчас їх розвою, і то має бути цїлию доброго рільника! –

Чернівцї.

30/IX – 14/X. 918

Мірон Луцький